יו"ט סוכות תשפ"ג | גליון תתתס"ט שנה כ"ה

# קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר
בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
בני ברק יצ"ו

## יבואו אלו ויאגדו עם אלו

**קול** צחצוח חרבות וקול תרועת מלחמה נשמע במחנה, שומרי העיר שנתמנו מאת המלך לשמור על העיר ומבצריו נבהלו נחפזו בראותם גודל כוח האויב המתקרב ובא לשערי העיר, והנה האויב גבר ותבקע העיר ונכנם עם צבאותיו וחיילותיו הרבים, הרסו, הזיקו, שדדו, ולא חמלו על הנפש ועל הרכוש, והשומרים עמדו באזלת יד ולא יכלו לעמוד נגד כוחו של האויב ותכסיסיו הרבים, וכך עמדו מן הצד וראו איך שכל העיר מושפלת עד שאול תחתיה.

**והנה** בהגיע יום המיועד לבוא אל המלך לערוך דין וחשבון עם כל אחד ואחד מחייליו לדקדק ולהתבונן מי הוא אשר שם נפשו בכפו למלא תפקידו, ומי הוא זה שזלזל ועשה מלאכתו ברמייה, והשומרי העיר הלזו נבהלו ונחפזו לנפשם בהאיך אנפין ניקום קמי מלכא, ובהגיע תורם לעמוד לפני המלך התחיל לחקור ולדרוש למה ואיזה סיבה היתה בעוכרם שבגללה לא יכלו להתגבר על האויב והוא ניצח אותם במחי יד ובלי שום התקוממות נגדיית, עד שעלה בידו ששורש הסיבה הוא, בשביל ששורה פירוד לבבות עצומה ומחלוקות שונות בין השומרים, ועל כן לא עמדו וטיכסו עצה ביניהם איך לעמוד ולשרת את המלך בנאמנות ואיך לעמוד איתן כחלמיש נגד כל צורר וליסטים המתרגשות ובאות לעולם, וזה הוא שהביא לידי כך שיפלו גבורים ויאבדו כלי מלחמה.

**ויהי** בראותם שכלתה אליהם הרעה מאת המלך, נפלו לפני רגליו ויבכו ויתחננו לו שלא ימצה עמהם הדין, ובמדת טובו יכפר להם בזאת הפעם, נכמרו רחמי המלך עליהם, ואמר להם שהוא מוכן לקבל חרטתם ודבריהם הנאמרים בשברון לבב, אמנם, בזאת תבחנו שכנים דבריכם וכוונתכם באמת להיטיב דרכיכם, רק אם מעתה יהיה אחדות גמורה ביניכם ושלום ורעות ישרור ביניכם, כי רק כך יהיה לכם הכח לעמוד מול האויב הצר ומבקש נפשכם.

**הנמשל** מובן, עם ישראל קדושים נבראו כדי לעשות רצונו ית' וזה התפקיד והייעוד של כל אחד ואחד בעולמו, אמנם יצר סוכן בנו והוא בתכסיסיו מכשיל את האדם בכל רגע ורגע עד שאין בכוחו לעמוד נגדו כי כשל כח הסבל.

**ובהגיע** יום הדין כל אחד נעמד לפני המלך מלכי המלכים והוא עורך ובוחן לבבות ביום דין, ורואה שא' מעיקרי הסיבות והמניעות מן האדם לעשות רצון קדשו, הוא כתוצאה ממיני מחלוקת ומריבות שמתרבים רח"ל מיום ליום, על כן כשהאדם מתחנן ומתחרט ושב על מעשיו, אז הקב"ה ברב טובו עונה לו סלחתי כדבריך, אמנם מיד אח"כ נצטוינו לקחת הד' מינים שהם רומזין על אחדות ואגודה אחת, ואז באים אלו המכפרין על אלו העוונות שחטא האדם, וכשכאו"א לוקחם בשמחה ומנענעם בכוונה, והקב"ה רואה ומתבונן במעשיו, יוודע לעין כל שאינו ככלב ששב על קיאו אלא כמי שבאמת רצונו לעשות רצון בוראו ולמלא חובתו בעולמו.

### תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דגש תגרים - לקיטת תגרים ..... ב
קדוש יאמר לו ..... ג
וגשבינו רצית בנו וקדשתנו ..... ד
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ו
חוקים להורותם ..... ז
לשכת הסת"ם ..... ח
פינת יקרת ..... ט
לא תעשה כל תעונה ..... י
בצל תומר ..... יא
דרך בעיני ..... יב
למען ירון לא אחשה ..... יג
פשולחן מלכים ..... יד
דברי תורה ..... טו




להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©




## מצות סוכה סותרת את כל הרעות וממתקת הדינים

כי יצפנני בסכה ביום רעה יסתירני בסתר אהלו. **על ידי מצות סוכה שבני ישראל מקיימים, על ידי זה המה נסתרים מכל הרעות, ונמתקים כל הדינים בחסדים וברחמים גמורים, ונשפעים כל הטובות והברכות על כל ישראל, בכלל ופרט, ברוחניות וגשמיות,** אמן.

**מגן אברהם** (סוכות, דף קנ.)

## קדושת הסוכה שע"י מקבל עליו אחדות ועומ"ש

**מצות סוכה, הנה טעם הפשוט שבה להכנים עצמו ראשו ורובו בתוך צל הסוכה, לישב ולהסתיר ולחפות עצמו תחת צל שמו הגדול הוי"ה ואדנ"י מספר 'סוכה', לקבל עליו בזה אדנותו ואלקותו ית"ש, לעשות רצונו בכל אשר צוהו,** ושלא לצאת החוצה לישב בצל דפנות הרומז לשרי האומות בל יקרב אל אהליהם ומשכנותם. ומצות לולב מורה על שיש בו ארבעה מינים, נגד ארבע אותיות שמו יתברך הוי"ה; ומנענע לארבע רוחות העולם ולמעלה ולמטה, **כדי להמליכו וליחדו במעלה ובמטה ובארבע רוחות, להעריך ולהרכין קדושתו בעולמו, ולהכניע על ידי זה כל הרע והסט"א הסובבין בעולם הזה.**

**סידורו של שבת** (שורש ז ענף א')

## הסוכה פוטרת מכל צער וחולי

**מצטער פטור מן הסוכה** (סוכה כו.). **"כי מצות סוכה היא לנו מחסה ומגן לכל בני ישראל להנצל מכל צרה ויגון.** וזה פירוש 'מצטער פטור מן הסוכה'. על ידי הסוכה יהי' פטור מכל צער. וזה גם כן (שם כה.) 'חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה' שיהיו נפטרין מכל חולי ומכאוב ויתרפאו רפואת הנפש ורפואת הגוף, אמן".

**תפארת שלמה**

(ועי' 'צמח צדיק': "יומן הסוכה נמשך לו רפואה על כל רמ"ח אבריו, כי 'סוכה' במלוי כזה: סמ"ך וא"ו כ"ף ה"י, גימטריא רמ"ח, ובפרט ביום ראשון שהוא אושפיזא דאברה"ם שגימטריא רמ"ח")

## לכל הכנים מי שאינו בר ישראל לצילא דמהימנותא

**'אלים כהשעין אב תחת עין סוכה'** (פייט יום ב' דסוכות), **ופירש** ה'מטה לוי', כשהשעין אברהם את המלאכים תחת העץ, והיו יושבין תחתיו כתחת סוכה. ונקשה, הא קיימא לן דאין עושין סוכה תחת האילן וכו'. ועי' בתוספות (ר"ה יא. ד"ה אלא) דבסוכות באו המלאכים לאברהם. **אכן קשה, מדוע לא הכניסן בסוכה ממש, כי בודאי היה לאברהם אבינו סוכה טובה, ולמה הכניסן תחת האשל,** כדאיתא בזוהר הקדוש (בראשית, קב:). וי"ל על פי מה שכתב רש"י (בראשית יח, ד) דכערביים נדמו לו. ואם כן היה מסופק אם הם מלאכים או גרים עובדי ה', או ערביים. [והא נראה מהזה"ק (פר' אמור) שנכון שלא להכניס אינו יהודי לצל סוכה] וכדאיתא בכלים (פרק א משנה ח): החיל מקודש, שאין עכו"ם נכנסין לשם. **ומסתברא, דסוכה ודאי קדושתה כהחיל.** ועל כן לא ידע אברהם אבינו מה לעשות עם המלאכים, אם להכניסן להסוכה שלו או שלא, דשמא ערביים הם. **ועל כן נתחכם לעשות סוכה תחת האילן ולהרבות סכך על הענפים של האילן,** דממה נפשך: אם עובדי השי"ת הם, הענפים נתבטלו ברוב והיא סוכה כשירה, ואם ערביים הם הלא כתב ב'תיבת גומא' (פר' נח) דבבן נח לא אמרינן ביטול ברוב, דדבר זה חדשה התורה לישראל ולא לבן נח, ואם כן לאו סוכה היא ויכולין גם עכו"ם לישב בה.

**חקל יצחק** (פר' וירא)

## מצות ד' מינים 'כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך'

**ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל** וגו'. "ארבעה מינין הללו, רמז לארבעה אברים שבגוף האדם, שהם עיקר כל פעולותיו, הן לכל המצוות הן לכל העבירות, והם **העינים והלב,** וכמו שדרשו רז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"א): לבא ועינא תרי סרסורי דחטאה נינהו, שנאמר (במדבר טו, לט): 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם'. **והשפתים** גם כן מצוות הרבה וכנגדן עבירות הרבה תלויות בהן. **והשדרה** גם כן, כי היא עיקר הגוף, והכה הנשפע בה מהמוח. וזהו שאמרו במדרש (תנחומא אמור יט): **אתרוג** דומה ללב, לולב לשדרה, הדם לעינים, ערבה לשפתים. והכוונה בזה, **כי בהכשל האדם בעבירות של ארבעה אברים אלו, ימצא כופר בארבעה מינין אלו, שהם כנגדן ודומין להן, לפי שבכל עבירה תמצא כפרה כשיעשה האדם מצוה כנגדה.** וכן דרשו רז"ל (ב"ב ד.) על הורדום המלך, שהרג אלפים ורבבות מישראל, ושאל לשמעון בן שטח אם אפשר שיהיה לו תקנה, והשיב לו כי אפשר אם ישתדל בבנין בית המקדש, ואמרו: הוא כבה אורו של עולם, כלומר על שהרג כמה מישראל, ילך ויעסוק באורו של עולם. **והענין הזה מאיר עיני הלב, כי בודאי יש תקנה לעבירה בעשיית מצוה שכנגדה. ועל מצות הלולב הדומה לשדרה אמר דוד ע"ה** (תהלים לה, י) **כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך".**

**רבינו בחיי** (ויקרא כג, מ)

## ע"י הד' מינים נעשה בריה חדשה

**"וצריך כשלוקח הלולב והמינין שעמו והאתרוג, לחשוב לתקן מה שפגם באלו האברים** שהד' מינים רומזים עליהם, **ולעשות עצמו בריה חדשה,** ליקח את האברים אלו שהם כלל הגוף מתחת כח היצר הרע שמושל עליו, **רק יתן אותם לממשלת היצר טוב,** וז"ש 'ולקחתם לכם', פירוש לעצמיכם".

**זרע קודש**



# דבש תמרים

פנינים יקרים, מלאך חפרוה שרים, רעותינו הקדושים עצי התמרים



**בסכות תשבו שבעת ימים**. ונראה לבאר ע"ד תוכת מוסר עפ"י המבואר באלשיך הקי כי זאת היתה כוונתו יתי לשום את בנ"י באהלים בצאתם ממצרים לתת להם ארץ ישראל לעשות עיקר מעסקי עוה"ז, כי אדרבא עיקר הכוונה הוא לעשות עראי מעוה"ז כי בעוה"ז האדם כמו יושב אהל העומד לנסוע ממקום למקום, וז"ש בסכות תשבו שבעת ימי, לרמז זי עשיריות חיי האדם שידמה בעיני האדם כי הוא רק יוב אהל הוא עוה"ז מוכן ועומד בכ"ע ליסע למחוז חפצו.

**(ייטב לֵב)**

☆

**אך בחמשה עשר יום לחודש באספכם את תבואת הארץ תחגו וגו'**. ונראה בהקדם מה שכתב באוהב ישראל על מה שפירש"י עץ פרי שיהא טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן אלא ותוצא הארץ וגו' ועץ עושה פרי, ולא העץ פרי, ולכאורה יפלא מאוד הלא הארץ אין יצר הרע שוכן בקרבה ואם כן מאין בא לה זה הרצון לחטוא, ויש לומר כי הארץ הבינה וראתה כי הכל בידי האדם ותלויין במעשיו, אם ילך בדרך הטוב והישר אז יהיה עליה לכל העולמות וכל הנמצאים, ואם יקלקל מעשיו יפגום הכל

## לקיטת תמרים

**אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ל רבותיה"ק עצי התמרים**

### לעתיד לבוא יזכה לישב בסוכה של 'סדום'

מתוך שיחת קודש שהתקיימה בין הרה"ק רשכבה"ג מרן הגה"ק מסאטמאר זי"ע ובין כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע (מתולדות אהרן) בשנת תשכ"ח לפ"ק. בתוך הדברים אמר הרה"ק מסאטמאר זי"ע: עס איז דא א מדרש, א פלא פון א מדרש ילקוט, **'כל השומר מצות סוכה בראוי, לעתיד לבוא יזכה לישב בסוכה של סדום'**. ואמרתי לפרש ענין סוכה של סדום, דהנה כשכל אחד ואחד מכלל ישראל יעשו תשובה מאהבה, וכל אחד יתקן את כל מה שפגם בעולם הזה, אז ממילא יתקן על ידי זה כל החטאים והפגמים שעשה בגלגול הקודם, וכן איתא בספרים הקדושים שאם האדם מתקן כל מה שפגם בתשובה מאהבה, אז ממילא נתקן על ידי זה כל מה שפגם בגלגולים הקודמים.

ונמצא כשיעשו תשובה שלימה יתקנו גם מהגלגול הקודם שהיו מגולגלין באנשי סדום, (כידוע מהאר"י הק' שאנשי סדום נעשו מזרע אברהם, ונתגלגלו ביוצאי מצרים), ונמצא שגם העונות של אנשי סדום יתוקן אז, ובתשובה מאהבה יהיה נעשו כל הזדונות זכיות, ואמר בלשון קדשו: **"אזויפיל זכיות האט קיינער נישט. אזויפיל עונות וואס סדום האט געהאט, וועט אלעס ווערן זכותים". וסוכות הרי הוא ראשון לחשבון עונות, וכמו דאיתא בספה"ק קדושת לוי שזוכין בסוכות לתשובה מאהבה, ונמצא שהסוכה היותר מעולה יהיה סוכה של סדום. ודברי פי חכם חן** שפ"י זי"ע.

**שיחות קודש (דברי אמונה – תו"א.** שיחה ב', אות י')

### מפני שהם נוטלים אותו לאדיהן, אנו חשים להחזירם לקדושה

פעם אחת בשעת הסעודה בחוה"מ סוכות כשאכל רביה"ק זי"ע הסעודה בצהרים בסוכתו הגדולה, ורב אחד התאונן לפניו על שמסככים הסוכה במין אילנות שהנכרים נוטלים אותם בחגאות שלהם ונראה דאין זה נאה לעשות, וגם סוכתו של רבינו ז"ל היה אז מסוכך בסכך כזה, **וענה לו רבינו, דאדרבה, איפכא מסתברא דמפני שהם נוטלים אותו האילנות לצרכיהם בחגאות שלהם, ע"כ אנו מכניסים זאת להסוכה לצורך מצוה.**

**מפיהם ומפי כתבם (ח"א עמ' רס"ו אות פ"ד)**

### דו ווייסט דאך אז אונז הא'מיר נישט פארפעלט פון די תורה

סיפר הה"ק מהר"י זצ"ל מפשעווארסק זצ"ל בלמדי אצל מורי הה"ק מקאלאשין שמעתי שם מאת הבחורים הגדולים, שספרו ששמעו ממורי הרב ז"ל, ששמע מהה"ח ר' שמעון מזאבארוב ז"ל (יהודי זקן שהכיר עוד הישמח משה, ונפטר בשינאווע בבית המדרש), שהיה פעם ביום ד' דחג הסוכות אצל הישמח משה, ובעת שאמר הישמח משה האושפיזין (אולי מעומד), ענה ואמר: **"ברוך הבא משה רבינו, ווען וועסטו קומען אונז אויסלייזן, דו ווייסט דאך אז אונז האבן נישט פארפעלט פון די תורה וואס דו האסט געשריבן קיין קוצו של יוד" והרה"ק מסאטמאר סיפר דבר זה ששמע מהה"ק מקאלאשין שהיה בהקפה רביעית באמצע ההקפות.**

**מפיהם ומפי כתבם (ח"א עמ' רמ"ב אות כ')**

חיין, אז התיישבה בלבה ואמרה כיון שהאדם קרוב לחטוא מחמת יצרו הרע, ואז יבא פגם גדול בשורש נשמתו ולא יועיל שום תיקון ותשובה, לזאת התחכמה ושינתה תחילה ציווי הבורא כדי שאחר כך כשיחטא האדם חיין, יהא לו אמתלא נכונה והוא מפני ששורש גופו הוא מן האדמה ששינתה מכבר רצון הבורא, לכן הרע את מעשיו, וחסה הארץ על כבוד שמים ועל האדם להקל מעליו עונש החטא, כי אם כן אין חטא האדם גדול כל כך ע"כ, והנה ידוע מ"ש בקדושת לוי כי בר"ה ויוה"כ עושין תשובה מיראה וזדונות נעשו כשגגות אבל בסוכות עושין תשובה מאהבה וזדונות נעשו לזכיות וזהו ראשון לחשבון עוונות שיעשו זכיות ע"כ, ונמצא שעד סוכות אשר נשאר להם עכ"פ שגגות וצריכים כפרה וכדי להקל להם גם מעונש של שוגג צריכין אנו לחטא הארץ, אבל בסוכות אנעשו העוונות זכיות אדרבא מה שהחטא יהי גדול יהי גם המצוה גדולה והמליצה מהאדמה יהי לנו לגריעותא שאם החטא יהי קטן וקל גם המצוה יהי בערך מיעוט, וש"ה אך בחמשה עשר יום באספכם את תבואת השדה, היינו המהשדה אשר עשתה הארץ כי עד עתה אנו צריכין לתבואת הארץ היינו להמעשה שעשה הארץ שיהי באתגליא ויהי לנו למליצה, אבל עתה בט"ו יהי לנו לטובה לאסוף את תבואת הארץ ויהי באתכסיא ולכן תחגו חג להי אז יהי השמחה בשלימות.

**(קדושת יו"ט)**

☆

**בסכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכות וגו' אני ה' אלקיכם**.. נראה עפי"ד הטור ואע"פ שיצאנו ממצרים בחדש ניסן לא צונו לעשות סכה באותו זמן, לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתני שהם במצות הבורא יתי, ולכן צוה אותנו שנעשה סוכות בחודש השביעי שהוא זמן גשמים, ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ואנחנו יוצאים מן הבית לישב בסוכה, בזה יראה נלכל שמצות המלך חוא ע"כ, והנה ארז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפי שלא לשמה וכוי אולם במצות סוכה למדנו שהעיקר המצוה הוא דוקא לקיים רק לשמה לשם מצות ה', ולכן צונו לעשות סוכה דוקא בתשרי ולא בניסן, כדי שלא יהא באפשר לכוין להנאת עצמו רק בדתי להי לבדו, וש"ה

## לקיטת תמרים

**אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים**

### צעק בצעקות אדירות "רבונו של עולם, געוואלד!"

**הימים האחרונים של חג הסוכות היו מאז ומתמיד ימים גדולים ונעלים, ובהיות רביה"ק זי"ע בסאטמאר כולם נקבצו ובאו מכל ערי הסביבה וגם ממקומות רחוקים**, והשתדלו אצל רוזני הממשלה לפתוח הגבולים, ומי שנסע לסאטמאר היה יכול לעברו בלי שיעבור על שבט הבקורת, ומאות אנ"ש היו באים להסתופף בצלא דמהימנותא. מי יוכל לתאר איך היה נראה מראה הוד בשעה שרבינו עמד על הדוכן ודרש דרש דרשת הושענא רבא בבכיות נוראות ועצומות עד אשר אם אבן הוא נימוח, וכמה פעמים אירע שאנשים מגודל דוחקא דציבורא ומגודל הבכיות ממש נחלשו עד שהוצרכו להוציאם מביהמ"ד.

וזכורני שפעם אחת אף רבינו בעצמו בעמדו באמצע הדרשה ונשא קולו בשאגת ארי בבכיה גדולה ועצומה, נשתתק באמצע וכרע נפל בחולשה, והוציאהו מבית המדרש לפוש, אמנם כעבור שעה קצרה שוב הופיע בבית המדרש והמשיך בדרשתו ממקום שפסק בהתעוררות גדול כאילו לא היה.

בין אלו הרגילים להסתופף בצל רבינו בהושענא רבא היה הגה"צ עובד ה' ר' שלמה אליעזר וויזל ז"ל הרב מטערניווע שהיה חסיד נלהב מהרה"ק בעל אהבת ישראל מוויזניץ זצ"ל והיה דר בסאטמאר, והיה מתפלל בוויזניצער קלויז בעיר סאטמאר ואחר התפילה היה בא לשמוע בקול דרשת רבינו, ונחקק בזכרוני איך **שהיה עומד על הספסל בצד מערב הביהמ"ד, ובכה בכיה גדולה וצעק בצעקות אדירות "רבונו של עולם, געוואלד!, שנשמעו מעל ומעבר כל הקהל**, וראו מזה איך שרבנים וגדולי תורה אף שלא השתייכו כלל לעדת חסידי רבינו נתעוררו כ"כ מדברי התעוררות של רבינו. וכעין זה היה כמה פעמים בארה"ב כשהגה"צ ר' יונתן שטייף זצ"ל אב"ד קהל עדת יראים, שהיה רגיל לבא לרבינו ולהאזין לתפילותיו ולהתורות שנאמרו בלהב אש קודש, ופע"א כאשר רביה"ק זי"ע התלהב מאד בעבודתו, **נתרגש רבי יונתן והתחיל לצעוק "התעוררות! התעוררות! געוואלד!"**

**המאזרני חי"ל** (פרק ה')

### כל הנסיעה המשיך בבכי מגודל ההתעוררות של דרשת רבינו

כמה פעמים נסע רבינו [הגה"צ רבי מיכאל דוב וויסמאנדל זצ"ל] עם כמה מלוים ביום הושענא רבה לשמוע ההושענות והדרשות של הרה"ק מסאטמאר זצ"ל, וסיפרו התלמידים שנסעו עמו **שבמשך כל זמן הנסיעה בחזרה המשיך רבינו בבכי מגודל ההתעוררות של דרשת הרה"ק מסאטמאר זצ"ל.**

**איש חמודות** (עמ' תל"ב)

בסכות תשבו שבעת ימים וגו' אני ה' אלקיכם, היינו רק מפני שאני הוא המצוה עליכם לעשות הסוכה ולא לשום הנאה עצמיות.

**(עצי חיים)**

☆

**ולקחתם לכם ביום הראשון.** ובמדרש וכי ראשון הוא והלא יום ט"ו הוא אלא ראשון לחשבון עוונות, ויבאר עפ"י מה שפי' הגר"א בדברי המשנה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, דדין הוא על גוף העבירה שעשה, וחשבון הוא על הזמן שאיבד לריק בעת מעשה העבירה, שהיה יכול לקיים מצוה באותה שעה, והנה ראש השנה ויוהכ"פ הם ימי הדין שאז הקב"ה דן את כל באי עולם על גוף העבירה בלבד, אמנם בחג הסוכות שהוא זמן תשובה מאהבה והזדונות נהפכין לזכיות, והקב"ה מונה את העוונות לידע כמה מצות יש בחילופין כנודע, אז ראוי לצרף גם את החשבויין של זמן העבירה אל הד' שעל גוף העבירה כדי שיהיו הזכיות מרובין יותר, וזהו ראשון לחשבויין עונות שבחג הסוכות מעריכים גם את החשבון של העונות להרבות זכותי ישראל.

**(דברי יואל)**

☆

**ובזכות צאתי מביתי החוצה ודרך מצוותיך ארוצה יחשב לי זאת כאילו הרחקתי נדוד והרב כבסני ומחטאתי מהרני.** וי"ל עפמ"ש ביערות דבש לפרש אמרם ז"ל במקום שבע"ת עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד דהנה מבואר בגמי דמ"ש אין עצובות לפני הקב"ה זהו בבתי בראי משא"כ בבתי גואי במסתרים תבכה נפשי עי"ש והנה הבע"ת מה לו לשמחה והוא באימה ופחד וע"כ אין לו מקום בבתי בראי אך הקב"ה חותר לו חתירה להכניסו בבתי גואי אבל צדיקים גמורים עובדים את ה' בשמחה בבחי' בתי בראי ולא עביד הקב"ה ניסא למגנא להכניסו לבתי גואי ע"י בישי"מ ואאמו"ר ז"ל

# לקיטת תמרים

**אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותינו"ק עצי התמרים**

## "נו זלמן, האם שלחתי לך שפעזין על הוצאת הדרך"

אבי זקיני מוה"ר שלמה זלמן פרידמאן ז"ל היה גר בעיר סאטמאר עד החורבן, והיה חסיד נלהב למרן הגה"ק בעל הקדושת יו"ט צוזק"ל, והיה מנהגו ליסע ולהסתופף אצל הקדושת יו"ט על יום טוב, אף שהיה לו משפחה גדולה עם בנים ובנות. אבל אשתו היתה מעכבת מלנסוע לסיגעט והיתה מבקשת שישאר בבית על יו"ט. פעם אחת לפני יו"ט שמיני עצרת הלכה אשתו אל החנות ופתחה את הקאסע, ולקחה את כל הכסף שהיה מונח שם, כדי שלא יכול לנסוע לסיגוט, גם ביודעה שאיש חשוב כמותו יתבייש ללוות ממכיריו את שכניו על הוצאת הדרך. זקיני ז"ל אחרי ההכנות כשהיה עומד הכן לנסוע הלך אל החנות לקחת את הכסף שהיה מוכן לו לצורך הוצאת הדרך, פתח את הקאסע וראה שנגנב הכסף, ישב עצמו בחנות ואמר תהלים. פתאום באתה איזה ערלית להחנות וקנתה אצלו סחורה ישנה שכבר לא היתה עומדת לימכר, והרויח די להוצאת הדרך, ורץ מהרה אל מסילת הברזל ותפס את הבאן האחרון שנסע לסיגוט לפני יו"ט. כאשר הגיע למרן הקדושת יו"ט לקבל ממנו שלום, אמר לו הרה"ק הקדושת יום טוב: 'נא זלמן, **שלחתי לך שפעזין על הוצאת הדרך**' כשבא לביתו סיפר המעשה לזוגתו, מאז לא עכבה אותו וקנתי מלילך לסיגוט, באמרה כי עם רעבי"ם כאלו ועם חסידים כאלו לא מתחילים.

**שם שלמה** (במזכרת נצח בסוף הספר)

## נוכחנו לראות שגם בלי לבושים החיצוניים מראהו כמלאך ה'

פעם באמצע ההקפות כשהיה רבינו שרוי בהתלהבות נוראה ורץ עם הספר תורה בידו כשכולו אחוז שרעפים, אירע שילד דרך על ציציותיו ונפל הטלית מעל ראשו, **ורבינו לא חלי ולא מרגיש בזה ורץ ככה כשזרועותיו אחוזים ודבוקים עם הספר תורה זמן מה בלי הטלית על הראש, עד שהצליחו להפסיקו ולהחזיר לו הטלית, נוכחנו לראות שגם בלי לבושים החיצוניים מראיהו כמלאך ה'.** והגם שזכינו לראות גודל עבודתו בקודש כעת עריכת ההקפות גם בהיותו בארה"ב אחר המלחמה שערך עבודתו הקדושה למעלה מהשגתינו שעות ארוכות, מכל מקום אין זה שום דמיון לעבודת ההקפות שערך באותן הימים כאשר כל כוחותיו היו אתו.

**המאזרני חי"ל** (פ"ג)

## על ידי כח השמחה יתהפכו כל הדינים לרחמים וחסדים

הרה"ק בעל ייטב לב זי"ע אמר פעם אחת אצל ההקפות, דבאמת יש לתמוה איך יערב לבינו לשמוח כל כך ביום שמחת תורה, אחרי שאין אתנו יודע האיך ומה נפסק עלינו בימי הדין, וגם בהאי יומא דשמע"צ גמר מסירת הפתקין דספרי חיים וספרי מתים פתוחים, והאיך נוכל לשמוח כל כך ולשמחה מה זו עושה. **אמנם אפשר לפרש על דרך שאנו אומרים אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו, ולכאורה הול"ל 'בטל גזר דיננו', אמנם הכוונה שאף אם יצא ח"ו הגזר דין חייב, יקרע אותו הקב"ה, והיינו שיהפוך צירוף האותיות של תיבת חי"ב להציג את השני יודי"ן בראשו ובסופו של התיבה, ויהיה נעשה מזה הצירוף יחב"י, שהוא ר"ת י'עלו ח'סידים ב'כבוד י'רננו, ועל ידי כח השמחה של מצוה שאנו שמחים ביום הזה עם התורה הקדושה יתהפכו כל הדינים לרחמים וחסדים אמן כי"ר.**

**דברי יואל** (סוכות שמחת תורה אות עח)

כתב דזהו רק בתשובה מיראה אבל בתשובה מאהבה הוא נחשב לצדיק גמור העובד בשמחה והוי שוב מקומו בבתי בראי עיי"ש. עכ"פ היוצא לנו דבסוכות שעושים תשובה מאהבה כידוע מהקדושת לוי ממילא הוי שוב מקומו בבתי בראי כצדיקים גמורים ולכך נקרא זמן שמחתינו וזה שאנו אומרים ובזכות צאתי מבתי החוצה וכוי יחשב לי זאת כאילו הרחקתי נדוד היינו לצאת מבתי גואי לבתי בראי כי עיי תשובה מאהבה כבר היא בשמחה וזהו והרב כבסני ומחטאתי טהרני דנעשו כבר זכיות ועל ידם טהרני ויכול להיות שוב בבתי בראי.

**(יד יקותיאל)**

☆

**במדרש אתה החילות להראות את עבדך את גדלך, אלו די מינים שבלולב ועי"כ אעברה נא.** וי"ל עפי"מ שמבואר בסידור שדי מינים הללו מכוונים כנגד דם הוי"ה בי"ה וכן מנענים בהם לארבע רוחות למעלה ולמטה, להורות דמלא כל הארץ כבודו ומלכותו בכל משלה, ונודע מה שכתבו המפרשים שאם היה משה נכנס לארץ לא יה הבית נחרב, וכבר באותו הזמן יה נעשה תיקון השלם, והיה מתגלה כבוד שמו יתברך במילואו, אלא שהעוונות גרמו ונעשה מה שנעשה, ובזה יובן בקשת מרע"ה אתה החילות להראות את עבדך את גדלך אלו די מינים שבלולב, לנענע לדי רוחות שאותיות שמך המיוחד תקרב אחד אל אחד, ותגלה ותראה מלכותו יתברך שממו בכל די רוחות שבעולם, עי"כ אעברה נא ואז בוודאי יהיה תיקון השלם ויתגדל ויתקדש שמו יתברך בעולמו.

**(ברך משה)**

☆

**ולקחתם לכם ביום הראשון.** ונוהגין עפ"י האר"י להכנים את הארבעה מינים בתוך הסוכה ושם לקיים מצות הנענועין, ולכאורה אינו מובן איזה שייכות יש זה לזה, וי"ל עפ"י שמספרים כי פעם אחת נסע הרה"ק הרבי רי זושא זי"ע אל רבו הקדוש המגיד ממעזריטש זי"ע ושהה שם איזה זמן, בחזירתו אל ביתו שאלו ממנו מה למדת אצל רבך בכל הזמן, ענה ואמר למדתי שיש בורא בעולם, שאלוהו האם על זה היית צריך לישב ולהות שם זמנים טובבא, נקרא המישרתת ונשאלה את פיה ותראה שתאמר שי בורא עולם, נענה ואמר אין הכי נמי היא אומרת אבל אני יודע עי"כ, והנה כתב בזרע קודש עהי"ב למען ידעו דורותיכם, כי עיי מצות סוכה נמשך לאדם דעת לידע איך לעבדו יתי"ש כמי"ש דע את אלהי אביך ועבדהו, וכוונת דבריו כי זהו סגולת הסוכה להשפיע אמונה בקרב לביבנו, שלא רק אשר נאמר כי הי הוא האלקים ומלא כל הארץ כבודו, וליבנו בל עמנו כי אם משפה ולחוץ, רק נדע אותו יתי"ש באמת בידיעה גמורה, וע"ז נוהגין ליקח הדי מינים בסוכה ולנענע עמהם שם, שענין הנענועים בדי מינים הוא למהליך את הקבי"ה על כל העולם, ובכדי שיוקבע זה בליבנו כיתד שלא תמוט, עי"כ מכניסין אותם על הסוכה, שסגולת הסוכה להשפיע בנו דעת בבחיי דע אלהי אביך ועבדהו, בידיעה אמיתית ולא באמירה בעלמא.

**(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)**

# לקיטת תמרים

**אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים**

## תהלים בבכיות וגמרא תוספות אחר ההקפות

שמעתי מתלמיד רבינו, שראה פעם את רבינו לומד גמרא תוס' בליל פורים אחרי עבודת היום, **וכן בליל שמיני עצרת אחרי עבודת היום של יום הו"ר והקפות בליל שמ"ע.** וכן אמר שהי' פעם אצל רבינו בעת שהי' מצטער על ענין קשה וראה שהתגבר כארי ורץ תיכף ללמוד גמרא תוס' וכמ"ש (תהלים קי"ט) לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני. וכן שמעתי מהרה"ח מוה"ר חיים שנעבאלג ע"ה **שהי' פעם בבית רבינו ליל שמיני עצרת כאור הבוקר בשעה שבע ומחצה כאשר ישן רבינו ערך שני שעות אחרי עבודת ההקפות, וראה את רבינו אומר תהלים כחצי שעה בדמעות הרבה, ואח"כ ישב ללמוד גמרא תוס'.**

**תפארת יואל** (ח"ג עמ' י"ח)

## כשהרב מקראלי נמצא כאן הוא בבחינת שמחת תורה

סיפר הרה"ג ר' אברהם מרדכי ברייטשיין ספרא דדינא דבי דיני רבה בירושלים, כאשר ביקר רבינו בירושלים בשנת תרצ"ב, בא הגה"צ רבי דוד יוגגרייז זצ"ל לשולחנו הטהור של רבינו בסעודת רעוא דרעוין, ובתפלת המנחה נקרא הגה"צ הנ"ל לעלות לוי, למחרתו בא אחד מאנשי ירושלים מאנשי ליטא אל רבי דוד זצ"ל, ואמר להגאון הנ"ל "שמעתי שכ"ת עלה לתורה בלילה... וענה רבי דוד: **שמע נא, בשמחת תורה גם אצליכם נוהגים לקרות בתורה בלילה, ואצלי כשהרב מקראלי נמצא כאן בארץ ישראל הוא בבחינת שמחת תורה...** [ויש להוסיף על זה מה שרגיל היה רבינו לומר בדרך צחות, דכאשר קורין בחוץ לארץ "עשר תעשר" אז אצל בני ארץ ישראל 'שמחת תורה'...].

**בוצינא קדישא** (ח"ב עמ' של"א)

# פנינים מתורתן של מרן רבי"ס נעלה דבבי יוצאל זי"ע מספר "קדושת יוצאל" אשר על מכבש הדפוס

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

**ולזבולון אמר שמח זבולון בצאתך וישששכר באהליך** (לג יח). פירש"י זבולון וישששכר עשו שותפות, זבולון למוך ימים ישכון ויועץ לפרקמטיא בספינות ומשמכר ונותן למוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי זבולון היתה. ממנו יש לעיין להך סו"ס בזבולי התורה היא העיקר, והתורה היא משיבות הגדולה ביותר, שהרי עיקר התכלית היא התורה, אם כן אלו העוסקים והדבוקים בתורתו הקדושה בזבולי גדולים יותר מהעוסקים בפרקמטיא, ולפי זה למה הקדים זבולון ליששכר.

**ויש** לומר דמצינו כמה פעמים דמצינו המנע הסדר כפי הנמצים במעשה תחלה ולא כפי סדר המעלה והמשיבות, כגון בענין סדר ל"ט מלאכות דשבת, דלא מצינו להו המנע (שבת עג:) כפי סדר משיבותן, שהרי קוצר ומעמר וכו' מצינו מחלה, ואחר כך הלם והמופה הגם שהם משובים במעלה, משום דמנע דיהן סידורא דפת נקט (ע"ז שם עד:).

[**וכמו** כן ממרינן בריש מסכת ברכות (דף ג.), דמנן התם מאימתי קורין את שמע בערבין, ופרכינן בגמרא מאי טעמא תני תנא ערבית ברישא ליתני שחרית ברישא, ומשני דילפינן מבריית של עולם, דכתיב (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד. הרי לתורתא דקרא לחשוב לפעמים דבריס על פי סדר המעילות והמעשה, ולא לפי סדר מעלתן ומשיבותן].

**וכמו** כן הוא הכא, כי מה שהקדים הכתוב זבולון לפני יששכר אין הטעם משום שהוא חשוב בעמת יותר מיששכר, אלא מפני שהוא מוקדם בסדר המעשה, שהרי אי אפשר ליששכר לעסוק בתורה אם לא התחיל זבולון להוזיל זהב מכיסו, כי אי אפשר לייחד שום מקום ליבד בתחלה של תורה, אם אין מי שיעלם בעבודה תחלה, ונמצא דכלי שיוכלו התלמידי חכמים לעסוק בתורה צריכין מקודם להיות הזבולון שהם הממזיקי התורה, וממילא הממזיקי תורה קודמים במעשה, על כן מוקדמים המה גם כן בברכה, אבל בזולתי הלומד תורה בעצמו חשוב יותר מהממזיק תורה.

דרשה א' שופטים תשט"ז בחנוכת הבית במחנה רב טוב בעיר נעפאנעק יצ"ו, דרשה מוצש"ק וירא תשי"ז בעיר קראונהייטס יצ"ו, דרשה א' שמיני תשכ"ב, ודרשה א' נשא תשכ"ג

**ולזבולון אמר שמח זבולון בצאתך וישששכר באהליך** (לג יח). פירש"י זבולון וישששכר עשו שותפות, זבולון למוך ימים ישכון ויועץ לפרקמטיא בספינות ומשמכר ונותן למוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי זבולון היתה. ממנו יש לעיין להך סו"ס בזבולי התורה היא העיקר, והתורה היא משיבות הגדולה ביותר, שהרי עיקר התכלית היא התורה, אם כן אלו העוסקים בתורה הגם שהם גדולים יותר מהעוסקים בפרקמטיא, ולמה הקדים זבולון ליששכר.

**ואפשר** לפרש על פי מאי דאפסיקא הילכתא (יו"ד סימן רמ"ו ס"ק) דמי שאי אפשר לו ללמוד, יפסיק לאחרים הלומדים, ותחשב לו כאילו לומד בעצמו. וכתב הרמ"א דיכול מדם להתנות עם מציריו שהוא יעסוק בתורה, והוא ימציא לו פרנסה, ויחלוק עמו בשכר, אבל אם כבר עסק בתורה, אינו יכול למכור לו חלק בשכיל ממון שיתן לו, עכ"ל. ומבואר בשו"ת מהר"ם אלשקר (סי' קפ) הטעם בזה, משום דכשמתנה עמו קודם שעוסק בתורה, הוא עוזר לו שיוכל לפנות לבו לעסק התורה, על כן יבוש על שכרו עבור זה, אבל אם כבר עסק בתורה, אז אינו יכול למכור לו שכרו, לפי שכל אחד כפי עבודתו הוא מתן שכרו, ומדרכה זה שמכר שכרו קרוב לקבל פורענות מלקבל שכר, כי עשה עם שמים פלסתר וכקרדום לאכול בה לחם, עכ"ל.

**ומעתה** יש לומר לענין זה הקדים הכתוב זבולון לפני יששכר, להורות כי זבולון הרוצה להחזיק תורה ליששכר ולעשות עמו שותפות שיקבל חלק משכרו, עליו להקדים עצמו ולהתנות עמו קודם שמתחיל לעסוק בתורה, דאילו אחר כך אינו יכול

עוד לקבל חלק נשכר מורמו, משום דמאי דהוה הוה.

דרשה א' ויחי תשכ"ה

**צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל** (בב כח). נראה לפרש, כי מצינו כמה פעמים נכמופים איך שהוכיח משה רבינו את ישראל על קרמונס, נכדי להמזירם למוטב, חולס נעת שדיבר משה עם הקנ"ה כניכול חודות ישראל, אז נודאי לא הזכיר קרמונס לפניו, אלא העלה והזכיר רק מעלתם ולדקתם. וזה שרמז הכתוב, לדקת ה' עשה, כי נזמן שדיבר משה עם ה' אז הזכיר לפניו רק לדקת ישראל, אבל ומשפטיו, היינו מה שהזכיר והוכיחם על קרמונס (עי' רש"י שמות ו ג), זה היה רק עם ישראל בלחוד.

ניצוצי אורות וארא תשס"ד עמוד ד, שיצא לאור ע"י הרה"ח יהושע זאב לערנער שליט"א, ששמע מפי רבינו ז"ל

[ומן הענין הזה כדאי להביא מה שסיפר הגה"ח ר' חנני יו"ט ליפא שוואדרן ע"ה מנהל מוסדותינו הק' בירושת"ו (הובא בזכר צדיק לברכה ח"א אות רצג), כי באחד מן ההזדמניות שהיה רבינו בארץ ישראל, בא אליו לבקרו שר הדתות של המדינה, ובתוך הדברים שאל מרבינו למה הוא מדבר תמיד בגנות ישראל, הלא מצינו בתורה כי משה רבינו התמיד להמליץ טוב על בני ישראל. על זה השיב לו רבינו, דבאמת מצינו בתורה בכמה מקומות איך שהוכיח משה את ישראל בדברי מוסר, וכדכתיב שמעו נא המורים (במדבר כ י), השמרו לכם (דברים ד כג, יא טז), ועוד הרבה פסוקים כיוצא בזה, אלא בעת שדיבר משה אל ה', אזי דייקא המליץ טוב עליהם, ואמר למה ה' יחרה אפך בעמך (שמות לב יא), האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף (במדבר טז כב).

וכענין הזה סיפר גם כן הרה"ח ר' אלכסנדר סענדר דייטש ז"ל בספרו בוצינא קדישא (ח"ב עמוד קו) וזה לשונו, הסופרים והלבלרים של כתבי העת מחללי שבתות, והמלאים טומאה וזוהמא ניבול פה וכל דבר אסור, לא חדלו מלחרוץ לשונם הטמא נגד רבינו יום יום וכו', גם לא נמנעו מלהטיף דברי מוסר, הם כתבו כי מאז מעולם היה דרך הצדיקים לאהוב את כל ישראל ולא לדבר בגנות בני ישראל, רבינו הוכיח בראיות ברורות עד כמה הם מסלפים דברי אלקים חיים, ותולים בוקי סריקי ברבותינו הקדומים, דהן אמת שהצדיקים למדו זכות וסניגוריא על ישראל וכו', וכל הצדיקים הקדושים מן אברהם אבינו ועד משה רבינו ועד הצדיקים שבדורות האחרונים, לימדו זכות על בני ישראל בינם לבין קונם כמבואר במדרשים ובדברי רז"ל, אולם בדברם אל בני ישראל אמרו רק דברי תוכחה ומוסר, עכ"ל.

וכאן המקום להעתיק מה שאירע לרבינו באחד מן ההזדמניות בעת שהיה בעיר טבריה (הובא בזכר צדיק לברכה ח"ג אות תתשעו, דולה ומשקה - סיפורי הגה"צ מפאיע ז"ל - עמוד רלו), כי בא אליו איש תמים ואמר לו, רבי! קיין באדיטשובער רב זענט איר נישט, ושאלו רבינו להבין פשר דבריו, והלה השיב כי הרה"ק מבארדישטוב היה מלמד זכות על בני ישראל, ורבינו מלמד עליהם חובה.

על זה ענה לו רבינו, מנין אתם יודעים כי הקדושת לוי היה מלמד זכות על ישראל, השיב הלה דידוע על זה כמה סיפורים. ענה לו רבינו, בבקשה שתספר לי לכל הפחות סיפור אחד אודות זה. על זה השיב האיש ההוא הסיפור הידוע, שהרה"ק מבארדיטשוב ראה פעם אחת איך שיהודי אחד עומד בתפלה, און אינמיטן דאוועגען שמירט ער די רעדער פון זיין וואגן, ועל זה אמר הרה"ק מבארדיטשוב, רבונו של עולם, כמה יקר הוא עמך, אז אפילו אינמיטן שמירן די רעדער דאוועגען זיי. וסיים על זה האיש ההוא, הלא רואים כי הרה"ק מבארדיטשוב לימד זכות על בני ישראל.

על זה ענה לו רבינו, שמע אלי, הסיפור לא כך היה, אלא שאתם מספרים רק חצי הסיפור, לפי שחצי זה הוא לטובתכם. אבל באמת כך היה המעשה, כי בעת שהרה"ק מבארדיטשוב ראה מעשהו של אותו איש, הלך אליו והוכיחו על פניו ואמר לו, היתכן, אתה עומד לפני מלך מלכי המלכים ומתפלל, און אינמיטן דאוועגען שמירסטו רעדער, איך רשאים לעשות כן. אלא אחר כך כשסיים להוכיחו והלה קיבל דבריו, אז הלך לקרן זוית ואמר, רבונו של עולם, כמה יקר הוא עם ישראל, אז אפילו אינמיטן שמירן די רעדער דאוועגענן זיי.

וסיים רבינו - אלא שלטובתכם הוא רק חלק השני של הסיפור, ולכן אתם מספרים חלק זה בלחוד, וכי אתם חושבים שיש אפילו הוה אמינא לומר שהקדושת לוי לא הוכיח את ישראל בדברי מוסר. ועי' ויואל משה מאמר א סימן קעז וקעח].

**וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב** (בב כח). איתא בספרי (סט"ו) לא כבדד שאמר משה (דברים לג יג) ה' בדד ינחנו, ולא כבדד שאמר ירמיה (ירמיה טו יז) מפני ידך בדד ישבתי, אלא כבדד שאמר אומו רשע (במדבר כג ט) הן עם לבדד ישכון.

**ונראה** לפרש בדרך נמוח, כי בני ישראל נריכים ליפד בדד, והיינו להיות מובדל ומופרש מהרשעים, אמנם יקרה לפעמים דלף כשירלה האדם להבדל מהם, אכמי לא ידע מי הוא זה אשר ממנו נריכים להבדל, כי ישנם כמה בני אדם אשר בחילוניותן נראין ככשרים אבל תוכם מרמה, ולי אפשר לאדם להכיר פנימיות האדם, וכמו שכתוב (שמואל-ב טז ז) האדם יראה לעיניים וה' יראה ללבב, ועל דרך שפירש"י בכתוב (דברים ג יג) וידועים לשבטיכם, שהם ינריכים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטלימו איני יודע מי הוא וכו' ואם הגון הוא, אבל אתם מכירין בו שאתם גדלתם אותו. הרי שאמרו כן לף אבל משה רבינו, ומכל שכן אבל זולתו בודאי יש מקום שיטעה בדמיונו. ויתכן לפעמים שגם יהפוך הקערה על פיה, להבדל ממי שרלוי להתחבר עמו, ולהתחבר עם מי שהחיוב להבדל ממנו.

**על כן** אילו אמר הכתוב כבדד שאמר משה, אכמי יהיה לבעל דין לתלוק דיתכן שלא ידעו ישראל בותה שעה ממי להבדל, משום שלא הכירו מה שבניהם טמון ומכוסה, וממילא באמת לא היו מובדלים מן הרשעים, וכן בדד שאמר ירמיה הנביא יכול הטוען לטעון כי לא היה מובדל ומופרש מן הרשעים, שהרי אי אפשר לבחר ודם להכיר מה שטמון בסתרי שאר בני אדם, אולם אומו רשע בלעצה בודאי ידע היטב בכח טומאתו מי הם הראיים לגורלו ולכת דילים, ומי המה אשר בני ישראל נריכים להיות נדלין מהם, וכיון שהוא העיד הן עם לבדד ישכון,

שפיר ידענו שהיו ישראל בבחינת בדד, והיו בדלין בחמת בהבדלה גמורה מהם ומהמונם.

נעילת חג הסוכות תשכ"ה בלימוד מס' ברכות

**ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו וגו' ויראהו ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן** (לד ו). מיתץ במדרש (עי' ספרי פינחס פ"ה) הרואה הקב"ה למשה מה שלא רואה יהושע. ויש לעיין הלא יהושע היה בארץ בפועל, אם כן היה יכול לראות כל הארץ, ובכן מהו הכוונה שהראה הקב"ה למשה מה שלא רואה יהושע.

**ונראה** לפרש על פי דברי המדרש (דב"ר פ"ד סי"ט) על הכתוב (דברים יג כ) כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וכו', המגילה זושת אין אדם יודע כמה ארכה וכמה רחבה, כשהיא נפתחת היא מודעת כמה היא, כך ארץ ישראל כל רובה הרים וגבעות וכו', כשישראה מותה הקב"ה וכו' כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה (ישעיה מ ד), מותה שעה היא מודעת מה היא. ומיתץ בספרי (פינחס פ"ה) שהראהו הקב"ה למשה את כל מדרי ארץ ישראל, והכוונה שהראהו כל המקומות והשטחים הטמונים בתוך ההרים. נמצא כי בארץ ישראל יש גם מקומות ושטחים הטמונים מאין רואה, ואף אדם העומד בתוכה אין יכול לראותם, וכל זה הראה הקב"ה למשה.

**ובכן** שוב לא יקשה אין ראה משה מה שלא ראה יהושע, כי יהושע אף שהיה בארץ ישראל עצמה, מכל מקום לא ראה רק מקומות הנגלים שיכולים לראות בעין, מה שאין כן משה ראה גם אלו המקומות הפנימיים הטמונים בתוכה, אשר יתגלה לנו לעתיד לבא במהרה בימינו.

ס"ג לך תשט"ז, וס"ג עקב תשכ"ו

**ויראהו ה' את כל הארץ וגו' עד הים האחרון** (לד ב-ג). פירש"י אל תקרי היס האחרון אלא היום האחרון, הראהו הקב"ה כל המאורעות שעתידין ליארע לישראל עד שיהו הימים. ולכאורה יש לעיין למה הראה הקב"ה למשה את כל המאורעות. אך יש לומר שהראה הקב"ה למשה כל הדורות הבאים ואף דורינו אלה, כי לולא שמשה רבינו היה רואה והביט בנו, לא היה לנו קיום בגלות [וועט ניסט משה רבינו קוקט אונז אן, וואלטן מיר ניסט געהאט קיין קיום לא אין גלות].

באמצע אמירת ההקפות, מפי הרה"ח ר' אלימלך שלומה שווארץ שליט"א שו"ב, ששמע מפי רבינו ז"ל

**ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה** (לד ו). לכאורה יש לדקדק למה טרח הכתוב להודיענו דבר זה, הא כיון שהעלים הכתוב מקום קבורתו ממילא לא נודע מקומו, ומהו הצורך להדגיש שלא ידע איש את קבורתו.

**ואפשר** לומר בדרך נמוק מכאיב, דאי לאו דכתוב בתורה שמקום קבורתו נעלם ממנו עד היום הזה, עוד היו בניס מנסים מוקרים לחפש ולדעת מקומו, והיה קרוב הדבר שרשעי ישראל האפיקורסים שהשתלטו על מרציונו הקדושה, אשר מתגברים בכל מאמציהם להחטיא את ישראל ולעקור את התורה הקדושה מ"ו, יבדו להם מלבם איזה מקום לקרוע לו מקום קבורת משה, וילמדו שמעתו המקום לפי השערתם, ועל ידי זה יסיתו את ישראל שיבואו להתפלל שמה, ואז היו עושים שם מערת פריצים למינות ולכל מיני תועבות מ"ו ולכל מיני מטמאים כאשר עשו בשאר מקומות הקדושות.

[**וכאשר** עיינו רואות בעוונותינו הרבים בדורינו הפעל הזה אשר כבשו להם האפיקורסים המקום המקדש ושאר המקומות הקדושים, ובעוה"ר נתקיים בנו הכתוב נחלתינו נהפכה לזרים (איכה ה ב), ובתו בה פריצים ויחללוה (יחזקאל ז כב), שעשו מכל המקומות המקודשים למקום התוועדות של מינות ופריצות ח"ו].

**על כן** הודיענו הכתוב כי קברו של משה נעלם מעיני כל אי עד היום הזה, וממילא לא יעלה על לב שום אדם לומר כן.

שמחת תורה תשל"ג

**ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל** (לד יב). פירש"י שנשתו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר (דברים ט יז) ואשברם לעיניכם. וכבר דקדקו במה שהיה שבירת הלוחות לעיני כל ישראל דייקא. והמהרש"ל (יבמות סב. ד"ה ומה) הוסיף לדקדק למה ירד משה מן השמים לשבר הלוחות על ההר, וכן היה כוונת הקב"ה בשומרו

(שמות לג ז) לך לך כי אתה עמך, ולמה לץ שיברם תיכף בהיותו עדיין בשמים ממעל.

**ונראה** לפרש על דרך משלו ז"ל (תענית טז.) כי ביום התענית היו נוהגים להוליך התיבה אל רחוב העיר, לומר כלי צנוע היה לנו ונתבזה בעווינו. ובדרך זה מפשר לבאר מלשון שבירת הלוחות, שזו היתה בכדי לשבר לבבם הערל של בני ישראל, ולהרחיקם גודל הפגם שגרמו על ידי עשיית העגל, אשר בזה גרמו לביזוי הלוחות הקדושות, אשר מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות (שמות לב טז), ומשני עבריהם הם כתובים בתצבא אלהים (שם פסוק טו), ויצאו מלרכם הרעה.

**והנה** ידוע למינו דומה שמיעה לראיה, על כן אלמלי היתה שבירת הלוחות בשמים ממעל, ומשה רבינו כבוחו על הארץ היה מספר לישראל את מה שעשה, בודאי לץ היה מעורכם בזה כל כך, כמו עכשיו כשראו בעיניהם שבירת הלוחות, לזה שיבר חומם משה על הארץ לייקע, ולעיני כל ישראל לייקע, למען יפעבדו בפם לחביהם שבשמים.

לקט ששנ"ה שנת תרצ"ט סימן סט

# מילין טבין לסוכות

**די** הייליגע טעג סוכות, לפֿאַם גרויסע התעוררות פון די הייליגע סוכה מיטען משרוג חון לולב. מ'וועל מיר שוין ניפֿט האבן בין מיבער ס יאר זשעלבע הייליגע טעג, זשעלבע הייליגע מצוות, מ'גשזשעגט זיך מיט די סוכה מיטען משרוג מיטען לולב, ס'איז לאַך בוקע רקיעים.

הושענא רבא תשי"ז

**נאכדעם** קומען די ימי הסוכות, די סוכה מיט די ד' מינים, מ'איז מסובב מיט ס קדושה ובמצוות, ווי די גמרא זשגט, וועז האט מען נאָך אַזא מורא.

הושענא רבא תשי"ג

**די** ימי הסוכות, מיזן זשענען זיך מתקרב דורך דעם משרוג מיטן לולב מיט דער סוכה.

הושענא רבא תשי"ד

**נאכדעם** קומען נאָך די ימי חג הסוכות וואָס לאַם גיהער נאָך לו דער עבודה, חוז האמיר לאַך ניפֿט קיין הסגה, חוז קלן מיר דען מסיג ומשער זיין וואָס לזיקים מאמייס האבן געדינט דעם בפֿשפֿער דורך די די הייליגע טעג חון די ימי חג הסוכות, מיט דער סוכה, חון מיטן משרוג, חון מיטן לולב.

הושענא רבא תשט"ו

**מ'האמיר** געהאט די אַכט טעג סוכות וואָס מ'זיצט תמת לילע דמהימנותא, דער מיל וואָס ער זינט דעם בפֿשפֿער, האט מען לאַך ניפֿט קיין הסגה לו וואָס מ'קען לוקומען חין די טעג.

הושענא רבא תשי"ח

**די** אַלע טעג סוכות, ס'איז א זמן וואָס הקב"ה איז זיך משתעשע מיט די לזיקים, חז מ'וואָלט די זכיה געהאט חז מ'וואָלט געדינט דעם בפֿשפֿער בתמת, האט לאַך קיין ציעור ניפֿט וואָס מ'טוט חוץ אין חשלבע הייליגע טעג, די הייליגע טעג סוכות, וואָס מ'איז דבוק אין הקב"ה תמת לילע דמהימנותא.

הושענא רבא תש"ך

**ס'קומען** די אַלע הייליגע טעג פון סוכות, מ'איז תמת אַלע דמהימנותא, בפֿלע דקוב"ה ושכינתיה, חוי חז מ'דערזעהט זיך א לים מגושם חזוי וויַ פֿריער, מ'האמיר נאָך דעם לעצטען טעג, דעם לייענע טעג הושענע רבה, לאמיר ניפֿט חלילה פֿאַרפֿאַסען דעם לייענע טעג חויבעט.

הושענא רבא תשכ"א

**דער** הייליגער יו"ט סוכות מיטן משרוג מיטן לולב, חזוי וויַ מ'זאָגט מרבע חומיות שמך המיוחד והיו לאחדים בידי.

הושענא רבא תשכ"ח

**די** אַלע ימי סוכות, לפֿאַם זשענען די ימי הרצון, סוכות, וועז מ'גייט מיטן משרוג מיטן לולב.

הושענא רבא תשכ"ה




## סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים
## המלאים זיו ונוגה למיקים

### ולקחתם לכ"ם

הרה"ק מקאמינקא זי"ע היה פעם אחת אצל הרה"ק ר' שלום מבעלזא זי"ע ובעת נטילת לולב לא ראה הרה"ק מקאמינקא את הרה"ק מבעלזא רק הלולב והאתרוג עמדו כן באויר, והרגיש הרה"ק מבעלזא בזה ואחרי יו"ט אמר לו: כתיב "ולקחתם לכם" דער לכם זאל מען אריין נעמען אין די ד' מינים.

### בזכות השינה בסוכה

להגה"צ רבי לוי יצחק גרינוואלד זצ"ל אבד"ק צעלים יצ"ו בא פ"א איש זקן וישיש בן מאה וחמש שנים וביקש מהגה"צ זצ"ל בקשה נדירה, שיתפלל הרב עליו שימות, ולתמיהות הרב זצ"ל על בקשתו הפליאה, סיפר מה שהביאו לזה, שבימי ילדותו דר בעיר קאלאמיי יצ"ו מקום מושבו של הרה"ק רבי הלל מקאלאמיי זי"ע ופ"א בחג הסוכות כשהי' קר גדול עד למאוד, לא רצה הרבנית של הרה"ק הנ"ל לישן עמו בסוכה מחמת הקור הגדול, וברצונה הי' שגם בעלה הקדוש לא ישן בסוכה שפחדה שישאר שם לבדו, וע"כ ביקש הרה"ק מילד הזה - בעל המספר - שישן עמו בסוכתו בלילה הזה כדי שלא יתבטל ממצות סוכה, ואכן הסכים הילד לישן עם הרה"ק בסוכתו, ולמחרת בבוקר אמר לו הרה"ק, מאחר שהחיית את נפשי שהיה ביכולתי לקיים מצות סוכה ולישן בסוכה גם מחמת הקור הגדול, וזה הי' רק בשביל שאתה ישן עמי בסוכתי, ע"כ אברכך שיהי' לך אריכות ימים, ועוד בירך אותו ששום אחד מבניו לא ימות בחייו ע"כ, ואכן נתקיימה בי ברכתו של הרה"ק שאזכה לאריכות ימים שכבר הגעתי לשנת המאה וחמש, אבל אחד מבני הוא חולה מסוכן זה זמן רב ושורה ביסורים גדולים, ואין אני יכול לראות בעיני גודל היסורים שיש לו, והוא אינו יכול למות בחיי, מחמת ברכת הרה"ק מקאלאמיי, ע"כ אבקש מהרב שיתפלל בעבורי שאמות, וא"כ ימות גם בני ולא יהי' עוד ביסורים הגדולים.

(מבאר רבותינו)

### "עס האט זיך געלוינט"

קודם שנעשה הרה"ק מליסקא זי"ע רב בעיר ליסקא היה עני גדול, ופ"א קודם חג הסוכות לא הי' לו סכך לסכך סוכתו, הלך לעיר אוהעל ושם הרכיש לעצמו "טאגין" (מחצלאות) לסכך, והיות שלא הי' לו מעות לשלם לאיש שיוביל את הסכך לביתו, ע"כ נשאו הוא בעצמו בידיו, והלך ברגליו המרחק הגדול שבין אוהעל לליסקא, והרבה פעמים העמיד עצמו באמצע הדרך מחמת חולשת הדרך, והלך כמה פעמים חזור ושוב עד שהביא הכל, וככה הגיע לליסקא וסיכך את סוכתו, ואמר אח"כ בל"ק "עס האט זיך געלוינט", מכיון שבליל סוכות ראה האושפיזין הקדושים בסוכתו.

### פתקא משמיא

רבינו הבעל שם טוב הקדוש זי"ע בעת שתקע אהלו של תורה בפה מעזבוש, היה אז במחנינו רבנים גדולים ממתנגדי הבעש"ט ז"ל, והלכו בחג הסוכות להבעש"ט, ואמרו אשר הסוכה של הבעש"ט אינה כשירה על פי דין תורה, והבעש"ט ז"ל התווכח עמהם אשר סוכתו הוא כשרה, והניח ראשו על איזה רגעים, ואח"כ פתח את ידו, ונמצא בה פתקא מחתיכת קלף, והיה כתוב בו, סוכה של הרב ישראל בעש"ט כשירה, נאום מט"ט שר הפנים, והפתק הזאת נשארה בירושה אצל נכד הבעש"ט ז"ל, הוא הרב הקדוש מסדילקוב ז"ל (בעל דגל מחנה אפרים) והיה כאשר נזדמן איזה חולה ר"ל, והלכו לבעל הדגל ז"ל, ציוה להניח הפתקא תחת כר בל של חולה ר"ל ונתרפא, ובכל משך השתי שנים לא נעדר שום אדם בעיר, ואח"כ נזדמן שהניחו פעם אחת הפתקא אצל איזה חולה ונעלם הפתקא, ואמר בעל הדגל על זה, שנתגלה לו מן השמים שאין ניחא זאת, כי הילודים למות, ע"כ התפלל על זה שיקח מאתו בחזרה הפתקא, ושמעתי מאנשי אמת ששמעו מפי הרב הצדיק מוהר"ר יוסקי נכד הדגל ז"ל שראה בעיניו הפתקא אצל זקינו בעל הדגל ז"ל. (בעש"ט סוכות)

### המצטער פטו"ר מן הקור

פעם אחת היה חסיד אחד שהיה לו חיות במצות סוכה וכאשר עבר חג הסוכות לא היה רוצה לצאת מהסוכה מחמת גודל החיות וההשתוקקות של המצוה, והיה יושב בסוכה כמה שבועות עד שנעשה חורף והיה קור גדול ושלג גדול, והיה מוכרח לצאת מהסוכה והיה עומד ומצפה שיבואו ימי חג הסוכות שילך בחזרה לסוכה, וקיבל על עצמו שלא לצאת מהסוכה ולישב בסוכה אף שיהיה קור ושלג ולמסור נפשו ממש, כי היה מרגיש קדושה גדולה בהסוכה וכן היה שלא היה רוצה לצאת מהסוכה עד שנפל שלג וקור הולך וגדול, וממש יצאה נפשו ועם כל זה לא היה רוצה לצאת מהסוכה, עד שריחם הקב"ה עליו ובא ענן אחד ונשא אותו עם הסוכה לארצות החמים שחם שם כל השנה, (והסיפור הוא פלא שהלא לפי ההלכה אינו ראוי לישב בסוכה כל השנה ועוברים על בל תוסיף וכאן אירע לו נס וענן לקח אותו לשם כדי שיוכל לישב שם בנחת ולא בצער). (הרה"ק מקאלשיץ זי"ע)

### "די וועלט פון די סוכה וואריימען"

רבינו ר"ר שלום מפרוהיבטש זי"ע נסתלק בערב חג הסוכות, בהשאירו אחריו את בנו הגדול ר"ר אברהם'ניו זי"ע שהיה כבן טו"ב שנה, ואחיו הצעיר והרך רבינו מרו'זין שהיה כבר שית שנין, בליל התקדש חג סוכות נכנס ר"ר אברהם'ניו לסוכתו לקיים מצות סוכה ולקדש על היין, ואתו עם אחיו רבינו מריז'ן, בסוכה כבר עמדו כמה וכמה חסידים שבאו

לשמוע בפעם הראשונה את ר"ר אברהם'ניו זי"ע מקדש על הכוס בלוקחו את כס המלוכה בידו, והבחין רבינו מריז'ן על פני האנשים שהם רועדים מקור ששרר בחוץ קור גדול, רבינו שנכנס להסוכה מלובש בס"ה עם חאלעטיל דק, עמד כמתפלא והכריז בלש"ק: יודען פאר וואס ציטערט איהר? די וועט פון די סוכה ווארימען דאך. (נר ישראל חלק ה')

## כשמשיח יבא לא אצא מהסוכה מרוב מתיקות...

הרה"ק בעל צבי לצדיק מבלאזוב זי"ע אמר פעם בליל א' דסוכות בזה"ל: א פלא א פלא, די חז"ל זאגן (עירובין מ"ג) אז משיח וועט נישט קומען בשבתות וימים טובים, וואס הייסט ער וועט נישט קומען, דער כלל ישראל האלט שוין נישט אויס די צרות און יסורים פון די נסיונות פון פאר ביאת משיח צדקנו, און ער קלייבט זיך די זמנים, אין דעם טאג וועט ער נישט קומען אין דעם טאג וועט ער נישט קומען, וואס פאר א פירוש האט דאס, מיר האלטן אז ער דארף קומען, ער מוז קומען, וואס הייסט אזא הייליגן יו"ט סוכות וועט ער נישט קומען, ולבסוף נשקט בלשונו ונשקע בהרהורים, ואחרי איזה רגעים זקף ראשו ואמר ככה: מיר מיינען אז משיח צדקנו ווייסט נישט וואס ער טוט, לאמיר זען למשל, דא זיצען ארום די הייליגע אושפיזין, די אושפיזין אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף ודוד, אה הא הא (ועשה תנועות של התרגשות בזרועו הימנית), ווען קען מען נאך פילן אמאל אין לעבן אזא הרגשה קדושה, אה הא הא, ס'איז ממש טעם גן עדן... נו זאל מען אונז יעצט קומען זאגן אז משיח איז דא אין די גאס, יעך זאג בפירוש איך וואלט נישט ארויסגעגאנגען. (עובדא דאהרן)

## וסוכה תהיה... למחסה מזרם וממטר

בימי הרה"ק מראפשיץ אירע פעם, שבחג הסוכות ירד גשם הרבה, והלך הרה"ק להסוכה ועמד אצל הפתח וצוה לקנח השלחנות ולהכניס יין וחלות וכל שאר דברים ונכנס להסוכה ועשה קידוש, וערך השולחן ולא היה יורד גשם בהסוכה, אחר שגמר הסעודה הלך הרה"ק להפתח ועמד שם וצוה להוציא הכל מהסוכה, כשגמרו הכל הלך הלך מהפתח, ואז ירד כ"כ גשמים בפעם אחת כקומת איש.

## געבן איז גארנישט ווערט, נאר כאפן...

עבודתו הקדושה של הרה"ק מקאלשיץ הי' בשמחת תורה גדול מאוד בזריקת תפוחים להמון חסידיו ועי"ז השפיע להם פרנסה על כל השנה, וסיפר אחד מחשובי חסידיו, דכשהיה אצל הרה"ק מקאלשיץ זי"ע בשמח"ת הי' דרכו בקודש לזרוק תפוחים (וכן היה מנהגו של הרה"ק מצאנז זי"ע) וכאשר הי' זורק לרחוק קצת הלכו העולם לחטוף, וסביב אצלו הי' נתרוקן כמובן, ואני כאשר הייתי קרוב אליו הלכתי אצלו והייתי צעיר לימים, ואמרתי להרב מקאלשיץ תן לי תפוח, אבל לא שמע קולי מגודל דביקותו, וראיתי שאינו תכלית לשהות עוד כי הסל של תפוחים הולך ונתמעט, ואחזתי את הקלשיצער רב וצעקתי אליו, קאלשיצער רב קאלשיצער רב, תן לי תפוח, עד ששמע שצעקתי ואמר לי בזה"ל, "געיבען איז גארנישט ווערד, נאר כאפן".

## לשון חכמים

### לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

**ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות. בדרך הלצה יאמר הפסוק לרמז,** שכשאדם בונה בית חדש צריך לבנות סוכה גם כן, וזהו ויעקב נסע סכותה, בעת ויבן לו בית, רק שנכון הדבר להחזיק הסוכה בטהרה אפילו כל ימות השנה, ולקבוע איזה עתים ללמוד או להתפלל שם, אבל זהו בודאי לא נכון, שתיכף אחר סוכות נוהגין ח"ו דרך בזיון בהפוכה, ועושין אותה מדור לבהמות. וזהו מרמז הכתוב כמתמיה ולמקנהו עשה סוכות, ודי למבין.

**שארית ישראל (שער הזמנים)**

בס' שמרו משפט ח"א בחלק המכתבים כ' שמעתי מהגאון רבי יחזקאל בנעטה אב"ד דנייטרא זצ"ל שיחת חולין, **שאל ואמר, למה אתרוג ולולב כל כך חשובין ויקרים בעיני בני אדם, וערבה לא נחשב כלל,** דהלא המצוה נעשה בה כמו עם האתרוג, **וארבעת מינין הללו מעכבין זה לזה,** ולא עוד ערבה עדיפי, כי הושענא רבה נעשה בה לבד, ולערבות לבסוף משליכין ומכים ודורסין עליה, בתמיה. אך הטעם אפשר לומר, כי הג' מינין הללו באים ממרחקים, ע"כ הם חשובים אצל העולם כל כך, אך הערבה הוא אזרחי מן כאן, ע"ב דורסין ולא נחשב בעיני עולם כלום, אם גם כי בעצם היא עדיפי מהם, כן דרך העולם, מן הקרוב אליו אין מקבלים, אך כי בא מרחוק מכבד ומרומם, ושיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד, עכ"ל.

**אלף כתב (רצה)**

אירע פעם בחג הסוכות שהמשב"ק ר' פייוויש ע"ה שאל את מרן רביה"ק זללה"ה אם מותר להכניס קדירה אל הסוכה שיוכל לחלק את המנות להאורחים, כי היה מרחק רב מבית התבשיל עד הסוכה וקשה מאד לילך עם כל מנה ומנה מרחק כזה. והתיר לו רבינו ואמר הלא דין בשו"ע (סי' תרל"ט) שאסור להכניס קדירה שהרי זה מאוס, **אמנם אם לא יתנו לאכול להאורחים הרי זה יותר מאוס, על כן תוכל להכניס את הקדירה שיהיה להאורחים לאכול.**

**מושיען ש"י (ח"ו)**

**ובחמשה עשר יום לחודש השביעי מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו וחגותם חג לה' שבעת ימים.** בכל המועדים כתוב גם את מצותו, כגון: ובחודש הראשון בארבעה עשר יום לחודש פסח לה' "מצות יאכל", בר"ה כתוב: ובחודש השביעי באחד לחודש "יום תרועה יהיה לכם", ביוהכ"פ כתוב: ובעשור לחודש השביעי "ועניתם את נפשותיכם", וא"כ למה נשתנה חג הסוכות משאר המועדים שלא כתבה הכאן התורה את מצות היום "בסוכות תשבו", אך נראה דהנה הדין הוא ד"הולכי דרכים פטורים מן הסוכה", וא"כ יש לומר דבפרשתינו שהתורה עוסקת בה בהקרבת הקרבנות במקדש, והיו צריכים לעלות לרגל, והרי הולכי דרכים פטורים מן הסוכה, ולפיכך לא כתבה כאן התורה מצות ישיבה בסוכה, אמנם בפרשת אמור שאין התורה עוסקת בה בקרבנות החג, נאמר בה גם המצוה של "בסוכות תשבו".

(משך חכמה)

☆

**במדרש איוב היה קורא תגר על היסורים עד שהראהו הקב"ה דפנות הסוכה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ונתקררה דעתו,** ונל"פ דטעמא דסגי בב' דפנות וג' אפי' טפח דכתיב: בסכת, בסכת, בסוכות, ויש אם למסורת, והנה אמרו חז"ל (הובא ברש"י דברים א' י"ג) עה"פ "ואשימם בראשיכם" ואשמם כתיב, חסר יו"ד, לומר שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם וכו', וזהו לפי המסורת, ואיוב היה מצטער כי הוא איש תם וישר וכו', אך כשראה שהסוכה בב' דפנות ושלישית אפי' טפח יען כי יש אם למסורת, א"כ "ואשמם" חסר יו"ד לפי המסורת, וגדול הדור סובל על עוונות דורו, ולכן נתיישבה דעתו.

(מדבר קדמות)

☆

**בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות.** איתא במדרש למה אנו עושים סוכה אחרי יוהכ"פ מפני שאתה מוצא בראש השנה יושב הקב"ה בדין על באי עולם, וביוהכ"פ הוא חותם את הדין, שמא יצא דינן של ישראל לגלות, לכן עושים סוכה וגולין מבתיהם לסוכה, והקב"ה מעלה עליהם כאילו גלו לבבל, ונראה דאיתא בגמ' (תענית ז:) אין הגשמים יורדין אלא אם כן נמחלו עוונותיהם של ישראל, שנאמר (תהלים פ"ח ב') רצית ה' ארצך – בגשמים, אימתי בזמן ש"נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה", והנה אי' בגמ' (סוכה כ"ח:) שהגשמים הם סימן קללה בחג, כי כשיורדים גשמים אין יכולים לקיים מצות סוכה, עוד אי' בגמ' (יומא פ"ו:) שכשעושין תשובה מאהבה אז נעשין הזדונות כזכיות, וכשעושין תשובה מיראה נעשין מהזדונות שגגות, וידוע שעונש הגלות בא על חטא שוגג ולא על מזיד, ובזה יבואר, דמקשה למה צוה הקב"ה לעשות סוכה אחר יוהכ"פ הלא כבר נמחלו כל עוונותיהם ואם יהיה זמן גשמים לא יוכלו לקיים מצות סוכה, ומוטב היה שיצוה להם על מצות סוכה קודם יוהכ"פ, לכך מתרץ דטעם מצות סוכה הוא שמא נתחייבו גלות וע"י שגולים ויוצאים מבתיהם לסוכה נתכפר להם בסוכה, וממה נפשך, אם עשו תשובה מאהבה ביוהכ"פ אזי נהפכו זדונותיהם ונעשו לזכיות וא"כ וודאי שאינם חייבים גלות ואין צריכים להיות גולים מבתיהם לסוכה, ואף אם ירדו גשמים אין כאן סימן קללה, ואם לא עשו תשובה רק מיראההרי מזדונותיהם נעשו שגגות וא"כ נתחייבו גלות שבאה לכפר על השוגג, והגשמיםאינם יורדים אלא א"כ נקיים הם גם מחטא שוגג כדמוכח בקרא "כסית כל חטאת"ם סלה" וחט"א הוא שוגג כידוע, והלא עדיין נשאר להם השגגות, וא"כ לא ירדו גשמים ויוכלו לקיים מצות סוכה לכפר בגלות.

(מעשה רוקח)

☆

**כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים.** במסורה: כי בסוכות הושבתי, כי ברחוב נלין, כי נר מצוה ותורה אור. כד הוינא טליא שמעתי ששאלו לחכם אחד פ' המסורה הנ"ל, שרטט וכתב: יכלמנסע"פ. ופירש שיחותיו, דיש שלושה מצוות דמצוותן בעשרה כשר, ולמעלה מעשרים פסול, נר חנוכה, סוכה, עירוב, וזהו הרמז: "כי בסוכות" סוכה, "כי ברחוב נלין" עירוב, "כי נר מצוה" חנוכה, והוא אשר ציין אותיות יכלמנסע"פ, והם ראשי תיבות: י' כ'שר ל'מעלה מ'עשרים נ'ר ס'וכה ע'ירוב פ'סול. עד כאן שמעתי. ויש להוסיף כי בשלשה הפסוקים כתוב "כי" שרמז: עשרים, עשרה, שהוא דין הנזכר שוה בשלשתן.

(פני דוד)

☆

**ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר.** יתבאר עפ"י מה שאמרו ז"ל (שבת דף ל') שלעתיד לבוא שואלין את אדם בראשונה נשאת ונתת באמונה, והנה למדו חז"ל מן הפסוק ולקחתם לכ"ם להוציא את הגזול, ולפי המבואר א"ש ולקחם לכם ביום הראשון ודרשינן מינה להוציא את הגזול דפסול, וע"ז קאמר במדרש ביום הראשון ראשון לחשבון עוונות שתזכור שמשא ומתן באמונה הוא תחיל"ת דינו של אדם, וראשון היא לכם לחשבון העוונות לעתיד לבוא, ולכן ולקחתם לכ"ם להוציא את הגזול.

(חתן סופר)

☆

**בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים.** וי"ל דהנה אמרינן בגמ' (סוכה כ"ח ע"א) כל האזרח להוציא את הנשים, וצ"ב למה נשים פטורות ממצות סוכה הא גם הם היו באותו הנס של ענני כבוד, וגם יש לחקור הא דאמרינן בגמ' שהסוכה הוא זכר לענני כבוד ולסוכות ממש שעשו להם בשעת מלחמת סיחון ועוג, ולכאורה איך נרמז ע"י הסוכה גם זכר לענני כבוד, וגם צ"ב למה היו צריכין בשעת המלחמה סוכות ממש ומ"ט לא נסעו ענני כבוד עמהם

למלחמה, וי"ל כי לא באו למלחמה אלא אנשי הצבא אבל הנשים והטף דלאו בני כיבוש נינהו נשארו במחנה ועליהם חפפו ענני הכבוד, וע"כ ישבו במלחמה בסוכות לבד, נמצא במה שאנו יושבים בסוכה והנשים פטורות בזה יש זכר לב' מיני סוכות, שאנו יושבים בסוכות לזכר הסוכות ממש שהיו לנו, והנשים פטורות לזכר ענני הכבוד שנשאר להם בעת המלחמה, ובזה יובן מאמה"כ בסוכות תשבו שבעת ימים רק הזכרים, כל האזרח בישראל ישבו בסוכות למעוטי נשים, וע"ז למען ידעו דורותיכם כי בסוכו"ת – בשני מיני סוכות – הושבתי את בני ישראל כנ"ל, שע"י החיוב שלנו והפטור של הנשים בזה עושים זכר לסוכות ממש ולענני הכבוד.

**(חתם סופר)**

☆

**בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים.** וי"ל עפי"מ דאי' בגמ' (תענית ט.) שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל במדבר, מן, ובאר, וענני כבוד, והק' המפו' למה ציוה ה' לעשות זכר רק לענני כבוד ולא למן ולבאר, ותי' כי את המן והבאר קיבלו רק לאחר שהתלוננו, משא"כ ענני הכבוד הם קיבלו אע"פ שלא ביקשו, זאת ועוד כי ענני כבוד היו מיוחדים לישראל, דהענן היה פולט את הערב רב, משא"כ במן ובאר שמהם גם הערב רב נהנו, וז"ש בסוכות תשבו שבעת ימים, זכר לענני הכבוד, ולכאורה למה דווקא לענני הכבוד עושים זכר, ע"ז בא הכתוב כמשיב "כי בסוכות הושבת"י" מעצמי בלי תלונתכם, וגם "את בני ישראל" דייקא ולא את הערב רב.

**(החיד"א)**

☆

**בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה'.** ויש לדקדק מה שנקט הלשון בחודש השביעי הז"ה וכמו"כ כתיב לגבי יוהכ"פ, משא"כ גבי מצות לולב לא נקט רק בלשון "לחודש השביעי" ולא אמר הזה, ונל"פ עפי"מ שאמרו חז"ל (ראש השנה כ"ט:) לפרש שינוי הלשון דבפר' אמור כתיב זכרו"ן תרועה, ובפר' פנחס כתיב יו"ם תרועה, כאן בראש השנה שחל בשבת שאז הוא רק זכרון תרועה שאין תוקעין בגבולין, וכאן בר"ה שחל בחול שאז הוא יום תרועה בפועל, ולפי"ז א"ש דהלא כאן אצלינו נאמר "זכרון תרועה" ומירי כשחל ר"ה להיות בשבת, והרי אם חל ר"ה בשבת יחול גם סוכות של אותה שנה בשבת, ולעומת זאת יום הכיפורים יחול באותה שנה ביום שני – יום חול, וא"כ מה מדיוק הוא בלשון הפסוקים שיוהכ"פ שיחול ביום חול ינהגו בו כל דיניו כרגיל, ולכן נאמר בו הז"ה, גם לגבי דין סוכה שאין כל שינוי אף כשחל בשבת ועל כן נאמר בפסוק המדבר ממצות סוכה: לחודש השביעי הז"ה, משא"כ לגבי לולב נמנע הכתוב מלכתוב הז"ה שהרי בחודש השביעי הז"ה, כלומר באותה שנה, אין נטילת לולב ביום הראשון, ולכן הציווי מתייחס רק לשנים אחרות שבהן יחול יום ראשון של סוכות ביום חול, ולא לחודש השביעי הז"ה.

**(עונג יו"ט)**

☆

**בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה'.** יל"פ דהנה כאשר היו בני ישראל במדבר לא היו צריכים לישב בסוכה שהרי טעם הישיבה בסוכה הוא לזכר מה שישבו במדבר בסוכות של ענני כבוד, וא"כ במדבר לא היו צריכים לעשות זכ"ר לענני כבוד, שהרי הם ישבו בפועל בצל ענני הכבוד, וכמו כן מצות ד' מינים לא נהגה במדבר שהרי בפסוק משמע שמצוה זו היא רק בבואם לארץ, כמו שנאמר: "באספכם את תבואת הארץ... ולקחתם לכם", ומעתה מיושב שפיר שבחמשה עשר יום לחודש השביעי הז"ה, כלומר בהיותם עדיין במדבר, יחגגו שבעת ימים, כאשר היום הראשון והיום השביעי הם מקרא קודש, ולא אמר כלום מד' מינים וישיבה בסוכה, ורק לאחר מכן הוא חוזר ומצוה "חוקת עולם לדורותיכ"ם... בסוכות תשבו שבעת ימים... ולקחתם לכם ביום הראשון... ושם לא אמר הז"ה מפני שדברים אלו לא היו נוהגים במדבר.

**(שלל רב)**

☆

**אלוקים דיבר בקדשו אעלוזה אחלקה שכם ועמק סוכות אמדד** (תהלים ס'). וי"ל עפי"מ דאיתא במדרש דיום ראשון דסוכות הוא ראשון לחשבון עונות, וכיון דבימים שבין יוהכ"פ לסוכות אין הקב"ה מחשב עונות ישראל, נמצא שנשארים עונות מש"ס ימים בלבד, וכדי לכפר על עונות אלו ציוה הקב"ה על מצות סוכה דסוכה כשרה בשלשה דפנות, וכל דופן כשרה עד עשרים אמות, וכל אמה הוא ששה טפחים, נמצא שבכל דופן יש מאה ועשרים טפחים, ובשלשה דפנות הם ש"ס טפחים, ובזה יל"פ מאמה"כ "אלוקים דיבר בקדשו אעלוזה", אעלוז–ה, אעלוז בה' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות שאינם נחשבים כלל, וממילא "אחלקה שכם" דהיינו אחלק–ה ימים משאר ימות השנה ונשאר רק כמספר שכ"ם ימים לתקן, "ועמק סוכות אמדד" שאמדד אותם על העמקות של הסוכה, הם דופני הסוכה כדי לכפר על עונות ישראל של כל השנה, ובזה יל"פ מאמה"כ (תהלים ל"ט) "הנה טפחות נתת ימי" שע"י הטפחות של דופני הסוכה קיבלו ימי כל השנה תקנה.

**(הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע)**

☆

**אלוקים דיבר בקדשו אעלוזה אחלקה שכם ועמק סוכות אמדד** (תהלים ס'). וי"ל דהנה הקב"ה צוה אותנו בחג הסוכות ושמחתם שבעת ימים, ואין שמחה אלא בבשר ויין, ולכאורה ע"י ריבוי שמחה בדברים הגשמיים כגון בשר ויין קל להאדם להגיע ח"ו לבחינת וישמן ישורון ויבעט, כי על כן י"ל בא מספר שבעת ימי החג לרמז כי ימי שנותינו בהם שבעים שנה, וכן שיעור הסוכה שהוא ז' על ז' מורה על קברו של אדם, ולכן כיון שזכרון יום המיתה הוא לנגד עיניו בוודאי לא יחטא כמאמרם ז"ל (אבות ג') הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה וכו' מאין באת ולאן אתה הולך וכו', וז"ש "אלוקים דיבר בקדשו אעלוזה" דהיינו שעהקב"ה צוה לנו לשמוח בחג הסוכות, אך לכאורה ע"ז יבוא ח"ו לשכוח מהקב"ה, לזה אמר "אחלקה שכם" ר"ל שאתן חלקו של הקב"ה ולא אשכח ממנו ע"ז ש"עמק סוכות אמדד" שאמדוד שיעור סוכה שהוא מורה על סופו של אדם ושוב לא יבוא לידי חטא.

**(דברי מהרי"א)**




# מזלא טבא וגדיא יאה

ברגשי ידידות ובאותות הערכה, נשגר כוס של ברכה, אל מע"כ ידידינו וידיד מוסדותינו, הרבני היקר והנעלה, מופלג בכל מידה ומעלה, אהוב לשמים ולאנשים, תומך נלהב למען החזקת מוסדותינו הקדושים, מרבה צדקה וחסד לכל דורשים ומבקשים, מריחוק מקום מצודתו פרוסה עלינו, מגדיל עשות בהתמסרות רבה ועצומה למען כל קדשינו, נוה הצדק צב"י תפארתו, כשמו הטוב כן תהילתו

הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר

## משולם צבי בנציון וילבערשטיין

הי"ו

איש חי רב פעלים נבירים לכל קדשי מוסדותינו הק'

לרגל אירוסי בנו החשוב המופלג בתוי"ש כמר **שלמה אהרן** נ"י למז"ט

עב"ג בת ידידינו הנכבד מוה"ר **יואל גאלדבערגער** הי"ו, אב"י בבארא פארק

וצרופה בזה ברכתינו המרובה, ברגשי הודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

*יצחק אהרן ראטטער*

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר

בני ברק יצ"ו

# וסוכה תהיה לצל

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

**עומדים אנו בימים העמוסים ביותר בשנה, כ"א טרוד מאוד בצרכי ומצות החג הבעל"ט, הכולל מצות ד' מינים ומצות סוכה ככתוב בתורה בסוכות תשבו שבעת ימים.**

**כהיום אכשיר דרא ורוב בני ישראל בחו"ל יש להם סוכות מסודרים עם שלא"ק או גגות ע"ג לחסות עליהם מגשם ומטר, וכמו שכתב ב'מטה אפרים'** (סי' תרכ"ה סעיף ס"ד): **"דמצוה לכל מי שאפשר לו לעשות סוכה עם גגות שנסגרים בעת הגשמים וכשפוסקים הגשמים פותחין אותם והסכך נגוב ויכולים לקיים המצוה כראוי בזמנה" עי"ש.**

ועי' בשו"ת 'לבושי מרדכי' (תליתאה סי' נ"ב) שכתב, וז"ל: "ע"ד כי בימי סוכות העל"ט ירדו גשמים רבות בימים בעוה"ר ולא היה ביד כל לעשות מצות סוכה כשלימות, וסוכה של מע"כ הוא מעוטר בגג של מתכות שנקרא בלע"ך ובעת ירידת הגשמים סגורים אשר לזמן פסקו הגשמים שוב נפתחים והסכך נגוב, **ואפשר שפיר לקיים מצות סוכה בלי מצטער וכבר כתבו האחרונים שראוי לעשות כן וכן הוי אצלי,** עי"ש. ובזה יש לדון כשיורדין גשמים בשטף אם יש ענין להלכה לישב בסוכה תחת השלא"ק או גגות נסגרים ולא ליכנס בביתו, או דאין חילוק וליכא שום ענין לישב בסוכה באופן זה, רק ילך וישוב לביתו לישב שם.

וידועים הם דברי ה'מחצית השקל' (סימן תר"מ סק"ט) וז"ל: "ודע דלפי מה שכתב המ"א לולי דמסתפינא לומר דבר חדש הייתי אומר אע"ג שכתב המ"א בסימן תרכ"ז ס"ק ב' בשם אגודה, שכתב בשם התוספות שלא יכסה בנסרים קבועים במסמרים אפילו הן פחות מד' טפחים מפני שהן דירת קבע", עכ"ל, וכן הוא בתוספות סוכה (ב.) ד"ה כי עביד בו' "וכתבו הטעם נהי דבדפנות לא איכפת לן אי עביד להו קבע מבל מקום הסכך בעינן דוקא שיהיה ארעי", ע"ש. אולם בהגהות מיימוניות פרק ה' מהלכות סוכה כתב, וז"ל: "מעשה שסיכך ה"ר שמעון גיסו של ר"ת בנסרים שאין בהם ד' טפחים ועשה סכה יפה מאד כעין כיפה ותקועה במסמרים ופסלה ר"ת משום דמצלת מן הגשמים אבל השכיבן זה אצל זה כשרה דאינה מצלת מפני הגשמים", עכ"ל. הרי דה"ר שמעון הכשירה וגם ר"ת שפסלה לא מפני המסמרים אלא מפני שמגין מפני הגשמים, ובזה מבואר המחלוקת כשהסכך עשויה עד שמגין מן הגשמים ריש סימן תרל"א, ולכמה דעות היא כשרה וכו', ולפי זה כשהגשמים יורדים וסוגרים עליהם דלתות הגג שקורין שלא"ק מכל מקום עדיף טפי לישן או לאכול תוך הסוכה אע"ג דהדלתות סגורים, מלישן או לאכול חוץ לסוכה דתחת הדלתות לכמה פוסקים יוצאים מן הדין, ואע"ג שכתב המ"א (ס"ס תרכ"ז) היכי דלא הניחן לשם צל לכ"ע פסול, מכל מקום י"ל דבעת שיסגור הדלתות יתכוין בסגירה לשם צל, ואם כן אע"ג דיש שני טעמים לפוסלו כה"ג, חדא כמ"ש האגודה בשם התוס' דהסכך בעינן שיהי' ארעי, וטעם שני כמ"ש ר"ת והלבוש דאין הגשמים יכולים לירד לתוכו, מכל מקום לכל טעם יש דעה אחת שמכשיר כה"ג כנ"ל, אם כן עדיף טפי תחת הדלתות מלישב חוץ לסוכה לגמרי כנלע"ד עי"ש.

וכ"כ ה'בכורי יעקב' (תרכ"ו סקי"ב) עפ"י מה שכ' הפמ"ג סימן תרכ"ו (א"א סק"ט) וזל"ק: "ולפי זה אם הגביה השלא"ק והניחן לשם צל וכל שכן לשם צל סוכה יש לומר הם גופייהו הוה סכך כשר, אף דמחוברין עדיין בצירן תלוש ולסוף חברו כשר לסכך, רק דאין לשם צל וכהאי גוונא הוה מעשה לשם סכך ומותר לישב תחתיהם כשהם סגורים ויוצא ידי חובתו וכו'. ולענין הלכה פוסלין כשאין מטר יכול לבוא שם ובשלא"ק רחבים ד' טפחים יש פוסלין וכשאין רחבים ד' טפחים יש לומר כהאי גוונא שרי", עי"ש. ולפי"ז כ' ב'בכורי יעקב': "ולפ"ז יצא לנו דין חדש בירדו גשמים שטוב יותר לסגור הלעטי"ן לשם סוכה וישב בסוכה כשהן סגורים, משישב ויאכל בבית, ואפילו הלעטי"ן רחבים ד', שהרי לדעת הרבה פוסקים יוצא בסוכה אפילו אין המטר יכול לירד לתוכה ופסול נסרים רחבים ד' אינו רק מדרבנן משום גזירת תקרה, ולכן כתב המ"א סי' תרכ"ט (ס"ק כ"ב) שבשעת הדחק סוככים בנסרים אפילו יש בהם ד' ואין לך שעת הדחק גדול מזה שלא יכול לישב בסוכה אחרת מפני הגשמים, ולכן יניח הלעטי"ן לשם סוכה וישב תחתיהן אכן לא יברך, וכן יש להורות ג"כ למצטער שלא יכול לישב בסוכה שתחת האויר, שיותר טוב לאכול בסוכה שהלעטי"ן סגורים מלאכול בבית, שוב א"ע ראיתי שגם בספר מחצית השקל סי' תר"מ סק"ט בסו"ד פסק כן ושמחתי שכוונתי לדעתו", עי"ש.

ובאמת כבר כתב כן ה'מהר"ם שיק' בשו"ת או"ח (סי' שכ"ה) כשדן לגבי השאלה כשירד הגשמים באמצע הסעודה וסגר הגגות, ופסק הגשמים ואח"כ חזר ופתח אי צריך לברך עוד הפעם לישב בסוכה, ובא"ד כ' שם דבאמת הגגות כשר לסכך מדאורייתא וכו', ובשעת הדחק מבואר במס' סוכה (יד:) דמותר לסכך בנסרים אפילו יש בהן ד', **ואין לך שעת הדחק הגדול מזה שהגשם יורד והולך** וכו', ונהירנא כד הוינא טליא ראיתי בספר אחד הנקרא 'שמן למאור' על הלכות סוכה מהגאון מו"ה מאיר גלינא ז"ל שכ' באמת שגם אם צריכין לנעול הגג צריכין לישב שם וכו', עי"ש.

אולם ב'שו"ת מהרש"ג' ח"ב (סימן ע"א) כתב: "השני לא כתב אלא לסניף בעלמא ליתר שאת ובאמת טעם הב' שלו בלא"ה אינו מספיק, דנראה דוודאי הגג אפילו משינדלען פסול מדאורייתא וכל זמן שהגג סגור מה"ת אין יוצאין בו, דנהי דנסרים פסולים רק מדרבנן אבל גג של עצים פסול מה"ת משום דנעשה רק למחסה מזרם ומטר ובכה"ג פסול מה"ת, דבעי' שהגג יהי' נעשה רק למחסה מחמה ולצל כמבואר ברישׁ מן תרכ"ו ובט"ז שם, א"ו לא כתב מורי ז"ל טעם זה אלא לסניף", עי"ש.

וב'ארחות חיים' סימן תר"מ (סק"ח) בהגהות המהרש"ם האיר דצ"ע דהא הוה בסוכה תחת סוכה שבסי' תרכ"ח ס"א דבדאיכא י"ט ויכולה לקבל כרים וכסתות העליונה כשרה ותחתונה פסולה עי"ש, ובאמת כבר האירו ד'בכורי יעקב' שם כתב דצריך לכוון לישב באותו מקום בסוכה ששם הלעטי"ן שמשפעין והולכין אינן גבוהין עשרה טפחים מהסכך דאם לא כן יש פסול מטעם סוכה תחת סוכה מדאורייתא כדלקמן סי' תרכ"ח, אלא ישב בצד הנמוך ששם אינן גבוהין י"ט, ואז הצד הגבוה נחשב כדופן עקומה שמן הצד אינו פסול רק בד' אמות עי"ש, וכ"כ ב'פתחא זוטא' סי' תר"מ סק"ז עי"ש.

שוב ראיתי ב'מנחת פיתים' בסימן תר"מ שהאיר, וזל"ק: דבסוכה שדרין כל השנה רק בחג הסוכות פותח השלאק, אם אינו פותח פסול לכו"ע מטעם בית וכמשו"כ המ"א בסימן תרכ"ו, ושוב ראיתי דזה אינו דאם מתכוין להניח שלאק לשם צל עתה מועיל גם בבית וכו', עי"ש.

אולם עיין בשו"ת להורות נתן ח"ז סימן מ"ה ומ"ו דהאריך לבאר דאינו עצה לישב תחת נסרים עי"ש מה שהאריך בזה.

באחרונים דנו דלכאורה סברת המחצית השקל שייך דוקא בנסרים, אבל לא בשל מתכת ועוד דפסולים מדאורייתא, יש מו"מ באחרונים דלכאורה לפי שיטת ר"ת בסוכה דף י' ועוד דבקדמה סוכה לאילן כשר, א"כ הכא נמי כיון דקדמה סכך להגגות אינו נפסל ע"י הגגות, ובשו"ת 'אבני נזר' (או"ח תס"ז) דחה זה דר"ת התיר רק אם הסכך דמניח אח"כ אינו סכך בפנ"ע רק מעבה הסכך בסכך פסול, אבל אם הסכך של הגג דמגין גם ממטר הוא סכך בפנ"ע ויש שם סכך עליה, בודאי פוסל הסוכה מטעם דהוא סוכה תחת אילן דהיינו תחת סכך פסול, עי"ש.

ובשו"ת 'חלקת יואב' [מהדו"ק סימן כ"ח] האריך בזה ומסיק: דתלוי כמה טפחים יש בין הגגות להסכך כשר, דאם יש טפחים ביניהם אף אם הוא רק נסרים דפסולים מדרבנן פסול מטעם סוכה תחת סוכה וכו', אבל אם ליכא חלל ד' ביניהם כשר, וע"כ חייב לישב תחת השלא"ק המונח על הסכך ממש, אף דהוא מדבר פסול ממש עי"ש שהאריך.

וגם בפתחא זוטא שם האריך, דלפי דעת הגאונים ור"ת דאם פירס הסדין להגין על האדם שלא יצטער מפני החמה וכו' מקרי לנאותו וכשרה, הכא נמי כשפורס סדין מפני הגשמים כדי שלא יצטער מיקרי לנאותו דכשר, וע"כ יש ענין גדול לישב תחתיהם כשיורדים גשמים.

אולם כבר האירו האחרונים דלפי שיטת הגרש"ק ז"ל ב'חכמת שלמה' (סי' תרל"ט סעי' ה) **דבזמן שהגשמים יורדין הוא זמן פטור בכל אופן**, ולכן אף דיש לו סוכה דאין יורדין שם גשמים עדיין אינו מחיוב לילך שם, וכיון דיש גשמים בעיר נפטר כל הסוכות, וראי' לזה דלפי שיטת מ"א דמותר לפרוס סדין תחת הסוכה למה מבואר בש"ס ובשו"ע דכשירדו גשמים יצא מהסוכה, יפרוס סדין עליו שלא ירדו גשמים, ודוחק לומר דמיירי דאין לו סדין, ובע"כ דאין זה מועיל, ואין בזה קיום מצוה סוכה", עי"ש, ולפי"ד ליכא שום ענין לישב שם תחת השלא"ק דאף כשלא ירד גשמים בסוכתו פטור לגמרי, אולם רוב אחרונים חלקו ע"ז ואכ"מ להאריך בזה.

ועי' ב'נמוקי אורח חיים' (תרל"ט סק"ג) וז"ל: "הנה מנהג אבותינו ורבותינו הקדושים גם כשירדו גשמים בלילה גשם שוטף בלי הרף, היו סוגרים בהכרח בסוכה בעת השינה הגג העשוי לפתוח ולנעול אבל לא נכנסו לישן לתוך הבית, והנה מעולם עיינתי בזה דבשלמא אם הגג למעלה הוא של נסרים או שינדלע"ן אם כן יש לומר דהוי על כל פנים סוכה מדאורייתא כיון דכיסוי הגג של עץ הוא פוסלת מדרבנן רק משום גזירת תקרה וכו', מה שאין כן בגגין של ברזל שעושים כעת בסוכה כשסוגרין הגג, וא"כ הרי הוי כבית, וא"כ למה להם לטלטל את עצמם לישן שם הלא יוכלו לישן במטתם בחדרם, ואם לומר הטעם כדי שיוכלו לפתוח הגג מיד כשיופסק הגשם הוא טעם דחוק, דהא כמה פעמים כשהגשם דולף וטורד זמן מרובה לא יפתחו הגג בלילה, גם כשפסק הגשם מחמת אונס השינה או גם כשנעורים אז באשמורת הבוקר יחושו שלא יתחיל לשוב ולירד הגשם ויתקלקל הסוכה משטף מי הגשם שלא יוכלו אחר כך לקיים מצות סוכה וא"כ אמאי ישנים בסוכה?

עד שמצא ראי' גדולה למנהג זה של צדיקים וחסידים ות"ח שבדור מגמ' בסוכה (כו.) "דרב שרי לר' אחא ברדלא למיגני בכילתא בסוכה משום בקי פרש"י למיגני בכילתא, ואע"פ שיש לה גג וגבוה עשרה והוי כאילו חוץ לסוכה", עכ"ל. וקשה דאם באמת בכילתא הוי כחוץ לסוכה אם כן למה לו לטלטל לישן בסוכה הו"ל לשוב לביתו במנוחה, **אלא ודאי עכ"פ המקום הוא חשוב שהוא מקום סוכה כמצותו** כשישנים שם בלא הכילתא, וכן הכא נמי המקום הוא חיבת הקודש בסוכה כשישנים שם גם כשהגג סגור כיון כשיפתחו הוא מקום קיום מצות סוכה, ושמעתי כעין זה מאאזמו"ר הרה"ק בעל שם שלמה זי"ע אבדפה"ק בשם דו"ז רביה"ק רבי ר' זושא זי"ע מהאניפאליא שהרגיש ברוח קדשו פעם אחת בעת הליכו בגלות שהוא מקום קדושה ומצוה, ושאל ואמרו לו שהוא מקום סוכה פסולה שעשה הבעה"ב, ע"ה גמור, עד שהיתה פסולה מעיקרא, ועכ"פ לפי הנז' מקורו בש"ס שגם בכילתא שהוא כסוכה מעיקרא אעפ"כ לא יצא מתוך הסוכה שעכ"פ קדושת המצוה יש בו, עי"ש.

וכעי"ז כתב הגה"ק מבוטשאטש ז"ל בספרו 'אשל אברהם' (ס"ס תרל"ט) וזל"ק: ואחד אמר, שהסוכה בזמן שאין בה מצוה אין בה מעליותא...(ע"כ).. **ואין בכך ממש.. גם הוה לי' חיבוב מצוה וכבוד מצוה. גם מה שאמרו חז"ל שהשם שמים חל על הסוכה שבעת ימים משמשע שכן הוא גם בזמן הגשמים**, מכל מקום אין נפסק כבודה, עי"ש

וכן נהגו רבותינו הקדושים ויבלח"ט מרן רבינו שליט"א לישב בתוך הסוכה תחת השלאק [אע"ג שלא אכלו כלום תחת השלאק] ולא יצאו מהסוכה כל ימי הסוכות, וכן נהגו צדיקים וחסידים.

# פרשת 'וזאת הברכה', מתי להעביר פרשה?

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

ב'מגן אברהם' או"ח סי רפ"ה (סק"י) מובא בשם שער המצות לרח"ו, דבערב שמח"ת יקרא פרשת וזאת הברכה שנים מקרא וכו' ע"כ. ומשמע מזה 'ערב שמח"ת באר"י היינו הושענה רבה, ובחו"ל היינו בשמיני עצרת.

אולם ב'שערי תשובה' שם סק"י כתב, וז"ל: "דברכי יוסף בשם אריז"ל מבואר דלעולם בהושענא רבה יקרא הסדרה, ובשם ר' משה זכותא מביא דבחו"ל יקרא לכתחילה בהושענא רבה, אולם אם קרא בשמיני עצרת לא הפסיד", ובפשטות הטעם לאריז"ל דכיון דלאריז"ל לעולם קוראין הסדרא בער"ש ולא בשבת עצמו, א"כ הכא נמי לעולם קורין בהושענא רבה דהוא ערב החג.

ועי' ב'מחזיק ברכה' (סי' קנ"ז בקו"א סק"ב) שכתב: דלפי דברי הרמ"ע טוב לקרות אף בחו"ל ביום הושענא רבא פרשת וזאת הברכה שמו"ת לצאת ידי חובת הרמ"ע שלא לקרות תרגום ביו"ט, עי"ש, וכ"כ בבן איש חי.

ועיינתי ב'אגרות הרמ"ז' [מכתב כ"ב] ושם יש שאלת השואל הרה"ק ר' בנימין כהן ז"ל, וזל"ק: "וגם הלום ראיתי אחרי רואי במה שהבנתי מפי מעכ"ת שאין לומר ביו"ט הפרשה שמו"ת, ועדיין צריך אני למודעי כדת מה לעשות בפרשת וזאת הברכה האמורה מפי ש"צ ביום שמחת תורה, וא"כ אי שפיר דמי להשלימה שמו"ת ביום שמיני חג עצרת או קודם לכן בערב חג הסוכות, וכן כשחל יום שמחת תורה ביום ששי שאז גם כן קורין פרשת בראשית בשבת הסמוכה לה אם יש לומר הפ' בראשית שמו"ת ביום שמחת תורה", עי"ש. וכנראה דיסוד הספק הי' כיון דלרמ"ז אין לקרוא הסדרה ביו"ט [ולא ביאר הטעם], א"כ יש לחקור אימתי הזמן לקראות בפרשת ברכה, והספק הי' גם אולי 'בערב חג הסוכות', וכן בפרשת בראשית שחל באסרו חג הי' מסופק.

והרמ"ז השיב לו: "מנהגי בזה כשחל שמחת תורה באמצע השבוע אני קורא התרגום, ר"ל שמו"ת, ערב שמחת תורה, כדכתב הרב זלה"ה בקריאת שמו"ת בכל השנה, וכשחל בע"רש אקרא של וזאת הברכה ערב שמחת תורה ושל בראשית אחר מנחת ביום ש"ת, ואע"פ שעדיין העולמות בסוד עילוי יו"ט, מ"מ הוא הכנה לבחינת שבת העתידות בשבת בראשית, וכמו שאנו אומרים אז מזמור לדוד ולכה דודי כנראה מדברי הרב זלה"ה", עי"ש. מבואר דהטעם דקרא ב"ערב" הוא מטעם האריז"ל דלעולם קורין ב"ערב", ולא ביו"ט עצמו, וכן בשמח"ת אע"ג דהוא יו"ט מ"מ הוא "ערב שבת" בסוד עולמות שאומרים מזמור לדוד ולכה דודי, וע"כ קורין אז הסדרא דהוא "ערב שבת", ולפי"ז אף לדידן בחו"ל קורין בהושענא רבה דהוא "ערב", ודו"ק.

וב'בכורי יעקב' סי' תרס"ח (סק"י) מבואר דלעולם קורין ערב שמחת תורה, ולכן בחו"ל "קורין שמיני עצרת דהוא ערב שמחת תורה, עי"ש. וצ"ע דלא משמע כן ברמ"ז וכנ"ל, אולם כנראה הבין כן מדברי המ"א דבערב שמחת תורה יקרא וכו', והיינו בחו"ל שמיני עצרת, וכן ב'לקוטי מהרי"ח' הבין כך, וציין ל'סידור היעב"ץ' דבשמיני עצרת יקרא שנים מקרא וא' תרגום. שוב מצאתי בשו"ת 'קנה בשם' ח"א סימן ט"ז דדן בזה דכנראה הבינו במ"א דהיינו בשמ"ע דהוא ערב שמחת תורה, אולם האיר דמקור דברי מ"א שהי' מתלמידי אריז"ל מבואר דהיינו הושע"ר, עי"ש.

ועי' במשנה ברורה (סי' תרס"ט סק"ד) מביא בשם הפוסקים דהזמן הוא בליל שמחת תורה, ולא ציין איזה פוסקים, ובלקוטי מהרי"ח ציין דכן מבואר בכל בו, והקנה בושם ציין שם דכן מבואר בארחות חיים.

ובספר 'יוסף אומץ' (תתרסג) מובא: "בשמחת תורה חייב לקרוא וזאת הברכה שנים מקרא ואחד תרגום ונראה לי שראוי לקרותם קודם לחזן כדי שישלים פרשיותיו עם הציבור דווקא", עי"ש. וכנראה עיקר הקפידא לקרותה קודם הקריאה דשמח"ת ואין חילוק מתי לקראה אי שמו"ע או הושענא רבה.

ובפמ"ג סימן רפ"ה (א"א סק"י) כתוב, וז"ל: "וכמדומה שעולם נוהגין בליל הושענא רבה קורין וזאת הברכה שנים מקרא ואחד תרגום עיין אות זיי"ן מה שכתבתי בזה, ומכל מקום נראה טוב יותר ערב שמחת תורה עי"ש, ובאמת כן מנהג העולם אף עכשיו דאחר משנה תורה קורין שנים מקרא וא' תרגום, אולם כפי הנראה אין זה דרך הנכון לפי הפוסקים, וגם לפי האריז"ל.

ובלקוטי מהרי"ח מסיק שם, וז"ל: "ולפענ"ד היה נראה דלהדעות שסוברים לקרות שנים מקרא ואחד תרגום בשבת דוקא, ושעל זה כיון הגמרא (ברכות ח) לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור וכמו שכתבתי לעיל בסדר ערב שבת אם כן גם וזאת הברכה יש לקרות שנים מקרא ואחד תרגום ביום שמחת תורה עי"ש, וכן נהגו רבותינו הק' ויבלחט"א מרן רבינו שליט"א להעביר הפרשה ביום שמח"ת.



וועד קרן הבנין

# בית חינוך לבנות

שע"י מוסדות יטב לב ד'סאטמאר בני ברק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

## שְׁמִעָה וַתִּשְׂמַח צִיּוֹן
## וַתָּגֵלְנָה בְּנוֹת יְהוּדָה

באותות הוקרה וחיבה, נשגר ברכה מרובה, אל מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, ידיד נאמן ותומך נלהב לטובת מוסדותינו המעטירה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה וכנהודא נפישא, ובמיוחד הוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו הקדושה, בבנין בית חינוך לבנות במידה גדושה, שמו הטוב משבחים ומהללים, לתורה ולתעודה מרבה פעלים, איש חמודות רב תבונים, מקבל את כל אדם בסבר פנים, ה"ה

**הרבני הנגיד הנעלה והנכבד, עושה ומעשה צדקה וחסד**

# מוה"ה משולם עבי בנעיזן וילבערשטיין הי"ו

**מגדולי העושים והמעשים למען הקמת הבית הגדול**
**לחינוך הבנות פה בני ברק יצ"ו**

*לרגל שמחת אירוסי בנו החתן החשוב כמר שלמה אהרן נ"י*

*שב"ס הכלה החשובה שתחי' למצ"ט בת ידידינו הנכבד מוב"ו מוה"ר יואל אשולדבערגער הי"ו, אב"ד בבארכא מאחרק יע"א*

ושגודה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתירתינו, שתזכה לראות רב תענוג ונחת, תודה וגדולה במקום אחת, ויהא רעוא מן קדם רבון עלם ועלמיא, שתשרה שכינה בכל מעשי ידיו ברב סייעתא דשמיא, ויוכל להמשיך בפעליו הברוכים בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך בריות גופא ונהודא נפישא, אודך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים, אכי"ר.

כ"ד ידידיו מוקדיו השמחים בשמחתו, ומברכים ברגשי הודאה והערכה לעומתו

## וועד קרן הבנין

להקמת הבית הגדול לחינוך הבנות

בני ברק יצ"ו




## שמחת בית השואבה

# שמחה על מה?


**מאת הרה"ג ר' יואל שווארץ שליט"א**

דומ"ץ בית מדרשינו 'בנין געלבשטיין' בוומסב"ג יצ"ו

חבר המערכת



א. חובת התבוננות במצות היום ובגודל הזמן

ב. כמה הערות בענין שמחת בית השואבה

ג. שורש עבודת השי"ת הוא בבחינת עבדות ולא בבחינת פועל

ד. מקור בחינת עבדות למדו ישראל מן המים

ה. ביאור לשון לא ראינו שינה בעינינו, ושמחה שמתוך עבדות

ו. יישוב עובדא דרע"ק ור"ג בספינה בסוכות

ז. ביאור דין מצות לאו ליהנות ניתנו

ח. הבנת שמחה הגדולה שבשמחת בית השואבה


א

## חובת התבוננות במצות היום ובגודל הזמן

בספר מכתבים מובחרים של רבי שמעון שוואב זצ"ל מסופר מה ששמע בשנת תר"צ מהחפץ חיים ז"ל כשביקר אצלו על שבת קודש, הזמן היה בשעת שלש סעודות והחדר היה מלא עד אפס מקום, בתו"ד שאל החפץ חיים דהנה ידוע שבהמן היה יכולים להרגיש כל הטעמים, וכל טעם שחשבו וביקשו לטעום מצאו טעמו במן, וא"כ איזה טעם הרגיש למי שלא חשב כלום..., ולא השיבי כלום, אז ענה הח"ח ואמר אני אגיד לכם "אז מען טראכט ניט האט דאס קיין טעם ניט" מי שלא חשב כלום כשאכל את המן לא טעם במן שום טעם, אם לא חושבים אז אין למן שום טעם.

החפץ חיים המשיך דבריו ואמר תלמוד תורה הוא כ"כ מתוק, ונשק את אצבעותיו להראות כמה זה באמת כן מתוקים מדבש ונופת צופים "אבער אז מען טראכט ניט האט דאס קיין טעם נישט" הכל תלוי במחשבה והתבוננות במעלת התורה, והכח להתעסק בה ודרגת המתיקות שזוכים להרגיש בלימוד התורה הוא לפי ההרגש קודש והשמחה והאושר שממלא את לב העוסק בה, וזהו כוונתנו בבקשתנו והערב נא את דברי תורתך בפינו.

והמשיך במאמרו ואמר כשיבוא משיח והעולם יתמלא כולו רוחני ממש "אבער אז מען טראכט ניט האט דאס קיין טעם נישט" ואנשיםכאלו לא יבינו כלל מה מתרחש בעולם בלי הרגשה בנפלאת טובת הזמן ההוא שכולו רוחניות, ובלי דרגה של צפי' לכך הוא לא ירגיש כלום ולא יתעלה ולא ישמח ולא יבין.

לענינינו, נכון שעומדים אנו בזמן גבוה ונעלה - יו"ט סוכות זמן שמחתינו - אך צריכין התבוננות וללמוד ספרי קודש ולעי' היטב לחשוב בתוקף קדושת ימים גבוהים ונעלים, ואם מתבוננים אזי זוכים לשמחה גדולה, אבער "אז מ'טראכט ניט האט עס קיין טעם ניט".

והדברים מפורשים בדברי השפת אמת, שביאר מה שאמרו חכז"ל 'מי שלא ראה שמחת בית השואבה', ראיה הוא בעין הלב, להסתכל ולהתבונן בשמחה שהיינו שמחים בזמן המקדש, ומי שמעולם לא נתן לב להתבונן בזו השמחה, על זה אמרו 'לא ראה שמחה מימיו', דהיינו שאכן לא ראה השמחה כלל, ודו"ק.

ואם נכונים הדברים שצריכין להתבונן, נעיין קצת במה דאיתא בחז"ל בגודל השמחה שהיה בשמחת בית השואבה, ולהתעמק במה שאפשר ללמוד מאותה שמחה להנוגע גם בזמנינו.

ב

## כמה הערות בענין שמחת בית השואבה

בגמרא מסכת סוכה (נא:) תנו רבנן מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו. וצ"ע בתרתי [א] עיקר שמחת בית השואבה, יש לעיין דמהו השמחה הגדולה כ"כ שהיה בשאיבת המים, הלא סו"ס אינו אלא מצוה אחת של ניסוך המים, ומהו השמחה הגדולה במצוה זו יותר מבשאר מצות, [ב] מהו הדגשת חז"ל מי שלא ראה וכו' לא שמחה "מימיו", והו"ל לא ראה שמחה מעולם, ומהו הלשון מימיו.

[ג] בגמרא (שם נ:) איתמר, רב יהודה ורב עינא. חד תני שואבה, וחד תני חשובה. אמר מר זוטרא מאן דתני שואבה לא משתבש, ומאן דתני חשובה לא משתבש. מאן דתני שואבה לא משתבש - דכתיב ושאבתם מים בששון. ומאן דתני חשובה לא משתבש - דאמר רב נחמן: מצוה חשובה היא, ובאה משׁשת ימי בראשית. וצ"ע דמהו הביאור דהוי מצוה חשובה משׁשת ימי בראשית, הלא כל התורה כולה קדמה לעולם, ואם נידונית משעת נתינת על הר סיני, א"כ גם מצות ניסוך המים הוא הלכה למשה מסיני, ומהו חשיבות המיוחדת לה שהיא באה משׁשת ימי בראשית.

[ד] בגמרא מסכת סוכה (נג.) תנו רבנן יש מהן אומרים אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו - אלו חסידים ואנשי מעשה, ויש מהן אומרים אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו - אלו בעלי תשובה. אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא ישוב וימחול לו. וצ"ב דאמת שזהו חיזוק נאה, אבל מה שייכות יש לזה עם שמחת בית השואבה, ועוד קשה דבעלמא אם אומר אשרי וכו', היינו דאותו איש מאושר, אך בכאן נראה תמוה שאומר אשרי ילדותינו שלא ביישה את זקנותנו, ושוב המשיך ואומר אשרי זקנותינו שכפרה את ילדותינו, וזהו דבר מוזר שאומר על שניהן אשרי, וכעין מי שיאמר אשרי מי שיש לו עשירות ואשרי מי שיש לו עניות, אשרי מי שלומד תורה כל היום ואשרי מי שאינו לומד רק שעה אחת, וצ"ב.

[ה] בגמ' (שם) תניא אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן אם אני כאן הכל כאן, ואם איני כאן מי כאן. ונלאו המפרשים האיך אפשר דהלל הזקן שהיה העניו בהא הידועה, והוא יאמר דבר זה שאם אני כאן הכל כאן, ועי' בתוס' ובמהרש"א, וצ"ב.

ג

## שורש עבודת ה' הוא בבחינת עבדות ולא בבחינת פועל

ובביאור הדברים נקדים מה דאיתא באבות דרבי נתן (פ"ה נוסחא א) אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס אלא היו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס וכו', ועי' שם שהביא מב' תלמידים צדוק ובייתוס שעמדו ודקדקו אחריהן ואמרו מה ראו אבותינו לומר דבר זה אפשר שיעשה פועל מלאכה כל היום ולא יטול שכרו ערבית. ומסיק שם שפרשו מן התורה, - וביאור הדברים שהם הבינו עבודת השי"ת בגדר פועלים, ולכן תמהו בצדק דהאיך יתכן דפועל עושה עבודתו מן הבוקר עד הערב ואינו מקבל עליה שכר.

אמנם באמת יש ב' דרגות, יש דרגה של פועל, נותנין לו איזה פעולה ועושה, והפועל שפיר מכוין על השכר שיקבל על אותה פעולה, אמנם יש דרגה נוספת שהוא בחינת עבד, ולעבד אין לו איזה פעולה מסויים שנותנין לו לעבוד, אלא כל מה שיאמר לו בעה"ב הרי הוא עושה, ואין לו שום כוונה ומטרה רק לעשות רצונו של הבעה"ב, והני תרי צדוק ובייתוס לא ירדו להבין עומק הבנת עבודת השי"ת, הם סברו דעבודת ישראל להקב"ה הוא בבחינת פועל, בכל יום יש לו כמה מצות וא"כ תמהו מ"ט לא יקבלו עליה שכר, אמנם הדברים אינם נכונים כלל, התורה אומרת "כי לי בני ישראל עבדים", כלל ישראל אינם בבחינת פועלים לעשות איזה פעולות הנקראין מצוות, אלא הם משועבדים בבחינת עבדות, לעשות רצונו של הקב"ה בכל עת ועונה, ולכן לעבוד את השי"ת בבחינת עבדות ולצפות לאיזה גמול או שכר, הרי זה היפך בחינת עבדות, דנמצא שאינו עושה רצונו של הבעה"ב הקב"ה, אלא רצונו של עצמו להגיע עי"ז לאותה שכר שניתן על הני פעולות, וזהו עומק כוונת אנטיגנוס איש סוכו, דאף דודאי נכון הוא שמקבלין שכר על עבודת השי"ת אבל העבדות צריך להיות לעשותה בלא שום צפייה לקבלת שכר, ורק אז הוא בחינה של עבדות באמת.

וזהו עיקר השאיפה של כל בר ישראל - אין בנ"י מצפים להגיע למעלת צדיק או קדוש - אלא עיקר הצפייה שיגיעו להמעלה הכי חשובה להיקרא בתורת עבד השם, וכמו שכתבה תורה על משה רבינו ע"ה "לא כן

עבדי משה", הקב"ה משתבח במשה רבינו שהוא עבדו, וכן אומרין בתפלה ישמח משה וכו' כי עבד נאמן קראת לו - וכן כתוב אצל שמואל "וימת שמואל עבד ה'".

וכעין יסוד זה של בחינת עבדות היה רגיל ה'בית אברהם' מסלונים ז"ל, לפרש בביאור זמר קה אכסוף, שאומרים פתח להם נועם ורצון לפתוח שערי רצונך" ואמר **ס'איז פארהאן א רצון צו לערנען, ס'איז פארהאן א רצון צו דאוונענען, אבער די אמת'ע עבודה הוא איז צו וועלען וואס השי"ת וויל.**

וכעי"ז מסופר בשם ה'אמרי אמת' מגור ז"ל, שאמר פעם בחג הסוכות דכשאומרין **אנא ה'** אפשר לפעול גדולות ונצורות, סתם ולא פירוש, ונחלקו החסידים ביניהם בביאורן של דבר, אחד אמר שכוונתו לאנא ה' הושיעה נא, ואחד אמר שכוונתו לאנא ה' הצליחה נא, והלא השיב דלא זה ולא זה, אלא באנא ה' כי אני עבדך!, כי עבודה של עבדות הוא העבודה הכי גדולה וחשובה.

ד

## מקור בחינת עבדות למדו ישראל מן המים

ומהיכן שאבו ישראל המושג של בחינת עבדות כזה, מן המי"ם משכוהו ומשיתהו, ונקדים מה דפירש"י פרשת ויקרא (פ"ב פסוק יג) אהא דכתיב מלח ברית - שהברית כרותה למלח משׁשת ימי בראשית, שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח, וניסוך המים בחג עכ"ל. וכ"ה במדרש שוחר טוב "יקוו המים, שיהיה להם תקוה ומהו התקוה אל מקום אחד פי' שעתידין ליקרב ע"ג מזבח". וכ"ה באוצר מדרשים, "מים התחתונים על מי בראשית כמעין קטן על שפת הים ונקרא שמם מים בוכים. בשעה שחצה הקדוש ברוך הוא המים ולקח מים העליונים בכו התחתונים בכי גדול שלא זכו לעלות כי רצו לעלות ודחפן הקדוש ברוך הוא" ע"כ, וכ"ה בזוהר חדש (תיקונים כרך ב דף ע"ח ע"א) וז"ל: "פלוגתא דאילנא דחיי איהו מים עליונים זכרים מים תחתונים נקבות לאינון בוכים בגין דלא יהו רחוקין מקב"ה", ע"כ. וכ"ה בבראשית רבה פרשת בראשית (פ"ה) "אמר רבי ברכיה לא פירשו המים התחתונים מן העליונים אלא בבכיה הה"ד (איוב כח) מבכי נהרות חבש, ר' תנחום מייתי לה מן הכא עושה ארץ בכחו וגו', לקול תתו המון מים וגו', ואין לקול אלא בכי היך מה דאת אמר (ירמיה לא) קול ברמה נשמע" ע"כ. ועי' עוד רבינו בחיי פרשת ויקרא שכתב וז"ל: "וכן אמרו במדרש (ב"ר ה, ג) מים התחתונים נקראו מים בוכים, ולמה נקראו מים בוכים, כי בשעה שחלק הקדוש ברוך הוא את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה, התחילו מים התחתונים בוכים, וזהו שכתוב (איוב כח, יא) "מבכי נהרות חבש". אמר רבי אבא בבכי נתפרשו המים התחתונים מן העליונים, אמרו: אוי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרנו, מה עשו, העיזו פניהם ובקעו תהומות ובקשו לעלות עד שגער בהן הקדוש ברוך הוא, שנאמר (ישעיה מג, טז) "הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה", (נחום א, ד) "גוער בים ויבשהו", אמר להם הקדוש ברוך הוא האויל ולכבודי עשיתן כל כך אין להן רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכם, שנאמר (תהלים צג, ד) "מקולות מים רבים אדירים משברי ים", ומה הם אומרים: "אדיר במקום ה'", ולא עוד אלא שעתידין אתם ליקרב על גבי המזבח במלח ונסוך המים", עכ"ל.

ובפשטות תמוה מאוד התפייסות של המים, הלא בכו מפני שרצו להיות קרובים אל המלך, וא"כ במה נתנחמו במה שזכו למצוה שצריכין להמתין ג' אלפי שנה, ואח"כ גם רק ז' ימים בשנה, וגם זה רק על שמונה מאות ושלושים שנים, וכי זהו אפילו דמיון מלהיות קרובים כל הזמן אל הקב"ה, - אמנם רואים מזה את גודל החשיבות של הציות לרצון השי"ת בבחינת עבדות. המים הסכימו, כביכול, לוותר על השהות הממושכת במקום הקודש בסמוך לשכינה, כדי שיתקיים בהם מצוה זו של ניסוך המים, על אף שלא היה זה לאלתר אלא אלפי שנים לאחר מכן, על אף שמצוה זו נהגה אך ורק במשך שבעת ימי חג הסוכות, ולמרות שכל קיום המצוה לא היה אלא בשלשת לוגין מים בלבד, כי לא היה רצונם דוקא במצוה זו או אחרת, אלא עיקר הרצון הוא להיות עבד השי"ת דזהו קירוב היותר שייך לעשות רצון קונו, ואם רצונו יתברך הוא מצות ניסוך המים שפיר נתפייסו בכך.

ה

## ביאור לשון לא ראינו שינה בעינינו, ושמחה שמתוך עבדות

וכח זה הוא רק לבני ישראל שזוכים להיות עבדי השי"ת - ונזכיר דבר פלא, דהנה לשון זה "לא ראינו שינה בעינינו" לא נזכר בכולא ש"ס אלא ב' פעמים בלבד,

פע"א בסוגיא דידן בשמחת בית השואבה, ופעם השניה במס' מגילה (יג:) גבי בגתן ותרש, "ויודע הדבר למרדכי וגו'. אמר רבי יוחנן: בגתן ותרש שני טרסיים הוו, והיו מספרין בלשון טורסי, ואומרים: מיום שבאת זו לא ראינו שינה בעינינו, בא ונטיל ארס בספל כדי שימות. בא וראה כמה חילוק יש בין עבדי ה' לעבדי בו"ד, דעבד בו"ד אם ישתעבד בו יברח וירצה להמית את אדונו, ולא כן ישראל עם קודש דאדרבה לא עוד שאין מתלוננים אלא אדרבה מלאים חדוה ושמחה על זה ומאריכין בגודל תענוג הנפלא שהרגישו שם עד כדי כך שלא ראינו שינה בעינינו", וכבר העיר בזה בספה"ק שפת אמת ויקרא פסח (תרס"ג ד"ה הלל) שכתב וז"ל: "הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה. כל עבדות מביא עצבון שכל עבד מבקש תחבולות לצאת מן העבדות. לבד עבדות הבורא ית"ש מביא שמחה. וזה שבחן של בנ"י שקבלו עבדות ה' בשמחה ורצו אחריו במדבר. וזה עדות שהם באמת עבדי ה' כמ"ש עבדי הם. והרי כל איש ישראל מבקש כל מיני עצות ותחבולות לקבל עליו מלכות שמים. היפוך עבד מלך בו"ד שמבקש עצות לברוח מן העבדות. והם עדים על הבורא ית"ש שהוא בלבד לו יאה ולו נאה המלוכה" עכ"ל.[1]

הרי לנו מבואר דבני ישראל שעושין עבודת השי"ת בבחינת עבדות, לא עוד שאין מתלוננים ע"ז, כמו עבדי בשר ודם, אלא אף מדגישים בזה גודל התענוג שיש להם בציות לציווי השי"ת.

---

1 וכעי"ז איתא בשפת אמת לחנוכה [שנת תר"ס ד"ה איתא בגמרא] וז"ל: איתא בגמ' בפורים אין אומרים הלל דאכתי עבדי אחשורוש אנן. ויש להבין דגם בשאר יום טוב וחנוכה שהם זכר ליציאת מצרים ולמפלת מלכות יון מ"מ אכתי עבדי אדום אנן. ג"כ הללו עבדי ה' ולא עבדי מלכי אומות. אכן באותן הימים שנעשה גאולה מתעורר חירות בנפשות בני ישראל. ונק' עתה עבדי ה' ולא עבדים אחרים. כי א"י לומר הלל בשלימות רק כשיש זמן חירות ולכן אותן הימים שיחיד גומר בהם את ההלל הם ימי חירות. בודאי לעולם בנ"י מהללין את הבורא כדכ' עם זו יצרתי כו' תהלתי יספרו. אבל לגמור ההלל בשלימות הוא בזמנים שיש חירות ואז חל עלינו מלכות שמים ואז מתמלאין שיר ושבח. וזה עצמו פי' עבדי ה' ולא עבדי פרעה. כי כל העבדים העבדות לעול ולמשא עליהם. אבל עבדי ה' מכח העבדות מתמלאין שיר וחדוה וזה האות על קבלת מלכות שמים וכמ"ש בזוה"ק על הפרות ארונא דעל גבייהו עביד להון לזמרא עכ"ל.



# יישוב עובדא דרע"ק ור"ג בספינה בסוכות

ולהמחיש הדברים ביותר יש להעיר במאמר הגמרא בפרק הישן (כג.) "תניא העושה סוכתו בראש הספינה, רבן גמליאל פוסל ורבי עקיבא מכשיר. מעשה ברבן גמליאל ורבי עקיבא שהיו באין בספינה, עמד רבי עקיבא ועשה סוכה בראש הספינה. למחר נשבה רוח ועקרתה. אמר לו רבן גמליאל: עקיבא, היכן סוכתך", ובפשוטו של ענין רצה הש"ס להביא ראי' דאותן תנאים שנחלקו בדין מחיצה שאינו יכולה לעמוד ברוח מצויה דים, אכן נזדמנו פע"א ביו"ט סוכות על הספינה ורע"ק עשה ספינה והרוח עקרתה וא"ל ר"ג היכן סוכתך. אך השאלה נשאלת מה עושים ר"ג ורע"ק ביו"ט סוכות על הספינה, הלא ר"ג היה נשיא הדור ורבן של ישראל, ואיך יתכן שהוצרך לשהות על הספינה בלא סוכה, וגם רע"ק היה רבי גדול בכלל ישראל והיה לו כ"ד אלף תלמידים וגם הוא נמצא על הספינה ביו"ט סוכות, וכי אפשר להעלות על הדעת דאיזה רבי גדול בישראל ישהה על הספינה בלא סוכה, ובודאי שיעשו כל טצדקי שבעולם שיהיו בביתם ויוכלו לקיים מצות החג, ולשמוח בשמחת תורה ובעריכת ההקפות, והאיך יתכן על ר"ג ורע"ק שעשו אחרת, וא"ת שהיה איזה פיקוח נפש וכו' מ"מ מה רצה חז"ל בסיפור זה, ומשמע שיש בזה איזה הוראה בענין מצות סוכה.

וביישוב הדברים י"ל עפ"י אימרא נאה מה ששמעתי מהאדמו"ר מטאלנא שליט"א שסיפר, דבעת שנולד בן הראשון להאדמו"ר מאמשינוב שליט"א בחיי זקינו האדמור רבי מאיר זצ"ל, נולד הבן באיזה מום בלב, והיה בסכנה גדולה, ורופאי אר"י לא ידעו מה לעשות להציל את חיי התינוק ושמעו שבאמריקא יש רופא שיש איזה סיכוי להצילו, ונעשה מבוכה מי יוכל לנסוע עם הילד, אם הילד הלא יולדות היא ואין כוחותיה בידה, וגם אבי הבן האדמו"ר, היה ראשו מונח בשמים ולא היה מסוגל לנסוע, וגם אביו היה ראשו שקוע בלימוד התורה ונודע בגאונותו עד שגם הוא לא היה מסוגל לכך כלל, ואמר האדמור ר' מאיר על עצמו שהוא יסע, ושאלו, הלא עכשיו הוא קודם ר"ה ויוה"פ והאיך יוכל רבי לנסוע להיות בבית החולים עם ילד אתמהה, וע"ז השיב מה לי ר"ה ומה לי יוהכ"פ, הלא הצלת נפשות הוא, ואכן נסע והיה יותר מחודש וחצי באמעריקא ולא היה לו מנין ולא כלום, - ומספר האדמו"ר מטאלנא, שזקינו

האדמו"ר אמר שבזה נעשיתי 'אמשינובער חסיד', אדם שיכול להיות עבד השי"ת כזה, שמוותר על כל עניני החגים, ר"ה יוהכ"פ סוכות שמחת תורה וכו', הכל בשביל הצלת נפשות של נינו, זהו עבדות גמור, עושין מה שמחוייבין לעשות ולא מה שמתאים לכבודו והשפעתו.

ובדרך זה מתיישב היטב עובדא דר"ג ורע"ק, וזהו גופא רצו חז"ל להראות לנו מושג של עבודת ה' הראוי בבחינת עבדות, דאף שיש מצוה של סוכה וד' מינים וכו', אך אם יש מצוה אחרת שכנראה דזהו רצון השי"ת אין שום סוכה וכו'.

ז

## ביאור דין מצות לאו ליהנות ניתנו

והדברים מתבארים ביותר בדברי החתם סופר בחידושיו למס' חולין (פט:) שהקשה אהא דאיתא בגמרא 'מצות לאו ליהנות ניתנו', והקשה דלכאורה האיך מותר לקיים מצוה בדבר האסור בהנאה, הן נכון דגוף המצוה לא ניתן ליהנות, מ"מ הרי אין לך הנאה גדולה מזו במה שזכה לקיים מצוה, ותי' מרן החת"ס ז"ל, וז"ל: "נ"ל פירושו אף על גב דשמחה גדולה והנאה רבה בעשיית המצוה מ"מ אם ימנע מלכסות מפני איסור ולא ידבק בידך מאומה הרי שמח במצוה זו שמקיים ולא ידבק בידך כיון שבין כך ובין כך לעשות רצונך אלהי חפצתי אין כאן הנאה בזה יותר מבזה", עכ"ל, הרי הדברים מפורשים דעבודת ישראל להשי"ת אינו מוגדר במצוה זו או באחרת, העבודה הוא לעשות רצונך אלהי חפצתי, איני רוצה מצוה זו או אחרת, אני רוצה לעשות רצונו יתברך, ואם רצונו יתברך הוא עכשיו שלא לעשות אותה מצוה, הרי זה גופא מצוה, - והיינו כמו שנתבאר דעבודת השי"ת אינו בגדר פועל אלא בגדר עבדות.

ח

## הבנת שמחה הגדולה שבשמחת בית השואבה

ולפי"ז נוכל להבין את השמחה העצומה שהיתה אז בביהמ"ק וכמבואר במשנה דלעיל, דהנה מדרך העולם, שאינם באים על סיפוקם, תמיד הם מבקשים עוד ועוד, אם הוא בעל הבית וקובע עתים לתורה, הוא רוצה להיות בן תורה שלומד תורה כל היום, ואם הוא בן תורה שלומד כל היום, הוא רוצה להיות מרביץ תורה, ואם הוא מרביץ תורה הוא רוצה להרביץ תורה דוקא לבני עלי', וכן הלאה, לעולם הוא מרגיש חסירה בקיום מצוותו, וכן הוא במי שלא הושפע עליו שפע רב, ורוצה לעשות צדקה הוא מקנא במי שיש לו הזכיה ליתן צדקה במדה גדושה, וכיו"ב, ועכ"פ יש לו חסרון בשמחה אמיתית. אמנם שמחת בית השואבה, הבאה לציין את מצות ניסוך המים, מוכיחה את ההיפך מכך. במצות ניסוך המים רואים אנו את ההסתפקות וההתרצות של המים התחתונים, שהיו מוכנים להמתין קרוב לאלפיים וחמש מאות שנה, רק כדי שיהי' להם את הזכות לקיים את מצות רצון הבורא ית'.- שמחת בית השואבה התייחדה בשאיפה הכנה לקיים את רצון השי"ת, תוך כדי עבדות גמורה - לעשות רצונו יתברך שמו, אין חילוק באופן המצוה וכמה פעמים יעשה המצוה בשכיחות המצוה וכיו"ב, למדים את גודל השמחה שהיה להמים על שזכו לעשות רצון קונם, וזה גורם שמחה גדולה, ולכן מי שאינו מתבונן בשמחה זו, לא ראה שמחה "מימיו" דייקא, דהיינו שמעולם לא זכה לשמחה, דלעולם שואף לעשות מצוה שהכין הקב"ה לאדם אחר, ולעולם לא זכה להיות לו שמחה מהימים שלו ומהמצוות ומעשים טובים שלו, אמנם ע"י התבוננות בשמחת בית השואבה לומדים ממצות ניסוך המים שעיקר העבודה אינו בגדר פועל לעשות פעולה זו או זו, אלא העבודה הוא בבחינת עבדות, ולכן כל מה שהוא רצון יתברך שמו, זהו העבודה שאנו צריכין לעשות, ולכן אנו שמחין מכל מה שהכין הקב"ה להיות תפקיד שלנו בהאי עלמא כל אחד כפי בחינתו, ואין חילוק אם הוא שכיח טובא או לא, העיקר שנעשה בכך נחת רוח להשי"ת, וזה הלימוד המיוחד משמחת בית השואבה - ממצות ניסוך המים, השאיפה לעשות נחת רוח להשי"ת, אם זה במעשה חסד איש לרעהו, ואם חננו ה' ויש לו, להרבות במתן צדקה, ובעוד מצוות התלויות בממון. השמחה בקיום מצוה אמורה להיות יותר גדולה מאשר בזכיית פייס של הון עתק. ה"צופרידנקייט" מכל מה שחננו השי"ת, ועשיית נחת רוח להשי"ת, אמורה להיות פסגת השמחה של כל אדם בישראל.

ועפי"ז מובן שפיר גודל השמחה של ניסוך המים, דזה גופא הוא השמחה, להיות שמח בכל מה שאנו צריכין לעשות.

והיית אך שמח, דע"י לימוד זה אפשר לאדם להיות שמח בכל מה שמוטל עליו לעשות.

# דיני שיירי מצוה לאחר סוכות

## סכך לאחר סוכות

**סכך לאחר סוכות אין להשתמש בו לצורך תשמיש מגונה, ואין לדרוך על הסכך.**

במ"א (סי' תרל"ח ס"ק ט') כתב דאף אחר סוכות לא יפסע על עצי סוכה דתשמישי מצוה היא כמו ציצית ולולב, וכתב לעיין בסי' כ"א ובסי' תרס"ד, וכוונתו דבסי' כ"א (סעי' א') לגבי ציצית שנפסקו דעת השו"ע דמותר לזרקן לאשפה, ודעת הרמ"א דאף לאחר שנפסקו אין לנהוג בהן מנהג בזיון ואין לזורקן במקום מגונה, ובסי' תרס"ד (סעי' ח') כתב השו"ע דיש מי שאומר שהושענא שבלולב אף על פי שנזרקת אין לפסוע עליה, וכוונתו דה"ה לגבי הסכך, דאין לנהוג מנהג בזיון, ולכן אין לפסוע עליהם, ובבאה"ט (סי' תרל"ח סק"ח) כתב לעיין בט"ז (סי' כ"א סק"ב) דכתב בשם מהרי"ל שנהג לגונזם [הציצית] ולהניחם תוך ספר או לעשות בהם שום מצוה, ולפ"ז נראה דה"ה בסכך סוכה טוב שלא לעשות בו לצורך דבר שאינו כבוד למצוה שעברה ע"כ, והובא בשועה"ר (סעי' י"ט) ובמשנ"ב (סקכ"ד).

והנה יש לעיין בזה, דהרי לגבי ציצית בסי' כ"א נחלקו המח' והרמ"א האם מותרים לזורקן במקום מגונה, ודעת השו"ע דמותר ודעת הרמ"א דאסור, ובשועה"ר (שם, סעי' ג') נקט כהרמ"א דמותר מעיקר הדין, ורק המחמיר תבוא עליו ברכה, ובמשנ"ב (סק"ו, ז') מבואר דאסור, ולגבי הסכך וד' מינים במשנ"ב (בסי' כ"א סק"ו) כתב בשם הט"ז דג"כ אסור, אלא דבט"ז איתא רק דאסור לעשות בהם תשמיש מגונה ובמשנ"ב הביא דאסור גם לזורקן לאשפה, ובהל' סוכה (שם סקכ"ד) הביא רק הדין דאין לפסוע עליהם, ובשועה"ר (בסי' תרל"ח סעי' י"ט) כתב דנכון ליזהר שלא להשתמש בהם תשמיש בזיון ואצ"ל שאין לפסוע עליהם, ולא הביא האיסור לזורקן לאשפה, ואפשר דהוא לשיטתו דמעיקר הדין נקט בציצית דמותר לזורקן לאשפה כדעת השו"ע, והנה לפסוע עליהם לכאו' חמיר טפי מלזורקן לאשפה, דהא המח' דהתיר בציצית לזורקן, עכ"ז לגבי ההושענא כתב (סי' תרס"ד סעי' ח') דאסור לפסוע עליה, והרמ"א שם ציין לעי' בסי' כ"א דהרמ"א מחמיר אפי' לזורקן לאשפה, וכמו"כ השועה"ר הביא האיסור לפסוע על הסכך אף דמתיר בציצית לזרוק לאשפה, ועכ"ח דזריקה לאשפה אינו בזיון כ"כ כמו שימוש לדבר מגונה.

**ולכן אין לזרוק הסכך במקומות שרגילין אנשים לפסוע.**

במשנ"ב (שם) לאחר שהביא שלא לפסוע עליהם, כתב דלכן יש למחות באנשים שזורקין אחר סוכות עצי הסכך לחוץ במקום שרבים רגילים לפסוע עליהן, ואפילו איננו מקום אשפה.

**ולכתחילה ראוי שלא לזורקם לאשפה, ויש מקילים במניחם בתוך ניילון וכדו' ולזורקם כך.**

כפי שמקילים לגבי שאר דברים שאסורים לזורקם כגון חלה תרו"מ או פירות שביעית, דיש מקילים לעוטפם בניילון ולזורקם.

**והמניחים הסכך ברחוב ונלקחים על ידי אחרים לאשפה, יש מקום להקל.**

דהרי דעת השועה"ר (שם) דמעיקר הדין מותר לזורקם לאשפה, ובפרט כהיום שרוב האשפה שזורקים מונחים בתוך ניילון וכדו' וממילא אפשר דאין כ"כ בזיון בזה שזורקם לאשפה, וגם יש לצרף מה שיש לדייק בדברי המשנ"ב (סי' כ"א סק"ז) דכתב דבידים אסור לזורקן לאשפה, אך אם לא גנזו וממילא נזרקו אין לחוש לזה, ומשמע דרק בידים אין לזורקן לאשפה, ואפשר דגם זה נחשב כמי שלא זורקן, ואף שעי"ז אחרים יזרקוהו לאשפה.

## דפנות הסוכה לאחר סוכות

**יש אומרים דהוא הדין בדפנות הסוכה יש ליזהר שלא לעשות בהם תשמיש מגונה.**

בפמ"ג (שם, משב"ז סק"ב) כתב דה"ה עצי הסוכה, ולגבי דפנות הסוכה כתב דיש לעיין ביה, ומ"מ כתב דנכון שלא לעשות תשמיש מגונה בהם, ובשו"ת מנח"א (ח"א סי' ט"ז) נשאל לגבי עשיית רפת בקר מדפנות הסוכה, והחמיר בזה דנחשב תשמיש מגונה.

**ותשמיש שאינו מגונה יכול לעשות בהם, כגון להשתמש לצורך דפנות במשך השנה וכדו'.**

כדמבואר מדברי האחרונים הנ"ל דרק תשמיש מגונה אסור.

**ואף בסוכה העומדת משנה לשנה מותר להשתמש בה תשמיש שאינו מגונה.**

הנה הב"ח כתב בה' ציצית (סי' כ"א) בתוך דבריו דשופר אף לאחר ר"ה וכן לולב ישן שעומד למצוה אסור להשתמש בהן ולנהוג בהן מנהג בזיון עכ"ל, ובשו"ת מנח"א (שם) כתב דלפי דבריו בסוכה שעומדת בנוי' משנה לשנה דראוי ועומדת למצוה א"כ נראה להחמיר כמו בשופר ולולב שעמד למצותי' שאוסר הב"ח לנהוג בהן מנהג בזיון בכל השנה, אולם סיים דלפי המג"א (סי' תרל"ח סק"ב) דגם סוכה בנוי' משנה לשנה אינה אסורה עד שישב בה בחג, אף על גב דכבר ישב בה, מ"מ כשעבר החג בטלה קדושתה עכ"ל, ומבואר דבכל ענין אפשר להשתמש בדפנות, וכן בס' ברכי יוסף (סי' תרל"ח סק"ב) הביא בשם תשובת מהר"י מולכו כת"י דבסוכות הבנויות משנה לשנה יש לאסור ליהנות מהם כל השנה, וע"ז הביא הברכ"י דברי המ"א הנ"ל דאין חילוק וגם בסוכות הבנויות משנה לשנה מותר, ומובא בשערי תשובה (סק"ב), והשערי תשובה כתב דלדידן אין בית מיחוש כיון שנוהגים להשתמש אחרי החג ושלא לנהוג קדושה, הוי כאלו הותנה, ועי' בשו"ת מנח"א (שם) שהאריך בזה.

## עוד מנהגים בענין הסוכה והסכך אחר סוכות

**יש שכתבו שהסכך צריך לשורפם אם אין בדעתו להשתמש בהם.**

בערוה"ש (פעיף י"ב) כתב דכל אדם יזהר לאחר הסוכות לבלי לדרוס על הסכך וכ"ש להשתמש בהם תשמיש בזוי, אלא יניחם בזוית וישרוף אותם מעט מעט, ואל יקל בעיניך בדבר הזה שהרי שם שמים חלה עליהן ע"כ, וכבר מצינו בדרכי משה (סי' תרס"ט) דהביא דכתב מהרי"ל (הל' סוכות סי' ח), וז"ל יש מקומות שנהגו שהתינוקות סותרים הסוכות ומבערים אותם בשמחת תורה ונותנים טעם להיתר זה, אבל אבא מורי ז"ל כשהייתי נער מיחה בידי מלסתור ביום טוב עכ"ל, ונעתיק לשון המהרי"ל וז"ל אמר מהר"י סג"ל מה שנוטלים הנערים ערבה ומבעירין אש בשמחת תורה מנהג יפה הוא לשמחת יום טוב, ולית ביה משום סתירת אהל אם סותרין בנין הסוכה דלא מתקרי סתירה לחייב אך הסותר על מנת לבנות, וגם ההבערה אינה אסורה אף על פי דלא לצורך היא, דאין בה איסור דאורייתא משום דאנו בקיאים בקביעות ירחא ויו"ט ראשון בלבד דאורייתא, ומנהג אבותינו בידינו לעשות יום טוב שני, ועוד דאין עושין זאת כי אם הקטנים ואין אנו מצווין להפרישן כמו קטן האוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישן... אבל בני מצוה שלא כדין שעושין זאת לסתור ולהבעיר האש, וכן אמר שאביו מהר"ם סג"ל היה מוחה בימי בחורותיו בידו שלא יסתור שום סוכה ולא יבעיר האש בשמחת תורה. והמלקט הוסיף - ראיתי אמ"ן מהר"י סג"ל מאד היה שמח והיה נהנה כשרואה הנערים רצין בשמחת תורה מבית לבית לסתור - לגזול - עצי הסוכה ולהביא עצים ולעשות מדורה, והוא בעצמו הניחם לקחת מסוכתו והסיתם לגזול מהעצרנים שלא רצו לתת להם ברצון ע"כ.

**ומצינו עוד מנהגים בזה.**

בס' בן איש חי (וזאת הברכה אות ח') כתב דאחר המועד כשמוריד סוכתו לא יפסע על עצי הסוכה דתשמיש קדושה הם, אך מותר לשרפם בתנור, ונהגו להצניעם להגעלה לצורך הפסח ע"כ, ובליקוטי מהרי"ח (סדר שמח"ת) הביא בשם הסדר היום דאנשי מעשה מוליכין את הסכך לים, וכבר עמד בזה בשו"ת ראש אליהו (ח"ב סי' ע"ב) דבסה"י כתב רק דנהגו לשרוף ולא כתב לזרוק לים, אולם הביא דמצא מנהג כזה בשו"ת נטיעה של שמחה (סי' כ"א) שכתב דמנהג אביו היה להשליכו לנהר, כיון דאם שורפו עדיין חיישי' שמא ישתמש באפר או ידרוך עליו, ואף דאפילו באיסורי הנאה אפרן מותר, אולם בדבר שהוא אסור משום ביזוי מצוה, אפשר דאף באפרן יש עכ"פ משום חיבובי מצוה שלא להתנהג בהם בביזיון ע"כ.

**ונכון לשמור הסכך להשתמש בו לשנה הבאה לצורך הסוכה.**

בסדר היום (הנהגת מוצאי יו"ט של סוכות) כתב וז"ל ואם יכול לשמור העצים והקנים לשנה הבאה לחזור לעשות בהם סוכה של מצוה מה טוב ומה נעים אחר שכבר עלו ונתעלו בענין מצוה לא ירדו לענין חול, גם אם יעשה בהם איזה תשמיש של מצוה אחרת טוב ויפה, ואם לאו יוכל לשנות לדברים אחרים ואפי' של חול, ואף על פי שנאמר חג הסוכות ז' ימים לה', ואז"ל שאין נאותין בהם, היינו תוך ז' ימי החג, אבל לאחר מכאן אין חשש, עם היות ששמעתי וכמדומה לי שראיתי שיש חסידים ואנשי מעשה שאחר שסותרי' הסוכה מאספין הכל אל מקום א' ושורפין הכל ואין נאותין ממנו, חומרא יתירה היא זו ע"כ.

**ויש שכתבו דנכון לסתור הסוכה מיד לאחר סוכות.**

בסדר היום (שם) כתב דהסוכה יתיר אותה ויסתור אותה שידעו שלא נעשית אלא למצותה ע"כ, ולפי"ז נכון בכל פעם לסתור הסוכה ולהסיר הסכך, ומסתבר דאלו שיש להם גג [שלא"ק] מעל הסכך, בזה שהוא סוגר הגג, כבר ניכר שעשה הסוכה לשם מצוה, ואינו צריך לסתור הסכך.

## שימוש מגונה בקרקע הסוכה

**עשיית שימוש מגונה [כגון בית הכסא וכדו'] בקרקע**

**במקום שעמדה הסוכה, יש להתיר במקום צורך גדול.**

בשו"ת תשורת שי (ח"א סי' קע"ז) נוטה להתיר ועכ"פ במקום צורך גדול, ואף דאין לעשות תשמיש מגונה בדפנות הסוכה, אולם הקרקע דהוי קרקע עולם אינה נאסרת עי"ש עוד, ולכאו' לפי"ז אותם המניחים עצים או מינים אחרים על הקרקע שישתמשו לקרקעית הסוכה, יהא אסור להשתמש בהם תשמיש מגונה כמו הדפנות, ומצוי אלו העושים סוכה על עפר, שמניחים עליו מין סחורה או פלעסט"ק או טאפע"ט, אין לעשות בהם תשמיש מגונה.

## איסור הנאה בד' מינים כל שבעה

**אסור ליהנות מהד' מינים כל שבעת ימי הסוכות, ולכן אותם המחליפים ערבות במשך החוה"מ, אסורים ליהנות מהם כל שבעה, חוץ אם החליט מתחילה שמחליף בכל יום ערבה חדשה.**

בשו"ע (סי' תרס"ד סעי' ט') הביא דיש מי שאומר שאסור ליהנות מן הערבה [של ההושענות] לאחר נטילתה, אם לא התנה עליה מעיקרא דלכולא יומא אתקצאי למצותה, ובשו"ע (סי' תרס"ה סעי' א') כתב אתרוג אסור כל הימים, חוץ אם הפריש אתרוג לכל יום לחוד, ולכן ה"ה בשאר המינים שאסורים כל שבעה, חוץ אם הפריש לכל יום לחוד, דאז אינו אסור ביום אחר.

וזהו לגבי איסור הנאה והשתמשות, שאסור רק כל ימי החג כל זמן שעדיים ראויים למצוה, אבל לאחר החג, יש בהם דין אחר, דהיינו שלא להניחם בביזיון, כפי שמובא בסעיפים הבאים.

## שיירי ד' מינים וההושענות

**אין לפסוע על הד' מינים ועל הערבות של ההושענות, ואין לזורקם לאשפה במקום מגונה.**

שו"ע (סי' תרס"ד סעי' ח') דאין לפסוע על ההושענא שבלולב, וברמ"א ציין לסי' כ"א לגבי ציצית דאף לאחר שנפסקו, אין לנהוג בהן מנהג בזיון לזורקן במקום מגונה, וכתב דיש מדקדקין לגונזן.

**ויש הנוהגים לשורפם מיד.**

בחיי אדם (כלל קנ"ג סעי' ג') כתב ולאחר שחבט לא יזרקנה על הקרקע, דהוי על כל פנים תשמישי מצוה שאין לנהוג בה בזיון, אלא ישרפנה, ובערוה"ש (סעי' ט') לאחר שהביא דברי הרמ"א דנהגו להצניע ההושענות לאפיית מצות כתב דאך מפני אורך הזמן קשה השמירה ולפעמים מוטלים בבזיון, ולכן יותר טוב לשורפן כמו ששורפין סכך הסוכה וכן אנו נוהגים ע"כ.

**והרבה נוהגים לשומרם ולשורפם באפיית המצות, או בשריפת חמץ.**

ברמ"א (סעי' ט') כתב דנהגו להצניע ההושענות לאפיית המצות, מיגו דאתעבידא בה חדא מצוה ליעבד בה מצוה אחריתא, ובב"י כתב דריב"ק היה נוהג בערבה שהיה מתקן ממנה עצים לקולמוסים, והיה מבער בהם חמץ בפסח, כדאמרינן (ברכות לט:, שבת קיז:) גבי עירוב הואיל ואתעביד ביה חדא מצוה ליעביד ביה מצוה אחריתא, וביפה ללב (סי' תרס"ד אות טז) כתב דבמקומו המנהג לקיים שניהם דמחציתו היו משלימים בבוקר אל תוך שריפת החמץ, ומחציתו לתוך התנור של המצות, ובבן איש חי (שם) כתב ערבה זו דינה כערבה שבלולב שאין לפסוע עליה ולא לזלזל בה, ומנהגינו להצניע ערבה זו עד הפסח לשרוף בה את החמץ, והלולב ישרפו אותו בתנור שמסיקין בערב פסח למצת מצוה, וברמ"א כאן כתב רק על ההושענות, אולם בחק יעקב (סי' תמ"ה סק"ג) כתב גם על הלולב, ובס' יסוד יוסף (פ"ה) כתב עוד טעם לשרוף ההושענות עם החמץ, כי חמשה בדי ההושענא הם על שם חמשה גבורות שהקב"ה מנהיג בהם את העולם כמש"כ האר"י, וביעור וניעור וכריתות הס"א הוא בחמשה גבורות שבהם יכרות הש"י כל הס"א, וביעור חמץ מורה על ביעור הס"א, לכן יקח חמשה בדי ההושענות שהם על שם חמשה גבורות, ולכוון שכמו"כ יתבערו לעת"ל.

**או תחת התבשיל שמבשל לשבת.** בשם אלף המגן)

**ואנשי מעשה נוהגים להצניע ההדסים ולהריח בהם במוצ"ש.**

טור ושו"ע (סי' רצ"ז סעי' ד'), ובאלף המגן (סי' תר"ס סק"ז) כתב דאנשי מעשה היו עושים מהם אגודה, להריח במוצ"ש לאחר שבירכו על הבשמים, משום חיבוב מצוה, ובס' משמרת שלום (קוידינוב, סי' ט"ד) כתב שטוב לעשות קליעה מלולב ולשום בתוכה את ההדס להבדלה במוצאי שבת.

**והאתרוג יש נוהגים לעשות מרקחת לט"ו בשבט.**

אלף המגן (שם) בשם יפה ללב, והוסיף דמה גם אם היא הרה ללדת, וגם ליתן ממנו למקשה לילד שהוא סגולה שתלד בריוח ולא בצער, ויצא הולד בר קיימא לחיים טובים ולשלום, ובמשמרת שלום הוסיף שיאכלו ממנו בשני ימים של עצרת זמן מתן תורה דאתרוג בגי' "תורה", וכבר מובא בספרי הסגולות הענין לנשים לאכול הפיטם או העוקץ של האתרוג.

## מנהגים בשמירת ההושענות והד' מינים

### יש שנוהגים להצניע הלולב וההושענות לשמירה.

בספר סדר היום (שם) כתב דבמוצאי יום טוב יקח הלולב עם מיניו וישמור אותו במקום מיוחד יהיה לו למשמרת יראה אותם ויזכור, ויזכה על ידו להנצל מכל צרה, ואל ישליך ויזרוק אותם לאשפ' אחר שהם רומזים לענין גדול ע"כ, ובס' ככר לאדן (להחיד"א) הביא בשם מוהר"ם דילאזאנו זצ"ל דמירושלמי שבת (פ"ב ה"ז) דאיתא "קטור לולבך" משמע שהיו נוהגים להצניע הלולב, ומסיים דהכי חזינן לרבנן קשישאי ששומרים הד' מינים בכל שנה, ואמרו שזה יועיל לשמירה, ובס' יפה ללב (שם) כתב דמנהגינו ליקח הלולב כשהוא קשור עם הדס וערבה ולהניחו ע"ג פתח הבית שהוא ישן בו לשמירה, ובאלף המגן (פי' תר"ס סק"ו) כתב דכיון דהלולב ומיניו מסוגלים לשמירה, יותר טוב שלא ישרוף אותם בער"פ, דאז נמצא דאין לו הסגולה היקרה בכל ימי הקיץ, רק בערב סוכות ישרוף אותם באש תחת התבשיל שמבשל לכבוד יו"ט ע"כ, ובס' יפה ללב (שם) הביא בשם ח"י דיש בהם הסגולה להיות למשמרת הבית להינצל מכל צרה וגם מכל נדנוד עבירה, ובשם ספר המדות למהר"ן (ערך פחד אות ט"ז) הביא דהושענות חבוטים מסוגלים לבטל הפחד, והאיש הירא מפחד לילה בחלום, יניחם וישימם בכר מראשותיו שישן עליו.

### והוא גם סגולה ליטול אותם בדרך לשמירה.

בס' לקוטי צבי (בסדר תפילת הדרך) וכן בס' סגולות ישראל (ד, ל"ג) כתבו בשם ספר עובר אורח דקבלה בידינו שמאוד מסוגל ליקח עמו לדרך הושענא שלו או לפחות שידע בבירור באיזה מקום מונחת, ובשעת הסכנה יזכיר אני והו הושענא, ובס' מנורת המאור (נר ג' כלל ד' ח"ו סופ"ז) כתב ששמע שהערבה יש בה סגולת שמירה למתכוין בה בסכנת דרכים, ומסיים והכל כפי כושר מעשיו וטוב כוונתו, והבוטח בה' בצל שדי יתלונן, ובשו"ת ויקרא אברהם (להגאון רבי אברהם חיים אדאדי זצ"ל, בן דורו של הגאון רבי חיים פאלאגי זצ"ל) כתב (בסוף הקו' מקום שנהגו) דבהיותו בתוך הים והיה עמו הד' מינים, ראה פלאות שקם הים מזעפו, וכן בחתיכת מצה שמורה משעת קצירה.

### וכן סגולה להצלחה.

בס' כתר שם טוב (מנהגים גאנין, ח"ז עמ' קס"ח סד"ה ויש) כתב דיש נוהגים לשמור הערבה בתוך כיס התפילין או בתוך הבגדים, והיהודים האשכנזים באנגליא שומרים הערבה בתוך כיס שנותנים ממונם, ומאמינים בזה שיצליחו במסחרם.

### וסגולה הוא למי שאין לו בנים ל"ע לבשל הערבות ולשתות המים.

ליקוטי מהרי"ח (סוף סדר חג הסוכות), וכתב שרמזו ע"ז ד"ערבה" בגימטריא "זרע", וכתב שהגה"צ מו"ה נפתלי הירצקי מראצפערט זצ"ל אמר לו שלדעתו זה היה הכוונה במקלות של יעקב שכתב רש"י (בראשית ל, לח ד"ה ויחמנה) שהמים נעשה זרע ע"ש, שיעקב אבינו נתן הושענות במים, וזהו ויפצל בהם פצלות לבנות, כי ההושענות הי' אגודים וכרוכים בעלי לולב כמנהגינו.

### ויש שמצניעים אותם לחיבוב מצוה.

כתב בתניא רבתי (סוס"י פ"ז) ומנהג פשוט שקיבלנו מאבותינו, לאחר שגמרו מצות הערבה ביום הושענא כשיוצאים מביהכ"נ, כל אחד ואחד מוליך הערבה לביתו ומשימין אותה "סמוך לראש מטתו" לחבוב המצוה ע"כ.

### ויש מקומות שנוהגין לזרוק ההושענות מעל הארון קודש.

במלבושי יו"ט (על הלבוש סי' תרס"ד סק"א ומובא בביכורי' סקט"ז) כתב לגבי ההושענות "אנו מכים על כלים כדי להשיר העלים, ואח"כ זורקין אותם על הזיזין שבביהכ"נ וכו', וכתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' נ"ז) בנידון האם מותר להשתמש בארון קודש כתב בא"ד ובדבר המנהג להשתמש ע"ג אה"ק ולהניח עלי' תשמישי מצוה ו"הושענות" כיון שנהגו כן ודאי לב בי"ד מתנה ע"כ, וכנראה דאותם שהניחו על האה"ק לאחר זמן נטלום ושרפום, ובס' דעת שלום (מהגה"צ מו"ה שלום מאסקאוויטש זצ"ל, אב"ד שאץ) כתב טעם למנהג זה וז"ל הערבה רומז לעם הארץ שאין להם לא טעם ולא ריח, ומנהג ישראל תורה אחר שחובטין את הערבה זורקים אותה על האה"ק, והוא רמז למה שאמרו חז"ל (מכות כ"ג) כיון שנלקה הרי הוא כאחיו ע"כ, מיהו בדרכי חיים ושלום (אות תשצ"ג) הובא שהגה"ק המנח"א היה מקפיד ליזהר שלא יזרקו את הערבה על האה"ק כמו שנוהגין ההמון שהוא בזיון שמות הקדושים.

## שיירי נוי סוכה

### יש שנהגו להשתמש במאכלים ומשקים שנתלו בנוי סוכה לאחר הסוכות בזמנים מיוחדים.

ברוקח (סי' רכב) כתב ומבדילין במוצאי יום טוב ואוכלין נויי סוכה, אשרי העם שככה לו... ובס' זכרון יהודה כתב דמנהג הגאון המהר"ם א"ש זצ"ל דהשמן שהיה תלוי בסוכה הצניע למצות הדלקת נר חנוכה.




באותות הוקרה והודאה, נברך בזה מעומקא דליבאה, ברכת מזלא טבא וגדיא יאה, משמי מרומא עילאה, קדם מע"כ האי גברא יקירא, ארי שבחבורה, רב פעלים לתעודה ולתורה, עומד לימין קהילתינו המעטירה, מוזיל זהב מכיסו למען הרחבת גבולי קדשינו תדירא, מריחוק מקום מצודתו פרוסה עלינו ברוח נדיבה ומסורה, לחן ולכבוד צב"י תפארה

**הרבני הנגיד הנכבד, רץ כצב"י להטיב לכל אחד**

# מוה"ר משולם צבי בנציון זילבערשטיין הי"ו

**לרגל שמחת אירוסי בנו למז"ט ובשעטו"מ**

החתן החשוב והנעלה, מופלג בכל מידה ומעלה, תורה יד"ש וחסידות אצלו בלולה

כמר **שלמה אהרן** ני"ו

עב"ג הח' שתחי' בת ידידינו הנכבד והמפואר, מוכתר בכל תואר

מוה"ר **יואל גאלדבערגער** הי"ו

אב"י בבארא פארק יע"א

יה"ר שיזכה לראות ולדוות ממנו ומכל יוצ"ח רב תענוג ונחת דקדושה,
במידה מרובה וגדושה, מתוך בריות גופא ונהודא נפישא,
אושר ועושר והרחבת הדעת, רב ברכות ושובע שמחות,
תמיד בכל עת, וכל טוב סלה.

החותמים למען שמו ברגשי תודה והערכה

**הנהלת הקהילה**

# בדיני מזוזה בסוכה

## שאלה א':

### האם סוכת החג בחג חייבת במזוזה. ומה הטעם?

**תשובה:** בגמרא (יומא י.) סוכת החג בחג. רבי יהודה מחייב, וחכמים פוטרים. ומסקנת הגמרא בסברת מחלקותם דאזלו לטעמייהו. דרבי יהודה דס"ל סוכה דירת קבע בעינן, א"כ שפיר מיחייבא במזוזה. ורבנן דס"ל דסוכה דירת ארעי בעינן, א"כ לא מיחייבא במזוזה. ופירש רש"י רבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן, והכשיר סוכה גבוה מכ' אמה שאינה ראויה להיעשות אלא במחיצה קבועה. הלכך בית חשיבי נמי לענין מזוזה.

ולהלכה נפסק בשו"ע (יו"ד סימן רפו סעיף יג) **"סוכת החג בחג וכו' פטורים".** וכתב הש"ך (שם ס"ק כא) **הטעם משום שהוא דירה ארעי.**

## שאלה ב':

### טעם הפטור משום 'דירת ארעי'. ולכאורה הרי יש לפטרה משום שהסוכה אינו מקורה. וחדר שאינו מקורה פטור ממזוזה?.

**תשובה:** הנה שאלה זו הוקשה הפרי חדש. ותירץ דטעם הפטור של מזוזה בבית שאינו מקורה, מכיון שבית ללא תקרה אינו ראוי לדירה. ולכן חצר שדרכה בכך ללא תקרה, חייבת במזוזה אף שאינה מקורה. וא"כ הוא הדין סוכת חג בחג נמי דרכה להיות ללא תקרה, ולכן הוה כחצר. ואין לפטרה משום זה. ולכן הוכרח הטעם משום דהוה דירת ארעי.

## שאלה ג':

### חדר קבוע כל השנה, ובסוכות מסיר התקרה ומסכך, האם חייבת במזוזה[1]?

**תשובה:** נחלקו האחרונים בזה. דעת הפר"ח דפטורה ממזוזה (הובא בשו"ת ארבעה טורי אבן סימן יד. הובא בשערי תשובה יו"ד סימן רפו ס"ק יג). וכ"כ הפמ"ג (משב"ז סימן תרמד), והובא דבריו במשנה ברורה (תרכו ס"ק כא) "מזוזה בסכה פטור. ומשמע חדר של כל השנה שדר בו תמיד, ובסכות מסיר הגג, אפי"ה בסכות פטורה, דבשבעה ימים לאו קבע מיקרי"[2].

---

1 והצדדים בזה האם נאמר דדווקא כשעושה סוכה בחג לשם חג, מיקרי דירת ארעי, אבל בחדר שמשמש לחדר כל השנה, אף שבסוכות מסיר התקרה נחשב לדירת קבע וחייבת במזוזה. או נאמר דאפילו בחדר קבוע, מ"מ בסוכות שם ארעי עליה מאחר שמסיר התקרה. וא"כ יהא פטור ממזוזה.

2 ובבכורי יעקב בקונטרס תוספת ביכורים (על סימן תרכה) מוסיף לבאר דברי הפר"ח והפמ"ג, דמה בכך שכל השנה משמש כחדר. הרי ע"כ בסוכות נתבטל מלהיות שם 'ביתי', דאם לא נימא הכי תהא סוכתו פסולה. דהרי סוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה. וע"כ פנים חדשות באו לכאן ושוב דירת ארעי הוה. וכן הביא ראיה מלשון המשנה "סוכת החג בחג", ולא קאמר "סוכת בחג", משמע דאיירי באופן דמשתמש בה קודם החג, או לאחר החג, והיא חייבת במזוזה, ומ"מ כשמשתמש בה בחג פטורה. ויעויין בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן קנג) שנו"נ בהראיה.

אמנם בשו"ת ארבעה טורי אבן (סימן יד) האריך לחלוק על דברי הפר"ח, מכח הסברא שכתב הפר"ח בעצמו דאי אפשר לפטור הסוכה מטעם חסרון תקרה, כיון דדרכה בכך. והסברא של דירת ארעי היינו דווקא בסוכה הבנויה רק לימי החג. אבל חדר המשמש כל השנה בתורת קבע. גם עתה בסוכה לא נפטר ממזוזה.

והסכים עמו השערי תשובה (סימן תרכו סק"ז) דדבר פשוט הוא שמעולם לא יצאה מידי חיוב מזוזה אף בחג. מאחר שהוא דירת קבע כל השנה. וכ"כ המטה אפרים (סימן תרכה סעיף כז) "אע"פ שסוכת החג בחג פטורה מן המזוזה. מ"מ חדרים מקורים שמיוחדים לדירה בכל השנה, וכשמגיע החג מסירים הקירוי ומסככים את החדר הזה, לא נפטר ממזוזה בשביל זה. ולכן מי שעושה [סוכה] מחדר מקורה צריך ליזהר לראות אם יש שם מזוזה. ואם אין שם מזוזה יקבע אותה עתה, וטרם כניסת החג. כדי שיוכל לקבעה היטב כפי הצורך".

ועיי"ש באלף המגן (ס"ק לז) שכתב שלפי שלדעת הפר"ח, ופרי מגדים, ושו"ת כתב סופר (יו"ד סימן קלט) דסוכה כה"ג פטור מהמזוזה. לכן אם קבעה אותה עתה יקבענה בלא ברכה. ולאחר החג יסירה ויקבע אותו מחדש בברכה.

ובשו"ת כתב סופר (יו"ד סימן קלט) נמי סובר כהפוסקים שבסוכת גם חדר קבוע בכל השנה פטור. דאף אם נאמר כדעת הטורי אבן, דע"י הסכך לא נפטר ממצות מזוזה, מכיון שדרכו בכך. מ"מ בשעה שנוטל התקרה עד הזמן שמניח הסכך דהוי פרוץ החדר לגמרי, אין כאן בית שמחויב במזוזה. עיי"ש.

## שאלה ד':

### להפוסקים הסוברים שחדר קבוע המשמש לסוכה, פטורה ממזוזה בסוכות. לאחר סוכות שמחזירים התקרה, האם צריכים להוריד המזוזה ולחזור ולקבעה מחדש משום 'תעשה ולא מן העשוי'[3]?

**תשובה:** הנה הפר"ח הנ"ל סובר דכיון שבסוכות כשהסירו התקרה נפטר החדר ממזוזה. א"כ לאחר סוכות כשחוזרין ומניחים התקרה, הוה חסרון במזוזה משום תעשה ולא מן העשוי. משום שהמזוזה מונחת קודם שתבוא לידי חיוב מזוזה. ולכן צריך ליטול המזוזה ולקבוע אותה מחדש ולברך עליה. וכן נקט בשו"ת כתב סופר (שם).

ובשו"ת ארבעה טורי אבן (שם) חולק על דבריו, וסובר דאפילו להפוסקים דליכא חיוב מזוזה על הסוכה בסוכות. מ"מ כשמחזיר הקירוי אח"כ, ליכא חסרון דתעשה ולא מן העשוי על המזוזה. ואינה צריך ליטלה ממקומה ולחזור ולקבעה מחדש. משום דפסול של תולמ"ה היינו רק באופן שמתחילתו נעשה בפסול[4], משא"כ בנידון דידן שמתחילה נעשה המזוזה בהכשר, בחדר שחייב במזוזה. אף אם נימא דנפטר החדר כשהסיר הקירוי, מ"מ כשנתקן אח"כ וחוזר לחוב הראשון, כשירה המזוזה. והוה כמו נראה ונדחה בקדשים, וחזר ונראה דקיי"ל דכשר[5].

---

3 מקור הדין של תעשה ולא מן העשוי במזוזה. איתא בגמרא (מנחות לג) דאין לקבוע את המזוזה קודם על המשקוף, ולאחמ"כ לקבוע המשקוף על הפתח, דא"כ נמצא דקובע המזוזה קודם שתבוא לידי חיוב, והוי חסרון דתעשה ולא מן העשוי. וכתב ברש"י (שם ד"ה תלי וכו') דגמרינן מציצית דכתיבה ביה תעשה ולא מן העשוי.

4 כגון שהטיל ציצית לבגד שהיה על ג' כנפות ואח"כ עשה כנף הרביעי. וכמו"כ כשקובע המזוזה במשקוף תלוש מקום שקבעה בפתח דעדיין ליכא חיוב כלל הוה חסרון של תולמ"ה. משום דאז תחילת המצוה היתה בפסול.

5 והביא ב' ראיות לזה. א. מהמבואר בשו"ע (או"ח סימן טו ס"ב) דאם כנף הציצית נקרע באורך ג' אצבעות יחד עם הציצית, אינו יכול לחברו לבגד אחר, דעל כנפי בגדיהם כתיב, וכנף זה לא היה מבגד זה בשעת עשיה. אמנם כל זה דוקא על בגד אחר. אבל אם רוצה לחברו באותו בגד עצמו יכול לחבר הכנף להבגד שנקרע הימנו, ואינו צריך להתיר הציציות ולקושרם מחדש. ולכאורה צ"ב הרי כיון שנפסק הכנף ונעשה הבגד בעל ג' כנפות נפסלו הג' ציציות הראשונים, וכשחוזר ומתקנו הוי חסרון של תולמ"ה. אלא ע"כ מוכח דכיון שמתחילה קשר הציצית בכשרות, תו לא מיפסל משום תולמ"ה. והובא בשערי תשובה

ובשערי תשובה (שם סק"ז) כתב דהרוצה לצאת ידי חובת הפר"ח, יטול המזוזה אחר החג ויחזור ויקבענה בלא ברכה. וכ"ש שפיר אם יזדמן לו לקבוע מזוזה אחרת בברכה יכוון לפטור גם את זו.

## שאלה ה':

### *קבע מזוזה בסוכה בימי החג, בחדר שמשתמש כל השנה, האם לאחר סוכות צריך להורידה ולחזור ולקבעה?*

**תשובה:** להפוסקים הסוברים שבסוכות פטור ממזוזה, לכאורה יצטרך לחזור ולקבענה מחדש, מדין תעשה ולא מן העשוי. כיון דבשעה שקבע המזוזה הרי היתה פטורה[6].

אמנם הבכורי יעקב (שם) מסתפק בזה, דיש לומר דפסול תולמ"ה היינו רק באופן שהדבר עצמו לא היה ראוי למצוה בשעה שנעשה בו[7]. אבל אם הדבר ראוי למצוה רק דבאותה 'עת' שעשאה פטור היה ממנה, י"ל שאין בזה משום תולמ"ה. ולכן הקובע מזוזה בחג שאין החסרון אלא מצד שבאותה עת שקובעה פטורה ממזוזה. ולא שלא היה ראוי למצוה מצד עצמו. א"כ ליכא חסרון בזה של תולמ"ה. ולא יצטרף להסיר המזוזה ולחזור ולקבעה מחדש. ונשאר בצ"ע[8].




---

(שם) וכתב להעיר על ראיה זו דזהו דוקא להמג"א, אבל דעת הט"ז והא"ר שאפילו באותו בגד אם יחזור ויתפרם יהא פסול. וצריך להתיר הציציות ולקושרם מחדש.

ב. מהמבואר בלבוש (או"ח סימן תרכו) דאם סיכך הסוכה ולא הסיר הגג מתחילה פסולה, משום תולמ"ה. ומ"מ אם הסיר הגג ואח"כ סיכך הסוכה בהכשר, ולאחמ"כ ירדו גשמים והחזיר הגג למקומו, וחוזר ופתחו לאחר שנפסק הגשמים, לא מיפסל הסוכי בהכי משום תולמ"ה. ולכאורה מאי שנא. אע"כ דשאני בין נעשה מתחילה בפסול, לבין אם נעשה בהכשר ואח"כ נפסל.

6 ובאופן כזה גם לארבעה טורי אבן מודה שיש בזה משום תולמ"ה לפי הפוסקים הסוברים שבסוכות פטורים ממזוזה.

7 כגון במניח ציצית בטלית קודם שהיה לה ד' כנפות. או סיכך הסוכה קודם שהיה בה גובה י' טפחים. דכל הני בשעת עשיית המצוה לא היה ראוי מצד עצמם.

8 והביא ראיות לחידושו לפי שיטת הרמב"ם דכסות יום, בלילה פטור מהציצית, נמצא דאם מטיל ציצית בהטלית בלילה, יהיה פסול משום תולמ"ה. כיון דתלה הציצית בשעת פטור שלא היה ראויים למצוה, ובודאי קיי"ל דכשר. ולכאורה מ"ש מתלה ציצית לטלית בת ג' כנפות דאסור משום תולמ"ה, אע"כ דהיכא דהעשיה הוא בהכשר, ורק מצד 'העת' פטור מהמצוה ליכא בזה משום תולמ"ה. ונשאר בצ"ע.

# לא תעשה כל תמונה

ביאור ההלכה והמנהג בענין עשיית תמונות
ודעת רבותינו הק' עצי התמרים זי"ע

## מבוא

**בעמדינו בשערי החג הסוכות אשר בו כל לב יהודי חרד לדבר מצוה, וביותר במצות סוכה כדי לפארו ולעטרו בסדינין המצויירין ובקישוטים כראוי וכיאות למצוה החביבה הזאת, ובפרט כשחובת המצוה הוא שיהיה תשבו כעין תדורו, ע"כ השקיעו חסידים ואנשי מעשה איך לעטר את כותלי הסוכה וגגה בעיטורים שונים ונאים, ונהרא ונהרא ופשטיה.**

**והנה הרבה אנשים נוהגין לתלות תמונות של רבנים וצדיקים בתוך סוכתם, והנה בעצם עשיית תמונות או להחזיקם יש דיון גדול בספרי הפוסקים ובספרי המנהגים, כי יש פוסקים ומקובלים שמאוד החמירו בה, ויש שנהגו להקל בעצם הדבר.**

**תא חזי בשו"ת שלמת חיים (סי' ע"ה) שהגאון רבי יוסף חיים זאננפעלד זצ"ל גאב"ד ירושלים ת"ו שנשאל האם יש ענין של הידור מצוה לתלות בתוך הסוכה תמונות של צדיקים, אף לאלו שכל השנה מקפידים שלא לתלות תמונות בביתם, והגאון הנ"ל השיב שהרי חיוב הסוכה הוא שיהיה תשבו כעין תדורו, ואם בבית נוהג לתלות תמונות של צדיקים הרי יכול גם לתלות בתוך הסוכה, אבל לאלו שכל השנה נוהגין סלסול בעצמם ולא תולים בביתם תמונות, אין שום ענין בזה, עיי"ש. הרי ששאלה זו כבר נדושה ונשאלה לפני שנים רבות, ויש שנוטין לכאן ולכאן.**

**ע"כ אמרנו להציג לפני קוראינו הנאמנים סוגיא זאת, בראש דברינו נציג צדדי השאלה בהלכה, והאיסור על פי קבלה, ואח"כ ציטטנו מנהגי צדיקי הדורות כפי עד שידינו מגעת, וישמע חכם ויוסיף לקח.**

### איסור לא תעשון אתי אלקי כסף

כתיב בתורה לא תעשון אתי אלקי כסף ואלקי זהב לא תעשו לכם, ודרשו חז"ל "לא תעשון כדמת שמשיי המשמשים לפני במרום" כלומר דמות פני שור. אדם, אריה ונשר.

בתחילה קס"ד בגמ' שהאיסור הוא רק על העשייה "לא תעשו לכם" אבל אם אחרים עשו דמות מותר להשהותה. ואח"כ פריך בגמ' והא רב יהודה דאחרים (נכרים, רש"י) עשו לו ואמר ליה שמואל לרב יהודה: שיננא סמי עיניה דדין (והא רב יהודה שהיתה לו צורה בטבעתו, ואחרים עשאוה, ואמר ליה שמואל דנישקליה מיניה, סמי עיניה, כלומר השחת צורתו, רש"י) התם חותמו בולט הוה ומשום חשדא (ומשום חשדא, שלא יאמרו עבודה זרה היא לו, רש"י, וכ"ה בתוס' ד"ה סמי) כדתניא: טבעת, חותמו בולט אסור להניחה ומותר לחתום בה, חותמו שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה".

וכתבו התוספות, וא"ת אמאי לא משני דצורת לבנה לא היתה בולטת ולכך עשאה ר"ג, ואור"י ור"ת וריב"א כי בחמה ולבנה ומזלות אין חילוק בין בולטין לשוקעין וכן ברקיע שוקעין הם ולא מפליג בהכי, **אלא גבי פרצופין וכיוצא בהן".**

היוצא לנו מדברי הגמ', שבעשיית צורת אדם יש איסור של לא תעשו לכם, ואם אחרים עשו זאת יש איסור להשהותה משום חשדא דע"ז. ור"ת מחלק אפי' בעשייה בין **פרצופים שמותרים אם הם שקועים** לבין צורת חמה ולבנה שאסורות גם בשקועים.

וכך פסק הרמב"ם וז"ל: אסור לעשות צורות לנוי ואע"פ שאינה עבודת כוכבים שנאמר לא תעשון אתי, כלומר צורות של כסף וזהב שאינם אלא לנוי, כדי שלא יטעו בהן הטועים וידמו שהם לעבודת כוכבים, ואין אסור לצור לנוי אלא צורת האדם בלבד, לפיכך אין מציירים לא בעץ ולא בסיד ולא באבן צורת האדם, והוא שתהיה הצורה בולטת כגון הציור והכיור שבטרקלין וכיוצא בהן ואם צר לוקה, **אבל אם היתה הצורה מושקעת** או צורה של סמנין כגון הצורות שעל גבי הלוחות והטבליות או צורות שרוקמין באריג הרי אלו מותרות.

הרי לפי דבריו שיש הבדל בין כוכבי שמים לבין אדם, שכוכבי שמים גם בציור שאינו בולט אסור, ואילו באדם יש הבדל בין צורה בולטת לבין צורה שוקעת או מצויר בצבע או סמנין, שאז מותר.

*

אמנם הטור בהל' ע"ז מביא שיטה אחרת וז"ל וצורות שאר כל המזלות ושאר כל הצורות אפי' צורת אדם המוצא אותם מותרות.. אבל כולם אסור לעשותם לא שנא אותם שבמדור שכינה כגון ד' פנים להדי הדדי לא שנא אותם שבמדור העליון כגון חיות שרפים ואופנים ומלאכי השרת לא שנא אותם שבמדור התחתון כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות לא שנא (אותם) **צורת [אדם] לבדו כולן אסורין**.. וכן הצורות שאסור לעשות לעצמו אסור לעשותן ג"כ לעכו"ם, וכן אם עכו"ם עשאם לו אסור להשהותם במה דברים אמורים בבולטת אבל בשוקעת כאותם שאורגין בבגד ושמציירין בכותל מותר לעשותן...

*

והרמב"ן הוסיף עוד שצורת אדם וכל שמשין שבמרום **שאסורין בין בבולטת בין בשוקעת** ולא מפלגינן בין שוקעת לבולטת אלא בשאר צורות דטעמא משום חשדא הלכך לא אסירי אלא בבולטת דאיכא חשדא אבל בשוקעת דליכא חשדא שרי, אבל הנך דאיסורא דידהו משום לא תעשון אתי אין חילוק.

ומסתברא שלא אסרו בשאר צורות אלא על הטבעות וכיוצא בהן שהן מכובדין אבל על המבוזין מותר לצור שאר צורות בין שוקע בין בולט דליכא למיחש בהו לחשדא..

והא דאסרינן בצורת אדם ודרקון דוקא בצורה שלימה בכל איבריה אבל צורת ראש או גוף בלא ראש אין בה שום איסור לא במוצאו ולא בעושה.

הרי לנו מחלוקת הראשונים להלכה אם צורת אדם שלם אסורה בעשייה כשאינה בולטת או מותרת, שדעת ר"ת הרמב"ם והטור שמותר באינה בולטת, והרמב"ן אוסר.

## איסור אל תפנו אל האלילים

בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סוסי' נ"ח) וכן בקונטרס לראות מהרה (מרבי עזריאל אב"ד קונסטינטין י"ל בלעמבערג שנת תקצ"ח), וכן בס' ערוגת הבושם על סוגיות (בסוגיא דאיסחע"א) כתבו לאסור תמונות אדם מדברי הגמרא במס' שבת תנו רבנן כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות, אסור לקרותו בשבת, ודיוקנא עצמה, אף בחול אסור להסתכל בה, משום שנאמר אל תפנו אל האלילים מאי תלמודא, אמר רבי חנין אל תפנו אל מדעתכם.

ומפרש רש"י כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות: כגון **בני אדם המציירים בכותל** חיות משונות, או **דיוקנות של בני אדם של מעשים,** כגון מלחמת דוד וגלית, וכותבין תחתיה זו צורת חיה פלונית, וזו דיוקנית פלוני ופלונית, אל מדעתכם אל אשר אתם עושים מדעת לבבכם וחלל שלכם, אלילים, לשון חללים.

*

אבל תוס' ד"ה ודיוקני עצמה אף בחול אסור, חולק על רש"י: נראה דבשויה לשם עבודת גלולים אמר, אבל לנוי מותר כדמשמע מבנן של קדושים דלא הוו מסתכלי בצורתא דזוזא, מכלל דאחרינא הוו מסתכלי.

וכשיטת התוס' **שאסור רק אם עשוייה לשם עבודה זרה,** סברו הרא"ש והטור וכך הכריע הרמב"ם, ורבינו ירוחם, והמבי"ט.

*

ובספר אבות עטרה לבנים (עמ' קע"א) שעמד על זה שפירש רש"י: דיוקנות של בני אדם של 'מעשים', כגון **מלחמת דוד וגלית**, או הערוך שפירש: **כיצד נעקד יצחק**, או המאירי כגון מלחמת המלכים וכבושיהם, ולכאורה מי הכריחם לפרש כן ולא פירשו בפשיטות דיוקנא של אדם אחד, וכותב, שהמפרשים הנ"ל

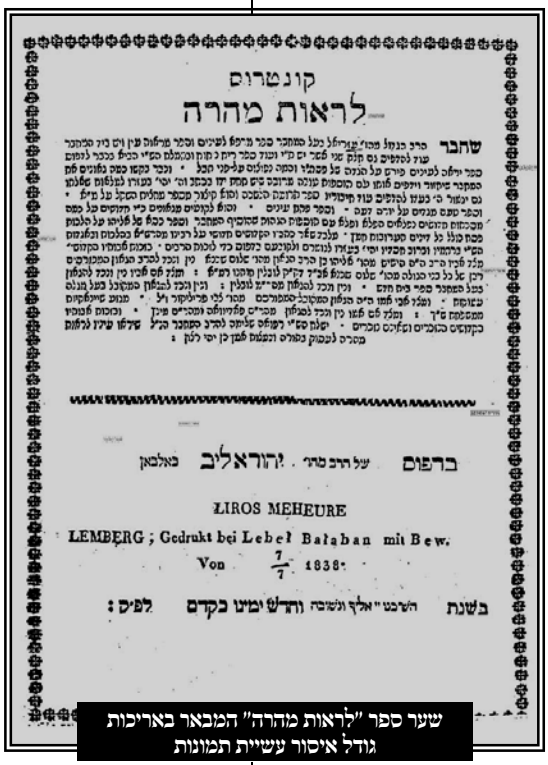
הוכיחו זאת מלשון הברייתא שכותב כתב המהלך תחת הצורה, ותחת הדיוקנאות, אסור לקרותו בשבת, שבצורה כותב לשון יחיד ובדיוקנאות כותב בלשון רבים, על כרחינו שהדיוקנאות אינם של אדם אחד כי אם של מעשים וסיפורם של בני אדם, ומוסיף שם הטעם, **"לפי שהיונים והרומאים היו כנודע מכבדים ומנשאים את האנשים הגבורים אשר הקריבו את נפשם בשביל איזה מטרה ולחמו מלחמות עצומות והעמידו את תמונותיהם בהיכל לעובדם, כי חשבו שבאלו האנשים הי' בהם כח אלקי מיוחד, והדיוקנאות האלו המה מעין דיוקנאות העשויות לשם עבודה זרה. ולכן אסור דיוקנאות שיש בו סיפור דברים** אבל צורת אדם בוודאי שאין שום איסור אפי' לדעתם, עיי"ש שמאריך בזה, ומסיים שלפי"ז מיושבת קושית התוס' מהי החישובת של ה"בנן של קדושים דלא הוו מסתכל בצורתא דזוזא מכלל דאחרינא הוו מסתכלי", ולפי רש"י יהיה אסור, ולהנ"ל א"ש, שגם לפי רש"י מותר להסתכל בצורת אדם של המטבע, והבנן של קדושים החמירו בזה.

ואחרי כל האמור, הרי למעשה פוסק המחבר בשו"ע, שמותר להסתכל בדיוקנאות בחול: כותל או וילון שיש בו צורות חיות משונות או דיוקנאות של בני אדם של מעשים כגון מלחמת דוד וגלית וכותבים זו צורת פלוני וזה דיוקן פלוני, אסור לקרות בו בשבת, וכותב המגן אברהם ס"ק כא: אבל בחול מותר דכיון דדבר מועט הוא ליכא למיחש לאמשוכי, ומדייק זאת מכיון שהמחבר לא מסיים שאף בחול אסור כפי שהוא מסיים בסעיף שלאח"ז, עיי"ש.

## חשש חוקות הגוים

עוד מעיר בקונטרס לראות מהרה, שיש בזה חשש איסור לאו של ובחוקותיהם לא תלכו, כלומר חוקות הגויים מכיון שהגוים נוהגין לתלות תמנות מלכיהם על הכתלים.

אולם יש שדחו דבריו שאין בזה חוקות הגוי כיון שעושים תמונות מחמת סיבה ידועה ומובנת, ובכהאי גוונא ליכא איסור של חוקת הגוי, ומביאים לזה ב' ראיות, **א,** כי הגאון רבי יוסף שאול נאטנזאן בספרו יוסף דעת, כתב לענין העמדת אילנות בחג השבועות: "ומן האמור נגלה מבואר, לקיים מנהגן של ישראל שמעמידין אילנות בחג שבועות, והגאון מוהרא"ו [מורינו הרב אליהו וילנער] ז"ל מנעו, ואמר דיש בו משום חקות עכו"ם.. והיינו דכל דלא כתוב בתורה הוה בכלל חג אמורי ואסור, ולפי מה שכתבתי כל דעושין משום כבוד, אם כן אינו בכלל חק לעבודה זרה.


קונטרוס
לראות מהרה
ברפוס של הרב מהר' יהוראליב באלבאן
LIROS MEHEURE
LEMBERG; Gedrukt bei Lebel Balaban mit Bew.
Von 7/7 1838.
בשנת השכט "אלף ושמונה וחדש ימינו כקדם לפ"ק:

שער ספר "לראות מהרה" המבאר באריכות גודל איסור עשיית תמונות

וממשיך - **וכן צוויתי לשאול מהגוים על מה הם עושים זאת, והישיש שבהם הגיד, שאינו רק משום כבוד והידור הבית בעצים נאים,** ואם כן ההיקש השכל מחייבו, ואין בו משום דרכי האמורי,עיי"ש , נמצא שרק דבר שהעכו"ם עושים כן לשם עבודה זרה, אסור מטעם חוקות הגויים, אבל דבר שאין עושין לשם עבודה זרה, אלא לשם נוי, אינו אסור.

**ב.** בספר דעת תורה מביא המרש"ם דברי היוסף דעת, ומביא חיזוק לדבריו מדברי הריב"ש בשו"ת שדן במה שנהגו לצאת לבית החיים כל ז' ימי אבלות לבקר המתים, ונשאל כיון שהישמעאלים נהגו כן, אי איכא בזה משום בחוקותיהם לא תלכו, והריב"ש פסק **שכל דבר שאינו חוקה, אלא עושים מאיזה טעם, ליכא בזה משום בחוקותיהם** והביא ראיה מהא דשורפין על המלכים וכו'.

## צורת אדם - הלכה למעשה

בשו"ע נפסק כר"ת שמותר באינה בולטת: "אסור לצייר צורות שבמדור שכינה, כגון ד' פנים בהדי הדדי, וכן צורות שרפים ואופנים ומלאכי השרת, וכן צורת אדם לבדו, כל אלו אסור לעשות אפילו הם לנוי, ואם עובד כוכבים עשאם לו, אסור להשהותם. במה דברים אמורים, בבולטת, אבל בשוקעת, כאותם שאורגים בבגד ושמציירים בכותל בסמנין, מותר לעשותם, וצורת חמה ולבנה וכוכבים, אסור בין בולטות בין שוקעות, ואם הם להתלמד, להבין ולהורות, כולן מותרות אפילו בולטות". והרמ"א מוסיף: "ויש מתירין בשל רבים, דליכא חשדא".

ובהמשך כותב המחבר: "יש מי שאומר שלא אסרו בצורת אדם ודרקון אלא דוקא **בצורה שלימה** בכל איבריה, אבל צורת ראש או גוף בלא ראש, אין בה שום איסור לא במוצאו ולא בעושה". והרמ"א בהגהה כותב: וכן נוהגין". אולם הש"ך ס"ק לב מסיים "והמחמיר בכל זה תבוא עליו ברכה".

היוצא לנו מדברי השו"ע בנוגע לתמונות של אדם, שיש ב' היתרים מעיקר הדין בעשיית צורת אדם: **א. אינה צורת בולטת אלא שוקעת. ב. אפילו באם היא צורה בולטת הרי כשאינה שלימה בכל איבריה – מותר.**

*

וכ"כ ב'בן איש חי". וכן צורת אדם אסור לצייר אפי' לבדו, בד"א בצורה בולטת אבל בשוקעת מותר.. **ודע כי בזמן הזה לוקחים צורת האדם כמו שהוא ע"י המאכינה החדשה הנעשית באירופא שקורין פותוגראף, וזו עדיפא מצבע קל על נייר שאין בה בליטה אפי' משהו,** ונתפשטה מלאכה זו בכל העולם ודשו בה רבים.

וכן בשו"ת שאילת יעבץ (חלק א' סי' קע) מקיל בתמונה שאינה בולטת וחצי גוף, וכתב דלית דחש לכהאי גוונא חוץ מאביו הגאון החכם צבי זצ"ל שהקפיד מאוד ע"ז (עיין לקמן תוכן דבריו).

*

ועיין בתשובות חשב סופר (סי' כה) כותב וז"ל: **ודכירנא כד הוינא טליא, ראיתי בבית ק"ז מרן שבט סופר זי"ע תמונות תלויים בכותל, אולם כפי שאני זוכר לא היו צורות שלימות,** וכן נהגו בבית אבא מאוה"ג זצוק"ל, עכ"ל.

## האיסור על פי קבלה

ידוע בשער בת רבים דברי הגאון רבי יהונתן אייבשיץ בספה"ק "יערות דבש" שמצד פנימיות הענינים יש להחמיר בכל זה וזלש"ק:

וביחוד צריך שימור על הסתכלות במראות, כי כבר נודע מ"ש הזוהר ומקובלים כי בכל דיוקן ודיוקן אית רוח השורה, ולכן המסתכל במראה ללא צורך כנ"ל, הרוח מתלבש בדיוקנא, ומזיק לו במותו וגורם רעה לעצמו, כי ידוע תדע, כי אין לך פרצוף וצלם תבנית עץ ואבן, שאין עליו שורה רוח ומזיק...

ומאד יש לאדם להזהר מבלי להיות בתוך ביתו פרצוף וצלם בצורה בולטת, **ואפי' צורה מצוירת בכותל יש להזהר, כי אין לך צלם ודמות דלא שריה ביה רוח רעה, ובעו"ה רבו כעת, ביחוד בארץ אשכנז,** אשר למדו ממעשה עמים ובתיהם מלאים צורות פסל ומסכה, ורובן בצורה בולטת תבנית אדם ורמש צפור חית ארץ, ומלבד דהוא אסור עפ"י הדין, ובפרט בצורת אדם הבולטת, ורוב כלים מנחושת וכסף הכל עליו פני אדם, כאשר יעשו האומנים אשר לא מבני ישראל המה, לציור ופאר, מלתא דלדידהו לית ביה מומא, ולדידן עם קדוש לה' מום עור ופסח מחבלים ומשחיתים יביאו הבית, **ואלמלא נתנה רשות לעין לראות, היו חרדים ולא היו יודעים מה לעשות לרוב פחד,** ולכן הכתוב אומר עצבי הגוים כסף וזהב מעשה ידי אדם, ואין כוונת הכתוב כפשוטו שאומנים עושים אותם, כי זהו פשיטא, אבל כל העכו"ם שעבדו לעצבים, וכי לא ידעו שהם נעשים מאומנים, רק חשבו כי עליהם שורה אליל שלהם, וכן היה באמת כי שורה רוח מסאבא, ולהמכשפים היו נגלה ודבר עמם, וזהו היה כל תעתוע עבודת עכו"ם שלהם, אבל כל עניני משחיתים כבר נודע, כי הקליפות היו רק בכח קודם חטא האדם, אבל בחטא האדם יצאו לפועל, וביחוד ק"ל שנים שהוליד שידין ורוחין, **והם מתדבקים בראותם תבנית אדם להיות עלולים מאדם,** ומתדבקים בראותם אנדרטיא של אדם, ולכך נאמר מעשה ידי אדם והבן, וכהנה יתר דברים...

*

וכך מבואר במפורש בספרי המקובלים כגון בספר חסד לאברהם (מעין ב' נהר ל"ג) לר' אברהם אזולאי זקנו של החיד"א שמאריך לבאר גודל הנזק לנפש שיש מעשיית התמונות.

# תמונות ודיוקנאות מצדיקים מפורסמים

## תמונת משה רבינו ע"ה

ידוע הפולמוס הגדול המובא בספה"ק אודות הסיפור הנפוץ אודות מלך גדול א' ששלח צייר מומחה שיצייר את צורת משרע"ה, היות ששמו הלך לפניו בכל העולם והטיל חיתתו על כל מלכי ורוזני ארץ, והצייר צייר דמות דיוקנו ואמר שהוא נראה כאדם שנולד עם טבעיות רעות ומדות לא טובות, רק הוא היפך את טבעו מן הקצה אל הקצה וכו' וכו'.

ויש הרבה ספרים שפקפקו בדבר, היות שהתורה העידה שקרן אור פניו, אמנם היות שהוא בספה"ק אור פני משה **מהרה"ק רבי משה מפעווארסק זי"ע** ברור כשמש שהדברים אמיתיים, אמנם מחמת האריכות אמרנו להקדיש לזה מאמר מיוחד ועוד חזון למועד.

*

## תמונת הרמ"ע מפאנו זצ"ל

בס' דברי יוסף סי' כ"ה (מהגאון מהר"י אירגאס זצ"ל מגדולי רבני איטאליע) שדן להלכה בענין איסור גילוח הזקן, וכנראה מדבריו נפוצה השמועה שמותר לגלח הזקן היות שהקדמון הרמ"ע מפאנו גם גילח ח"ו זקנו, וכותב **...ואני ראיתי בבית מדרש במונטובה צלם דמות תבניתו, והוא בזקנו מלא על כל גדותיו...**

וכן מובא בספרים בשם הרה"ק מקאמארנא זי"ע שביקר בעיר הבירה־וויען בבית עקד התמונות וראה שם דמותו ההוד של הרמ"ע מפאנו עם זקן מלא והדרת פנים זקן (ועיין בתשו' מנח"א ח"ב סי' מ"ח).

*

## תמונת הגאון החכם צבי זצ"ל

תמונתו האמיתית של הגאון החכם צבי הופצה בישראל עפ"י מעשה שהיה וכפי שכתב בנו הגאון היעב"ץ זצ"ל שלא חסר בתמונה זו רק נשמת חיים.

וזה לשונו בשאילת יעב"ץ : "ברם זכור הוא לטוב החסיד האמיתי אבא מרי רבינו הגדול המקום יהא בעזרנו לעד יעמוד זכרו, ולא ידעך נרו, זה חזיתי ואספרה מעשה שהי' **כשנקרא מק"ק ספרדים שבלונדון לבוא אליהם ולהראות בכבודו וביקר תפארת גדולתו לזכותם במצוה לעשות לו יקר וגדולה** מתוך חבה יתירה נודעת כ' גדול שמו אצלם, ונכספ' כלתה נפשם לראותו, ליהנות מזיו זוהר תמונתו, לחדות בשמח' את פניו, לטעום צוף דבש אמרי נועם ולקבל פני שכינ' להאציל עליהם מברכתו, ועשו לו כבוד גדול לא נשמע דוגמתו, והלכו לקראתו והביאוהו באנית מלכות בשמח' ובששון בהוד והדר, גדול וקטן שם הוא איש לא נעדר, ישלם להם ה' כפעלם, וישיב להם גמולם הטוב עוד כל ימי עולם, והנה מרוב עוצם תשוקתם חשקו להשאיר בידם ציור צלם דמות תבניתו, **וחילו פניו בדבר זה על כל אהבה וכבוד יתן להם שאלתם, להניח אצלם דמות דיוקנו מצויר ומשוח בששר, ולא אבה שמוע וישם לאל מלתם אף אם בציור של צבע** רוב הפוסקים ככולם סבורים שאין בו חשש איסור. מה גם בחצי צורה דהיינו פרצוף בלבד לית דחש כה"ג, אעפ"כ לא יכלו לו אנשי שלומו לפתותו ולהעבירו על דעתו עליון מרוב חסידותו וקדושתו ופרישותו, אכן המבקשים לא נסוגו אחור, בכל זאת ידם נטויה ולא נחו **עד שהשיגו מבוקשם בדרך תחבולה גדולה ע"י אומן בקי נפלא שפעל ועשה כל ציור פרצוף פניו הנורא, בחריצות וזריזות עצום שלא בפניו, ואור פניו לא נפל ולא חסר מאומה מהשווי כמעט רק נשמת רוח חיים,** והוא נחשב יקר הערך מאד למכיריו ויודעיו מלפנים, ונעשו ממנו טופסים והעתקות וגם המה נמכרים ביוקר, תכתב זאת זכרון לדור אחרון".

ובס' מגילת ספר הגריעב"ץ ז"ל מתאר בחביבות צורת אביו וז"ל: **פרצופו נוטה לעיגול, ומראהו לבן אדמדם, מצחו גדול, חוטמו ארוך, ופה קטן נאה מאוד, לסתות פנויות משערות כאילו היה מגולח, וזקנו מקיף מאוזן ואוזן, ומאויים בהבטת עיניו.**

*

ועיין במדור שולחן מלכים בשיחת קודש מכ"ק רבינו הגה"ק שליט"א עם כ"ק האדמו"ר מבאבוב שליט"א שדיברו אודות תמונת החכם צבי

## מטבעות השמן רוקח

כידוע חקקו במדינת האללאנד מטבעות עם דמותו של הגאון רבי אלעזר רוקח זצ"ל בעל השמן רוקח, שכפי שמסופר הגיע ג' ימים לפני ר"ה שנת תצ"ו

מעיר בראדי לכהן פאר כאב"ד באמסטערדאם, ומיד בהגיעו אירע נס גדול כי תושבי העיר היו סובלים משרצים ורמשים שכילו את פירותיהם ומזונם, ומיד בהגיעו נסתלקו מבלי השאיר שריד ופליט, וכולם ראו שאיש קדוש עובר לפניהם, ומרוב השתוממות והתפעלות חקקו מנהיגי המדינה מטבע עם דיוקנו הקדוש, אשר עליו כתוב **'צורת רבי אלעזר בן הרב ר' שמואל אב"ד דקהילה קדושה בראדי'**, ומצדו השני יש פסקי תהלים, ויום עשיית המטבע ביום כ"ז אלול תצ"ה לפ"ק, ויש לציין שכפי שמקובל לא השתמשו עם המטבע לצורך מסחר, רק לאות הוקרה, וכמובן שברור הדבר שהוא נעשה ללא רשותו או הסכמתו של הגאון הקדוש הנ"ל.


צורת המטבע שהקוק עליה דיוקנו של הרה"ק השמן רוקח זי"ע

ועל שולחן הפוסקים הונחה שאלה האם מותר לעשותו או אפילו להחזיקו, ועיין בשו"ת שאילת יעב"ץ (סי' ק"ע) שדן בזה בארוכה.

*

אמנם כאן המקום לציין שבס' בספר וצוה הכהן, מתלמידו של המגיד הק' ממעזריטש זי"ע בענין הסתכלות בצורתא דזוזא וכו', ובסו"ד כותב בזה"ל: לכך אמרה הגמרא על רבי מנחם בן ר' יוסי שהיה נקרא בנן של קדושים כי לא הסתכל מעולם בצורתא 'דזוזי,' ולא אמרה צורת מטבע, שהוא שם הכולל, אלא אמר "זוזי" **כי באמת יש מטבע שמצוייר עליו צורת צדיק** כגון מטבע של אברהם אבינו ע"ה שאמרו בגמרא, שהיה מצוייר עליו זקן וזקנה מצד אחד ובחור ובתולה מצד השני שהמה דיוקנות של אברהם ושרה ויצחק ורבקה **ובזה מותר להסתכל ולהתקשר עמהם במחשבה ואשרי מי שמצייר אותם בשכלו ומחשבתו ויהא חלקו עמהם,** עיי"ש.

*

וכן יש להעיר מדברי ספה"ק רבי ייבי (בפר' ויגש), ועוד הא איתא ביפה תואר ויבא יוסף לעשות מלאכתו היה רוצה לעשות עמה אך ראה בגליון **שהיה תולה על המטה דמות דיוקנו של אביו,** עיי"ש. ונראה שאכן דמותו היתה מצויירת על גליון והרי אנו רואים מזה כמה כוחה תמונת הצדיק ועד כמה זה יכול לפעול.

## תמונת הבעש"ט הקדוש זי"ע

הנה בעולם מקובל על תמונה מסויימת שהוא ציור מדמות דיוקנו של הבעש"ט הקדוש זיעוכי"א, וכך מסתובבת לה תמונה זו מספר א' למשנהו, אמנם הוכח בעליל **שהוא שקר גמור,** והוא זיוף או טעות שנעשה במכוון או טעות העורך במכ"ע בענגלאנד לפני כשמונים שנה, ומאז התמונה מצולמת ומתפרסמת בכל קצויי ומדינת תבל,

ומקור התמונה הוא ממאזיאן בלאנדאן מאיש בליעל בשם שמואל חיים פאללאק שכינה את עצמו **'אדם בעל שם מלאנדאן'**, ועשה את עצמו כיודע דעת עליון וחילק קמיעות וסגולות, והגאון היעב"ץ זצ"ל הוקיעו בשער בת רבים, והתריע להתרחק ממנו כמטחוי קשת, ושהוא מתלמידי כת ש"צ שר"י.

## תמונת הרה"ק הבעל התניא זי"ע

אצל אדמור"י וחסידי ליבאוויטש זצ"ל היה נהוג ההשתמשות בתמונות, וכולם כא' החזיקו לחשיבות מיוחד התמונה מדמות דיוקנו של הרה"ק אדמוה"ז הבעל התניא זי"ע, אשר כידוע נתפרסם באורח פלאי מאוד, וכפי שמתואר בספר התמים (מהדו' א' עמ' שפ"ד) התמונה צויירה בעת שבתו של הרה"ק אחורי מסגר וברית בבית המאסר בעיר פעטערבורג בשנת תקנ"ט, וכפי הנראה היו צריכים לצייר תואר צורתו הק' לצרכי המשפט, וא' משרי הפרתמים שם שמאוד העריך את הרה"ק לקח את התמונה לביתו והניחם בין גנזיו

למזכרת, עד שלאחר מותו הגיע לידי בניו שמכרוהו **להגראף טישקעוויץ** שהיה חובב גדול של תמונות וציורים עתיקים.

ופע"א [בערך בשנת תרמ"ט] הגיע צייר יהודי לבקר בבית עקד הציורים של הגראף הנ"ל, ולפתע הבחין בתמונה זו, ונשאר עומד ומשתומם למראה דמות אשר אצילות וקדושה נסוכה עליה, ולא ידע מיהו, וכשישאל את הגראף אמר לו שהוא היה איזה מנהיג יהודי, והראה לו מאחורי התמונה חתימת שמו של הצייר, ושמו של המנהיג והוא: **'זלמן בארחאוויטץ מליאזני'.** [עיין תצלום], אמנם הצייר לא ידע עדיין במי המדובר.

אמנם לימים נזדמן להיות בביתו של הגה"צ רבי שמעי' שניאורסאהן זצ"ל בווארשא מנכדי הבעל התניא, וסיפר לו בתוך הדברים שראה פע"א תמונה אצל הגראף הנ"ל עם שם הנ"ל, ורבי שמעי' נזדעזע למשמע אזנו כי הוא ידע שכך כינוהו את זקינו הק', והתחיל לעשות השתדלות שהגראף יתן לו להעתיקו, ואכן אחר הפצרות והשתדלויות נתן רשות להעתיק מראה התמונה.

ולא רק חסידי ליבאוויטש אלא גם רבניה ואדמורי"ה המליצו על התמונה והחזיקוהו לחשיבות מרובה, וכפי שמתואר באריכות בספר בית רבי, ומצטט שם דברי הרה"ק רבי שניאור זלמן מקאפוסט זי"ע כתב: **שוודאי טוב הדבר להדפיס תמונת אדמו"ר הזקן נ"ע זיע"א.**

*

ועיין בס' בית רבי שמביא מכתב מהגאון רבי זאנוויל קעלפפיש גאב"ד ווארשא וז"ל: **והנה כל הרואה התמונה הנ"ל של הרה"ק הנ"ל יפלא הפלא ופלא על זיו הדרת קדש המאיר מהוד פניו וממבטי עיניו ניכר כי כבוד ה' הי' חופף עליו והי' מאיר לארץ ולדרים,** וכעת עלה בדעת הרר"ש הנ"ל להוציא לאור ציור התמונה הנ"ל ע"י איש אמן היודע היטב בחרשת אבן ולהפיצה בישראל למען האיר תמונת פני הרה"ק הנ"ל לאחב"י **וידעו כי פניו פני מלאך ה' צבאות התהלך פה אתנו על אדמתינו כו'.** וזכות הרב הגאון הקדוש יסייענו להוציא מחשבתו אל הפועל **להאיר תמונתו ע"פ תבל.**



**א. הצייר כתב מתחת לתמונה שהוא מר' זלמן בארחאוויטץ**
**ב. שם הצייר ושנת ציורו למספרם 1798**

*

כפי הנראה נתפרסם מציאת התמונה ברחבי תבל, והרבה אנשים החשיבוהו לסגולה מיוחדת, ובס' אביר הרועים (עמ' רל"ב) מביא שהרה"ק האבני נזר מסאכטשאב זי"ע נענה ואמר ע"ז: **אין שום תועלת בתמונתו, רק בספריו הק' שהשאיר.**

## התעודה

אני החתום מטה מעיד אשר הקופיא, הנעשית ע"י העלמה אוגעניע זשערמונדסקי ע"ש בקשת מר שאטץ, מתמונת פני רב עתיקה, שתחתי' נמצאה הכתובת „הרב זלמן ברכוויטש **) מליאדי ***) משנת אלף תשצח, ****)" ונמצאת באוסף התמונות אשר לי בסימן קכ"ז.

מתאמת בדיוק עם האוריג'נאל.

והנני נותן רשות למר שאטץ לעשות פאטוגרפיות מהקופיא להפצה.

ולראי' באתי עה"ח וחותם בחותמי

(החתימה)

א' דעקאבר, שנת אלף תתפ"ח.

**תרגום המכתב בלשון רוסיא המאשר שהתמונה הוא מהבעל התניא זי"ע**

## תמונת הגאון רבי עקיבא אייגער זצ"ל

בס' רשומים בשמך (מסיפורי הגרי"ש אונגאר זצ"ל) סיפר שהתמונה הנפוצה מהגאון רעק"א כשעומד עם מקלו בידו ושני דייני פוזנא ה"ה **הגאון רבי יעקב קאלאווארי והגאון רבי משה לאנדסבערג זצ"ל** עומדים לצידו, שהוא אכן דמות דיוקנו של הגרעק"א, רק התמונה נשתנתה.

וסיפר שפע"א היה בעיר הבירה וויען **ב'שהנברוין פאלאץ'** ששם תלויים כל התמונות שהיה שייכים לקיסרי עסטרייך, ושם בין התמונות יש התמונה המקורית הזאת , כי בזמן כהונתו של הגרעק"א ברבנות פוזנא הגיע **'פראנץ יאזעף'** לביקור בעיר, וכל נכבדי העיר מנהיגי ונכבדי הקהילה ובראשם הגרעק"א ולהבדיל נכבדי הגויים, יצאו לקבל פניו ברחובה של עיר, והקיסר כשהיה נוסע ממקום למקום היה נוסע עמו צייר אומן, וכשהקיסר ראה איזה דבר שמשך את לבו היה מבקש מהצייר שיצייר אותו, והנה כשהקיסר עבר בין כל המכובדים ראה את דמותו ההוד של הגרעק"א, ונשתומם בראות הדר זיו קדשו, וביקש ממנו רשות לצייר דמותו כי רצה להניחו בין גנזיו למשמרת.



פסלו של הרמב"ם בחוצות העיר קורדובה
שבמדינת ספרד עיר מולדתו
והגויים העוברים ליד הפסל נוגעים בו לסגולה

הגרעק"א לא יכל לסרב, רק ביקש שיציירו גם את שאר האנשים העמודים לצידו, ואכן אז ציירו את הגאון הקדוש עם שאר האנשים, בין ראשי הקהילה היהודית ולהבדיל ראשי מנהיגי הגויים, ואח"כ העתיקו יהודים תמונה זו וחתכו רק את דמותו של הגרעק"א עם שני הדיינים.

*

ומן הענין לציין שבס' תולדות קול ארי' (מכתב קל"ז) מביא מכתב ארוך **בשם בעל הויגד משה זצ"ל** שמאריך לבאר גודל האיסור בעשיית התמונות דודתינו הצדיקת מרת זיסל בת הקול אריה זי"ע מבערגסאז היתה לה אצל מטתה שלחן קטן [לעוואר טישעל] ונתנה עליו את **תמונת הגאון רבי עקיבא אייגר** מוקף בעץ ומחופה בזכוכית, רבינו הקול ארי' כשראה התמונה **לקחה ושברה**.

*

## תמונת הגאון מהר"י אסאד זצ"ל

כמו כן מפורסם בעולם תמונה מהגאון מהר"י אסאד זצ"ל אב"ד סערדעהלי בעמח"ס תשו' יהודה יעלה, כשהוא יושב על כסאו וספר תחת ידו, והנה בספרי תולדותיו מובא דבר נורא שתמונה זו נעשתה אחר הסתלקותו לפני קבורתו, כי אז הבחינו תלמידיו שאין בידם להוצאות הקבורה, אז הושיבוהו על כסאו והביאו צייר אומן שצייר דמות דיוקנו, כדי שיוכלו למוכרו ובזה לכסות ההצאות והחובות, והתלמיד שעשה מעשה זו לא הוציא שנתו רח"ל, מקפידת הגאון הנ"ל.

ועיין בס' אלף כתב מהגאון רבי יצחק ווייס מווערבויא זצ"ל (אות תרצ"א) וז"ל: בשו"ת הגאון מתא דירושלים ז"ל, דיין המצוין דק"ק פ"ב ז"ל, [בפסקיו אשר עודם בכתובים - השאילם לי בטובו הרב הגאון בנו אב"ד דק"ק יערגין נ"י] כתב שם באמצע שו"ת אחת, **היה רע עלי המעשה מה שעשו בק"ק סערדאהעלי, שלאחר שמת הגאון הרב ר' יהודה אסאד זלה"ה, היה מעמידין אותו וציירו אותו, למען יוכלו למכור צורתו, ועבירה גדולה היא,** דמת אסור בהנאה, ותמיהני מה שנוהגים שמוכרים השכיבה של צדיק, ואיך יכולים להנות מזה, הלא מת אסור בהנאה, והם נהנים מן המת בזה, אולי זה בכלל מצוה, דהמעות שלוקחים החברה הוא לדבר מצוה לעשות בה גמילות חסדים לשאר מתים, ועוד אין זה חשוב נהנה מן המת גופא, עכ"ל ז"ל.

*

## תמונת מרן החתם סופר זי"ע

בעולם מפורסמת תמונת מרן החת"ס זי"ע, ראה בס' שלחן מלכים (דף רנח) שלמרן החתם סופר בא זקן ונשוא פנים בקובלנא שבתו הגדולה הגיעה לפרק בתולה נשאת ואין לאל ידה להשיאה, זולת אם מרן הח"ס יניח לו לצייר צורתו הקדושה ולמוכרה לרבים, ומכן השיב הגם שאין דעתי נוחה לעשות פאטאגראפיע, **יען שהוא מושכת ולוקחת מעט מזיו טוהר אדם,** אעפ"כ בשביל מצות הכנסת כלה אסכים, **והניח לו לעשות הפוטאגראפיע** עכ"ל.

*

אולם ראה בס' אגרות סופרים, (ח"א מכתב כא) שהחת"ס התרגז מאד על הסופר דקהלת פרעשבורג מ' בער פרענק ז"ל שצייר תמונתו, ואף שהצטדק שעשה זאת לפי שלא הי"ל לצרכי נדוניא, **לא קיבל את תירוצו,** ואמר לו הצייר שעשאו כי אם לא לא יוכל להראות פניו לבעלי חובו ובלשון דייטש 'ער וועט ניקסט קענען וואשען זיין פנים' ענהו החת"ס **איר ווילט אייך אייער פנים נישט צו וואשען געבן, גיבט איר מיין פנים צו וואשען,** עיי"ש (ועיין בתשו' מהר"ם שיק סי' ק"ע שמברר לאיסור).

*

ומענין לענין יש לציין שמסופר על א' שהגיע לגדול א' ורצה לצייר דמות תבניתו, והוא סירב בתוקף, אמר לו הנ"ל בלשון מליצה : **אור פניך עלינו אדון נשא** - תן לי לצייר צורתך, **ושקל אשא, בבית נכון ונשא** - ועי"ז אוכל למוכרו בבתי ישראל ולהביא טרף לביתי.



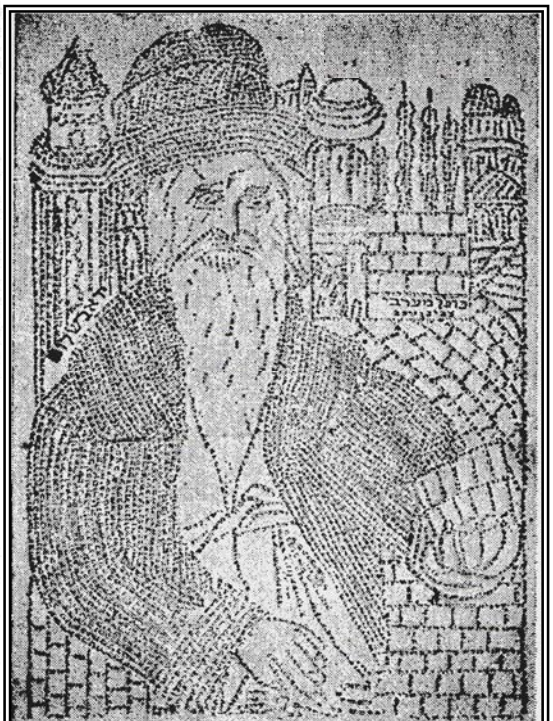

**שמירה ליולדת, דמות דיוקנו של מרן החתם סופר זי"ע המשורטט מפסוקי תהלים**

## תמונת הרה"ק משינאווא זי"ע

פע"א צייר אומן נפלא תמונה מדמות דיוקנו של הרה"ק משינאווא כשמאחוריו תמונת הכותל המערבי, וכל התמונה נעשה מפסוקי תנ"ך.

*

וכאן המקום לציין שבס' י"ג אורות (ח"א עמ' ר"ד) בשם הרה"ק מקאלאשיטץ זי"ע ששמראה צורת קלסתר פניו של **הרה"ק מצאנז זי"ע** לא העידו על גדלותו כפי שהיה בערכו באמת, ורק ממעשיו ותנועותיו היה ניכר כי איש קדוש עובר לפניהם, אבל הרה"ק משינאווא **ותואר זיו איקוניו שפיר הוכיחו לעין כל עוצם גודל צדקתו,** ואף כשהיה מעורב בין אלפי אנשים היה אפשר להבחין כי הוא איש מורם מעם.



**דמות דיוקנו של הרה"ק משינאווא זי"ע שמחזיק כוס בידו ומאחוריו הכותל המערבי והוא משורטט מפסוקי תנ"ך**

# דעת הצדיקים

פעם אחת היה בחירות לבית הנבחרים במדינת פולין־גאליציע, ובא שר ונכבד אחד שהיה מגלילות העיר בעלזא לבקש **מהרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע** שישתדל לצוות לחסידיו ומעריציו שיבחרו בעדו והבטיח לעשות טובות ליהודי הגליל, והרה"ק אכן אמר לבחור בעדו והשר ההוא אכן עלה לגדולה.

ופע"א הלך הרה"ק לביתו להשתדל באיזה ענין מסויים, והלה קיבלו ביותרת הכבוד והכניסו לחדר אוצרותיו חדר לפנים מחדר והראה לו תמונה מאביו הרה"ק השר שלום זי"ע מעשי ידי אומן בציור נפלא מאוד, ואמר שהוא רוצה בתור הכרת הטוב ובתור מזכרת מהביקור נימוסין להעניק לו תמונה זו, ואכן נתנו להרה"ק מבעלזא, ושלח משרתיו להעמיד התמונה הגדולה בבית הרה"ק, ואח"כ נתגלה לו אביו הק' בחלום **וביקש ממנו שישרפנו כיון שאין לו מנוחה מזה בעולם העליון,** והוא היה מתירדא שההשר ההוא לא ישאל ויחקור על התמונה, ואביו הבטיחו שהוא ישכח מהתמונה, ואכן כך הוה, והשר ההוא מעולם לא שאל על אודות התמונה.

*

בס' רשומים בשמך (מסיפורי הגרי"ש אונגאר זצ"ל) מסופר שא' מתלמידי הגאון החת"ס זי"ע שהיה רב גדול באויבער־לאנד, נסע לבקר בהיכלו של **הרה"ק מצאנז זי"ע**, אף שמעולם לא ביקר אצל אדמו"ר ולא נתן פתקא להזכרה, אמנם מחמת ששמעו של הרה"ק מצאנז הלך בכל המדינות, ונתפרסם בראש כל חוצות גודל קדושתו וגאונותו.

אמנם מכיון לא רצה לקבל פני הצדיק ריקם, וכן רצה לקיים אמרם ז"ל (כתובות קה:) כל המביא דורון לת"ח כאילו הקריב ביכורים, חיפש בביתו אחר מתנה הגונה שיוכל להגיש לפני הרה"ק, עד שהחליט שיש באמתחתו **תמונה נדירה ומהודרת של רבו החתם סופר זי"ע,** ששמרה עליה מכל משמר והיתה למחמד עינו, ע"כ סבר לתומתו שהרה"ק ישמח וישיש אליה כעל כל הון.

ויהי בבואו לבית הרה"ק הציג עצמו להגבאי שהוא רב באונגארין, והביא עמו מתנה מהודרת להרה"ק, והוא תמונה ממורו ורבו הקדוש, אשר הוא רוצה להעניקו להרה"ק כמתנה.

והגבאי בידעו שהרה"ק מתנגד בתוקף לתמונות מאנשים, נכנס להרה"ק ואמר לו שהגיע א' ורוצה להעניק תמונה מצדיק, הקפיד הרה"ק ואמר להגבאי: **לך אמור לו שילך ל'סדום', שם מחפשים צדיקים!...**

אמנם בשמעו שהוא רב וגאון בישראל, יצא הרה"ק לקבל פניו, והחסידים ששהו בחוץ ראו תמימותו של הרב ההוא, ועד כמה הוא אינו בקי בהליכות חצרות הצדיקים, חמדו לצון ואמרו לו שאין נכנסים להרבי רק עם שטריימל, והלבישוהו שטריימל על ראשו, וכך נכנס להרה"ק, והרה"ק עמד ממקומו ונתן לו שלו' ומרוב אהבת התורה התחיל תיכף לדבר עמו בפלפול והלכה, והניח רגל א' על כסאו להקל על יסוריו שהיו לו ברגליו כידוע, וכך עסק עמו בתורה עד אור הבוקר.

*

בס' דרכי הישר והטוב מביא **שהרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע** הקפיד מאוד על עשיית תמונות, ואמר שלכאורה צריך לחקור מהיכן יצא זאת לעם בני ישראל שירצו בצורות ההם, אבל הוא כמו שכתב במהר"ם פדואה, שהקשה לו גם כן מהיכן


Schewess Achim.

שבת אחים.

Nr. 3. 8-ter Jahrgang. Budapest, 20. November 5630.

לדתורע ולהגלות.

(צאנז.) הנה אשה נכרית אחת מפה, אשר לא ראתה מעולם את זיו קלסתר פני אא"ז ה"ה הרב המאור הצדיק והקדוש רשבבה"ג, מורינו ורבינו מ"ה חיים הלברשטאם זצלה"ה. עשתה ציור איש זקן אחד במלאכת אימן, וכותבת הודעות בישראל, בגאליציען, באוננארן ומדינת רוסי', כי יש לה ציור על ציור אא"ז הצדיק זצלה"ה, ותקרא בקול רם, שכל איש החפץ חיים, ישלח כסף לידה בעד התמונות והציורים האלה, ע"כ ראיתי חובה לנפשי, להודיע בכל מהנות העברים, כי רק רמי' העשינה ידי האשה הנכרית הזאת, כי טי אשר יראה את בכיר אא"מו"ר הצדיק זצלה"ה, יראה שאין להצורה שעשתה הנכרית הזאת שום דמיון כלל לקלסתר פניו הקדושים. ולכן אזהר את אחינו בי', שלא ישלחו מעות לידה, ידי רבי' של הנכרית הזאת!

ה"ק שמעלקא הלברשטאם בהרב הגאון הצדיק מפה צאנז יע"א

**הבהרה מנכד הרה"ק מצאנז נגד איזה זיפנית שמוכרת תמונה ואומרת שהיא דמות דיוקנו של הרה"ק מצאנז זי"ע**

יצא לבנות ישראל שיאותו לילך בהשערות ח״ו, אבל מפאת הגזירה שהיה מלפנים שלא ינשאו ח״ו בנות ישראל לאיש, לכן הקדימו לעבור על גידול שער ח״ו, ושלא לעבור על לא לתהו בראה וגו׳, וכאשר לא גלחו שערות ראשן, לא הכירו בם שנשואות המה, כמו כן הוא בזה, שהיו מקומות מלפנים שגזרו שלא ידור שם ישראל, ודרשו בצנעא ולמען לא יכירו בדירת ישראל עשו לעצמן צורות אבותיהם או צורת משה רבינו ע״ה שדרכם של האומות להיות צורות שונות בביתם

*

בקובץ אור ישראל (גליון ט״ז) מביא עדות בשם א׳ שראה פעם אצל רב אחד בנוי יארק תמונה תלויה על כותל ביתו מזקינו של אותו רב, וחור גדול בתוכה באמצע הפרצוף, והגיד לו אותו רב שזה החור עשה **הגה״ק ר״ר הלל קאלאמייער זי״ע** כשביקר אצל אביו וראה התמונה תלויה, הגביה מקלו והכה על הצורה עד שנעשה בו חור, ואמר: **ביי אונז אידן איז דאס פארבאטן״** [ואצלנו יהודים, זה אסור].

*

בס׳ דברי שלום מביא **שהרה״ק מסטראפקוב זי״ע** לא נתן בשום אופן שיצלמו אותו, וכשהיה צריך לעשות פאספאר״ט עשה כל מיני השתדלויות שלא יהיה צריך להצטלם, ונסע במיוחד להגאון רבי קאפיל רייך זצ״ל מבודאפעסט שהיה ראש הקאנצעלייא, וסיפר הסיפור הנ״ל מהרה״ק המהר״י מבעלזא, ולכן ביקש ממנו שיעשה השתדלות בעדו שלא יצטרך להצטלם כלל, אמנם לא עלתה בידו, אבל כשהצטלם ביקש מיד את הזכוכית מהאומן ושברה תיכף ומיד שלא יוכל לעשות מזה עוד תמונות.

*

בס׳ בית ישראל־מאטעסדארף (סי׳ צ׳) מביא בשם אביו זצ״ל שפעם אחת ביקש בחור אחד לצלם את רבו **הגה״ק רבי שמואל ראזנבערג זי״ע מאונסדארף,** והרגיש בו רבו בצאתו מבית המדרש לאחר תפילת שחרית, וסטר לו על לחיו ומאוד הקפיד עליו, ועד היום לא נמצאה תמונה מצורתו הק׳.

*

בס׳ תפארת בנים (על קיצושו״ע) מביא ששמע על **הגאון בעל ערוגת הבושם זצ״ל מחוסט** שבעת נסיעת במסילת הברזל הניח פתאום ידיו על פניו, לאחר מכן סיפר אחד מתלמידיו שבאותו רגע רצה לצלם פני הצדיק, כנראה שרבו הרגיש בדבר, ולכן הסתיר פניו.

ופעם נזדמן לבנו **הגה״צ מצעלים** תמונת אביו וגנזו ועד היום אין בנמצא תמונה של בעל ערוגת הבושם.

בס׳ בית ישראל־מאטעסדארף (שם) מביא שפעם אחת קיבל **הגאון בעל הערוגת הבושם זצ״ל מחוסט** מאמו את תמונתה, ולא רצה לשורפה משום כבוד אמו, הלך וארזה בנייר וגנזה.

בס׳ שיח זקנים (ח״ד עמ׳ שע״ז) מביא עדות מא׳ שראה שכשירד **הגאון מראגאטשאוו זי״ע** מן המסילה והציבור בירכו בברכת שחלק מחכמתו לירא״ו בשם ומלכות בקול גדול, אחר כך נכנס להמכונית [טעקסי] ולא רצה להתיישב על הספסל מחשש שטענז, וכשרצו לצלם את צורתו, **הראה בידו הק׳ ואמר לא, לא,** וצלמוהו כך כשידו נגד פניו לרמז על לא, שלא יצלמוהו [והוא א׳ מהתמונות הידועות שיש מהגאון הנזכר כשמנופף בידו].

*

מקובל בפי זקנים שפעם אמרו **להרה״ק האהבת ישראל מוויזניצא זי״ע** שיש תמונה מזקינו הרה״ק מרוזין זי״ע, נענה **״איך וואלט עס נישט געגאנגען זעהן״.**

כן מסופר מפי נכדי הרה״ק מווישאווא זי״ע שמעולם לא נתן לעשות תמונה ממנו, רק פע״א כשרצו לצלמו כדי שיעזור להחזקת הישיבה, רק אז הסכים בדבר.

*

בס׳ שיח זקנים (ח״א עמ׳ ק״ז) מביא ששמע מכ״ק אדמו״ר מבלאזשוב זצ״ל שאמר בזה״ל: עוד אני זוכר כשהתחננתי אל אבי **[הרה״ק מהרצ״א מבלאזוב זי״ע],** שירשה לעשות ממנו תמונה, שהיה נצרך עבור ״פאס״ [פספורט] בשעת מלחמה, ואמר לי אבי, **נו, מה אתה רוצה ממני שאסיר הצלם אלקים?**

*

וכמו מביא שם שפע״א סיפר הגה״צ מוואוידיסלאוו זצ״ל אודות הקפידא הגדולה אצל חסידים ואנשי מעשה לא לעשות תמונות שעוד זוכר לפני מלחמת העולם הראשונה, שדיברו אנשים אחד לחבירו, **וואס וועט זיין, מען וועט זיך מוזן פאטאגראפירן״** וכל מה שנתקרב יותר ימי המלחמה נתגדל אצלם הדאגה שיהיו צריכים להצטלם.

*

בהקדמת הספר אור גנוז (מתולדות הרה"ק הדעת שלום זי"ע משאץ-לאנדאן) כותב וז"ל: יש תח"י תמונה מצורת קדשו של כ"ק מוח"ז זי"ל שנעשה בהסכמתו ורשם עליה מעבר לדף בזה"ל **"בעבור תהי' יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, י"א סיון תשי"א, וחי"ק זי"ל,** ולהבין מעשה שהיה כן היה, בתו החשובה הרבנית הצ' חי' ע"ה ביקשה ממנו שיעשה תמונה, **ולא נענה תומ"י,** והפצירה בו הרבה, ואח"ז שאל אותה מה יהי' שיהי' לך כבר תמונה ממני, זה יעזור לך ליראת שמים וכו', כשתסתכל ע"ז, השיבה כן, אז אמר לה שמסכים, אבל בתנאי שכשיגמר התמונה היא רוצה לכתוב על צד השני, וכך הי', וכתב הרה"ק על צד השני כלשון הנ"ל.

*

בס' מעשה איש (ח"ב) מביא **שהגאון החזו"א זצ"ל** מאוד הקפיד שלא יעשו תמונה ממנו, ורק פע"א כשהיה בישיבת שערי ציון בבני ברק, ומנהלי הישיבה ביקשו שרוצים לעשות תמונה ממנו, כדי שיוכלו לאסוף כספים עי"ז, הסכים לדבר, ומביא ששמע מרבי יעקב מנדל דויטש ז"ל שנסע עם החזון איש בהספינה לארץ ישראל, ונסעו שם גם צעירים חלוצים, ובאמצע הדרך שמו לב שהוא איזה רב ונכבד בעמיו, ובאו לבקשו שברצונם לצלמו, והוא סירב, וכששאלוהו: מחה יכול להיות אם כן נצלם? השיב להם: אם תצלמו אותי תהיה גזלנים". [ועיין בתשו' שלמת חיים (סי' תשע"ג) שמברר שאין איסור גזל לצלם אדם שאינו רוצה, ומביא שם גם תשובה מהגאון מראגאטשאוו זי"ע].

אמנם אצל רוב גדולי ליטא לא הקפידו על עשיית התמונות, וכפי שמביא בהנהגות מבית בריסק **שהגאון הגר"ח מבריסק זצ"ל** נתן רשות שיצלמו אותו כדי שישאר לזכרון לנכדיו איך יהודי צריך להיראות.

וכן מקובל אצלם **שהגאון בעל החפץ חיים זצ"ל** החזיק אצלו שתי תמונות אחת של הצדיק ר' נחום מהורודנא זצ"ל ומהגה"ק ר' בן ציון בילסקר זצ"ל בעהמ"ס שערי ציון - והיה החפץ חיים מסתכל עליהם מידי יום ביומו, ואמר, תראו כמה יראת שמים נראה על פניהם, וכן היה מראה לאחרים ומדגיש כן.

# דעת רבותינו הק' עצי התמרים זי"ע

**כידוע רבותינו הקדושים זי"ע מאוד הקפידו שלא יציירו את דיוקנם, או שלא יעשו תמונה מצורות קדשם, ועמדו ע"ז בכל תוקף, וגילו דעתם הרבה פעמים שלא ניחא להם, וגערו באלו שראו שמצלמים אותם.**

## מרן הרה"ק הישמח משה זי"ע

הנה כידוע נפוצה בישראל ציור מדיוקנו של הרה"ק הישמח משה זי"ע כשטליתו על כתיפיו, ומקובל מפי זקנים מדור הקודם שהרה"ק הישמח משה זי"ע הרי דרש דרשות שעות ארוכות לעורר את העם לתשובה ותיקון המעשים, וא' מהנוכחים ישב בשעת הדרשה וצייר את דמות זיו תוארו, ולכן הוא ציירו כשהוא מעוטף בטליתו.

*

אגב עיין בס' דרכי הישר והטוב מעיד על זקינו הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע שהיה מדקדק מאד על צורת בני אדם שלא יהיו בבית ישראל, **ואני בעצמי ראיתי שצוה להסיר מן הכותל בבית אחר צורת רבו הגאון הקדוש מהר"ם ט"ב זצ"ל,** ואמר שאם היה ניתן רשות לאדם לראות מה שורה על אותם הצורות לא היה אדם שירצה להניחם בביתו.

## מרן הרה"ק הייטב לב זי"ע

הרה"ק מנאסאד זי"ע סיפר שפע"א פרצה מגיפה נוראה במחוז מארמארש אשר העיר סיגעט היתה בתוכה, ורבים חללים היפלה ועצומים כל הרוגיה רח"ל, וצדיקי הדור הפצירו בתפילות ובקשות למנוע מלמשחית לבוא לבתי ישראל, והרה"ק הייטב לב זי"ע דרש דרשת התעוררות, ובתוך הדברים נתלהב ואמר שמי שיסתכל על צורתו לא יאונה לא כל רע.

והדבר נתפרסם בין כל יהודי הסביבה, וכולם כאחד נהרו לבוא לחזות בנועם זיו קדשו כדי להינצל מאימת המות ומכת המגיפה, ונדחפו לראות צורתו, והייטב לב לא הבין מהו פשר הגעתם, עד שאמרו לו שהוא בעצמו הבטיח שמי שיסתכל בו לא יחלה, והרה"ק עמד משתאה מחריש לדעת כי לא זכר מאומה, כי מן השמים נפלט מפה קדשו, ונענה ואמר: **די וועלט זאגט דאך 'מקח איז מקח, און נאר בלייבט נאר'**

דהיינו שהשגגה שיצאה מפיו מוכרח כבר להתקיים אף שהוא למורת רוחו.

וסיפר הרה"ק מנאסאד שהדי השמועה הגיעו עד כדי כך שבהצייטונגען פירסמו הבטחתו, וכן צירפו דמות דיוקנו, כדי שאנשים יביטו בו ויחיו.

## מרן רביה"ק בעל הדברי יואל זי"ע

בס' זכר צדיק לברכה (ח"א אות שמ"ט) מביא בשם הר"ר נחמי' געלב ע"ה שבשנים קדמוניות היה רבינו נוהג כשנתכבד בסידור קידושין, לנסוע למקום השמחת נישואין, והיה יושב קצת בעת הקבלת פנים, ומשנת תשט"ז היה עורכין החופות ליד ביתו של רבינו בקליימער סטריט.


תבנית דמות דיוקנו של מרן רביה"ק בעל הדברי יואל זי"ע משורטט ממאמר לשון הקודש שבספרו הק' ויואל משה

ופע"א נתלווה לרבינו לחתונה אחת, ורבינו הבין שיעשו תמונות, על כן ביקשו רבינו שכשיבחין בא' שרוצה לעשות תמונה ממנו, שימשוך את הטילעפ שלו, לאות וסימן לדבר, ואכן כך הוה, ומיד כשהבחין בדבר משך את הטילעפ, ורבינו משך את כובעו עד לעיניו כדי להסתיר צורת קדשו מעשיית התמונה.

*

כן סיפר עדות איש א' משוויץ שאביו היה זה שעשה את התמונה הידועה איך שרביה"ק משתתף בשמחת שבע ברכות לבוש עם הבריללען מחזיק כוס (עם רגל) בידו, ולידו הגאון בעל החלקת יעקב זצ"ל משוויץ (עם שטריימל בא' מנישואי צאצאיו), שהיא היתה התמונה הראשונה מרבינו בצבעים שונים כי עד אז היה רק תמונות שחור לבן.

וסיפר שאז המציאו המאשינדעל שעושה תמונות עם צבעים שונים, והיה אז יקר המציאות, ובדיוק הגיע רבינו זי"ע להשתתף בשמחת שבע ברכות של דודו החלקת יעקב שהתקיימה באמעריקא, והוא חיפש לעצמו שעת הכושר לעשות תמונה מרבינו, אמנם ידע גם ידע שרבינו מאוד מקפיד ע"ז, ע"כ לא עלה בדעתו לעשותו בין האנשים, רק יצא להפרוזדור, וכשרבינו לבש הבריללען ולקח את הכוס בשתי ידו, עשה את התמונה, ורבינו הרגיש תיכף בדבר ונזדעזע, וראו שרבינו מאוד מקפיד, ור' יוסף אשכנזי ע"ה צעק וואס איז דאס?, וא' מהמסובין שראה שרבינו מאוד מצטער ונתיירא שהשמחה לא תקלקל, ענה בערמה שכנראה זה ניצוצות מהפבארענטער לעמפל, ואז נתפרסם התמונה הידועה למורת רוחו של רבינו.

*

וכידוע היה רבינו מקפיד שלא יתלו כלל תמונות בבית של צורות אנשים, וכן סיפר הרה"ח רבי פרץ לעפקאוויטש מאנטוווערפען ששמע מאנשים שהיו עם רבינו זי"ע בשוויץ בשנת תש"ה אחר המלחמה, ורבינו היה בבית א' ורצו להתפלל מנחה שם בבית, והבעה"ב הראה על חדר א' שיתפללו שם, ורבינו נכנס והסתובב אנה ואנה ולא התחיל להתפלל, והנוכחים לא הבינו למה רבינו מתעכב, עד שא' העיז לשאול את רבינו, ענהו שאינו רוצה להתפלל כיון שיש תמונות של אנשים על הכותל, ורק אחר שהסירו את התמונות נעמד רבינו להתפלל.

*

כן מובא בס' זכר צדיק לברכה (ח"א אות ש"נ) שכשרבינו זי"ע הגיע בשנת תשי"ג לשבות בעיר טאראנטא בשב"ק פר' תרומה נכנס רבינו לאכסנייתו, והבחין מיד שעל כותלי הבית תלויים תמונות של אדמורי"ם, נעצר רבינו ואמר לבעל האכסניא שאינו מוכן להיכנס עד שיסיר כל התמונות, ורבינו נתלהב ואמר: **ווי מעג א איד האבן בילדער אויף די וואנט**, והזכיר את דברי היערות דבש הנ"ל שכותב שהוא קרוב ללאו דאורייתא של לא תעשה לך פסל וכל תמונה. ורבינו המשיך וסיפר באריכות הסיפור של הרה"ק מהר"י מבעלזא המובא לעיל.

## מרן רביה"ק בעל הברך משה זי"ע

כידוע רבינו זי"ע הקפיד מאוד שלא יצלמו אותו, ובכל עת מצוא הרעיש ע"ז, ועיין בס' אלה מסעי (עמ' ק"ז) שכשרבינו היה בשנת תשנ"ב במדינת פולין על קברי צדיקים, הגיעו עסקנים לבקרו בעיר לובלין וסיפרו את גודל פעולתם לשמור על הבתי עלמין, וא' מהם ביקש היות שפעולתם כרוך בהוצאות מרובות הוא רוצה שהעסקנים יצטלמו עם רבינו, ועי"ז יעלה בידם לאסוף כספים, ורבינו סירב בתוקף גדול, ואמר שכל התמונות שעושין ממנו הוא מאוד מקפיד, והלוואי שהיה עולה בידו להימנע מזה, אבל ק"ו שלא יניח לכתחילה לעשות תמונה ממנו.

*

כן ידוע שבשנת תשנ"א כשרבינו זי"ע נסע להשתטח על ציון זקה"ק הישמח משה זי"ע, נעצר בפתח האוהל ואמר בתוקף שאינו נכנס אל תוך האוהל רק אם יבטיחו לו שלא יעשו תמונות במקום הקדוש, ורק כשהבטיחו לו שיעמדו על המשמר נכנס בחרדת קודש.

*

כן כשרבינו ביקר בארה"ק בשנת תשנ"ד ועושי התמונות רדפו אחריו בכל צעד ושעל, ראו בעליל איך שהדבר מפריע לו והוא למורת רוחו, וכשהיה במירון ויצא מחצר המערה וא' רדף אחריו ועשה תמונה ממנו כל רגע, קראו רבינו ואמר לו בלשון של בקשה: **וואס ווילסטו? איך זעה עפעס אויס אנדערש ווי פאר א מינוט, דו האסט דאך שוין געמאכט פאר א מינוט א בילד פון מיר, הער שוין אויף!.**

*

בהקדמת הספר אלה מסעי מביא שפע"א נכנס בחור א' אל הקודש פנימה לקבל מרבינו זי"ע ברכת פרידה באמרו שהוא נוסע לקברי צדיקים, אמר לו רבינו כדברים האלו, שיפרסם בשמו לכל הנסעים להשתטח על הקברים, ששלמה המע"ה אמר בקהלת (י.א) **זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח,** והדברים אמורים להנוסעים להשתטח על קברי צדיקים ומחללים את הקודש בעשיית תמונות, **והתמונות האלו הם זבובי מות,** המבאישים את השמן משחת קודש, עיי"ש.

## מרן רבינו הגה"ק שליט"א

כן ידוע גודל קפידותו על ענין עשיית התמונות, וכשאביו רבינו הברך משה זי"ע היה בבני ברק בשנת תשנ"ד עמד א' ליד שער האכסניא מוכן ומזומן לעשות תמונות מרבינו, ולהבחל"ח רבינו שליט"א עבר לידו וענה לעומתו (בלשון הקודש): אתה יודע ש**'צַלַם'** (כפי שנקרא המקצוע בלשונם), הם אותיות **'צֶלֶם'** דהיינו **'שתי וערב'.**

*

וכן ידוע שהוא מקפיד מאוד בפרט כשעושין תמונות בביהמ"ד ובמקום קדוש, וכמה פעמים כבר דיבר ברבים בגנות הדברים, וכן חקוק בין אנ"ש בחודש סיון תשנ"ז בעת שמחת נישואי בתו תחי' (עם חדב"נ הרה"ג ד"ד דושינסקיא שליט"א) כשא' נעמד מול פני רבינו בעל הברך משה זי"ע באמצע הקבלת פנים והתחיל לעשות תמונות ממנו, ורבינו שליט"א נזדעזע והתחיל להרעיש ע"ז ואמר שהוא השמחה שלו והוא אינו רוצה בשום אופן שבזמן קדוש זו יעשו תמונה, וכן הוא מקפיד ע"ז במשך כל עת השמחה, ואכן באמצע החתונה שלח כמה פעמים להזהיר שלא יעשו תמונות.

*

וכידוע דיבר בקדשו בשעת עריכת השולחן בשבת בראשית תשס"ז לפני שמחת נישואי בתו, וביקש שיפרסמו את בקשתו לכל אשר ישנו פה ולכל אשר איננו פה, שאינו רוצה בשום אופן שבכל שמחת הנישואין יעשו תמונות, ואמר שחוץ מעצם הענין החמור שיש עפ"י קבלה בעשיית תמונות מאנשים, הרי הוא זמן קדוש ונשגב מאוד שכאו"א יכול לפעול ישועות ורפואות כשאבות הקדושים באין מעילא לתתא להשתתף בשמחת צאצאיהם, **הרי על ידי זה מהפכים מקודש לחול** (וכלש"ק ס'מאכט חולין'דיג דעם מעמד), והזהיר בתוקף שאינו רוצה לראות 'א חסידישער בחור' או אברך שעומדים ומצלמים.

ואז פי' בדרך צחות שעל כן אומרים שמח תשמח רעים האהובים וכו' כשמחך יצירך בגן עדן מקדם, שכל אחד ואחד מקוה לעצמו שישמחת הנישואין יהיו באותו קדושה וברכה שהיה נישואי אדם הראשון וחוה, והמשיך - הרי בנישואי אדם וחוה לא היו תמונות, ע"כ אני מקוה שיהיה לנו שמחה בקדושה זו.




כבר מראשית השנה הרגישו על שמי מדינת אונגארין וראמעניא כי חושך ענן וערפל כסה השמים, בדברי קדשו עורר רבינו ז"ל כי אחב"י צריכים לרחמי שמים מרובים, בכל דרשותיו שאמר בימי הרחמים והרצון ניסה להעביר את רוע הגזירה ברגע האחרון, הוא עורר את הציבור לתשובה באמרו להם ראו כי רעה נגד פניכם, וכלפי שמיא הרעיש עולמות בתפילה ובתחנונים, ולפעמים תבע בפה מלא רחמים וחסדים.

בפרוס השנה שנת תש"ד ניגשו ראשי אלפי ישראל בפחד גדול לקראת יום הדין, והרגישו כי בימי הדין של שנה זו יחרץ גורל עם ה' במדינת אונגארין, כי מבחוץ שכלה חרב המלחמה ומחדריהן אימה, והפרעות שהיו במדינות אירופה, ועדיין לא נשמע כלום על כניעת הצורר הגרמני ימ"ש, ואימת הדין שרר על בני ישראל.

על אף כל הצרות והנגישות מהשוטרים שנתרבו מיום ליום, ולצאת אז עלי דרך הי' דבר הכרוך בסכנה, מ"מ לא יכלו להתאפק מאות תלמידיו וחסידיו של רבינו ומסרו נפשם לנסוע ולהסתופף בצל קדשו של צדיק הדור בימים נוראים אלו, כך שעל ראש השנה ההוא נהרו ציבור גדול מכמה ערים ועיירות אל עבר העיר סאטמאר.

השוטרים מיד הבחינו בקיבוץ הגדול שנעשתה בעיר ושמו עינא פקיחא על הציבור הגדול שבאו והתכנשו, וביום ב' דר"ה הופיעו בפתע פתאום בבית מדרשו של רבינו ולקחו למאסר הרבה אורחים, רבים ברחו לנפשם והסתתרו, במיוחד אלו שהיו שייכים לחברת "טמיר ונעלם" שנתחמקו ממונקא-טאבאר (המחנות של עבודת הכפיה) אשר עליהם רבצה סכנה גדולה כשהשוטרים חיפשו אחריהם.

בעיר סאטמאר היו רוב הפאליציי רשעים גדולים ושונאי ישראל, ובעיקר היה שם אחד שהיה מפורסם בגודל רשעתו בשם שארקאזי שר"י שהיה רשע עריץ ושונא ישראל, והוא עמד מאחורי כל ההתנפליות על בית מדרשו של רבינו, הרשע הזה רדף את היהודים בכלל ואת תלמידי הישיבה בסאטמאר בפרט, ושמח עלי גיל כשהעלה במצודתו לתפוס כמה בחורים שאין להם תעודות כשרות, וכמוצא שלל רב היה בעיניו לנגשם ולצערם בכל חומר הדין, הרשע הזה שהיה תושב העיר סאטמאר ידע קצת ממנהגי היהודים, שבימי החגים תאין ומתכנשין הרבה אנשים מכל רחבי המדינה להיות בצוותא חדא עם רבינו, ועל כן בימי ראש השנה ויום הקדוש רדף את היהודים ועשה להם צרות גדולות, וחקר ובדק את כל מי שנקלע ונתפס לרשתו והרבה יהודים נאסרו על ידו באכזריות גדולה.

נוסף על כך זמם הרשע וחשב מזימות בלבו במשך ימי הסוכות ושמחת תורה להתנפל על בית מדרשו של רבינו, שאז בוודאי יזדמנו לו הרבה קרבנות, והתכונן לעשות בהלות גדולות בימי החג, ולאסור הרבה יהודים בבור האסירים למען ענותם בסבלותם.

לעומתו היה שוטר אחד בשם "נוימאני" שלא היה רשע כל כך, ולפעמים הטה חסד ליהודים, הנוימאני הזה בא לפעמים בחשאי לראשי הקהל ומקורבי רבינו למסור לה פרטים שונים מרשעתו של שארקאזי שר"י מה שמתכונן לעשות ומה שיש בדעתו להוציא מכח אל הפועל רשעתו על אחב"י, ולפעמים אף טיכס עצה יחד עם ראשי הקהל באיזה אופן להנצל מצפרני אותו רשע.

לפני פרוס חג הסוכות של שנת תש"ד, אשר כאמור התכונן הרשע שארקאזי שר"י לעשות התנפלות גדול על בית מדרשו של רבינו

ביום שמחת תורה, כשנודע לנוימאני מה שרוצה שותפו לעשות הזדרז ובא בסוד להרה"ח ר' סענדער פריינד ע"ה ראש הקהל בעיר סאטמאר ולאנשי בית רבינו, שיטכסו עצה לקדם פני הרעה, ויעבירו קול במחנה לעכב את העם מלבוא לעיר סאטמאר על חג הסוכות והימים האחרונים.

כשנודע הדבר לרבינו את אשר זומם הרשע לעשות, עלה מורך בלבו שלא יוכל לעכב את החסידים מלבוא לסאטמאר לימי החג, ועל כן העצה היחידה להנצל מידי אותו רשע היא רק לעזוב את העיר על משך חג הסוכות, ויסע לחוג את מועד חג הסוכות בעיר אחרת, ואמנם כן גמלה ההחלטה בלבו הטהור של רבינו כי אי אפשר לו להשאר בסאטמאר בחג הסוכות, ואכן נמנו וגמרו שרבינו יסע מן העיר בחג הסוכות ובחרו את העיר גרויסווארדיין אשר שם יערוך את החג, יען כי שם הי' המצב יותר רגוע.

הידועה התפשטה מהרה בכל מדינת אונגארין ובבוא חג הסוכות תאו ואתכנשו לשם ציבור גדול, שהשתוקקו בכליון עיניים להסתופף בצילא דמהימנו תא ולחזות עבודת הקודש של רבינו ביו"ט.

מאז פרוץ המלחמה בשנת ת"ש נתייקר שער האתרוגים כי מחמת חרב המלחמה וחסימת הגבולות לא היה באפשרות להכניס אתרוגים אל המדינות, (**ראה תצלום**), בשנת תש"ב ותש"ג היה קצת קשה להשיג במדינת אונגארין אתרוגים כי אם בכסף מלא, שנת תש"ד היה שנה קשה מאוד להשיג פרי עץ הדר לארבעה מינים לקראת חג הסוכות, ואף בסכומי כסף אדירים לא היה מציאות להשיג איזה אתרוג, היהודים באונגארין נעצבו אל לבם שמא ח"ו לא יוכלו לקיים מצות ה' ועשו כל מיני פעולות אולי יעלה בידם להשיג מאיזה מקומן אתרוג לצורך החג, ואכן שלשה אתרוגים הגיעו למדינת אונגארין בהשתדלות



בית דין צדק דקהל ארטאדאקס בודאפעסט יע"א
Budapesti Aut. Orth. Izr. Hitközség Rabbisága

בעה"י

בודאפעסט יצ"ו, יום ג' לסדר "הכצעקתה הבאה אלי" שב"ת לפ"ק.

**שוכ"ט וישע רב לכבוד הרבנים הגאונים וצדיקים די בכל אתר ואתר איש לפי מהללו נ"י.**

אחדש"ה וש"ת דכ' הדר"ג וברגשי כבוד ויקר ועבותות אהבה אנא זעירא דמן חברי' הרהבתי עז בנפשי להציע לפני הדר"ג ענין נעלה ונשגב בעוד היום גדול, אמנם נדרש לזה הכנה דרכה.

הלא נודע הדעש בכל שנה ושנה עד"ד האתרוגים, אך בשנה זאת הלא שמעתם כי השערויי' רבה למעלה ראש, ואני הנבר בעיר הקדובה אל החילול ראיתי בעיני ובעיני עמי ושפיכת דמים, תרתי משמע, ישראל קדושים הם שופכים דמיהם וגמיגים לקיים מצות ה' מיגים בכל אות נפשם. אבל מפקיעי שערים עינו אותם למען אחרי כן הם יצאו ברכוש גדול! זאת ועוד אחרת. מה אתבונן על פסולה! שותים רעות, יגעו לריק במצוה הנשגבה ומברכים ברכה לבטלה. ואנו בי הינא פה ישבנו על מגוכה זו וחשבנו מחשבות ואופנים לבטל עצת ערומים, וכמעט היינו כאיש נדהם וכגבור לא יוכל להושיע, ובפרט הזמן נרם ימים מעטים סמוך לחג, גם אין לאל ידינו בזמהז"ז לקיים פסקי הרמבים פ"ח מה' גניבה ה' כ' ושו"ע חו"מ ס" רל"א סע' כ"א, אפס קצהו עלתה בידינו לפרסם בכרוז בכל בתי כנסיות, כי מפני עתות בצרה ונפש האומללים העטופים בחוסר פרנסה, א"צ ללקיחה לכל א' ואחד מדסוחה, אבל יוצאים במתנה עמיל. וברם זכור לטוב הרב הגאון וצדיק מוהה"ד אברה"ק סאטמאר נ"י אשר היי לי עמו חליפת דילוגי"ם ודילוגו עלי אהבה, וחכם בי"ב עדיף מנביא ותשובתו הרמה הי' לנו סעד לתמכנו.

ועתה הנה באתי ונפשי בשאלתי בצועק על העתיד, מול הדר"ג, נעה השעה בעוד הם לבנו על כל הנעשה ובעוד הזמן למועד חג הסוכות הבע"ל, ולבל יאמרו מדשתקן רבנן וכו', ידעתי גם ידעתי שאני טומן ידי בקן הצרעה ובעדת דבורים, אמנם עצור כמילין לא אוכל, אתור לא נסיבתי ניו נתתי וכו' וה' אלקי יעזור לנו ותשועה ברוב יועץ.

מורי ורבותי! עיצו עצה – ותופר מחשבת ערומים, בואו ונגדור גדר למען כבוד שמו יתעלה, וכבוד תוה"ק וכבוד ישראל עם קדושו הנכספים וכלתה נפשם לקיים מצוותיו באהבה.

אמנם לא אכחד כי לעניד וקלושה מצאתי מבוא ואופן ופתח תקוה להשיג מטרתנו לתכלית הנרצה, אבל מפני כבוד הרבנים הגאונים נ"י אין ברצוני לקדמה פנידם בקבלו דעתי, ע"כ בצפיתי צפיתי חוות דעתו הרמה.

והנני מה בריש"ת ושי"ת מוקירו ומכבדו כערכו הרם

ומצפה לישועה קרובה

**פישל סופר זוססמאני**

**קול קורא מהבי"ד בעיר בודאפעסט בשנת תש"ב בנוגע למחסור האתרוגים ובאמצע המכתב מזכיר את רבינו ז"ל**

העסקנים, האתרוג הראשון קיבל רבינו ז״ל, ואתרוג אחד לקהלה היהודית בעיר הבירה בודאפעסט, ואתרוג אחד הגיע להגה״ק ר׳ שלום אליעזר״ל מראצפערט זצ״ל [אשר לשם נסעו הגה״ק רבי יקותיאל יודא ט״ב זצ״ל אב״ד סיגעט, והגה״ק רבי משה ארי׳ פריינד זצ״ל גאב״ד ירושת״ו], אתרוג אחד לעיר דעעש להגה״ק רבי יעקב אלימלך פאנעט זצ״ל, ואתרוג אחד הגיע להגה״ק רבי חיים מאיר זצ״ל האדמו״ר מוויזניץ בעיר גרויסווארדיין שקנה את האתרוג ביחד עם ראשי הקהל בגראסווארדיין, ובס״ה היו חמשה אתרוגים בכל המדינה.

ממכתבי העסקנים נראה שמשלוח שלש האתרוגים למדינת אונגארין ע״י המשתדלים בשנת חירום זה זכה רבינו לקבל את האתרוג הראשון, שיהי׳ לו ארבע מינים לחג הסוכות ובזכותו זכו גם קהילות אחרות לארבע מינים.

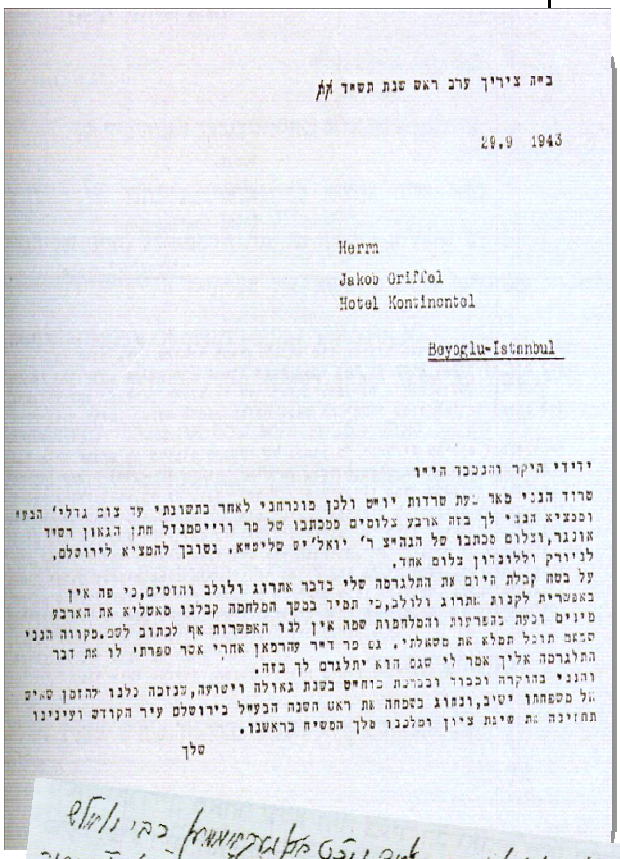
ומן הענין להעתיק ממכתבו של העסקן הנמרץ הרה״ח ר׳ חיים ישראל אייז ע״ה מציריך להעסקן הנמרץ הרה״ח ר׳ יעקב גריפל ע״ה מאינסטאנבול בערב ראש השנה תש״ד (**ראה תצלום**) שיסייע לו ברכישת אתרוגים וד׳ מינים מאיטאליע, אבל מאז פרוץ המלחמה אי אפשר היה להשיג ארבע מינים מאיטאליע, ור׳ יעקב גריפל משיב לו שלעת עתה עדיין לא הגיעו לכאן אתרוגים אבל רבינו ישיג בכל אופן אתרוג יען ששלש אתרוגים נשלחו מא״י למדינת אונגארין וכו׳. בשפת אידיש דייטש.

(**ראה תצלום**).

**...אתרוגים זינד ביז הויטע היער נאך ניכט אנגעקאָממען, רבי יואלש שליט״א ווירד יעדיך איינע האבען ווייל דריי שטיק פאָן א״י נאך אונגאַרין געשיקט וואָרדען. בכ״ש ובברכת כל טוב בעזהשי״ת וחג שמח. יעקב גריפל**

כל יהודי אונגארין היו צריכים להתחלק בין האתרוגים הללו שיוכלו לברך בחג הסוכות, ואכן רבים עזבו את ביתם ונסעו לעשות את החג בקרבת מקומות אלה שהיו שם אתרוגים, שיוכלו לברך על הארבע מינים.

לאחר שהחליט רבינו לעזוב את העיר סאטמאר על משך חג הסוכות ישבו ודנו מקורבי רבינו לאיזה עיר לנסוע לעשות את ימי החג, רבינו לא רצה לנסוע לעיר שיש שם רב



ציריך ערב ראש שנת תשיד

28.9 1943

Herrn
Jakob Griffel
Hotel Kontinentel

Beyoglu-Istanbul

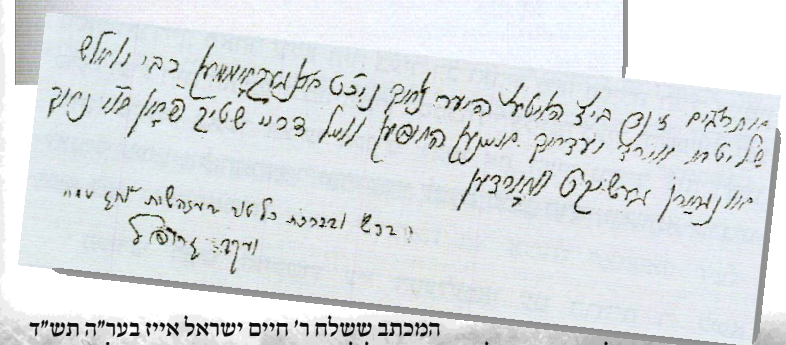
ידידי היקר והנכבד היים

שרוד הנני מאר בעת שרדות יוים ולכן פוגרחני לאחר בתשובתי עד צום גדלי הנני ובכאיא הנני לך בזה ארבע צלופים מכתבו של מר וויישמנדל חתן הגאון רשיד אונגר,וצלום מכתבו של הנהייצ ר׳ יואל״יש שליפיא, נסובך להמציא לירושלם, לניורק וללונדרן צלום אחר.

על בשח קבלת היום את התלגרמה שלי כדבר אתרוג ולולב והדסים,כי מה אין באשפרית לקבוץ אתרוג ולולב,כי תמיד בטרך הטלחמה קבלנו מאטליא את הארבע מינים ונעת בהפרעות והטלחמות שמה אין לנו האפשרות אף לכתוב לשם.מקורה הנני מצאם תוכל תשלא את משאלתי, גם מר דייר שהרמאן אחרי אשר שפרתי לו את דבר התלגרמה אליך אשר לי שגם הוא יתלגרם לך בזה.

והנני בהוקרה וכבוד ובברכת בוחיש בשנת גאולה וישועה,שנזכה כלנו להזמן שאיש הל מפחתו יסוב,ונשוב בתשוה את ראש השנה הבעייל בירושלם עיר הקודש ועינינו תחזינה את שיבת ציון וכלכבו שלך הטשיח בראשנו.

שלך



**המכתב ששלח ר׳ חיים ישראל אייז בער״ה תש״ד לר׳ יעקב גריפל ע״ה שישתדל לארגן ד׳ מינים, ומה שהשיב לו ר׳ יעקב**

ואדמו״ר, שלא יראה כאילו נכנס לגבולו לכבוש את העיר ולקפחו, ואכן לכמה ערים שהציעו אנשי רבינו לנסוע לשם, הקדימו לקרוא ע״י הטעלעפאן לבקש מהרב דמתא שרבינו חוכך בדעתו לעשות את החג בעירו, ובכמה עיירות הרגישו אנ״ש דלא ניחא ליה להרב המרא דאתרא שרבינו יבוא לעשות שם את המועד, וזה היה סיבה מספקת שנמנע רבינו לנסוע לעיר הזאת.

כמו כן לא רצה רבינו להיות בחג הסוכות בעיר שאין בה אתרוג, כי רבינו לא רצה ליקח אתרוגו אתו ולנסוע לאיזהו מקמן, ולהשאיר עיר ואם בישראל כסאטמאר עם אלפי יושביה בלי ארבעה מינים, לכן צוה רבינו למקורביו שישתדלו לנסוע לעיר שיש בה ארבעה מינים, ויוכל להשאיר את האתרוג שלו בעיר.

בעיר הגדולה ״גרויסווארדיין״ היו ארבעה מינים שקנה הגה״ק ר׳ חיים מאיר האגער זצ״ל האדמו״ר מוויזניץ שמשכנו היה בעיר גרויסווארדיין, ומאחר שלא היה בעיר רב ואב״ד מאז פטירת הג״ר בנימין פוקס זצ״ל היה האדמו״ר מוויזניץ הסמכות העליונה בעיר והשפעתו שם היתה גדולה, כאשר הציעו מקורבי רבינו את העיר גרויסווארדיין ציוה רבינו לאנ״ש שיפנו אל האדמו״ר מוויזניץ לבקש ממנו הרמן ורשותא שרבינו יבוא לעיר גרויסווארדיין.

מקורבי רבינו התקשרו ע״י הטעלעפאן עם הרה״ח ר׳ ליפא לעפקאוויטש ז״ל (מנכבדי אנ״ש בגרויסווארדיין) שיבקש הסכמת האדמו״ר מוויזניץ, שענה לו: ״בוודאי שהננו מסכים, מיט ביידע הענט״, ר׳ ליפא לעפקאוויטש הודיע תיכף לרבינו את הסכמת האדמו״ר מוויזניץ, ולאור הסכמתו החליט רבינו לנסוע לעיר גרויסווארדיין לעשות שם את חג הסוכות.

בערב חג הסוכות שם רבינו לדרך פעמיו ונסע לעיר גרויסווארדיין, והשאיר את הארבע מינים שלו בעיר סאטמאר, לזכות את אנשי עירו סאטמאר במצות ארבע מינים, רבינו התאכסן בביתו של הרה״ח ר׳ יוסף זיידנפרויא ע״ה (פליט מפולין ממלחה״ע של שנת תרע״ד, אשר הי׳ מגדולי מעריצי רבינו ז״ל) ושם גם היה סוכתו של רבינו שהוכנה לו על משך ימי שהותו בגרויסווארדיין, אף שלא היה סוכה גדולה וחזקה, ושם קבע רבינו משכן קדשו במשך שהותו בעיר גרויסווארדיין.

רבינו הלך לבקר את האדמו״ר מוויזניץ זצ״ל להביע לו שלמי תודה על הסכמתו לביאתו לעיר גרויסווארדיין, האדמו״ר מוויזניץ קיבל את פני רבינו בידידות, וכאשר הראה האדמו״ר מוויזניץ את האתרוג שלו לרבינו, נענה רבינו ואמר לו שהאתרוג שלו שהשאיר בסאטמאר מהודר יותר מאתרוג זה, ולכן מציע שאת האתרוג של האדמו״ר מוויזניץ ישלחו לעיר סאטמאר ע״י שליח מיוחד, והשליח הזה יביא אתו את האתרוג מסאטמאר ויקיימו מצות ארבעת מינים על האתרוג המהודר יותר.

אמנם מחמת איחור השעה לא הסכימו ראשי קהל גרויסווארדיין לשלוח את האתרוג שלהם לסאטמאר, טרם שיגיע האתרוג מסאטמאר לגרויסווארדיין, כי מורא עלה על ראשם שמחמת דחיקת השעה ישארו שני האתרוגים בסאטמאר, והעיר גרויסווארדיין תישאר ח״ו בלי אתרוג, ורק אחר שיביאו את האתרוג מסאטמאר לגרויסווארדיין הסכימו לשלוח את האתרוג לסאטמאר.

רבינו הכיר בצדקת דבריהם, וציוה לאחד מאנ״ש שישים לדרך פעמיו לעיר סאטמאר להביא את האתרוג, ואכן השליח נסע חיש מהר לסאטמאר והביא את האתרוג של רבינו ז״ל, רבינו הלך לבית האדמו״ר מוויזניץ להראות לו את האתרוג, רבינו ז״ל והאדמו״ר מוויזניץ לקחו את שני האתרוגים בידם לראות ולהבחין איזה מהם מהודר יותר, ואכן כדברי רבינו נמצא אתרוגו של רבינו מהודר יותר, ולכן החליטו שהאתרוג של רבינו ישאר בעיר גרויסווארדיין, ואת אתרוגו של האדמו״ר מוויזניץ ישלחו לעיר סאטמאר.

וסיפר הרה״ח ר׳ יהושע לעפקאוויטש בן הרה״ח ר׳ אייזיק ע״ה ממארגארעטן שרבינו שאל ממנו אם יסכים ליסע לסאטמאר ויביא משם את האתרוג ואח״כ יחזור עם האתרוג של

גרויסווארדיין לסאטמאר, ור׳ יהושע אמר לרבינו שאת הנסיעה השני׳ לסאטמאר עם האתרוג של גרויסווארדיין יעשה אחד שיסכים להשאר בסאטמאר על משך החג, כי מחמת איחור השעה לא יספיק לחזור להיות בצל רבינו, ורבינו הסכים עמו ושלח שליח אחר.

סיפר הרה״ח ר׳ יחזקאל אייזדארפער שרבינו שאל עליו בערב סוכות אם כבר הגיע לגרויסווארדיין, מחמת שהיה איזה ידיעה לרבינו ז״ל שבעירו אונגוואר נמצאים הדסים מהודרים ורבינו רצה את ההדסים שיביאם לו, אולם ר׳ יחזקאל לא השיגם.

מאחר שנשלח אתרוגו של האדמו״ר מוויזניץ לעיר סאטמאר, השאיר רבינו את אתרוגו בבית האדמו״ר מוויזניץ, רבינו והאדמו״ר מוויזניץ סיכמו ביניהם את סדר נטילת הארבע מינים והזמנים שיהי׳ נח לשניהם, האדמו״ר מוויזניץ רצה לכבד את רבינו ז״ל שיהי׳ ראשון למקראי קודש לברך על הארבע מינים, וגם ביקש לרבינו שיסדרו שרק הגברים יברכו על הארבע מינים, והנשים לא יברכו בשנה זו, רבינו הודה לו על כיבודו ואמר לו שהוא רוצה לברך על האתרוג עם הנץ החמה כדרכו מאז ומתמיד.

על אף שהיו ימים קשים לישראל מפחד הגזירות והרדיפות, מ״מ נתאסף ציבור גדול מרחבי המדינה ובערך מאה רבנים באו לעשות את המועד בגרויסווארדיין, ובמכ״ע כתבו אז שהיהודים כבשו את עיר גרויסווארדיין, והיו״ט היה במצב רוח מרומם משמחת וקדושת החג שדחה כל צל של פחד ואימה מלבות ישראל.

רבינו התפלל בקלויז דחסידי סיגעט, ולא רצה לערוך את שולחנו הטהור ברב עם בימי שבתו בעיר גרויסווארדיין, ולכן בליל ראשון של חג הכריזו שאף אחד לא יבוא לסוכתו של רבינו ז״ל לעריכת השולחן, ואמנם אלו שבאו שלחם רבינו שילכו לביתם ולא יהיו אצלו בשולחנו הטהור.

סיפר הגה״ק ר׳ יהודה האראוויטץ זצ״ל האדמו״ר מדזיקוב שהיה ג״כ בעיר גרויסווארדיין בבית חותנו האדמו״ר מוויזניץ, והוא היה שליח להולכה שהביא את האתרוג האדמו״ר מוויזניץ לרבינו והקדים לבוא לבית רבינו קודם הנץ וישב עם רבינו עם עוד אנשים חשובים, והמתיקו סוד על דא ועל הא, ורבינו המשיך בנועם שיח עם אנשי שיחו, והמתין שתנוץ החמה שיוכל לברך.

כשהגיע זמן הנץ החמה לקח רבינו את המינים ובירך עליהם בלי הכנה מיוחדת, ואמר הרה״צ ר׳ יודא׳לע: הרה״ק מסאטמאר היה בכל שעה מוכן ומזומן לכל מצוה, ובלשונו הק׳: ״סאטמאר׳ער רב איז אייביג געווען דערביי״ שעל אף שהוא משוחח על דא ועל הא, אבל במחשבתו וברעיונותיו הקדושים הכין עצמו לקראת המצוה הגדולה, ונתפעל מאוד מזה.

אחר שבירך רבינו על הלולב ואתרוג ועשה את הנענועים בהם, הוליכו את האתרוג לחצר בית הכנסת הגדול בעיר גרויסווארדיין, מאות ואלפים עמדו בתור לזכות לברך על הארבע מינים, גם רבים מכפרים ועיירות אחרות באו במיוחד לשהות בימי חג הסוכות בעיר גרויסווארדיין שיוכלו לברך על הארבע מינים, ביניהם רבנים חשובים ומפורסמים כמו הגה״ק ר׳ יודא סג״ל ראזנער זצ״ל אבדק״ק סעקעלהיד והגה״ק ר׳ מרדכי בריסק זצ״ל אבדק״ק טאשנאד וכו׳ וכ״ק מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל אשר הי׳ אז אבדק״ק זענטע.

סיפר אחד מחשובי אנ״ש שלפני חג הסוכות שאל את רבינו: האם יהדר להיות בעיר גרויסווארדיין לחג הסוכות, ולעזוב את אשתו ושבעת בניה בביתם כדי לברך על הארבע מינים, או שמא חשוב יותר מצות שמחה ולהיות יחד עם משפחתו בביתו, רבינו לא ענה לו תשובה ברורה, ורק אמר לו כהאי לישנא: ״איך נוכל לעזוב מצות ארבעה מינים״.

אחר שגמרו האנשים לברך על הארבע מינים בחצר ביהמ״ד הובילו את הארבע מינים ע״י ערל בטעקסי לעיירות וכפרים הסמוכים לעיר גרויסווארדיין לזכות גם אנשים אחרים במצות ארבעה מינים, בשעה עשר חזר האתרוג לגרויסווארדיין והביאו את הד׳ מינים לבית

המדרש של האדמו״ר מוויזניץ לתפילת שחרית לאמירת הלל והנענועים, ושוב אחר עבודתו יצא האתרוג פעם שנית בכפרים הסמוכים לזכות אחינו בני ישראל, ואח״כ בשעה אחד בערך חזר האתרוג פעם שנית לגרויסווארדיין לבית המדרש שהתפלל שם רבינו ז״ל לאמירת הלל נענועים והושענות.

כן בעיר סאטמאר נתאסף כל הקהל לאחד האולמות שבעיר, ושם בירכו כולם על הארבעה מינים, וכמעשהו בגרויסווארדיין כך מעשהו בסאטמאר שאחרי שגמרו כל הקהל לברך על הד׳ מינים נסעו הד׳ מינים בטעקסי מיוחד לעיירות הסמוכות לזכות רבים במצות ארבעה מינים, אחר יום יומים כבר נשתנה מראה האתרוגים מאלפי הידים שנטלוהו לברך לקיים את המצוה.

רבינו קבע את מקום תפילתו בבית המדרש ״קלויז דחסידי סיגעט החדש״, אולם בעיר גרויסווארדיין היה גם קלויז ישן דחסידי סיגעט, והגבאי הרבני ר׳ זרח גליק ע״ה בא להזמין את רבינו שיבוא להתפלל בימי שהותו בעיר גם בקלויז הישן, ורבינו הבטיחו שלקראת משנה תורה בליל הושענא רבא יבוא להקלויז הישן, אולם ר׳ זרח הפציר ברבינו שיבוא גם להתפלל איזה תפילה בהקלויז, ונענה לו רבינו גם על זה ואמר לו שבשבת בראשית יתפלל בהקלויז הישן, ואכן בליל הושענא רבא בשעה שתים בלילה בא רבינו לקריאת משנה תורה בהקלויז הישן.

רבינו ערך את עבודתו הקדושה בעבודה שבלב זו תפילה כל יום בבית המדרש, ורבים מתושבי העיר וגם הרבנים החשובים שהתארחו בעיר גרויסווארדיין בחג הסוכות כדי לקיים מצות ד׳ מינים, באו כל יום לחזות בנועם עבודת הנענועים, ביניהם הי׳ הגה״ק האבדק״ק סעקעלהיד זצ״ל שבא לראות את עבודתו הק׳ של רבינו, והפליא את עבודת רבינו ז״ל שהיה על פי חכמת החן, גם בנו של האדמו״ר מוויזניץ הבחור מרדכי נ״י (ה״ה אדמו״ר מוויזניץ מאנסי זצ״ל אשר היה מתלמידי רבינו בעיר סאטמאר) בא כל יום לבית מדרשו של רבינו לתפילת הלל לראות את עבודת הנענועים.

רבינו ערך ביקור נימוסין באמצע ימי חול המועד בביתו של האדמו״ר מוויזניץ, ורבינו החזיק לו טובה על כל הטוב והחסד שעשה בסבר פנים יפות לרבינו ולאנ״ש, והנעים את שהותם בעיר גרויסווארדיין, וכן חזר האדמו״ר מוויזניץ ביקור גומלין אצל רבינו ז״ל.

כאמור לא ערך רבינו שולחנותיו הטהורות ברוב עם בעיר גרויסווארדיין במשך כל ימי החג, ורבים מהתלמידים שהתלוו לרבינו ז״ל להסתופף בצילו בעיר גרויסווארדיין הלכו לשולחנותיו של האדמו״ר מוויזניץ, שהי׳ שם בית התבשיל ונתנו לאכול, ובחורים שנדדו מעירם ומביתם להיות בנכר בחג הסוכות החיו את נפשם הרעיבה בסעודת החג, ובנו של האדמו״ר מוויזניץ הבחור מרדכי נ״י (ה״ה אדמו״ר מוויזניץ מאנסי זצ״ל) קירבם בסבר פנים יפות ודאג שיהי׳ להם סעודת החג.

כמו כן ערך רבינו את שולחנו הטהור בליל אחד מימי החג בסוכתו של הרה״ח ליפא לעפקאוויטש שנתאספו שם המון רבנים ששהו בחג הסוכות בגרויסווארדיין, וכולם באו להסתופף בצילא דמהימנותא. ובין הבאים לשולחנו של רבינו היה גם הראב״ד דמתא גרויסוורדיין הגאון ר׳ פנחס צימענטבוים זצ״ל שהיה בידידות עם רבינו ז״ל.

בנסיעתו לגאסווארדיין נתפרסם קצת בין החסידים כי רבינו עוסק בספרי קבלה הנצרכים לעבודתו הקדושה בהקפות וכדו׳, כי כדרך צדיקי אמת הסתיר רבינו את לימודיו בספרי ח״ן, ובני אדם לא ידעו שרבינו עוסק בסתרי תורה, ועכשיו כשנסע לגרויסווארדיין והמשמשים ארזו את חפצי רבינו ז״ל ליקח מסאטמאר לגרויסווארדיין, ושכחו ולא ידעו לארוז את ספרי הקבלה שרבינו עוסק בהם, וכשהגיע רבינו לגרויסווארדיין וראה שהוא מחוסר ספרים חשובים הנצרכים לו, שלח את תלמידו החביב הרב החסיד ר׳ לייבעלע פאשקעס זצ״ל שהיה מופלג בחכמת הח״ן שיחזור לסאטמאר ליקח את הספרים, ולא סמך על אף אחד ממשמשיו שיביאו לו את הספרים רק ר׳ לייבעלע לבד.

## הושענא רבא

בהושענא רבא הרקיע רבינו שחקים והרעיש עולמות בעבודתו הקדושה בהנענועים ובהדרשה של ההושענות להמשיך השפעות וישועות לכלל ישראל, כמו כן עורר רבינו בדרשתו את ציבור הנאספים באופן יוצא מן הכלל, ותבע מאתם להטיב דרכיהם ולפשפש במעשים ולהרבות בתפילה ובתחנונים לפני המקום, רבינו הזכיר והעלה לימודי זכות שונים כדי להפוך את הגזר דין ולהעבירם על ראש שונאי ישראל, ובתוך דבריו הק׳ דרש קל וחומר כי אם כ״כ טוב להגוים ומזלם מצליח בידם, על אחת כמה וכמה שליהודים צריך להיות אך טוב ויוושעו בגאולה וישועה.

בדרשת הושענא רבא זו גם ביאר רבינו ז״ל מ״ש הושענא למען גדלך ותפארתך ואיך שייך לתאר אצל הקב״ה בתואר גדול דמכלל דאיכא קטן והלא הקב״ה משוה קטן וגדול.

**ואפ״ל הכוונה דהנה כל דבר טובה אחר שהבטיח לנו השי״ת לעשותו הוא בבחינת דבר קטן אצלו כביכול לקיימה דלא יתכן לקטרג על זה ובהכרח לקיים דיבורו והבטחתו ית׳ דלא איש אל ויכזב, ועל כן הוה זאת בבחינת קטן, אמנם להשפיע תוספת טובה שלא הבטיח ואינו בהכרח לקיים על זה יתכן שיהיה קטרוג ח״ו שאין ראוין לאותה טובה, וכשהקב״ה סותם פי המקטריגין שלא יוכלו לקטרג הרי זה בבחינת דבר גדול.**

**והנה מצינו ראינו בתוכחות על עון שנתקיימו בנו בעווה״ר כמה עונשים וגזירות קשות אף בתוספת מרובה שלא נתייעדו לנו בתורה, וכמ״ש בגמ׳ (גיטין נ״ח) הא איכא כתיבא וכו׳ גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתובה בספר התורה הזאת, ומה תפארת יש מזה לבוראינו ית״ש כי הלא אדרבה תפארתו יתברך הוא עבור כל פשע, אבל כאשר ירחם השי״ת עלינו ויגדיל מידת טובו עמנו ויושיענו בתוספת טובה יותר ממה שהטיחנו אז יאמרו בגוים הגדיל ה׳ לעשות עם אלה וזה יהיה תפארת לעושיה, וזהו הכוונה למען גדלך ותפארתך שירבה לנו טובה יותר ממה שהבטיחנו.**

כמו כן ייחד אז רבינו את דברות קדשו כלפי המכות האכזריות שסופגים בני ישראל ממציריהם ומציקיהם ופי׳ אז בדבריו כשהגיעו לפייט ״הושענא עליית שבטים״.

**אפ״ל לפי מצבינו השפל שבעווה״ר גברו חבלי משיח עד מאוד, ונחטפו ונלקחו רבים מישראל למקומות שונות לעבוד בהם בפרך, והם נמצאים שם בשפלות גדול נתונים למרמס לאבד למכה ולחרפה לכל אשר תמצא ידו לשלוט בהם, עד אשר ערל טמא אחד שפל עבד מושלים יוכל לעמוד ולהכות ולייסר בשבטים למאות ואלפים מישראל ולעשות בהם ככל העולה על רוחו באין מעצור ח״ו, ומי יודע עוד מה ממתין עלינו ח״ו ואיזה שנה קשה מעותדת לבוא על שונאיהן של ישראל.**

**ולזה בקשתינו מהבוכ״ע שירחם ה׳ על עמו ישראל ויצילם מכל צרה וצוקה ומכל מיני פורעניות וישבר מטה הרשע ויסירו מישראל השבטים המכים והרודים אותם, וז״ש הושענא עליית שבטים עליית הוא מלשון הסרה (מלשון הכתוב מטרף בני עלי״ת) דהיינו שבמהרה יוסר מעלינו שבט הרשע, ויסירו השבטים הללו מאתנו ולא יוסיפו בני עוולה לענות אותנו ונזכה לצאת מאפילה לאורה.**

ופרץ רבינו בבכיות נוראות וילל על המצב המרה בה בני ישראל שרויים, תחת ידי זדים ורוצחים שמכים אותם מכות אכזריות במחנות האיומות.

רבינו אמר אז גם לפרש מה שאומרים בהושענות ״הושענא מרוטת לחי״.

ואפשר דבא לרמז על הגזירה הרעה אשר נגזרה בעווה״ר שכאו״א יגלח זקנו ויסיר מפניו את צלם האלוקים, ואף גם זאת ״הושענא נתונה למכים״, כי עתה נתונים אנו למכים, והרבה בני ישראל נלקחים ונחטפים למקומות שונים ומשונים, תחת ממשלת רשעים אכזרים.

רבינו בכה אז מאוד בשעת ההושענות והרבה לעורר את העם שיתנו אל לבם להתפלל את ה' בחזקה וחזר וצעק מנהמת לבו: **"אילו ידענו איזה שנה קשה אנו נכנסים בה, אז לא היינו יוצאים כלל מביהמ"ד"**, ועל כן צריכים אנו לבקש מהשי"ת שלא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים, ונזכה לצאת מצרה לרווחה ומשיעבוד לגאולה במהרה.

גם ציטט בתוך דרשתו את האמרי קודש הידועים מפי הייטב לב זי"ע לפרש הפסוק עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, ודייק על שינוי הלשון שבראשית השנה כתיב השנה בה"א ובאחרית השנה כתיב שנה בלי ה"א, כי בכל ראשית השנה אנו מתפללים שתהא זו השנה "השנה" בה"א הידוע, אבל לבסוף אחר שעברה השנה ולא זכינו שתהא זו השנה בה"א הידוע, הרי זו "שנה" פשוטה.

והוסיף רבינו ז"ל ואמר: **"מי יודע איזה שנה אנו עומדים להכנס בה, אם לא נכנסים אנחנו להשנה בה"א הידוע, אמנם לגריעותא ולא לטיבותא רחמנא ליצלן, מי יודע מה יוולד יום, ואיזה ימים יביא עלינו חלילה השנה הזאת, שנה שישאר לזכרון בה' הידועה, ה' ירחם".**

מובן מאליו שדיבורים נוראים ומגולים בלתי מוסתרים הכניסו פחד ורעדה בלבבות השומעים, ואימת מות נפלה עליהם באינם יודעים מה יעלה בגורלם ומה תהא בסופם.

בימים טרופים אלו הוכרחו כמה פעמים להמלט ולנוס למרתפים (בונקערס) בשעה שחיילות ענגלאנד עברו בהפליגערס והמטירו באמבעס על העיר, ואז הזעיקו את כל העיר באזעקות וכששמעו את האזעקות הוצרכו לנוס להחבא במרתף (בונקער) ואף בשעה שלא עברו הפליגערס הפעילו ראשי העיר את האזעקות להרגיל את העם לנוס להחבא בעת הצורך, ואזעקות אלו באו ללא ידיעה מוקדמת, ולפעמים באמצע תפילת שמונה עשרה שמעו את האזעקה והוצרכו לנוס ולהחבא.

כשהיה רבינו ז"ל בגראסווארדיין פעלו אנ"ש העסקנים בהשתדלות מרובה אצל שליטי העיר שלא יפעילו את האזעקות במשך החג בכדי שלא להפריע את תפילת שמונה עשרה וכדומה, ואכן כל התפילות עברו בשלום בלי נשמע קולם.

אולם ביום הושענא רבה באמצע קריאת התורה נשמעו פתאום קולות וצפצופי האזעקות, והוכרחו כל העם לברוח ולהמלט על נפשם להחבא במרתף (בונקער) כל העם נחפזו להחבא במרתפים הסמוכים לבית המדרש, ואילו רבינו ירד למרתף אחד שהיו שם כי אם כמה בחורים ובעל הבית אחד.

רבינו כיבד את הבעל הבית שיעבור לפני התיבה להתפלל תפילת מוסף, בחזרת הש"ץ רמז רבינו לאחד הבחורים שהיה כהן שיעלה לדוכן, כידוע שבבית מדרשו של רבינו עלו הכהנים לדוכן ביום הושענא רבה.

אולם הבחור רמז לרבינו שאין לו טלית לעלות לדוכן כי כולם בחורים והבעל תפילה הוא הבעה"ב היחידי הצריך את טליתו לתפילתו, ופשט אז רבינו את טליתו והשאילה להבחור הכהן שיעלה לדוכן.

## שמחת תורה

עבודתו של רבינו בשמחת תורה בעת עריכת ההקפות הלא ידוע שהיה למעלה מכוחות אנושיים מפזז ומכרכר לפני ה' בדביקות נפלאה שעות רבות ארוכות, וסיפרו החסידים שבשנת תש"ב בהקפות בעיר סאטמאר כאשר מנו החסידים כמה פעמים רץ רבינו סביב הביהמ"ד עם הס"ת בידו בהקפה ראשונה עלה מספרו ליותר מארבעים פעמים, ואחרי ההקפות כאשר עשו את כל החשבון של ההקפות יצא שרבינו רקד בערך ארבעים ושתים קילאמעטער, שאי אפשר לבני תמותה לעשות כמתכונתו ורק בכוח אלוקי ממעל כאשר כבר ייחדנו את הדיבור באריכות על זה במדור "בצל הקודש".

עבודת ההקפות של רבינו נתפרסם בימים ההם בקרב אחב"י ובפרט בעיר סאטמאר באו רבים לראות את עבודתו הקדושה.

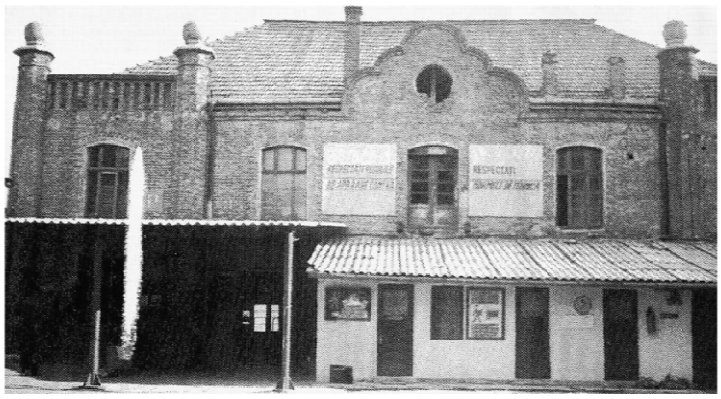
בשנת תש״ד אשר כאמור היה רבינו אז בגראסווארדיין הגדולה באוכלוסיה היהודית רצו רבים מבני העיר אף שלא נמנו על עדת החסידים לבוא ולראות במו עיניהם את רבינו בעבודת ההקפות, אנ״ש היו מודאגים קצת כי לא מצאו מקום מוכשר לערוך בו את ההקפות וחיפשו ביהמ״ד רחב ידים שלא יאמרו צר לי המקום, והיו כאלה שהציעו את הבית מדרש ״חברה ש״ס״ שליד בית הכנסת הגדול שבעיר, אמנם מתפללי בית המדרש לא הסכימו להוציא את הספסלים שהיו מחוברים בבית המדרש וחששו שריבוי העם יגרום להם היזקים, ומקורבי רבינו היו חסרי אונים.

כאשר נודע לאדמו״ר מוויזשניץ שמקורבי רבינו טרם החליטו על בית המדרש, הציע מעצמו את בית מדרשו, ושלח לאמר למקורבי רבינו שלא ידאגו כי הוא נותן את בית מדרשו בחפץ לב (**ראה תצלום**), בכדי שרבינו יתפלל בו ויערוך את עבודתו, ואין בזה שום סתירה לסדר עבודתו, כי בשעה שרבינו יתחיל את ההקפות אז הוא כבר יהיה אחר תפילתו.

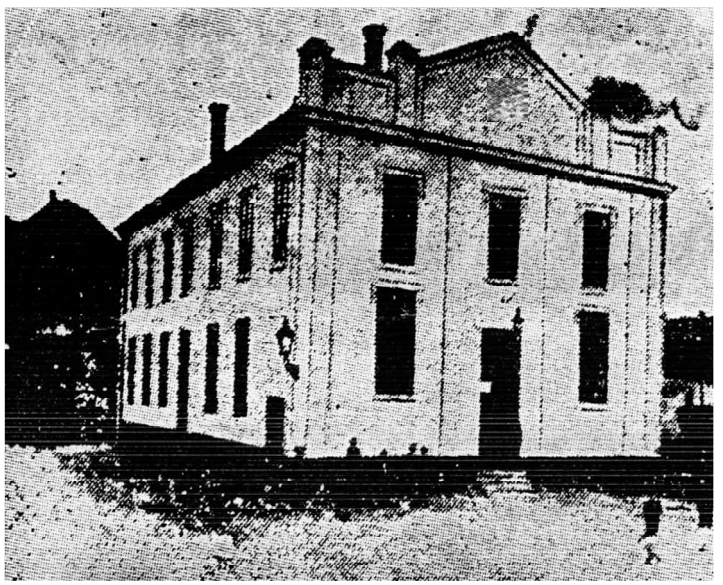
כאשר אמרו לרבינו ז״ל את הצעת האדמו״ר מוויזשניץ לא נטה רבינו בדעתו לזה, ואמר בצחות לשונו: ״מען מישט נישט קיין יוצרות״, כי לא נוכל לקבוע בוודאות שלא ינגשו זה בזה בסדרי וזמני התפילה, והחליטו שרבינו ישאר בבית המדרש חברה ש״ס (**ראה תצלום**) שליד בית הכנסת הגדול של העיר, והרה״ח ר׳ ליפא לעפקאוויטש נתן ערובה סכום של עשרת אלפים פענגא, שבאם יהיה איזה היזק בבית המדרש ינכו מהסכום הזה, ושם ערך רבינו את עבודתו הקדושה.

בליל שמיני עצרת רקד רבינו בהקפות בכל כוחו וספר תורה בידו הקדושה וכדרכו בקודש היו הריקודים לפני ה׳ למעלה מכוחות אנושיים כנודע, הביהמ״ד היה מלא על גדותיו מהמון אנשים חסידים ואשכנזים שבאו לחזות את עבודת ההקפות, וכן מחוץ לבית המדרש ברחובות הסמוכות נתאספו אלפי ישראל שבאו להרעיף עין על רבינו בעבודתו הק׳ בריקודין של מצוה.

בהקפה שישית נחלש רבינו ז״ל ואפסו כוחותיו, ובהקפה שביעית כבר לא רקד כלל רק סיבב את הבימה פעם אחת וחולשת גופו



**בית המדרש דחסידי וויזניץ בעיר גרויסווארדיין**



**בית המדרש חברה ש״ס בעיר גרויסווארדיין שם ערך רבינו ההקפות בשנת תש״ד**

הטהור נתגברה עליו, ומקורבי רבינו העבירו אותו לבית הרה״ח ר׳ יודל ווערצבערגער ע״ה שהיה השו״ב בגראסווארדיין והיה גר שם בסמוך בכדי לפוש קצת מעבודתו הק׳.

מחמת ריבוי העם שנתאסף שם הגיעו הרבה פאליציי לרחבת הבית מדרש לשמור על הסדר, ועל אף שהיה עת צרה ליעקב בצוק העתים שרשעת ישראל התגברה בכל עבר ופינה, והפאליציי רדפו את היהודים והתנהגו עמם בפראות ואכזריות להכותם ולנגשם אולם אז בגראסווארדיין התנהגו עם רבינו ועם אנ״ש בנימוס ובמידת דרך ארץ, וכשיצא רבינו מבית המדרש התייצבו כל הפאליציי בדרך כבוד מול רבינו ז״ל והחוו לו קידה בכניעת גופם בנימא של יראת הכבוד כדרך שעושים למלך ולראשי המדינות, והיה הדבר לפלא גדול.

בליל שמחת תורה תש״ד כשרקד רבינו את ההקפות אירע דבר מחריד בהקפה השישית שהפיל מורך בלב החסידים, שבאמצע ההקפות אפסו כוחותיו של רבינו ומעדו רגליו ונפל ארצה. דבר זה אירע כי כאמור הוציאו ספסלי דבי מדרשא, ונשארו יתידות על הקרקע ובגלל זה נפל רבינו רבינו באמצע הריקוד.

אולם רבינו לא איבד את עשתונותיו והתגבר והרים את הספר תורה בידיו הקדושות למעלה מעל ראשו, ובחסדי ה׳ לא נגעה הספר תורה בארץ.

תומ״י עזרו להקימו ונפל פחד גדול על כל הנוכחים, ורבינו הי׳ בדביקות כל כך, שאחר שהקימוהו מן הארץ שאל כמתמה מה הי׳ עמו ולא ידע כלל שנפל על הארץ, וכשאמרו לו שנפל על הארץ שאל תומ״י האם לא נגע הס״ת על הארץ, והשיבו שלא נגע כלום, אולם רבינו בעצמו נחרד מאוד כי חשש פן ח״ו נגעה הס״ת בארץ, ותיכף כשקם רבינו על רגליו שאל את האנשים שעמדו סביבו, אם ראו בבירור שהס״ת לא נגעה בארץ, והאנשים שעמדו קרוב לרבינו הרגיעו אותו ואמרו לו בבירור שהס״ת נשארה בגובה מעל ראשו ולא נגעה לארץ, ורבינו נרגע קצת מדבריהם, אבל כשקם רבינו מנפילתו הי׳ גנוחי גניח ונאנח אנחה עמוקה מאוד.

נפילת רבינו עוררה פחד גדול ובהלה בלבות כל אנ״ש שנכחו שם, ולבם ניבא להם כאילו משהו נורא עומד להתרחש, וכאשר כן אירע בעווה״ר, אולם מצאו נוחם שהס״ת לא נגעה בארץ לרמז שאף שצרות גדולות מתרחשות ובאות לעולם, אולם קדושת הס״ת לא תתחלל ולא תיגע בארץ, ולרמז בא על רבינו שיעבור את כל הצרות וינצל בעזהשי״ת מכל צרה וצוקה

אחר שעברו המועדים לשמחה בא רופא לגרויסוואדרדיין לבקר את רבינו, ורבינו סיפר לו מחולשתו ומה שאירע לו בליל שמח״ת שנפל והפסיק את ההקפות, ונאנח רבינו ואמר להרופא ״הלא יכולתי לרקוד עוד שעה אחת״, ולדאבוננו הי׳ זה השנה האחרונה לאלפי חסידיו מנעוריו שבאו להסתופף בצל קורתו, ולראות כהן גדול בעבודתו הק׳ בריקודי קודש לכבוד השי״ת ולכבוד התורה.

אחרי החגים כשחזרו מתפללי חברה ש״ס מצאו את הביהמ״ד בהזיקא דמינכרא, שדוחק החסידים גרם שהרבה ספסלים נעקרו ממקומם ונשברו, וכן כמה טבלאות התלוים על כותלי בית המדרש נפלו ממקומם והזכוכית נשברה, משמש ביהמ״ד התנצל בפני הראש הקהל מר. מוטצען שהשכיר את הבית המדרש להחסידים שעוללו למו היזק גדול, והשאירו מהפיכה בבית המדרש הצריכה תיקון גדול, ענה לו הראש הקהל ואמר לו: ״אבל את נחלי הדמעות שהשאירו שם החסידים אינך רואה כעת״.

רבינו נשאר אז בעיר גראסווארדיין לשבת בראשית, ורבים באו מסאטמאר ומכל ערי המדינה ביום ערב שבת להסתופף בצילא דמהימנותא בצל רבינו ז״ל על שבת בראשית, בין הבאים היה גם הרה״ח ר׳ קלמן ווייס ע״ה, ובשב״ק בבוקר אחר תפילת שחרית כשהלך רבינו לקדש על היין נתלוה אתו ר׳ קלמן, ורבינו סיפר לו את אשר אירע לו באמצע ההקפות שמעדו קרסוליו ונפל על הארץ, והוסיף רבינו ואמר לו: ״אבער ב״ה די ספר תורה איז נישט אראפגעפאלן אויף דער ערד, איך האב עס אנגעהאלטן אין די הייער״.

לעילוי נשמת

# הרה"ח ר' אברהם אבא הירש ז"ל

ב"ר מנחם זאב ז"ל

נלב"ע כ"ב תשרי - שמיני עצרת

---

הונצח ע"י בנו ידידנו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר מאיר הירש הי"ו

מראה"ק ומנהל מוסדותינו הק' בקרית יואל יע"א

---

לעילוי נשמת

# הרה"ח ר' בנימין יוסף שוואַרטץ ז"ל

ב"ר יקותיאל יהודה ז"ל

נלב"ע ט"ו תשרי - ב' דסוכות - שנת תשס"ד לפ"ק

---

הונצח ע"י נכדו ידידנו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר פנחס משה לאנדא הי"ו

אב"י בבארא פארק יע"א

---

# קדושת הסוכה

מאן דעביד ליה סוכה, קודשא ב"ה מסכך עליה בההוא עלמא, ואגין עליה מכל מלאכי חבלה כד נפיק מהאי עלמא ואזיל להההוא עלמא. **(תיקוני זוהר, תיקון ע')**

◆◆◆

אמר רבה דאמר קרא למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה למעלה מעשרים אמה, אין אדם יודע שהוא דר בסוכה, משום דלא שלטא בו עינא (סוכה ב), פירש"י ז"ל למען ידעו עשה סוכה שישיבתה ניכרת לך דכתיב כי בסוכות הושבתי צויתי לישב, הכי דריש ליה ואע"ג דאין יוצא מידי פשוטו דהיקף ענני כבוד, מיהו דרשינן ליה לדרשה עכ"ד, ולכאורה קשה דבכל מקום הפשוט הוא ענין גופני והדרש הוא ענין רוחניי יותר פנימי מהפשוט, וכאן הוא להיפך דפשוט הוא היקף ענני כבוד שהוא ענין רוחניי והדרש ירמז לסוכה גשמי, וי"ל דרש"י ז"ל ירמוז לנו בזה גודל כח הסוכה שסוכה הגשמי הוא ענין רוחניי מאד. **(דברי יחזקאל)**

◆◆◆

ובחג הסוכות הוא בחינת ז' הימים אשר כבר נכנסו והרגישו בכל בחינות הקדושה, והביאם לתחת כנפי שכינתו יתברך בתוך היקף ענני כבוד, ולזה המצות בהם לכנס בפועל להסוכה תחת צלא דמהימנותא, להיות לנו דעת והכרה להרגיש את בחינת הקדושה שהכניסנו בו, כמו שנאמר למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וגו' וזה לעומת זה, כמו שיצאנו בפסח מהמ"ט שע"ט, כן הכניסנו השם יתברך במ"ט שערי קדושה, ועל זה רמז מצות סוכה להיות בה ז' טפחים על ז' טפחים שהוא חלל מ"ט טפחים נגד מ"ט שערי הקדושה והסכך עליהם שהיא אימא מסככא על בניה כידוע. **(תורת אמת)**

◆◆◆

הסוכה היא דוגמת המשכן, אוהל עראי, והד' מינים רומזים לכלי המשכן וכלי המשכן רומזים לדעת. **(כליל תפארת)**

◆◆◆

נמצא הסוכה היא בחי' הקדושה של הקרבנות ובחי' ארץ ישראל, בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך, לכן כאשר באו בני ישראל לסוכות זכו בזה לקדושת ארץ ישראל והקרבנות כנ"ל. **(תפארת שלמה)**

◆◆◆

כמו שהשבת קודש בעולם הזה מעין עוה"ב ומבואר באוה"ח הק' מי שאינו מרגיש נדנוד קדושה בש"ק כן לא יוכל להשיג עוה"ב כן י"ל בקדושת הסוכה שהיא דירה דקדושה בעוה"ז מעין עוה"ב שדרשו חז"ל על פסוק כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א', שישראל יהיו נתונים לפנים ממחיצת מלאכי השרת ומקום הפנימי הלזו צומח ממחיצת סוכה בעוה"ז שאין בעולם מצוה כזו שיתכנס בה כל הגוף. **(שפתי צדיק)**

◆◆◆

בכל שנה כשאנו מקיימים מצות סוכה, נכנס בהעלם בכל נפש ישראל לחסות בצלא דמהימנותא גם אם אינו מרגיש. **(תורת אמת)**

◆◆◆

צווה אותנו לישב בסוכה בחי' אור מקיף, כי סוכה קדושה ועצי סוכה מוקצה מדאורייתא, וכולה שמותיו ית' ויתעלה ארבע רוחותיה ומעלה ומטה, והאדם הנכנס בה כולו מוקף בתוך אור קדושתו ית"ש. **(ייטב לב)**

◆◆◆

ידוע כל המצות זמניות בבוא הזמן של מצוה נתעורר הדבר שהיה בעת הראשון כשנצטוה המצוה ובסוכות אנו מוקפין בחסד א' וחסד יסובבנו כמאז ומקדם שהיינו מוקפין בענני כבוד. **(מאור עינים)**

◆◆◆

יחביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה הכוונה אל הסוכה כמ"ש וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סכתה וגו', כי בבואו אל הסוכה יתפרדו כל פועלי און וכל המקטריגים יתבטלו, כדאיתא דסוכה הוא אור מקיף ששומר לאדם מהחיצונים, ודיבר עוד בקדשו, ר"ה הוא בחינת מחשבה ובמחשבה אין שליטה להחיצונים, וביוה"כ הוא בחי' דיבור, ואדרבא אז מצוה להתוודות אבל אז לית ליה רשות לאסטוני, וסוכות הוא בחינת מעשה עשיות סוכה ונטילת הד' מינים, לכן צוה השי"ת לישב בסוכה לבל להיות להחיצונים אחיזה במעשי המצוות האלה, סוכה היא אור מקיף. **(מאורן של ישראל)**

◆◆◆

נוהגין לומר בתפילת נעילה וכן בעשרת ימי תשובה יחביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה והוא לפלא בעיני כי תחת כנפי השכינה הוא רק נשמות הגרים משא"כ נשמות ישראל על כנפי השכינה ושאלתי את פי כבוד מחותני הרב הקדוש המקובל מהרצ"ה [מזידטשוב] זצוק"ל, ואמר שנוכל לפרש הכוונה על צל הסוכה אשר מצותה אחר יום הקדוש צילא דמהימנותא. **(בני יששכר)**

◆◆◆

אמר רבינו הקדוש הדברי חיים מצאנז, דהגם דהטלית של ציצית מכסה גם כן רוב הגוף, אעפ"כ אין הרגלים נכנסין לתוכה מה שאין כן הסוכה דגם הרגלים נכנסין לתוכה, ולא עוד אלא דהסוכה כולה שמות הקדושים וקרקעות הסוכה ג"כ שורה בתוכה שמות הקדושים כידוע, והשי"ת צווה לנו לכנוס

לתוך הסוכה לדרוס עליהם כדי לקדשינו ולטהרינו ולכפר פשעינו עכדה"ק. (**חקל יצחק**)

◆◆◆

למען ידעו דורותיכם כי ע"י מצות סוכה נמשך לאדם דעת לידע איך לעבדו ית"ש, כמ"ש דע את אלקי אביך ועבדיהו. (**זרע קודש**)

◆◆◆

והנה אמרתי לחדש לפי"ז אשר בעת שישראל יושבים ומקיימים מצות סוכה למיתב בצילא דמהימנותא בצלא דקוב"ה שהאמא הק' מסככת על בנהא, וכאשר רמזו בענין מצות סוכה ענינים נשגבים בדרכי הקבלה והסוד, בהסכך הרומז לכוונת השופר ובהדפנות אשר כולם שורשם ממקור עליון בגבהי מרומים, וא"כ בוודאי באותו מקום המקודש לשמים לא תשלוט שום כח משרי מעלה, כי אנו יושבים אז בצלא דקוב"ה ושכינתיה ואם כן הסוכה יש לה קדושה יתירה כמו קדושת ארץ ישראל, אשר ה' דורש אותה, ואם כן כיון שנכנסו לסוכה ויוציאם מביתם, א"כ אז יצאו מארצות העמים וממערכת שמים וכסיליהם, ואז ממילא יש לו לאדם חזקת כשרות כמו בארץ ישראל, ובודאי אז מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. וזהו שנאמר בסוכות נתקן מדת הדעת המקיף את השכל היינו תיקון המחשבה, שע"י ישיבת סוכה נתקן זאת שהקב"ה יצרף לנו מחשבה טובה למעשה וזש"ה בסכת תשבו שבעת ימים למען ידעו דורותיכם, שע"י מצות סוכה תזכו לזה שתתקנו את סוד הדעת היא המחשבה לצרפה לטובה, וזה ידעו סוד הדעת זהו נוהג לדורות לתקן ולטהר המחשבה בסוכה. (**קדושת יום טוב**)

◆◆◆

סכות הוא זמן שמחתינו וזמן אמר אאמו"ר זצוקללה"ה שהוא לשון הכנה מלשון זימן שחורים ומצא לבנים היינו שמצות סוכה שאנחנו מקיימים בשבעה ימי החג, הוא הכנה להמשיך שמחה על כל השנה כולה. (**מגן אברהם**)

◆◆◆

בסוכות הושבתי היינו כשישראל יושבים בסוכה ומקיימים מצותה כאשר צויתי להם, אז אני מוציאם ממצרים הידוע, היינו מן היצה"ר, וזהו שמסיים בהוציאו וכו'. (**בית אהרן**)

◆◆◆

מבואר בספרים כי על ידי מצות סוכה זוכה לבנים. (**תפארת שלמה**)

◆◆◆

ועפי"ז יובן דהנה הנס של ענני הכבוד הרי נפשע לישראל בבחי' עזרה מבלי שאלה ובקשה מאתם כדברי החיד"א ז"ל בנ"ל, וא"כ בכל שנה ושנה ביחי חג הסוכות מתעוררת הארץ הנס ההוא וסגולת הימים להשפיע ישועה לישראל אף מבלי שישאלו ויש בזה נחמה והתחזקות לדורות אחרונים אשר גם אם רבה שפלותם ואן בכוחם לבקש ולהתפלל על הישועה שאעפי"כ יבוא להם העזר מאתו יתברך בבחי' עזרה שהוא אף מבלי שאלה, וזה ביאור הכ' בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' שהבוי"ת צונו לעשות זכר לענני הכבוד שזכו להם ישראל מבלי בקשה תחלה, וזה האור נתגלה תמיד בכל שנה ושנה שיזכו ישראל תמיד לישועה בבחי' זו מבלי בקשה תחלה, וע"כ אמה"כ למען ידוע דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בנ"י וגו' שמזה ילמדו דורות אחרונים ויתחזקו בבטחונם בהשי"ת שאפילו אם שחה לעפר נפשם וחש כוחם ושכלם מלבקש על הישועה יזור להם הבוי"ת וישלח להם הישועה אף מבלי שאלה ובקשה תחלה וכדרך שעהש לאבותינו בהושיבו אותם בענני הכובד בצאתם ממצרים, וז"ש למען ידעו דורותיכם כי בסוכות "הושבתי" בלי שאלה ובקשה כפי' הבני יששכר, דממצות סוכה המורה על ענני הכובד שהשפיע להם הקב"ה בלי שאלה, ילמדו דורותיכם הם דורות אחרונים וידעו כי אני ה' אלקיכם ועליהם להשליך עלי יהבם כי אשלח עזרתם מקודש ואספיק צרכיהם באופן הטוב והנאות. (**דברי יואל**)

◆◆◆

יסופר על הרה"צ ר' יואל טשאפלר ז"ל שנזדמן לו להיות בלעכוויץ בסוכות והזמינו הרה"ק ר' מיכל מלעכעוויץ ז"ל על החג, וכשהיה צריך לר"מ להכנס בסוכתו, התחיל להשפיל את עצמו אמר איך יהין גוף מתועב כמוני להכניס ראשו ורובו בתוך קדושה גבוהה כזו והרבה בדברים המשברים את הלב עד כי נמס לבו של מהר"י ז"ל בקרבו, עד שליום מחרת לא היה יכול הר"י לבא בסעודה. (**בית אברהם**)

◆◆◆

בסוכות תשב"ו אותיות בוש"ת, כי האדם בשימו על לבו גודל קדושת הסוכה בבחי' מקיף כמבואר בספרים ימלא בושה וכלימה על מה שעבר, אולם זאת עצה היעוצה שיקבל עליו להטיב מעשיו מהיום והלאה, ובזה יכנס לסוכה על שם העתיד, ובפרט כי מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה וידוע כי מעשיהם של צדיקים נקראו אור והפכו נקרא חשוך, כדאיתא במדרש בראשית וז"ש כל האזרח שאומר אהיה זורח אור מהיום ישבו בסוכות והראיה לזה כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים, על שם שעתידין לקבל התורה. (**ייטב פנים**)

## אושפיזין עילאין

מבואר בספרים מלשון המאמר הזוהר הק' הנ"ל שאם האדם לא יזמין הני אושפיזין קדישין בפיו אף אם הוא צדיק גמור אינם באים בסוכתו כלל, שצריך להזמין אותם דוקא ולקרוא אותם כל אחד בשמו. (**יסוד ושורש העבודה**)

◆◆◆

באמת צריך האדם להתבונן בחסדי ה' שאין סוף ואין חקר שחושב תמיד מחשבות לבל ידח ממנו נדח, ואף מי שנפגם ח"ו ביום הקדוש, עכ"ז מצד חסדי ה' מתעורר בקרבו בכל יום מחג הסוכות אושפיזא מז' רועים לסייע לנו בסיוע שיש בו ממש לתקן המדה אשר פגמנו בכל השנה. (**ישמח ישראל**)

◆◆◆

הנה ע"י שהאדם מתחזק את עצמו באמונה גדולה יכול לבוא לקדושת כל האושפיזין, וזה כל האזרח בישראל ישבו בסכות,

ישבו מלשון משיבת נפש, כלומר שמשיבים נפשם ומחיים את עצמם ע"י סוכה שהיא בחי' אמונה. **(אזור אליהו)**

◆◆◆

כל השבעה רועים נרמזים בהסוכה שבאים להסוכה וע"ז ממשיכים שמירה לכל השנה כולה ומסייעים לעשות הרצון העליון ומצותיו יתעלה. **(מדבר קדש)**

◆◆◆

יזהר שלא לדבר בסוכה בימי חג הסוכות אלא בדברי תורה כי גדולה קדושתה. **(אור צדיקים)**

◆◆◆

עיקר השפעות חסדים הוא ביום ראשון אושפיזא דאברהם יומא דאזיל עם כולהו יומין כידוע מספרים. **(אמרי נועם)**

◆◆◆

בסכות באושפיזי דיצחק שקלסתר פניו דומה לאברהם שיש בו תערובות ממדת החסד בהגבורות נמתקים הדינים והגבורות ונתגבר אור הרחמים. **(מגן אברהם)**

◆◆◆

יום ג' של סוכות שביום הזה יש התגברות גדול להקדושה לכלות את כל בחינות ההפכים והמנגדים המרומזים בהרי אררט, וכמו שנאמר הרים כדונג נמסו מלפני ה' וגו' וגם כי עיקר הסוכות הוא נגד יעקב ונגד עננא דאהרן, ומצינו בשניהם שנתגברו והכניעו את הכח של ההיפוך כי יעקב אבינו ע"ה נצח את המלאך הידוע, ואהרן הכהן נצחו גם גכן בקטורת. **(תורת אמת)**

◆◆◆

והיום בכחו דמשה רבינו ע"ה באושפיזא דיליד מתעוררת שוב מדתו וכחו לסייע להאיר אור חלק יעקב שיהיה בגילוי האור הקדוש ולראות איזה אוצר יש ביד כל אחד ואחד, ובמה החלפנו אותו, וזהו ביום ההוא לא ייה עוד אור יקרות וקפאון היינו שלא יהיה עוד האור יקרות בבחי' כסוי וקפאון רק יתגלה לעין כל בבחינת גילוי וצמיחה, ועל ידי כן נשוב לפניו בלב שלם אמן. **(ישמח ישראל)**

◆◆◆

והתרוץ הוא דהאמת הו דהשבעה רועים כל א' וא' בקדושה ובטהרה שלו היה ממשיך קדושה וטהרה על ישראל עד שהיו מסוככים בהקדושה, וכל אחד ואחד המשיך היקף ענני כבוד לפי הקדושה וטהרה שלו, אלא להמשיך שיהיו כולם בבת אחת ובשעה אחת היה על ידי אהרן דבצדקתו שהיה אוהב שלום ורודף שלום גרם שיהיו כל השבעה עננים בבת אחת דהיה באפשר שיהיו העננים לעתיד ואהרן המשיך אותם שיהיו בזאת העת ובבת אחת וניחא הכל דהיו בזכות השבעה רועים והיה בזכות אהרן. ולפי הדברים היה נכלל באהרן ענן א' שהיה מצידו וגם מה שהמשיך כל הז' עננים בזאת העת, ומרומז אהרן במילוי אותיות [בזה אל"ף ה"א ר"ש (עי"ש דף ר"ד) נו"ן בגמטריא תשל"ו] מספרו ח' פעמים סוכה [עם ה' כוללים] מרומז למה שאמרתי שהיה בו הצד שלו וגם כל השבעה בבת אחת. **(מדבר קדש)**

◆◆◆

גודל אושפיזא של יוסף כי בזה הסעודה יש יכולת בכח האושפיזא קדישא לתקן כל הפגמים שפגם בברית ולעשות הכנה להבא, כמאמר הכתוב ויוסף הוא השליט ביצרו בזה הוא השליט בכל העולמות ובכל הנבראים והוא המשביר לשון תקוה אשר שברו על ה' אלקיו, הוא המכניס תקוה אמיתית לכל ישראל. **(גדלת מרדכי)**

◆◆◆

דוד הוא הכולל והמקבל קדושתו מכל הרועים וממשיך לישראל ולכך דו"ד מל"ך ישרא"ל מספרו ז"פ סוכה והכוללים שמסכך על הכלל ישראל בקדושתו כל המדות, ומרומז ג"כ דז' פעמים סוכה מספרו תרל"ז, והושענא רבא מספרו ג"כ תרל"ז, מחמת שהוא יומו של דוד, ויהיה במהרה ישועה רבה ולכך נקרא יום זה בשם הושענא רבא. **(מדבר קדש)**

# ארבעה מינים

נאמר (משלי ל') שלשה המה מטיבי צעד וארבעה מטיבי לכת, אלו ד' מינין שכל אחד ואחד מישראל הולך ורץ ולוקח לו מהן להלל להקב"ה והם נראים קטנים בעיני אדם וגדולים לפני הקב"ה. **(מד"ר אמור)**

◆◆◆

שמעתי מאאמו"ר ז"ל שאמר בשם אביו שאמר בשם זקנו הקדוש מראפשיץ זצוק"ל זי"ע, דידוע שהד' מינים הם אותיות שם המיוחד, וכל זמן שאנו מחזיקים בידינו את השם הוי"ה יכולים להתפלל להשי"ת עכת"ד. **(צלא דמהימנותא)**

◆◆◆

וע"כ אנו נוטלין ארבעה מינים הללו ונלחמים בהם עם כל המקטריגים והמעיקים שד' מינים האלו הם הכלי זיין שלנו ובהם מוליך ומביא מעלה ומוריד, שכל מקום שיש שם מקטרג ומסטין על ישראל כלם יפלו תחת רגלינו ולא יוכלו קום, ועל כן אנו שמחים בחג הזה בד' מינים הללו ומקלסים להבוית"ש שנתן לנו שכל הזה איך לנער כל רשעי ארץ. **(מנחם ציון)**

◆◆◆

בלולב ומינים ממשיכין דעת מן הנועם העליון איך לשוב בתשובה שזה עיקר הדעת. **(זרע קודש)**

◆◆◆

בשם אמו"ז ז"ל ולקחתם לכך ליקח עצמותינו אל הבוי"ת והיינו כדאי' במדרשים אתרוג דומה ללב לולב לשדרה הדם לעניים ערבה לשפתים וצריך האדם לכוין להטות כל איברים הללו אליו ית', והמצוה שמרמז לזה מסייע ג"כ לאדם כי כל מצוה היא הבטחה שמתקיים לבסוף ע"י שמרמזים שחפצים בזה. **(שפת אמת)**

◆◆◆

במצות לולב ומיניו נתקדשו ונטהרו האברים אשר רומזים לאלו המצות כדאיתא במדרשים לולב נגד השדרה אתרוג לב ערבה שפתיים הדס עינים, וע"ז מבקשים קדשינו במצותיך שהמצוות מביאין קדושה להאברים. **(שפתי צדיק)**

◆◆◆

אמר הרב הקדוש (ר' זושא מאניפאלי זצ"ל) לתלמידו, אשר לולב ר"ת ו'טהר ל'בנו ל'עבדך ב'אמת. **(אילה שלוחה)**

◆◆◆

לולב בגימטריא חיי"ם, רמז למי שקונה אתרוג עם לולב יפים זוכה לחיי עולם הזה והבא. **(מהרי"ל)**

◆◆◆

בחג הסוכות אנו עושין מעשינו בפרהסיא בלולב ואתרוג בלי שום פחד מחיצונים כי כבר נמתקו הגבורות ואנו יכולים למשוך כל השפעות טובות וחסדים גדולים על כנסת ישראל. **(מאור ושמש)**

◆◆◆

דין הנענוע שהחיוב להוליך ולהביא ולהעלות ולהוריד, והענין לעורר הנפש שתזכור בעת השמחה כי הכל לשם ית' ממעלה ועד מטה וד' רוחות שהכל נכלל בזה. **(חינוך מצוה שכ"ד)**

◆◆◆

ונ"ל כי ד' מינים מרמזים על ישראל כמבואר (וי"ר שם) ויש מרמזים על הקב"ה בעצמו כידוע ג"כ (שם) ונ"ל להכריע להיות כי הם באים לעצור טלליים רעים וכו' (סוכה ל"ז:) ר"ל לנער הקליפות והרשעים והענין כי ע"י שישראל נאגדים אלו עם אלו, ועם ה' ואתם הדבקים ועי"ז האגודה גם האו"ה נאספים בכבלי ברזל מבלי יוכלו יגעו אל משיחו ועמו, והאו"ה בפרוח כמו עשב כי יש להם פר"ח ניצוצות פר"ח עש"ב גמטרי' ס"ם (בחשבון מנצפ"ך) ואנו מנענעים בשמונה מקומות ששה הודו ב' אנו ובכל פעם ל"א נענועים כמ"ש מג"א עולה ח' פעמים ל"ו רפ"ח להוציא רפ"ח הנ"ל וצדיק כתמר יפרח תמ"ר פר"ח גמטריא כח"ץ ורמזוהו חז"ל שהיו אומרים בשעת נענועים גירא בעיניך שטן, והיינ כח"ץ הנ"ל והוא פלא. **(חתם סופר)**

◆◆◆

מצות לולב מורה על שיש בו ארבעה מינים נגד ארבע אותיות שמו ית' הוי' ומנענע לארבע רוחות העולם ולמעלה ולמטה, כדי להמליכו וליחדו במעלה ובמטה ובארבע רוחות להעריך ולהרביץ קדושתו בעולמו ולהכניע על ידי זה כל הרע והס"א הסובבין בעולם הזה. **(סדורו של שבת)**

## הושענא רבא

ענין סמיכות הימים הושענא רבה ושמיני עצרת הושענא רבה הוא היום האחרון של ימי הסוכות, שישראל צועקים בהם בכל יום הושענא והושיעה נא, וכשבא יום האחרון נעשה צעקה גדולה בלב נפשות ישראל קשה עלי פרידתך, ולזה נקרא הושענא רבה מצד אתערותא דלתתא, ושמיני עצרת הוא מצד אתערותא דלעילא, שהשם יתברך אומר קשה עלי פרידתכם, והוא כענין שנאמר (ישעי' סה כד) והיה טרם יקראו ואני אענה, ובשני ימים האלו נכלל כל קדושת החג של כל הימים שעברו, ונעשו התקשרות וחיבור הגמור בינינו ובינו שמו על כל השנה כנ"ל. **(תורת אמת)**

◆◆◆

יום ערבה שיש בו תיקון גם לפושעי ישראל שאין בהם לא טעם ולא ריח מצות. **(מחשבות חרוץ)**

◆◆◆

בשם הרה"ק מראפשיץ זצללה"ה זיעועכ"א שהיה רגיל לומר בכל שנה ושנה קודם ההושענות דהו"ר, דידוע שהד' מינים הם כנגד אותיות שם המיוחד, וכל זמן שמחזיקים עוד בידו את השי"ת יכולין להתקרב אליו עכלה"ק. **(הרה"ק מראפשיץ זי"ע)**

◆◆◆

יוה"כ היא החתימה, ובהו"ר ג"כ נחתמים, חותם בתוך חותם, ואז אין חוששים למגע גוי, כי ביום הושענא רבה נוטל הקב"ה התפילות והבקשות וכל הזכיות וכל הטובות שעתידים לבוא ומעלה אותם לשמים ממעל במקום שאין שם שליטה להקטרוג, וזה נקרא חותם בתוך חותם. **(מאורן של ישראל)**

◆◆◆

שמעתי מאבותיי הקדושים זי"ע מה שמקובל איש מפי איש מרבינו הקדוש מלובלין זי"ע בשם רבינו הקדוש הבעש"ט זי"ע מפי אליהו ז"ל שמי שמתפלל כראוי לכוון לבו באלו השלשה ימים, הו"ר שמיני עצרת ושמחת תורה, אז מסוגל להתפלל כל השנה בכונה כראוי. **(שער יששכר)**

◆◆◆

וגם ביום לא יתגרה בשינה כל כך, וילמוד בתורה ויעשה צדקה, שהם שני עמודים אשר כל בית ישראל נכון עליהם בגלות החל הזה, וכתבו גורי האר"י זצ"ל כי מאוד צריך לדקדק במעשיו ביום הזה, ובכן השתונן והכונן ביום זה של הוש"ר לילו כיומו הכן לקראת אלקיך לעובדו בלב שלם בתורה ובמצוות בדקדוק עצום. **(שמחת הרגל)**

◆◆◆

כתב במדרש לולב דומה לשדרה הדס לעין ערבה לשפתים אתרוג ללב וכו', וזה היום גמר מצות ד' מינים וסיומם במצות ערבה, כי יום השביעי בחינת מלכות פה, צריך לתקן הדיבור שיהי' קדוש לה', ולא יעשה דבריו חולין כי אם תוכו רצוף מילי דשמיא. **(ייטב לב)**

◆◆◆

על ג' ימים אלו שהם הושענא רבה שמיני עצרת שמחת תורה, עומד כל העולם. **(מהרא"א הגדול מפרימשלאן זצלה"ה)**

◆◆◆

יום הושענא רבה יום הערבה שמרמז לפה, וכתיב (תהלים פא, יא) הרחב פיך שבעת גאולה וישועה צריכין להרבות בתחנונים להיות נושע תשועת עולמים, וזה החן שיש להבורא ית' גם בדומין לערבה לא טעם ולא ריח רק ע"י הכנעה להתפלל לפניו ית', וכחן של ישראל בפה כמ"ש (מד"ר שמות כא, א) מתגאה בירושתו הקול יעקב שקולן ערב לפניו ית', אמנם העיקר החן על אותן שיש להם טעם וריח, ואעפ"י כן ע"י האגודה ביחד שמכניס עצמו לכלל ישראל ומדבק עצמו בערבה, על ידי שיודע שיותר יכול להיות נושע בתפלה מבכח מעשיו, לכן הניחו חכמים כל המינים ואחזו רק בערבה, וע"ז נאמר (תהלים לו, ז) אדם ובהמה כו' שערומין בדעת ועשוים בכהמה לפני הבורא ית'. **(שפת אמת)**

◆◆◆

בימים הנוראים הקדושים לא בכה (הרה"ק מוה"ר ארי מראהטין זצ"ל) הרבה, אבל בהו"ר מעת התחיל לומר הושענא לא דמו דמעות עיניו, ובשנים האחרונים היה מרבה בבכי תמיד. **(הלולא דרבי)**

◆◆◆

זכיתי לקבל פני קדשו (של הרה"ק מצאנז זצ"ל) בימים האחרונים של חג הסוכות והושענא רבה בתוכם, והוא היה מתפלל בהו"ר תפילת חול, ובכל ברכה מח"י ברכות היה מתפלל בכח גדול עד אין חקר ובבכי גדול, עד שלא היה כמעט אחד מכל הקיבוץ הגדול שלא הורידו דמעות. **(תורת משה נתן).**

◆◆◆

היום הזה הוא גמר ההיקף של ימי החג שהיינו מבקשים ומתפללים בכל יום הושענא, והיום הזה נקרא הושענא רבה, מפני שבא צעקה גדולה בלב להוושע בישועה רבה מאחר שמרגישין החוסר שעדיין לא נושענו, והוא אושפיזא דדוד המלך ע"ה שהיה לו תמיד צעקה גדולה בלבו מפני שנדמה בעיניו תמיד שעדיין הוא עומד בחוץ, וכדאיתא במדרש (עי' מדרש שוח"ט מזמור טז) על הפסוק (תהלים פד, יא) בחרתי הסתופף אברהם בטרקלין יצחק בקיטון ואני בסף. **(פרי צדיק)**

◆◆◆

על ידי משנה תורה שאנו לומדין בהו"ר, בזה אנו מעלים הגבורות לשרשן שיסמיכו ג"כ עם חסדים, והמלכות מתעלה להמוחין ומקבלת השפעות טובות כנסת ישראל. **(מאור ושמש)**

◆◆◆

בליל הושענא רבה ניעורין כל הלילה ואומרים כל ספרי תהלים, מצד שהוא אושפיזא דדוד ע"ה, ודוד היה ניעור ולא היה ישן רק שיתין נשמי, ואמר שירות ותשבחות, לזה אנו מתעוררים מדה שלו. **(מחזה אברהם)**

◆◆◆

והנה הרב בספר טור ברקת שם (סי' תרס"ד) הבריק ברקאי אזהרה שמענו, לעסוק כל הלילה בתורה, ושלא להפסיק בדברים בטלים, שיחת דקלי"ם מאיליהם, ומעלה עשן כי אז יעשן אף וכו', ואם ילמד כל הלילה כדחזי וכנימוס, ינצל מכרת כמ"ש ז"ל והאריך הרב בזה ע"ש באורך, ואשר נגע אלקים בלבו, יראה ורעד יבא בקרבו, ישום או"ר בו כיקוד אש מאימת הדין, וימהר לשוב אל ה', ואת העוס"ק אשר עס"ק בתורה, תהיין חוברות, יראה ואהבה, בהכנעה וגילה ברעדה, וכל הלילה אל יתן דמי לו, ובכללות יכוין, כי הכל לעשות נחת רוח ליוצרו דוקא, לתקן שרש הלימוד במקום עליון, וגמירי הבא ליטהר מסייען אותו. **(לב דוד)**

◆◆◆

כבר נהגו תפוצות ישראל בליל הושענא רבה להתאסף פמליות פמליות ללמוד בתיקון, ואם בעל נפש אתה תמעט באכילה ושתיה, וכל הלילה אז תקרא ביראה ושמחה רבה, ולא יפסיק בדברים בטלים, דדינא קיימא ולא יתן מקום למקטרג ח"ו. **(שמחת הרגל)**

◆◆◆

הכל הולך אחר החיתום להתפלל תפלתו בזמנה שלימה, ולהיות עינא פקיחא שלא יתמנמנם בקריאת שמע ובעמידה, ויצא שכרו בהפסדו, ואחר תפילה יתן חלק ביום נורא הזה לעסוק בתורה, כי יום קדוש הוא לאדונינו, ואחר אשר ינוח לישן מעט, יתגבר כארי ללמוד ולעשות צדקה כפי כחו, וישים ארחותיו ככל אשר תשיג ידו. **(לב דוד)**

◆◆◆

אמר (הרה"ק ר' מרדכי מלעכאוויטש זצ"ל) ביום הושענא רבה, העולם אומרים מנהג משבר הדין, וכן אני אומר המנהג של הו"ר מנהג נביאים הוא, ומשבר כל הדינים מישראל. **(אור ישרים)**

◆◆◆

ממשיכין ש"ע נהורין בהו"ר שנוטלין ערבי נחל גמטריא ש"ע. **(זרע קודש)**

◆◆◆

בהושענא רבה צריך מאוד לעשות תשובה בעת חביטת הערבה, שבעת ההוא הוא גמר חתימה, וצריך האדם מאד לעשות תשובה לפני הקב"ה, ועל ידי זה הוא בורא בריה חדשה, כידוע כי ערבה גמטריא זר"ע וגמטריה עז"ר, כי צריך לכוון בעת חביטת הערבה להמתיק ה' גבורות ושיעשה כולו חסדים. **(בית אהרן)**

◆◆◆

בעת נטילת ערבה הרומז ליוסף שומר הברית כדאיתא במדרש (ויק"ר ל' י') וערבי נחל זה יוסף, ראוי לשום אל לבו ללכת בדרכיו, ועל כן ערבה עולה זרע לתקן אשר שחת זרע לבטלה ר"ל, ולבקש מאת ה' לקבץ הנדחים וזדונות יהפכו לזכיות. **(ייטב פנים)**

◆◆◆

אמרתי טעם למה נקרא יום זה הושענא רבה, משום שיש ג' זמנים לדון בו בני העולם, בר"ה וביו"כ ויום הזה הו"ר, והנה בר"ה השי"ת דן את העולם בדין גמור, וביוה"כ דן את העולם במדת הרחמים, הבינונים יכולין אז לזכות בדין, אבל בהו"ר השי"ת דן את העולם במדת החסד מדתו של אברהם אבינו ע"ה, ואז יכולין כל בני אדם לזכות בדין, ולכן נקרא הושענא רבה. **(הישר והטוב)**

◆◆◆

לכן נקרא הושענא רבה כי מתעורר רחמים גדולים. **(תפארת שלמה)**

◆◆◆

היום הזה הוא הגמר של התפלות של החג, כדאיתא בגמרא (סוכה מה) אותו היום מקיפין את המזבח ז' ימים, ועניין מקיפין את המזבח היינו הבטחון שנתקבלו התפלות, כמו שנאמר (תהלים ד', ו') זבחו זבחי צדק ובטחו אל ה', וברגע האחרונה של היום כשנגמרים כל תפלות ישראל מופיע השמחה בלב כל נפש ישראל, לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלקים את מעשיך, ועל זה יש לרמז בדברי חז"ל (סוכה מח) לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה, שברגע האחרונה בהשלמות החג וכניסת ליל יום טוב האחרון נתרבה השמחה בלב נפשות ישראל כנ"ל. **(תורת אמת)**

# שמ"ע ושמח"ת

אמרו בזוהר (ח"א רכ) שעיקר גמר החותם נגמר ביום שמיני עצרת בתפלת מוסף, הגם שהרמ"ע ז"ל (עשרה מאמרות חיקור דין ח"ב פכ"ז) מיאן בזה, ודעתו שטעות סופר הוא בזוהר, קשה לשבש כל ספרי הזוהר שבדינו ואין זה הכרח. **(בני יששכר)**

◆◆◆

ביום השמיני עצרת תהיה לכם דהנה ידוע הגם שבהושענא רבה יוצאין הפתקין, עכ"ז עדיין הם נעצרים עד שמיני עצרת, ועוד נותנים זמן להאדם שישוב בתשובה, ויקבל עליו מלכות עול מלכותו יתברך עול מלכות שמים שלימה, וזהו ביום השמיני עצרת תהיה שיהיה עוד עצרת דהיינו מעצור ועיכוב להגזרין והפתקין, לכם אותיות מלך, שעוד נותנים להאדם זמן עד שמיני עצרת לקבל עליו מלכות שמים, ולשוב בתשובה שלימה לפניו יתברך. **(באר משה)**

◆◆◆

הנה ידוע ג' רגלים הם נגד אברהם יצחק ויעקב, ושמ"ע הוא נגד דוד רגל רביעי, והנה שמ"ע הוא יום נגד נ"א מר"ח אלול ימי הרצון של ישראל, והוא גמר החתימה טובה לישראל, כי דבר מלך שלטון (קהלת ח, ד) ודבר המלך ואשר נחתם בשם המלך אין להשיב (עי' מגילת אסתר ח, ח) וז"ש (בראשית יג, ח) אל נא תהי מריבה וכו', ר"ל ע"י המריבה שביני ובינך יתעכב ח"ו ניצוץ דוד, ואז לא יהיה נ"א היינו יום הנ"א הוא שמיני עצרת, והוא מה שאנו אומרים הושיעה נא הצליחה נא שהוא עיקר הישועה והצלחת ישראל. **(אגרא דכלה)**

◆◆◆

כדי שתשאר בנו השפעת הקדושה והאהבה הנשפע לנו בימי החג גם לימות החול יש צורך ביום ממוצע בין ימי החול לימים המקודשים, שעל ידו יתקשרו אלו באלו ובאמצעותו תהא הקדושה נמשכת לימות החול, ושמיני עצרת הוא הממוצע לעצור השלימות של הימים המקדושים האלו על כל ימות השנה, אמנם אפ"ל עוד דבחו"ל באויר ארץ העמים שבטלה הטהרה ואין הקדושה גדולה כל כך לא סגי בהכי ויש צורך עוד ביום ממוצע נוסף על שמיני עצרת, דע"י יו"ט א' שהוא מדאורייתא לא יתקשרו הימים הנשגבים הללו עם ימי החול הבאים אחריו, כי לפי ערך גודל בחי' הקדושה אשר בו לא יתקשר היטב עם ימות החול ובצאת ממנו לימים פשוטים לא ישאר מהרגשת הקדושה הלזה מאומה לימים הבאים אחריו, ולזה שקדו חכז"ל על טובתינו וקבעו לנו עוד יו"ט שני של גליות, ולאשר שהוא רק מדרבנן ולא אלים קדושתו כמו דאורייתא שפיר יתכן להיותו בחי' ממוצע בין קדושת יו"ט א' שהוא מדאורייתא לימי החול הבאים אחריו, וע"כ ע"י זה היום של שמחת תורה נגילה ונשמחה גם בימי החול להרגיש הרגשת קדושה והשפעת האהבה הנשפע לנו בימי החג, ובאמצעותו והיתה לה "שמחת עולם" דע"י האהבה שנרגיש ביום זה יתקשרו ויתחברו עמו גם ימות החול הבאים אחריו ותהא האהבה שמחת עולם גם בכל ימות השנה. **(דברי יואל)**

◆◆◆

אמרו צדיקים שמיני עצרת היא הקשר והכולל (בל"א איז דער שלוס) מהחג הק', וכענין מעשה אורג שעושים בשפת הבגד שפה כפולה שלא יקרע, כמו כן היא בחינת שמ"ע, ונוכל לזכות בקדושת היום להשאר בכל הקבלות והרצונות טובות שקבלנו עלינו. **(ישמח ישראל)**

◆◆◆

יו"ט של עצרת היא עיקר של כל הימים טובים, ביום השמיני עצרת תהיה לכם, עצרת היא לשון אסיפה (ת"א) כנושי תהיו לכון, היינו החסדים אשר כנסתם וקיצבתם ואספתם עד עתה, תהיו לכון שתוכלו לקבלם ולהחזיקם אצליכם, הנה ביום הכיפורים נמחל כל העונות, ולכן אמר הקב"ה קשה עלי פרידתכם, היינו כי קשה מאד שיהיה ח"ו פירוד, כי הצדיקים צריכין להיות אצלם רק אחדות, אמר הקב"ה עכבו עלי עוד יום אחד הוא יומא דכליל כל יומין (פע"ח שער כ"ח פ"א) והיא בחינת חסד, היינו לעכב החסדים אשר נאספו ונקבצו להמשיך אותם על כל השנה. **(כנסת ישראל)**

◆◆◆

כתיב (שמות כג, יד) שלש רגלים תחוג לי בשנה, ובשמיני עצרת לא כתיב לשון רגל, אכן הוא רגל בפני עצמו שבו נגמרים ומתיחדים כל היחודים מכל הרגלים ומכל השנה, שעם בני ישראל מייחדים יחודים שונים בכל רגל מהשלש רגלים ושמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו להתאסף בו כל היחודים. **(ברכת דוד)**

◆◆◆

כל המועדים בכלל המה לכל ימי השנה, וחג הסוכות הוא המקור של המועדים, וכמאמרם ז"ל (ר"ה ד) שזה גורם שזה אחרון ושמיני עצרת הוא המקור של חג הסוכות, והוא הכלי המחזיק ברכה, כענין מאמר חז"ל (סוף עוקצין) לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, ולזה נקרא עצרת לשון אוצר, ע' וא' הם ממוצא אחד, וגם המשמעות הוא אחד, כי על ידי שנעשה הגבלות כלי לאצור השפע, על ידי זה נעצור ונקלט השפע בהמקבל להיות מחזיק ברכה, ולטעם זה מברכין בו גשם, הגם שיש מקומות שאין עתה צורך להם, רק מפני שעתה עת פתיחת המקור לקבל הברכה. **(תורת אמת)**

◆◆◆

יום הזה רומז על ימות המשיח, שההקף יהיה שמונה, כדאיתא בגמרא (ערכין י"ח) כינור של מקדש של שבעת נימין היה כו' ושל ימות המשיח שמונה. **(בית יעקב)**

◆◆◆

סוד ביום השמיני וכו' מלך הדר עולם התיקון, ברור מכל רע כולו טוב. **(היכל הברכה פ' ראה בד"ה שלוש, דף ק"ג ע"ב)**

◆◆◆

אין שום מצוות בשמיני עצרת, דהוא מעין לעתיד, ומצות בטילות לעתיד (נדה ס"א) היינו מצות מעשיות, ויהיה הכל רק במחשבה. **(חשבה לטובה)**

◆◆◆

שמיני עצרת כוללת כל שלשה רגלים וכו', וסימנך (דברים טז טז) שלו"ש פעמים בשנ"ה הוא עצמו מספר ביום השמינ"י עצר"ת. **(היכל הברכה)**

◆◆◆

והיית אך שמח, אמרו חז"ל לרבות לילי יו"ט אחרון לשמחה או אינו אלא יו"ט הראשון כשהוא אומר אך חלק ע"ש, הנה אתי הקרא לרבות ליל יו"ט אחרון ולמעט ליל יו"ט הראשון, ויש ליתן טעם לדבר, על פי מה דאיתא ברמ"ע (מאמר חקור דין חלק ב' סוף כ"ז ע"ש) שלשון חג מורה על חוגה ועיגול הסובב על איזה מרכז, כמו שאר ימים טובים שכולם סובבים על נקודת שמיני עצרת, אבל שמיני איהו גופא הנקודה קדושה העליונה מכל הקדושות אפילו מקדושת יוה"כ ולא שייך לקרותו חג, ובעיקר עיקר קדושתו היא היפך של יוה"כ, דיוכ"פ הוא ע"י עינוי נפש וקדושת שמיני ע"י שמחה, וזה נקרא (שיר השירים ז ז') מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים, כי אהבת השם ע"י עינוי כמו יו"כ, למטה ממדרגות אהבת שמיני עצרת שהיא ע"י שמחה, ויום השמיני הוא בעצמו כמו יו"כ, לכן שווין בקרבן מוסף כמו יוה"כ, ואפ"ה קדושתו יותר מיה"כ ע"י שמחה חדותא דמלכא עם ישראל, לכן שאר י"ט שקדושתן עומד על איזה דבר מצוה שחיטת קרבן פסח, שתי הלחם בעצרת, שופר בר"ה, עינוי נפש ביוה"כ, ונטילת לולב בחג, ועיקר מצותן אינו אלא ביום, גם שמחתן אינה אלא ביום, אבל קדושת שמיני שאינו אלא ע"י שמחת האדם שמתענג על ה' וחדותו יתברך ואינו עומד על מצוה מיוחדת, ע"כ גם לילה אתרבי לשמחה. **(חתם סופר דרשות)**

◆◆◆

והיית אך שמח הוא לשון הבטחה שתהיה בשמחה, והענין הוא כמו שדרשו (יומא לט) מפסוק (ויקרא יא מד) והתקדשתם והייתם קדושים, אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, והתקדשתם הוא מצד האדם כמו ושמחתם, והייתם קדושים הוא הבטחה מלמעלה כמו והיית אך שמח, והענין הוא כי אין ביד האדם להוליד השמחה בלבו רק ע"י מעשה המצוה כמו ע"י ד' מינים וע"י מצות סוכה, על זה נאמר ושמחת בחגך, וגם בשבועות ע"י מתן תורה, אבל בשמע"צ אין בו שום בפועל, וגם לא זכר מהעבר כשאר מועדים, רק זהו שורש היו"ט שהשי"ת משפיע השמחה בפנימיות נקודת הלב בלי פעולת האדם, והיינו ע"י שנקלט כל פעולות המצות של ז' ימי החג להיות נאסף עתה בפנימיות נקודת הלב שיתקיים בקביעות, ולכן רמזו בזה על יו"ט אחרון (סוכה מח) מפני שיש בו שמחה לפניו, שע"י השמחה שלפניו מצד פעולות המצות כנ"ל, נתרבה ממילא השמחה בלב ביו"ט האחרון מלעילא, ולכן נקרא שם היום עצרת כנישו דחדוה, מפני שנקלט השמחה בפנימיות הלב להתקיים על כל ימי השנה. **(פרי צדיק)**

◆◆◆

מצות שמחה הוא מה שנאמר והיית אך שמח שנדרש (סוכה מ"ח) על שמיני עצרת, שאז אין שום מצוה, רק קביעות השמחה שיהיה לו הויה לעלמי עד (וכו') ששמחין בלא שום מצוה רק בדברי תורה, כמו שנאמר (תהלים יט ט) פיקודי ה' ישרים משמחי לב. **(פרי צדיק)**

◆◆◆

כדי שיהיה נשאר בנו שמחת התאחדות הזה גם אחר עבור ימי הסוכה, ניתן לנו יום שמיני עצרת, להרבות השמחה גם על כל השנה, ועל זה רמזו ז"ל מפסוק והיית אך שמח, לרבות לילי יו"ט האחרון לשמחה, וכדאיתא על זה במדרש (ע' ב"ר פס"א ד') תוספתו של הקדוש ברוך הוא מרובה על העיקר, ובוודאי שגם העיקר של השם יתברך הוא בלי גבול, רק שענין תוספתו הוא לרבוי ענין גם לזמנים אחרים. **(תורת אמת)**

◆◆◆

שמעתי מפ"ק זקיני מו"ר ז"ל בשם רבו הרבי ר' בונם ז"ל שהזהיר להחסידים ביום שמ"ע יתפללו הכל בציבור, בזה יתוקנו כל התפלות יחידים אשר התפללו בכל השנה. **(שפתי צדיק)**

◆◆◆

בשמיני עצרת בתפלת שחרית ומוסף ידבק גופו ונפשו מאוד בדביקת הבורא ברוך הוא, כי אז הוא ג"כ עת רצון גדול על כל השנה. **(אור עינים)**

◆◆◆

צריך לכוין בהתפלה מאד, כי בסוכות יש סיוע מסוכה ולולב משא"כ בשמיני עצרת, והוא העולה על כל הימים שמר"ח אלול עד עכשיו שהולכין מדרגא לדרגא. **(מראה יחזקאל)**

◆◆◆

ידוע מצדיקים אשר שמיני עצרת הוא עת מוכשר להמשיך גשמיות ופרנסה לישראל. **(אמרי נועם)**

◆◆◆

נהירנא כד הוינא טליא, שמעתי שאמר אדוני אבי הגה"ק זלה"ה בשם הרה"ק מוה"ר נפתלי מראפשיץ וכל הענין איני זוכר רק זאת מה שאני זוכר, שאמר על הפסוק (בראשית כד, יד) הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם לגמלך אשקה, דידוע מספרים הקדושים דמראש השנה עד שמיני עצרת העיקר לבקש רק על רוחניות לבד ולא עסקי עולם הזה, ובשמיני עצרת שהוא בחינת שאל מה דבעי, מותר לבקש אז על ענין עוה"ז, שהשי"ת ישפיע לנו בריאות ופרנסה טובה, והנה מבואר בשם האר"י ז"ל דבשמ"ע מאיר שם כ"ד עיינין, וזהו הטי נא כדך ואשתה, ואמרה לא לבד שתשפיע לתלמידי חכמים יהי' כל טוב. **(דברי יחזקאל)**

◆◆◆

בשמיני עצרת נמשך בחי' שמחה בתורה על כל השנה, דהנה עסק התורה אין צריך להיות בקרירות, כי אם ללמוד בשמחה ותענוג (בלשון אשכנז קוועל) כמארז"ל (שבת ל' ע"ב) וכן לדבר הלכה, וכתיב (תהלים יט ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב, ושמחה זו בתורה נמשך בשמיני עצרת, ולכן נקרא שמחת תורה. **(מגן אבות)**

◆◆◆

ענין שמחת תורה שהשמחה של כל השנה בתורה ומצות נכלל ביום אחד, שהוא כללות כל השנה. **(לקוטי תורה)**

◆◆◆

מבואר ג"כ בספרים הקדושים דהאדם אם משמח עצמו בשמחת תורה, אזי מוריש זה התורה לבני בנים עד סוף כל הדורות. **(הישר והטוב)**

◆◆◆

לכאורה למה נקרא שמחת תורה, ומה גם (זוהר ח"ג ע"ג) שהקב"ה ואורייתא וישראל חד (וכו'), ונראה על פי משל, כי עינינו רואות כשר יזכה איש פשוט שפל ערך להיות על שמחת צדיק מפורסם כשושנה נשואין לבנו או בתו, והיה לו ככמה

יגיעות לכתת רגליו ממרחק רב, וכאשר יזכה להיות שמה על שמחתו, אז משמח את עצמו מאוד מאוד, ומפזז ומכרכר בכל עוז ומרקד בכל כוחו, וכאשר שואלין אותו לשמחה זו מה זו עושה, ישיב על מה לא אשמח שאיש פשוט כמוני שפל ערך זכה להיות על שמחת בת מלך מלכי רבנן, אשר כמה אלפים אנשים גדולים חורי ארץ באו לכאן ממרחק בהוצאת מרובים, ואנכי עני ואביון שפל ונבזה זיכני השי"ת להיות ג"כ עמהם על שמחה זו, והנמשל מובן, ולכן אילו היה נקרא שמחת ישראל, הרוצה לשמוח היה צריך להיות בבחינת ישראל, לקיים תורה ומצות כראוי, משא"כ כשנקרא שמחת תורה, והוא שמחת ה' כי כל התורה שמותיו של הקב"ה (זוהר ח"ב קכ"ד) וקב"ה ואורייתא וישראל (בחי' ישראל) חד ותורה נקרא בזוהר הקדוש ברתא דמלכא, לזה כל איש כקטן כגדול אפילו השפל ערך צריך לשמוח בשמחתה, וגם עוד יותר כמשל הנ"ל ולזה ראינו מפשוטי עם בני ישראל ששמחים עוד יותר ויותר. **(בית יעקב)**

◆◆◆

שמחת תורה היא הכנה לכל השנה להיות קבוע בתורה כמשאחז"ל על שלא ברכו על תורה תחלה, ולכן בתחלת השנה יש שמחת תורה שיתבונן האדם גדולת התורה שהם דברי אלקים חיים, וע"י התשוקה והשמחה להתדבק בתורה, נשאר אח"כ דבקות מעסק התורה כמ"ש במדרש וזאת הברכה יש ברכת התורה לפניה ולאחריה וכן אף אנשים סוחרים שבכל השנה אין עוסקים תמיד בתורה, מ"מ ע"י השמחה בתחלת השנה שקובע בלבו וקשה לו לפרוש מדברי תורה, מועיל לו שלא ישכח לגמרי אף שעוסק בדברים אחרים, וכתיב (דברים לג יח) שמח זבולן בצאתך, וקשה כי למה ישמח בחלק זה, שהוא עצה שע"י השמחה קודם שיצא לסחורה ע"י זה יהי' נשמר בצאתו, ולכן יש שמחת תורה בתחילת השנה. **(שפת אמת)**

◆◆◆

השמחת ההקפות, לפי שהוא שמחה דספר תורה עצמה, גבוה הוא הרבה גם מבחינת שמחת בית השואבה. **(סידורי הרב)**

◆◆◆

אחז"ל יומא (פג) מי שאוחזו בולמוס הוא הס"מ שמבלה הכל, כי בולמוס אותיות ס"מ, מאכילין אותו הקל הקל הוא קולות שמזמרין בשעת הקפות שעי"ז מבטלין אותו. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

ע"י ההקפות ביום שמ"ע ועושין שמחת תורה, עי"ז מבטלין גיהנם של א"ש ושל"ג, כי שמ"ע הוא ביום כ"ב ושמחים עם התורה, שכן תור"ה עם כ"ב עולה א"ש של"ג. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

ארבעה מינים שבלולב הם כנגד ד' אותיות הוי"ה, בניקוד קמץ, ושם זה הוא שם של חסד רק שאין להחסד התפשטות, וזהו סוד וקמץ הכהן (ויקרא ח' יב) וחג שמיני עצרת הוא נגד ד' אותיות השם הק' הוי"ה בנקודת פתח, היינו שבחג הזה יש להחסד התפשטות בכל האורות העליונים ובכל העולמות העליונים ובכל כוחות עליונים ותחתונים, וכל זה על ידי שאנו עושין הקפות ומשמחין בשמחת תורה. **(אוהב ישראל)**

◆◆◆

ודוד מפזז וכרכר לפני ארון ברית ד' (שמואל ב ו' טז) ומיכל שחקה, ע"כ לא היה לו בנים, נמצא ע"י הקפות שמרקדים עם התורה יכולין להמשיך בנים וגם רפואה, כי הקפ"ה עם בני"ם עולה רפוא"ה. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

היסוד העבודה היה אומר לאברכים להקפיד להקיף הקפה שישית עם הספר תורה בשמחת תורה, ואם לא היה בידם ס"ת בזמן ההקפה, יקחו לידם ס"ת אחר הקפת הציבור, ויקפו בזה הקפה ששית שזו תיקון לפגמי שמירת הברית. **(אבקת רוכלים)**

◆◆◆

מה שמרקדין ומשמחין כל כך בשמח"ת, נודע מה שאמר בזה הרה"ק מוה"ר יצחק אייזיק מקאלוב זצ"ל להסביר על פי משל לאחד שבא לבית מלון וצוה לתת לו מכל טוב מאכלים טובים וחדרים נאים ביותר, ככה עשה לא יום אחד ולא יומים, עד שבא בעל הבית אצלו עם חשבון גדול שישלם, אמר אין לי לשלם, וא"ל הבעה"ב אם כן אמסור אותך לממשלה, שיתנהו אל בית הסוהר, א"ל ומה יהי' לך מזה הלא לא תרויח בזה כלום, אך כיון שאין לי לשלם ארקוד לפניך ריקודים נאים מה שאני יכול, ועל ידי זה יתרבו הבאים כאן ותרויח ע"ז ממון הרבה כפי התשלומין המגיע לך, וכן הוא בשלנו שבכל הימים נוראים אנו מבקשין בני חיי ומזוני, ומבטיחין להקב"ה להטיב מעשינו, ובהגיע יום שמח"ת ואין לנו מה לשלם, רוקדין לפניו ית' בשמחת תורתו, ומכניסין בזה הרהורי תשובה בלבות בני ישראל, ועל ידי זה יתרבה מצות ומעשים טובים עכדה"ק. **(אגרא דצבי)**

◆◆◆

ואמרתי כבר דבדברי חכז"ל מצינו רקידה משמש בשני פנים, הא' הוא לשון רקידה ושמחה של מצוה וכמ"ש כיצד מרקדין לפני הכלה, ותו מצינו במלאכת שבת דאחד מן הל"ט מלאכות נקרא מרקד ולא לחנם קראו חכז"ל לשני דברים הללו בלשון אחד, דהנה תכלית מלאכת ההרקדה הרי הוא לברר את האוכל מתוך הפסולת וכמו"כ תכלית הרקידה בשמחה של מצוה הוא שיבררו את עצמן היטב (מ'זאל זיך גיט דורכזיפן) ולזרוק ולרחק מתוך עצמו את הפסולת והרע וישאר אך האוכל והטוב, ועל כן הוא נקרא ג"כ בשם רקידה, וצריך לכוון לזה בשעת הרקידה שיבורר האוכל מתוך הפסולת וישאר אך טוב, וידוע מה דאיתא בזוה"ק במקום א' (בפ' ויחי) דעל החטא הידוע רח"ל לא מהני תשובה ולית לך חובא בעלמא דלא אית לי' תשובה בר מהאי, וטעמא דמילתא כבר מבואר בספה"ק מפני שהתשובה צריכה להיות באותו אבר שחטאו בו כדי לתקן אבר הפגם בסיבת החטא, וכמ"ש רז"ל והחטא הזה רח"ל הוא ע"י כח כל האיברים ונעשו כולם פגומים ח"ו, וע"כ קשה התשובה בזה, ובדברי חיים (נח) כתב דמסנ"פ באמת להשי"ת מהני והוי תיקון גם לזה, ולפי"ז יתכן דריקוד של מצוה שהוא ג"כ עם כל הגוף וכל האיברים יחד ג"כ הוי תיקון אף לחטא הזה. **(דברי יואל)**

◆◆◆

ענין של שמחת תורה שישראל שמחים בהתוה"ק ומרקדים בהתורה, והריקוד הוא בחינת בירורין בירור אוכל מתוך הפסולת בבחינת כיצד מרקדין, שלא ירקד מחמת מנהג העולם בהבלים ושטותים ושמחת הוללות, רק הריקודים יהיו לשם

בירורין אוכל מתוך הפסולת, ועל ידי זה נעשה כל המשכות והשפעות החסדים, אל אל"ף למ"ד במילואו גימטריא הק"ף שעל ידי ההקפות נמשכים כל החסדים משם א"ל. **(ברכת דוד)**

◆◆◆

אדוני אבי ז"ל היה אומר בשם אא"ז ז"ל בזה"ל, מה הם הריקודין איני יכול להגיד לכם אבל זאת אני אומר, שכל תפלות שאין להם עליה בכל השנה, ביום זה אנו מעלים אותם על ידי הריקודים. **(מקרא קודש)**

◆◆◆

א"י נפשי חולת אהבתך אנא א"ל נא רפא נא לה וכו', דלכאורה יל"ד למה כפל לומר תיבת "נא" פעמים ושלש ולכאורה הוא יתור לשון ללא צורך וצ"ב הכוונה, ואפ"ל עפ"י המבואר בספרן של צדיקים דע"י כח השמחה של מצוה ששמחים בשמע"צ ובשמח"ת יתעלו ויתוקנו כל התפלות שהתפללו בימים הנוראים שעברו עלינו, ולז"א נפשי חולת אהבתך, דהנה אם ח"ו אין תפלות ישראל מתקבלות ברצון זהו המחלת לב היותר גדולה, וז"ש נפשי חולת אהבתך דמי יודע האם זכינו בכל אלה הימים הקדושים להתפלל תפלות אמיתיות שיהיו ראוים להתקבל ברחמים וברצון לפני כסא כבודו יתברך, ולזה בקשתינו שע"י כח השמחה של מצוה שאנו שמחים עתה בשמחת תורה יהי' תקנה לכל אותם התפלות, וזהו שאנו מבקשים אנ"א א"ל נ"א רפא נ"א לה, ונא יתפרש מל' תפלה ובקשה כאמרם ז"ל אין נא אלא בקשה להבוי"ת שעתה בשמחת תורה יהי' רפואה ותקנה לכל התפילות והבקשות הרמוזות בתיבת נ"א שהתפללו בימים המקודשים שכולם יעלו לרצון ויתקבלו לפני ה'. **(דברי יואל)**

◆◆◆

ביום השמיני עצרת תהיה לכם (במדבר כט לה) על דרך צחות כי כשמלך עושה שמחה של נשואין וכדומה, מוציא האסורים לחפשי ולחירות וצריך לאסוף אותן הביתה, והנה בשמיני עצרת זמן שמחת תורה כחתן יוצא מחפתו כביכול כידוע ליודעי חן מכוונת ברכת גשם, אז מוציא הניצוצות הק' ונשמות דאזלין ערטילאין לחפשי וחירות וצריך לאסף אותן הביתה, וז"ש וביום השמיני עצרת לשון כנישו ואסיפה כתרגומו תהיה לכם, והבן. **(ייטב לב)**

◆◆◆

שמענו מאבותינו זצ"ל בשם הגה"צ מהר"ם מקאסוב זצ"ל שאמר להחסידים בשעת שמחת ריקודין וזה לשונו רמסו הקליפות. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

אנו מכין כף אל כף בשמחת תורה, ועל ידי זה ננצל מן הכף הקלע. **(עטרת ישועה בד"ה בפ', דף ע"א ע"ב)**

◆◆◆

אדמו"ר זצוק"ל אמר שהשם הקפות הוא מלבד מה שמורה על פעולת ההקפה, מורה ג"כ על משמעות ההלוואה, על דרך שאיתא (אבות ג' טז) החנוני מקיף, כי השי"ת מלוה לאדם על השעה הזאת אור התורה, שמשה רבינו ע"ה התענה על זה ארבעים יום וארבעים לילה, ועלינו לשלם הלואה זו מעט מעט בכל השנה. **(אמרי פנחס)**

◆◆◆

אדמו"ר זצוק"ל היה לובש את הקאפעטע הלבן עם החגורה והמצנפת הלבנה אל ההקפות כמו שהיה לובש ביום הכפורים ובליל פסח, ואמר כי ביוה"כ אנחנו מתאמצים להתעלות ולהשתוות להמלאכים שנוכל לעמוד עמהם מעורבב ביחד, וע"כ אנו לובשים לבנים כמו המלאכים, ובעת ההקפות בא השי"ת וכל פמליא דיליה לעולם הזה לשמוע ההקפות עם הזמירות והריקודין של ישראל, כמו שבאים בליל פסח לעולם הזה לשמוע ההגדה כדאיתא בזוה"ק (ח"ב מ') וע"כ אנו לובשים לבנים בליל פסח להשתוות אל המלאכים שבאים בבתנו, וכן גם בהקפות שיך טעם זה. **(אמרי פנחס)**

◆◆◆

אדמו"ר זצוק"ל אמר שבכל הקפות מקיפים עם ישראל ג"כ מלאכי מעלה, השלוחים המביאים ההשפעה דקדושה לעולם הזה, ולכל מין שפע יש מין המשפיעים חסד להקפה א' מלאכים המשפיעים שמירה להקפה ב', מלאכים המשפיעים רחמים להקפה ג', מלאכים המשפיעים כח הניצוח להקפה ד', מלאכים המשפיעים הן להקפה ה', מלאכים המשפיעים כח התולדה להקפה ו', מלאכים המשפיעים עושר וכבוד להקפה ז'. **(אמרי פנחס)**

◆◆◆

מקובל לנו מהקדושים זי"ע אשר בליל שמח"ת באים הנשמות מגן עדן לראות הקפות ושמחת התורה אצל בניהם. **(עטרת ישועה)**

## אסרו חג

אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ כתב הרמב"ן בבוא לאדם התעוררות אהבת השי"ת, יראה לעשות תיכף איזה מצוה, וע"י זה יעשה כלי לאהבה, וזהו עד שתחפץ שתעשה לאהבה חפץ וכלי, וכן בנפול עליו יראה רוממות וכיוצא, ע"ש בדבריו, דהענין הוא דהיראה ואהבה הבאים מהשי"ת אם אין להם כלי להתצמצם בתוכם אינם נשארים בקיום, מה שאין כן כשעושה להם כלי נשארים בקיום, ועיין בספר קדושת לוי דמשום הכי נקרא חג השבועות חג העצרת, דגדלות היראה ואהבה הבא לישראל במתן תורה מצטרך לכלי שישראל הדבר בקיום, כמו הכלי שעוצר את מה שבתוכו, וכן בשעת מתן תורה נתן להם מצוה הגבל את ההר, לא תגע בו יד וגו' ומצות פרישה, ועל ידי זה נעשה בחינת כלי ליראה ואהבה שהשיגו ע"ש, והוא הנרצה אחר כל מועד יום אסרו חג, לעשות איסור וקישור להאור הנשפע לישראל בחג, על כן "אסרו" בגימטריא או"ר כל"י. **(אגרא דפרקא)**

◆◆◆

אחר היום טוב שהוא החול ישאר בהם קצת הארה של יו"ט אל החול, כי הארה הנמשכת להם ביו"ט היא קטנה ומיעוט, גם ביו"ט היו קצתן עומדים במקום החול, ויש יכולת אפילו אחר יום טוב בחול ממש להשאיר קצת הארה של יום טוב אל החול, וזהו אסור חג. **(פרי עץ חיים)**

לעילוי נשמת

# הרה"ח ר' ישראל פריינד ז"ל

## ב"ר יעקב שלום ז"ל

נלב"ע כ"א תשרי

---

הונצח ע"י בנו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

## מוה"ר חיים צבי פריינד הי"ו

אב"י בבארא פארק יע"א

---

לעילוי נשמת

# האה"ח מרת בלומא מלכה לעווי ע"ה

## ב"ר יצחק דוב ז"ל

נלב"ע כ"ב תשרי

---

הונצח ע"י בניה ידידינו החשובים

## מוה"ר אפרים משה הי"ו מוה"ר יעקב חיים הי"ו

## מוה"ר יואל צבי הי"ו ומוה"ר יוסף לעווי הי"ו

---




## המערכה על החינוך בעיה"ק ירושת"ו

רק ג' חדשים אחרי השתלטות האימפעריע הבריטית על ארצינו הקדושה, ימי מלחמת העולם הראשונה, נתנסה ירושלים בהתחלת שלשלת נסיונות, בנסיון של תנועות הציונות להשתלט עליה ולחולל את קדושתה ועתידה של החינוך הטהור שנתחנכו בה.

בהיות המצב בזמן ההוא קשה מנשוא על שלומי אמוני ישראל עם תום מלחמת העולם הראשונה, כשתושבי ירושלים היו דווים וכאובים מפחד המלחמה, וחיי הקהילה נחרבה ומוסדות התורה והחסד היו במצב נורא בעוני מחפיר, כתוצאה מזה שנפסק הקשר בינם לבין יהודי חוץ לארץ כתוצאה מהמלחמה הנוראה.

לעומת זה הצליחו הציונים מאוד להעביר תחת רשותם הרבה כספים שנמשך עליהם מעשירים יהודים תומכי תושבי ארץ ישראל, ועל אף שרצון הנדיבים היו לתמוך ולהשביע את פיות הרעבים שבארץ ישראל, לעזור לנצרכים ולתמוך בחולים ושבורי לב, בגדו הציונים שהסבירו בכל העולם שהם המתווכים היחידים להעביר כספים לארץ ישראל, וניצלו את הכספים כמקל פוליטי להצלחתם.

וכך שמו את ידם שלא ביושר על הכספים שנשלחו במיוחד לתמוך במוסדות התורה והצדקה של היהדות החרדית, על ידי קשיים פוליטיים שהיו להם, והשתמשו בהם לאיים ולהכריח את המוסדות להיכנע תחת ידם וממשלתם.


תמונה מהגענעראל אלענבי כשכבש חומת ירושלים

## ועד העיר ליהודי ירושלים המזוייפת

הציונים ימ"ש ידעו שהם צריכים לאמץ את כל כוחותיהם על ירושלים עיה"ק, מסה"כ חמישים ושש אלף יהודים שגרו בארץ ישראל כולה, גרו עשרים ושש אלף יהודים בירושלים לבד, וכך היו ציבור היראים הרוב החזק בירושלים וניהלו את הקהילות בירושלים ומשם יצא הקול לכל הארץ, וידעו טוב מאוד שבאותו הזמן שהציונים ישימו את ידם על ירושלים, מובטחים הם בשליטתם על כל הארץ כולה.

אחרי שהבינו והכירו שהקהילה בירושלים נמצא לגמרי תחת שליטת גדולי ירושלים ושלוחיהם הנאמנים, התחילו לעבוד מכיוון אחר, כ"ח כסלו תרע"ח, ד' ימים אחרי שהמנצחים הבריטיים נכנסו לארץ ישראל, [ביום כ"ד כסלו תרע"ח יצא ראש העיר דירושלים, אפאנדי אל חוסעיני, בדגל לבן להיכנע אל הענגלענדער שכיתרו את העיר, ויומיים לאחר מכן נכנס הגענעראל הבריטי **אלענבי** בראש חייליו בנצחון גדול, והתקיים 'קבלת פנים' גדול לכבודו, וד"ר וויצמאן שר"י עמד סמוך ממש להגענעראל, דבר שהצביע על התקופה הקשה החדשה שמתקרב ובא, כשהציונים ישתמשו במנצחים הענגלענדער לתפוס את השליטה על ירושלים בכח הזרוע], קרא ד"ר יעקב טהון אסיפה של ט"ו אנשים - ועל אף שהיראים היו הרוב הניכר בירושלים קרא רק ה' נציגים של הישוב הישן - ושם יסד ועד חדש **"ועד העיר ליהודי ירושלים"**.

[וויצמאן חזר בינתיים ללאנדאן, ובחדשים הראשונים

אחרי כבישת הבריטים, נעשו כל הפעולות של הציוניסטן ע"י ד"ר טהון הנזכר].

פחות משבועיים אח"כ ביום ט' טבת, קרא שוב אסיפה, ושם הציע לערוך "**בחירות**" על הנציגים שיציגו את הישוב היהודי, אצל המאנדאט הבריטי ששלטו אז בירושלים, מהלכו בעריכת בחירות היתה ברורה, לעשותה באופן כזה שהיראים ישארו במיעוט נציגים, על אף שהיו הרוב הברור.

[תוכניתו היה שבמקום לערוך בחירות כרגיל, ייחדו נציגים להרבה קבוצות, ויחלקו את התושבים לקבוצות, לדוגמא: הסוחרים מקבלים ה' נציגים, בעלי מלאכה ד', רופאים ופרופסורים ד', אבל המלמדים ובני הישיבה יקבלו ב' להספרדים וב' להאשכנזים... וכן שאר הנציגים יבחרו באופן כזה שישמש להאינטערעסן של הציונים].


בחירה

לועד־עיר למקהלות האשכנזים חי"ו

בעה"ק ירושלם תובב"א.

ועדת הבחירה. עדיד ועד העיר למקהלות האשכנזים

רשימת כל בני עדתנו מגיל של שלשים שנה ומעלה

כמובן שציבור היראים לא נשארו אדישים לשמוע דבר זה, וב"ב טבת נערך אסיפה דחופה מרבני ונכבדי קהל האשכנזים בירושלים, ובמקום נתייסד ה"**ועד העיר למקהלות האשכנזים**", כתשובה נגד ל"וועד העיר הציוני".


מודעה

מתכבדים אנחנו להודיע לבני עדתנו הקהל האשכנזים פעה"ק תוב"ב כי חננו נגשים ביום ' לחו' לתוציא לפועל את בחירת חוער העיר האשכנזי ע"פ האפן הפרופוציונלי כמו בשה"ע.

תחתל הבוחר מתבקש שלא למסור את הקולות אלא לנאמנינו שיהיה בידם פנקס חתום בחותם הועד העיר לקהלת האשכנזים הח"מ וכן רשימות הבחירה חתימה חתומות בחותם הנ"ל.

אדר התרי"פ

ועד הבחירות

שע"י **הועד העיר האשכנזי**

וכצפוי פרצה מחלוקת עזה בין ב' הועדות, וניכרה במיוחד כעבור כמה ימים וב' משלחות נפרדות מב' הועדות עלו אל סיר ראנאלד סטארס, המושל הצבאי דירושלים, לדרוש בשלומו ולברכו לכבוד החגא של הנוצרים לכבוד השנה החדשה, ושניהם דיברו בשם "יהודי ירושלים", דבר שכמובן הגביר את המלחמה בין שני הצדדים.

כמה חדשים נמשכה המלחמה, ובמשך הזמן ערכו שני הועדות בחירות, "**ועד העיר האשכנזי**" ערכה בחירות ונבחרו ע"י אנשים שבחרו בכ"ג חברי הנהלה כמנהלי היהדות החרדית בארץ ישראל, ליושב ראש נבחר הגאון רבי **ברוך ראובן שלמה הלוי יונגרייז** זצ"ל, ומתחתיו כ"ג חברי הנהלה.

[רבי ברוך ראובן שלמה היה תלמיד חכם עצום, קנאי ומגדולי עסקני היהדות החרדית שחבלים נפלו לו בחלקו כשהיה לו חלק גדול מאוד בהצלת היהדות החרדית בירושלים עיה"ק, בנו היה הגאון המפורסם רבי **דוד יונגרייז** זצ"ל ראב"ד העדה החרדית].

על אף שהצליחו הציונים לתפוס ברשתם נציגים של עדת הספרדים בעיר, ראו בבירור שרוב מוחץ של תושבי ירושלים תומכים בועד הכללי האשכנזי שתחת הנהגת גדולי ישראל, בזמן ש"ועד העיר" של הציונים משכו ברשתם רק אחוזים קטנים, והי' בסה"כ י' אחוז מאלו שתמכו ובחרו בבחירות ל"ועד הכללי האשכנזי".

[וצריך לציין, שמפחד הממשלה החדשה של הענגלענדער, שנחשב כזה שהם תחת השפעת הציונים, ולכן הם נגד היהדות החרדית, נבחרו לועד השבעים גם כמה חברי הנהלה שאינם חרדים, שהיו שונאים להציונים כל אחד מסיבותיו האישיות, אחד מהם היה ד"ר נפתלי ווייץ שנבחר ל"סגן הראשון" תחת הרב יונגרייז, בכדי לשמש כנציג ועד הכללי האשכנזי אצל הענגלענדער].

בדרך הטבע היה דבר זה צריך להיות סופה של המלחמה, כשראו כולם שהיראים וגדולי ישראל הן המה שמנהיגים את ירושלים, ועל הציונים להניח את נשקם, אבל כדרכם הנלוזה עוקרי הדת לא שתו

לבם למה שהציבור רוצה, והשתמשו בביטוי "רוב" אף שלא היו רק מיעוטא דמיעוטא, ובכח הכספים וכח הזרוע של הממשלה של הגוים ניסוי בכל עת להשתלט על עם ה' היושב בציון.

## הועד הציוני העצמאית

בשלהי חודש ניסן תרע"ח הגיע לארץ ישראל לראשונה ד"ר חיים ווייצמאן שר"י הידוע לשמצה, והגיע בראש של **"הציוניסטישע קאמיסיע פאר פאלעסטינע"** הועד הציוני לפאלעסטינע, ועד שהוא בעצמו הקים ולא היה לו שום כח לא חוקי ולא פוליטי, אבל מעשה שטן הצליח, ווייצמאן הצליח להראות כאילו ה'ועד' הם שליחים מיוחדים של הממשלה הבריטית, דבר שקנה שביתה אצל ההמון עם, וגם אצל מנהיגי היהדות החרדית בארצינו הק'.

## ה"וועד הלאומי"

הציונים בראשות ד"ר ווייצמאן בראותם שציבור היראים מאוחדים נגד ההשתלטות הנבזית ונחושים בדעתים להגן על קדושת ירושלים בכל הכוחות, הבינו שלא יצליחו לשבור את חומת הקדושה במהירות, ובוודאי שבדעותיהם החופשיות לא יצליחו להיכנס אל עיר הקודש, וכפי שהתבטא ווייצמאן: **"כל עוד ה'קלייזל'** (בכוונתו על כח הרבנות והנהגת קהילות היראים) **פועלים בירושלים, אין תקוה לתנועותינו לקבל בעלות על הישוב".**




כשווייצמאן נתקל בחומה בצורה של "אל תגעו במשיחי" ואחרי הכשלון של "וועד העיר" לקחו על עצמם הוא וידידיו לנסות מצד אחר, והחליטו שהם צריכים כח רבני מצדם בכדי לטשטש את ההמון עם, ובכך יוכלו להעביר את היהדות החרדית לצדם.

אבל מקודם היה צריך שיהיה לו ארגאניזאציע שתחתם יוכל לשחק את המציאות 'להביא רב לירושלים'.

עוד שנים קודם לכן כשהיו עדיין תחת ממשלת הטערקן, ניסו בתנועת הציונים להקים ארגון לאומי לכל יהודי ארץ ישראל, שכמובן יהיה תחת שליטתם, ועד הזמן הזה לא היה הכח בידם להעבירו, אבל כשנודע ונתברר שהענגלענדער יכבשו את הארץ, התחילו בחזרה להרים את ראשם.

ובגמר המלחמה התחילו בפעולות נמרצות להקים את ה"**וועד הלאומי**", ולאור כשלונם בהשתלטות על ירושלים, התחילו בעבודתם ביפו ששם היה להם תמיכה גדולה, ובאסיפותיהם הראשונות לא הזמינו אפילו כמעט מירושלים, ועל אף שגרו שם כמחצית מתושבי הארץ היהודים, היה להם רק ד' נציגים באסיפות הראשונות.

למעשה הצליחו הציונים לקרוא לאסיפת הנבחרים בירושלים בחודש תשרי, ודאגו לכך שרוב המשתתפים באסיפה יהיו שייכים אל ציבור החופשיים הציוניים, ושם הקימו ויסדו את ה"**וועד הלאומי לכנסת ישראל**" שמטרתו ותכליתו הוא "**הכח העליונה לארגן את כל הצירים הציבוריים והלאומיים של העם העברי שבארץ ישראל, ויהיו נציגם הייחודי בארץ ישראל ובחוץ לארץ**".

באסיפה הוחלט שועד הלאומי יקבל בעלות על כל חיי היהודים שבארץ ישראל, וכן יעבדו לסדר "**חוקות הקהילות**" ויציעו אותם באסיפת הנבחרים הבא, ובהסבר אחר, רצו בפעימה להשתלט כבעלי בתים על כל יהודי ארץ ישראל.




מכלומר הוקם הוועד הלאומי כארגון של פעולות ומעשים טובים למען צרכי היהודים, דהיינו להקים בתי ספר, תלמודי תורה, מושב זקנים, ארגוני צדקה וכדו', אמנם המטרה האמיתית היתה להשתלט כליל על ירושלים וארץ ישראל, ובכך להעבירם על דתם רח"ל, ובדעתם דימו להיות הבעלי בתים על כל צרכי היהודים, ובכך להשתלט גם על הישוב הישן שבירושלים, ולקחו לעצמם הכל, השחיטה, כשרות, מקוואות, בתי דינים, חלקו כספים והגינו על כולם, הכל בכדי להשיג את מטרתם להשתלט על הישוב הישן ולתפוס ברשתם את היהדות החרדית.

בשעת ייסוד הוועד לא היה להם שום שררה ולא ייצגו כלל שום אדם או מוסד מהישוב הירושלמי, אבל אודות קשריהם

המסועפים עם הענגלענדער, קיבלו לידם כח עצום, וח' שנים לאחר מכן היו מוכרים אצל הממשלה כמייצגי היהודים בארצינו הקדושה.

## הבדלו מתוך העדה הרעה הזאת!

היהדות החרדית ניהלה מלחמה גדולה מאוד, עד שהצליחו להוציא את עצמם מהוועד הלאומי, מלחמה שלחמו בחירוף נפש בדם וביזע, אבל הצליחו לבסוף ברוב סייעתא דשמיא.

היהודים היראים בראשות הרבנים הגאונים והצדיקים רבי **יוסף חיים זאנענפעלד** ורבי **יצחק ירוחם דיסקין** זצ"ל, בראותם שהציונים משתלטים על הציבור, התחילו להתארגן בהתקוממות נגדם, בהרגישם את הסכנה הרוחנית המאיימת על ציבור היראים אם יפלו כולם תחת כנפי ווייצמאן.

תיכף לאחר האסיפה הנזכרת ששם יסדו את הוועד הלאומי, התחילו נציגי הציבור החרדי ללחום נגד זכות הועד לדבר בשמם, במיוחד עמד לימינם העסקן הדגול ד"ר **יעקב ישראל דעהאן** הי"ד, שאירגן משלחות של היהודים היראים אצל סיר הערבערט סעמועל שהיה השולט בארץ ישראל מטעם המאנדאט הבריטי.

על אף שסעמועל בעצמו היה תומך נלהב של הציונים, לא היה יכול להתעלם ממשלחת חשובה שבראשה עמד רב חשוב וניכר כהגה"ק רבי **יוסף חיים זאנענפעלד** זצ"ל, ולמעשה היה זה שעזר ליהדות החרדית לקבל עצמאות ולהינצל מצפרניהם הטורפות של הוועד הלאומי.

במיוחד הבינו עסקני ורבני וועד העיר, בראותם שהציונים משתלטים על הרבנים בירושלים, כי יש צורך גדול לייסד לראשונה בית דין נפרד, ואכן אז נתייסדה הבית דין המפורסמת **"בית דין צדק שע"י העדה החרדית"**.



אחים חרדים לדבר ה'!

יוצאים מקהלת הועד הלאומי

כלנו כאחד נצא

העד הנמני של עדת ישראל החרדית בא"י

מכתבם הנורא של רבני ירושלים נגד הר' קוק

## רבנות מטעם

הציונים לא נחו ולא שקטו, רצונם העזה להשתלט על הישוב הישן שבירושלים עיה"ק, הביא אותם לשלב הבא, והוא ייסוד **"רבנות"** עצמאית, שישמש בנאמנות את רצונם, ובזה להטות את לב היהודים שומרי תורה ומצוות, ולצודם תחת רשתם.

ולצורך כך קראו אסיפה שהוחלט שם להקים רבנות מטעם שיקבל את החותמת של המאנדאט הבריטי ששלטו בארץ, והקהל החופשיים ישלם את משכורתם, ובכך ישמש הרבנות כזרוע ארוך של הציונים וקהל החופשיים שבארץ ישראל.

השאלה הגדולה היתה, מהיכן אפשר להשיג סמכות רבני עם השפעה גדולה שיהא מוכן לקבל על עצמו את משרת הרבנות מטעם בירושלים, מי יתן להם רב שיהא מוכן להירתם לעגלת הציונות ולשמש את מטרותיהם נגד ציבור היראים בעיר ה' שמה.

ואז פנו להר' קוק, והוא לא איכזב אותם, ואכן הביאו אותו לירושלים וקבלו אותו כרב הראשי מטעם, וייסדו בית דין מטעם, ודבר זה הוסכם בחוק המאנדאט הבריטי כ**"קהילות וועד הלאומי כנסת ישראל"**.

בכדי שיהא לזה תוקף חוקי החתימו הציונים כמה מנהלי מוסדות וארגונים בירושלים על כתב הרבנות להר' קוק, וכך נולד העגל הזה בשם **"הרבנות הראשית לארץ ישראל"** לדראון עולם עד היום הזה.

[יותר בהרחבה אודות פעולות ההרסניות של ווייצמאן שר"י ואודות הר' קוק, נבאר עוד בעזהשי"ת בארוכה, ובכדי שלא להלאות את הקוראים נחזור למה ששייך לענינינו].

# חודש היציאה

בשנת תרפ"ב אישר המאנדאט הבריטי את "חוק קהילות הדתיות" אשר דרש שכל קהילה דתית בארץ צריך להקים ארגון שיציג אותו בפני מושלי הארץ הבריטיים, ואודות קשריהם הטובים של הציונים עם הענגלענדער הצליחו בוועד הלאומי הציוני, והמאנדאט הציבו אותם בראש והטילו עליהם להקים ארגון כזה לכל היהודים שבארץ ישראל.

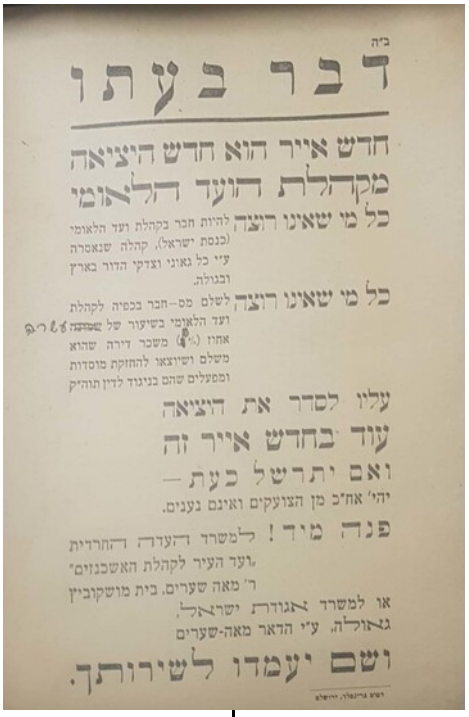
אך ברוב סייעתא דשמיא הצליחה היהדות החרדית לעכב שהחוק לא יאושר תיכף ומיד, חוק שהיה מכריח על היראים להיות כפופים תחת הנהגתם החופשית של הוועד הלאומי.

תיכף מההתחלה הודיעו היראים נחרצות ודרשו במפגיע שבשום אופן אינם רוצים להיות בארגון אחד עם האנשים החטאים האלה, וכאשר השתדלנות אצל הענגלענדער לא הניבו תוצאות, פנו היראים אל האומות המאוחדות שבזשענעווע - אלו שקדמו לארגון האו"ם - שיאשרו את דרישתם וזכויותם הדתית.

ואכן על ידי השתדלנות של הרה"ח ר' קלמן וועבער, נשיא הארטאדאקסישע קאנצעליי שבסלאוואקיע, אצל שר החוץ של סלאוואקיע עדווארד בענעש שהיה ידוע ומפורסם לאוהב ישראל, הצליחו את הבלתי יאומן שהאומות המאוחדות ציווי על המאנדאט הבריטי להכיר בזכויותיהם הדתיות של היהדות החרדית בארץ ישראל, ולא להכריח עליהם בכח את הנהגת הוועד הלאומי.

בינתיים עבדו ופעלו בוועד הלאומי ובהסתדרות להביא לארץ ישראל המונים מאנשיהם, ובמשך כשמונה שנים מהתייסדות הוועד הלאומי ניתוסף להם עוד אלפי עולים שהצטרפו אליהם והוסיפו לכחם של הוועד, ובשנת תרפ"ח כשהוועד הוכר כאפוטרופוס על כל יהודי ארה"ק, נמצאו בארץ ישראל בערך כתשעים אלפים יהודים.

אודות צוויים של האומות המאוחדות נכנס נקודה ביסוד החוק, ש"כל מי שרוצה שימחקו אותו מרשימת אנשי הקהילה צריך למסרו בכתב להוועד הלאומי עד חודש אחרי פרסום הרשימה", ומכיון שהרשימה הוכן בכ"ט ניסן, ניתנה באופן אוטומטי זמן


ב"ה

דבר בעתו

חדש אייר הוא חדש היציאה
מקהלת הועד הלאומי
כל מי שאינו רוצה להיות חבר בקהלת ועד הלאומי (כנסת ישראל), קהלה שנאטרה ע"י כל גאוני וצדקי הדור בארץ ובגולה.
כל מי שאינו רוצה לשלם מס-חבר בכפיה לקהלת ועד הלאומי בשיעור של שקלים אחוז (½%) משכר דירה שהוא משלם וישוצאו להחזקת מוסדות ומפעלים שהם בניגוד לדין תורה
עלינו לסדר את היציאה
עוד בחדש אייר זה
ואם יתרשל כעת —
יהי' אח"כ מן הצועקים ואינם נענים.
פנה מיד! למשרד הועדה הדחרדית
ועד העיר לקהלת האשכנזים
ר' מאה שערים, בית מושקוביץ
או למשרד אגודת ישראל,
גאולה, ע"י הדאר מאה-שערים
ושם יעמדו לשירותך.

במשך כל חודש אייר למי שרוצה לצאת מהוועד הלאומי למסור את דרישתו בכתב.

[לא היתה זה ישועה גמורה, מכיון שמתחילה עוד לא ניתנה רשות להיראים לייסד קהילה נפרדת מסודרת לעצמה, אבל על כל פנים היה זה ישועה שלא הוכרחו להיות בכפיפה אחת עין הכופרים החפשיים, ורק אחר כך קבלו רשות לייסד את העדה החרדית כקהילה עצמאית].

בדיוק שנה לפני זה קרא הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זי"ע לאסיפה של ע' רבנים ומורי הוראה מכל הארץ, ושם הוחלט ששום איש מהיראים אסור להם להיות חבר בקהילה שנותן רשות לנשים או למחללי שבתות וכדו' להיבחר, ועכשיו שהוועד הלאומי הוכר כמנהיגי היהודים, פרסמו הרבנים את פסקם הדורש מכל יהודי באשר הוא להוציא את עצמו מהוועד הלאומי.

הרשעים הארורים לא הסתפקו בזה ליתן להיראים להוציא את עצמם בפעם אחת לגמרי מקהילתם, רק בכל שנה ושנה פרסמו מחדש את הרשימה עם כל שמות יהודי ארץ ישראל, כולל היראים, ובכל שנה ניהלו מחדש קאמפיין גדול על ידי היהדות החרדית לכל אשר בשם ישראל יכונה, שצריכים להוציא את עצמם בכתב מן הוועד הלאומי.

מאז במשך השנים הבאות, נקרא חודש אייר אצל היהודים היראים בשם "חודש היציאה", החודש שבו יוצאים מן הגלות אצל היהודים ומשתחררים מהשרשראות שבקשו לקשור את היהדות החרדית, שנה אחר שנה ראו הציונים החפשיים וגירוריהם החרדים בראשות הר' קוק, איך שלערך כעשרים וחמש אלף יהודים הוציאו עצמם מהוועד הלאומי, ונכנסו תחת העדה החרדית, היה זה הישג אדיר להיראים, ובזיון גדול לוועד הלאומי שניסו להציג את עצמם כנציגם של כל כלל ישראל כדרכם של הציונים מאז ומתמיד.


אזהרה חמורה
כל הרבנים וכתי הדין
ספרדים ואשכנזים מא' ומחל'
היציאו איסור חמור
מאד על השתתפות
בבחירה זו
של ועד הלאומי
כל יהודי שבכוד התורה וכבוד א"י יקר בעיניו
לא ישתתף בבחירה זו
וכל המשתתף הרי זה פורץ גדר ושרים
יד בתורת משה
ופורץ גדר ישכנו כחש
אל תשתתפו
בבחירה האסורה

בפעם הראשונה שהוציאו הוועד בהכרח כרטיסים שבו יכולים להוציא את עצמם, רצו לצער את היראים וכתבו את הנוסח כדלהלן: **"הריני כותב בזה שהנני יוצא מכלל ישראל..."**, נענה החכימא דיהודאי הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זי"ע: **"הביאו לי את הדף, אני אהיה הראשון לחתום על זה, איני רוצה להיות חלק מכלל ישראל כזה!"**.

על הקריאה המפורסמת של היציאה מהוועד הלאומי יצא קול קורא היסטורי שנחתם ע"י גדולי מנהיגי הדור שבארץ ישראל וחוץ לארץ, וכה כתוב בקול קורא:

**"חובה קדושה מוטלת על כל מי שכבוד ה' וכבוד תורתינו הקדושה יקרים בעיניו ונוגעים ללבו, לדרוש בכל תוקף שיסורו את שמו מתוך רשימת עדת החפשיים, למען לא ישאר חבר בעדה אשר בתקנותיה הרימה יד בתורת משה, ובהיות וכל המתרשל נשאר עפ"י החוק ממילא חבר לעדת החפשיים, מחויב כל בר ישראל על פי דין תורתינו הקדושה להיות זריז ונזכר לעשות את כל הדרוש על פי חוקי הממשלה יר"ה ששמו יוסר מתוך רשימת עדת ועד הלאומי".**

ובאו על החתום: **הגאון רבי יצחק יוחם דיסקין, הגאון רבי משה קליערס גאב"ד טבריה, הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד רב ואב"ד פעיה"ק ירושלים, הגאון רבי אלי' קלאצקין גאב"ד לובלין.**

גם גדולי ישראל המפורסמים שבחוץ לארץ הצטרפו ופרסמו דעת תורה ופסק הלכה הדורש מכל אשר בשם ישראל יכונה להוציא עצמו מהוועד הלאומי. בין החותמים נמנו: **הגאון בעל חפץ חיים זצ"ל, הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק בעל משך חכמה זצ"ל, הגאון מראגטשוב רבי יוסף ראזען מדווינסק זצ"ל, הגאון רבי חיים עזור גראדזינסקי זצ"ל אב"ד ווילנא, כ"ק אדמו"ר בעל אמרי אמת מגור זצ"ל, כ"ק אדמו"ר מהר"א מבעלזא זצ"ל, כ"ק אדמו"ר בעל אהבת ישראל מוויזניץ זצ"ל, הגאון רבי מנחם מענדל ז'ק ראב"ד ריגא, הגאון רבי שלמה זלמן ברוין מק"ק פראנקפורט, והגאון מהרי"ץ דושינסקי זצ"ל בהיותו אבד"ק חוסט.**



# פסק דין

**מאת רבותינו הגאונים והצדיקים ראשי אלפי ישראל ונולת אריאל שבארץ הקדוש ושבחו"ל**

בקשר עם פרסום הרשימה של עדת ועד הלאומי הנני מתרשם בזה שוב את פסק ההלכה של נאמני וצדיקי ארץ ה"ל אשר מצאו חובה קדושה להודיע לכל התדהים לדבר ה' באה"ק תובב"א

**שאסור על פי ד"ת לכל ישראל כשר להיות חבר לעדה זו המיוסדת בתקנות מתנגדות לחוק התורה. וחלילה לכל בר ישראל להשתתף בעדה זו בשום דבר.**

חובה קדושה מוטלת על כל מי שכבוד ה' וכבוד תורתינו הקדושה יקרים בעיניו ונוגעים ללבבו לדרוש בכל תוקף שיסורו את שמו מתוך רשימת עדת החפשים. למען לא ישאר חבר בעדה אשר בתקנותיה הרימה יד בתורת משה. ובהיות וכל המתרשל נשאר עפ"י החוכה מטילא חבר לעדת החפשים

מחויב כל בר ישראל על פי דין תורתנו הקדושה להיות זריז ונשכר לעשות את כל הדרוש על פי חוקת הממשלה יר"ה ששמו יוסר מתוך רשימת עדת ועד הלאומי.

רבני הנדות הספרדיות באה"ק

רבני הגאונים הצדיקים אשר בארץ ובגלה. אנים צריכים חוק, וברור הדבר בשמלה שעפ"י דת אסור להיות חבר בקהלת ועד הלאומי אשר הקצותי מתנגדות לעיקרי יסודי ההורות, וכל החרד לדבר ה' מחויב למלא נזירת חכמים ולשלח במשך חדש איזה הודעה לועד הלאומי להוציא את שמו מקהלתם. והשומע לנו ישכון שאנן ובטח מפחד רע, ויזכה לראות בישועת ישראל בב"א.

**יוסף צבי דושינסקיא**

בשליחות הכתובה לשועת קהלתו



בס"ד

מאת כ"ק הגה"צ בנש"ק,

**אדמו"ר מויזניצא** שליט"א

שוכמים לכבוד ידידי הנגדים החסידים הנכבדים המופלגים הישבים על אדמת הקודש בארצנו הקדושה תו"ו:

אחדשה"ם באה"ר היות שנודע לי כי עפ"י חוקת הקהלות החדשה באה"ק נתן האפשרות לאחינו החרדים לדבר ה' להתאחד בקהלה מיוחדה העומדת ברשות עצמה ע"כ אמרתי לפנות אליכם **בבקשה נמרצה** ולהעיר את לבבכם על **החוב הקדוש** המוטל עליכם שתתחברו כולכם **להקהלה החרדית המיוחדה אשר יסדה על אבני קודש ולא ח"ו אל הקהלה של העד הלאומי** אשר לא בתורת ה' יסודה והשרית' יעזור שתתרומם קרן התורה ונזכה לראות בנחמת ציון וירושלם ובקלות לציון ברנה

הב"ד יחידים דרוש מבקשם על הני"ל ומשפשה לישועת ה' מבהרה

הק' **ישראל בהה"צ מוהר"ב** עלמה"ה

רשום אזקערמן



בס"ד

קבלתי מכתב מכיק אחי מרן שליט"א, בדבר חוקת הקהלות, והיות שהענין עשוי בקרוב על הפרק לואת הנני מפרסמו.

נחמי' אלשר.

כ"ה. יום ה' מטות, תרפ"ז.

אהובי אחי היקר הרב ר' נחמי' שליט"א.

גין החדשות אשר נתחוה שביכולה החדרים לחקהל ולעמיד על נפשם, לצאת מן הועד הלאומי, אשר בפי שפסקו הרבנים הוא איסור ע"פ דין להיות בתוך הועד הנ"ל שאינו ע"פ חוקי התורה, לזאת הנני שתוריע בשמו אשר כל ירא וחרד יעשה כן, ויוצא מ"ע בפועל מועד הנ"ל באשר ניתן לנו הרשות מאת הממשלה.

מ"ד אחיך הדוש

**אברהם מרדכי אלטר מגור.**

פנימי הרמ"ה בלתי מוגה

# משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

## שמחת השבע ברכות לנכד הגאון הגדול דומ"ץ קרית יואל שליט"א

בן לחתנו הרה"צ רבי יוסף מרדכי וואגשאהל שליט"א

## באולם "כינור דוד" – בקרית יואל יע"א

יום ה' פרשת שלח תשפ"ב לפ"ק

**יכיל בקרבו הנושאים כדלהלן:**

ד' החי' הרי"ם שנסיון המרגלים עוד יהיה לפני עת הגאולה כשמנהיגי ישראל יטו מדרך הישרה ◆ ד' הרה"ק מקאצק שיהושע וכלב הסירו את בגדי המרגלים ◆ שאלה אודות הנהוג להשכיר קאר"ס כשהוא מלא בגעזעלי"ן ומתנים עם השוכר שהוא יחזירו גם כשהוא מלא, והיות שהמחיר שלה עולה ויורד יש חשש ריבית של סאה בסאה ◆ ד' המאירי והבית אפרים שבאיסור ריבית דרבנן כגון במקח וממכר אפשר לתלות את הריבית בשכר טירחא ◆ ד' המהרש"ם שבריבית מקח וממכר אפשר להערים בשכר טירחא ◆ ד' הטו"ז שאפשר לשלם בריבית אם לא אמר בדרך הלוואה ומחלוקת החוות דעת והחכמת אדם על דבריו ◆ השבילי דוד והתורי זהב מחזקים שיטת הטו"ז ◆ דו"ד אי דינו של געזעלי"ן הוא כמו 'יצא השער' שמותר ◆ ד' רש"י והרשב"א בביאור טעמם ההיתר של 'יצא השער' ◆ ד' השבט הלוי שדאללאר"ן נקרא בכלל 'יצא השער' ◆ החילוק במחירי הגעזעלי"ן תלוי בהטלת המס של העיירות ◆ ד' הש"ך שביצא השער בודקין לפי שער העיירות ומחלוקת המחבר והרמ"א אי בודקין לפי שער המדינה או שער העיירות ◆ בענין עצה לזכות את השוכר בגעזעלין כדי שיהיה לו ההיתר של 'יש לו' ◆ ד' הרמ"א שההיתר של זיכוי הוא רק רק כשהוא לטובתו ◆ ההיתר של 'יש לו' בעינן לכתחילה שיהא מדעת שניהם ◆ בענין ריבית מאוחרת שהשוכר מחזיר געזעלי"ן מלא על גדותיו יותר ממה שקיבל בעת שכירתו ◆ ד' הרא"ש והחוות דעת בגדרי ריבית מאוחרת ◆ ד' המנחת יצחק שכשהלווה מוותר על כמה פרוטות אינו נקרא ריבית ויכול לומר לו להפרישו לצדקה.

**הגאון הדומ"ץ שליט"א:** די וואך איז דאך פרשת שלח, כ'האב געזאגט פריער אז ווען דער רבי ז"ל וואלט ווען געזעהן דעם שטיקל חידושי הרי"ם די וואך אין די סדרה, וואלט דאם אים געווען א שטארקע הנאה. ס'איז דא אין ספר הזכות פון חידושי הרי"ם, דאם איז כתב יד קדשו, נישט פון די תורות וואם מ'האט געהערט פון אים אין די שבתים ויומים טובים,[1] שרייבט ער דארטן אזוי, וואם איז געווען דער חטא פון כלל ישראל, די מרגלים זענען דאך געווען צעהן נשיאים, און באותו שעה וויסט מען זענען זיי דאך געווען צדיקים,

**רבינו:** כולם אנשים, רש"י זאגט דאם דארט אין פסוק 'כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות', ואותה שעה ווען מ'האט זיי געשיקט כשרים היו.

---

1 כידוע שהגה"ק בעל החידושי הרי"ם ז"ל הוציא לאור בחייו את הקונטרס מחידושי תורתו, וכינהו ספר הזכות, יען כי הוא דברי זכות על כלל ישראל, ושאר דברי תורתו נרשמו ע"י תלמידיו ובעיקר ע"י נכדו בספר שפת אמת המביא הרבה חידו"ת של זקינו הק'.

**הדומ"ץ:** יא, איז דער פסוק זאגט אז זיי זענען געווען ערליך, נו, אהרי רבים להטות, אז רוב זאגן אזוי נעמט מען דאך אהן אזוי, נו וואם איז געווען דער גרויסער חטא פון כלל ישראל, אז זיי האבן געגלייבט די מרגלים?.

נאר די תורה הק' האט אונז געוואלט לערנען, אז עם קומט א צייט וואם אפילו רוב מישראל, און אפילו גדולי ישראל, און זענען אזוי ווי ירבעם, אפילו זיי זענען רוב און אפילו זיי זענען געווען צדיקים, אויב על פי פשטות אז מ'קוקט און מ'זעהט אז זיי האבן זיך אראפ געגליטשט טאר מען זיי נישט אויסהערן, אפילו זיי זענען רוב, אפילו זיי זענען גדולים, אזוי זאגט ער, אזוי ווי ירבעם, דער חידושי הרי"ם זאגט אזוי.[2]

ער זאגט נאך צו נאך א נקודה, אז די תורה הקדושה האט אונז דאם געשריבן כדי מ'זאל זיך לערנען דערפון אז פאר ביאת משיח וועט נאכאמאל אזוי זיין, זאל מען זיך וויסן ווי אזוי צו ארוים לערנען...

---

2 וז"ל שם בספר הזכות: כתיב בפרשת ציצית לתקן חטא מרגלים, ולא תתורו פירש רש"י לבא ועינא ב' מרגלים, והיה חטא, שהגם שעשרה נשיאים עיני העדה אמרו כן, היה ראוי לבני ישראל שלא לתור אחריהם, והוא ללמד לכללות ישראל, שהגם שיהיה נביאי שקר או מנהיגים כירבעם ושאר גדולים, ויראו שנוטים מדרך השם יתברך לפי פשוט, לא ישמעו להם כלל, ואפשר יהיה עוד נסיונות כאלו קודם הגאולה, וציצית מתקן העינים וראיתם וכו' מביא זכרון.

גם כתוב לא תתורו וכו' לבבכם וכו' עיניכם אשר וכו' זונים, אם כן שכבר מקולקל לב ועינים, מה נשאר באדם שלא יתורו אחריהם, זה הבטחת השם יתברך שנשאר בכל נפש מישראל ניצוץ קדוש שיוכל להתגבר ולתקן שלא לשמוע ללב ועין, כמו המעשה (בגמ' מנחות דף מד) בזה שנדמה לו הד' ציצית בעדים, כבר היה סמוך לשאול תחתית והיה ערום, ובאו ד' ציצית והצילוהו, לכך אמר שכתוב בהם אני ה' שני פעמים, היינו שבא מן מצרים ביד חזקה לענין להיות לך לאלקים, מתעורר כל הנסים והנפלאות מיציאת מצרים לסיוע ועזר לאדם שרוצה לעבוד השם יתברך, עכ"ל.

עיין עוד שם בספר הזכות (ריש פרשת שלח) וזלש"ק: ...וגם על זה יחרד כל איש אם בארזים כו' אנשים שעמדו בהר סיני והיו קדושי עליונים נבחרים מהשי"ת שמעיד עליהם שהם צדיקים וראשי בנ"י מה היה להם בדיבה זו.

ובמקו"א כותב: ...גם יסתער לב אדם, [דאם] אנשים כאלו אשר העיד השי"ת עליהם שהם צדיקים וראשי בנ"י ואשר דיבר השי"ת עמהם פנים בפנים איך ובמה נכשלו...

די וועלטער איז עפעס א סאטמאר'ע שפראך... 'מנהיגים כירבעם ושאר גדולים'.

**רבינו קרא מתוך הספר:**

**"...הגם שעשרה נשיאים עיני העדה אמרו כן, היה ראוי לבני ישראל שלא לתור אחריהם, והוא ללמד לכללות ישראל, שהגם שיהיה נביאי שקר או מנהיגים כירבעם ושאר גדולים, ויראו שנוטים מדרך השי"ת לפי פשוט לא ישמעו להם כלל, ואפשר יהיו עוד נסיונות כאלו קודם הגאולה".**

**ואמר:** רוח הקודש הופיע בבית מדרשו, עפעס אזא אינטערסאנטער לשון.

דער פעטער ז"ל וואלט הנאה געהאט פון אזא וואורט.[3]

ער פלעגט אלץ נאכזאגן דעם מהרש"א אין סנהדרין (כו:) דארט ביי שבנא וסיעתו.[4]

**הדומ"ץ:** יא, אבער דאם איז פונעם כתב יד פונעם חידושי הרי"ם.

**רבינו:** ס'איז דא חידושים פונעם רי"מ (לקוטי הרי"ם) אויף תורה, איך האב עם אינדערהיים מ'האט צוזאם געזומען על

---

3 וע' בספה"ק ויואל משה סי' קעד, שבא ג"כ לבאר ענין זו, אשר לכאורה היה דעת המרגלים רוב כי הם היו עשרה, נגד יהושע וכלב שהיו רק שנים במספר ע"ש.

4 ע' שם בדברי המהרש"א: "שבנא הוה דרש בי"ג וכו'. ביאור המאמר כי סנחריב חרף מערכות אלהים חיים כמ"ש ביד מלאכיך חרפת וע"כ שבנא וסיעתו שבאו להשלים עמו היו מחשבותם לרעה על ה' וכאלו חשב לעבוד ע"ז דאמרי' מחשבה רעה בע"ז הקב"ה מצרפה למעשה וע"כ אף שהוא וסיעתו היו רובן של ישראל אין הולכין לרעה אחר הרוב אבל שבנא טעה בכל זה וכתב לסנחריב כי סיעתו שהוא הרוב השלימו ומייתי מהאי קרא כונגו חצם על יתר וגו' מלת יתר במקום הזה הוא מל' יותר כלומר שכתב לו כתב ופתקא בחץ שהוא וסיעתו יתר על חזקיה וסיעתו ואמר שע"כ היה ירא חזקיה כו' שהיה הוא וסיעתו יותר בא הנביא ואמר לו לא תאמרון קשר וגו' כי הקשר הזה שהיה להם עם סנחריב אין הקב"ה מן המנין הרוב שלהן וכינוי דאינו מן המנין כו' קאי על הקב"ה שהוא אינו מן המנין שלהם כי ביד מלאכיו חרף אלהים אבל הוא יתברך ב"ה במנין שלך ואין לך לחוש על קשר מניינם שהוא הרוב כיון שאין הקב"ה בקשר מניינם.

וע' בספה"ק ויואל משה סימן קנ"ו, ובדברי יואל לחג הסוכות דף תצ"ג תצ"ד.

התורה ליקוטים, מן הסתם דארף עם אויך שטיין דארט אויך.[5]

**הדומ"ץ:** דאם איז עקסטער וואס מ'האט געדרוקט פון כתב יד קדשו. ער זאגט 'מנהיגים כירבעם ושאר גדולים', מ'זאל זיי נישט אויסהערן די גדולים.

ער שרייבט אז ס'וועט זיין 'נסיונות כאלו קודם הגאולה' דאם וועט זיין דער נסיון אז ס'וועט זיין אזעלכע גדולים.

**רבינו:** מ'זאגט נאך א טייטש, פון איינעם פון די פוילישע רבי'ם, דארט אויפן פסוק (במדבר יד, ו) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם, אז זיי האבן דעמאלטס אראפגעריסן די בגדים פון די אנדערע מרגלים, זיי זענען דאך געווען נשיאים, ראשי בני ישראל המה שטייט אין פסוק, זיי זענען געגאנגן מיט מכובד'דיגע בגדים, און יהושע און כלב האבן דאם אראפגעריסן אז מ'זאל זיך נישט רעכענען מיט דעם, דאם הייסט קרעו בגדיהם פון די אנדערע.

**הדומ"ץ:** אז זיי זענען נישט קיין נשיאים מער, מ'זאל נישט מקבל זיין פון זיי.

**רבינו:** יא, ער זאגט אז זיי זענען געגאנגן אין שטריימל בעקיטשע, בגדי לבנים, און יהושע און כלב האבן זיי אראפגעריסן זייערע בגדים, דעם חלוקא דרבנן, 'צו וואס דארפט איר דאם אז איר קענט אזוי רעדן', אזוי זאגט מען נאך.[6]

*

**הדומ"ץ:** לעצטנס פרעגט מען אסאך שוועדע שאלות וועגן ריבית,

**רבינו:** אז מ'האט געמאכט דא א בית הוראה פאר ריבית פרעגט מען שאלות פון ריבית.[7]

**הדומ"ץ:** יא פון בית הוראה פרעגט מען כסדר, יעצט איז דא א נושא על הפרק, ס'איז אזוי היינט, מ'טוהט אין קארט"ס מ'האנדלט מיט קארט"ס, ס'איז דא יונגעלייט וואס פארדינגען קארט"ס, מ'נעמט זיך אוים דעם שבירות כך וכך, און מ'גיט אים א קאר שוין אנגעפילט דעם טאנק מיט געזאלין, און מ'זאגט אים, דריי וואכן ארום וועסטו באצאלן דעם און דעם שכר פאר די קאר, און דו מוזסט נאכאמאל אנפילן דעם טאנק, און אזוי עם צוריק געבן.

איז לכאורה טייטש, איך פארדינג דיר דעם קאר, און הוץ פון דעם בארג איך דיר דעם און דעם סכום געזאלין, און דו דארפסט מיר עם צוריק געבן, וועלט עם דאך א געהעריגע סאה בסאה,[8] די געזאלין פרייזן טוישן זיך כסדר קען עם דאך ווערן ווערד מער, איז אויב דאם הייסט אן הלוואה, האט ער

---

5 הספר ליקוטי הרי"ם שיצא לאור ע"י נכדיו בעיר בית שמש בשנת תש"ע, והוא ליקוט מכל חידו"ת של הגה"ק הנ"ל, וכן הוא שבפר' שלח מובא ד"ת הנ"ל.

6 מובא בספר 'אמת ואמונה' להרה"ק מקאצק ז"ל (אות תקי"ט) וז"ל שם: יהושע בן נון וכלב בן יפונה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם, והלא ידוע שהיו מן התרים את הארץ?! אך המרגלים היו ראשי אלפי ישראל, אין שטרייטלך מיט ווייסע יופיצעס [=עם שטרייטל ובגדים לבנים]. עכשיו שהוציאו דיבה על ארץ ישראל, אז יהושע וכלב, מן התרים את הארץ קרעו בגיהם צו וואס גייט איהר נאך אין שטרייטלך [=מדוע עדיין אתם הולכים עם שטרייטל?].

7 בשנה העל"ט נתחדש ע"י הנהלת קהלתינו הק' בקרית יואל יצ"ו, עפ"י הוראת רבינו שליט"א, לתועלת ריבוי הציבור השואלים, וועדי מקצועות שונות בקרב הבית הוראה, עם רבנים חשובים מיוחדים על כל מקצוע ומקצוע, כגון עירובין, מקוואות, שעטנז, ריבית וכדו'.

8 סאה בסאה משמעותו הלוואת סחורה בתורת הלוואה ולא בתורת מכירה, כאשר תשלום ההלוואה מתבצע בהשבת סחורה בכמות שווה לכמות שניתנה, בלא קשר לערך הסחורה. הלוואה כזו אינה נחשבת לאיסור ריבית מהתורה, אך נאסרה מדברי חכמים, מכיוון שקיימת אפשרות שעלות הסחורה תעלה וממילא התשלום עבור הסחורה בהשבת סחורה בכמות דומה, יהיה גבוה מהסחורה שנתקבלה כהלוואה. מסיבה זו, כאשר אדם מלווה לחבירו סחורה, עליהם לתאם את השבת הסחורה על פי שוויה שבאותו הזמן, ולא על פי הכמות.

מותר ללוות סאה בנגד סאה, אם יש ללוה מהסחורה בביתו. ונחלקו בגמרא, האם צריך שיהיה ללוה סאה בביתו או שמספיק שיהיה בביתו אפילו פחות להלכה כתבו הפוסקים שאין צורך שיהיה ללוה בכמות שכנגד כל ההלוואה אלא מספיק שיהיה ברשותו אפילו כלשהו, וכבר מותר ללוות סאה בסאה. היתר נוסף שנאמר הוא אם יצא השער, פירוש שיש לחפץ כבר מחיר קבוע, מה שאומר שבכל רגע נתון ניתן לקנות את החפץ כך שמתייחסים לחפץ כאילו הוא קיים ברשותו של הלווה כל הזמן מכוח זה שיכול לקנותו בכל רגע נתון.

ועי' בשו"ע סי' קס"ב סעיף א', דאסור ללוות סאה ע"מ לשלם בסאה, ואיסור זה הוא מדרבנן משום שמא יתייקרו הפירות בשעת הפרעון וכשיחזיר לו סאה פירות נמצא שמוחזיר לו בשווי יותר ממה שהלוהו.

געבארגט די געזאלין צו באצאלן אזא סכום געזאלין סיי אויב ס׳איז טייער און סיי אויב נישט.

**רבינו:** בפשטות, א קאר וואס מען פארדינגט מיט געזאלין איז פיל מער ווערד, ווי א קאר וואס מען פארדינגט וואס האט נישט קיין געזעלין, איך רעד נישט פון די שוויות פון די געזאלין, נאר דאס אז מ׳דארף זיך נישט מטריח זיין ניין נעמען געזאלין האט דער קאר וואס ער פארדינגט מער שוויות, פונקט אזוי ווי דער חילוק אין שוויות פון קאר׳ס וועלן ס׳איז ריין אפגעפיצט צי וועלן ס׳איז שמוציג, אזוי איז עס, איינער דינגט א קאר וויל ער קענען פארן דערמיט תיכף, אויב דארף ער נאך קודם גיין צו א גוט סטעשאן עס אנפילן מיט געזאלין, איז עס אים א גאנצע קאפ ווייי ער וועט טראכטן צוויי מאל צו ער זאל דינגען ביי אזא פלאץ, במילא קומט אוים אז נישט צוריק גיבן אנגעפילט איז א הפסד פארן משכיר פון צוביסלעך האבן ליידיגערע קאר׳ס פון געזאלין און ער וועט דארפן אויפהאלטן אן ארבייטער צו גיין אנפילן די קאר׳ס יעדע שטיק צייט, איז עס נישט ער בארגט סאה בסאה, נאר וועלן דו גענסט אים צוריק א קאר וואס איז נישט אנגעפילט מיט געזאלין, איז דער פשט אז דו מאכסט אים שאדן, איז דאס צוריק גיבן ווייניגער וויל עס איז געפאלן די פרייז, שאדן געמאכט פארן משכיר.

**הדומ״ץ:** למעשה קומט אוים, געט ער אים זיין שכר עמלו, נאר טאמער ס׳שטייגט די פרייז פון געזאלין.

**רבינו:** יא, דאס גענט ער וויל ער מאכט אים שאדן, וויל אז ער וועט נישט האבן קיין פולע קאר׳ס מיט געזאלין וועט אים זיין א שאדן אין די ביזנעס, און ער וועט דארפן ארויסגיין צולייגן אין יעדע קאר געזאלין, וואס וועט אים זיין א שטארקע טירחה, איז הוצאות פון די טירחה מעג ער דאך באצאלן.

מ׳טרעפט אזוי אין די גמרא (ב״ב קלח:) ביי תנו מאתים זוז לבעל חובי כראוי לו, זאגט די גמרא, נוטלן ונוטל את חובו, איי ס׳איז דאך ריבית נו וויאזוי צאלט ער אים מער, זאגט דער מאירי דארט,[9] אז דאס איז פאר כמה חסדים וואס ער האט אים געטון, דאס הייסט אז פאר א זייטיגע זאך מעג מען באצאלן אינאיינעם מיט די הלוואה, טאקע ער דארף ארויסזאגן ביים באצאלן אז דאס איז פאר טירחה, אבער ביי א דרבנן ווי מקח וממכר שטייט אין בית אפרים (שו״ת בית אפרים יו״ד סי׳ מ״א) אז אפילו אויב מען קען נאר תולה זיין אין שכר טירחה מעג מען מוסיף זיין וויל ריבית איז אגר נטר, און דאס איז משום שכר טירחה.[10]

באמת ס׳איז דא דער מהרש״ם אין א תשובה (ח״ג ס׳ קכ״ד),[11] ער זאגט טאקע אז ביי א הלוואה איז נאר דער סכום וויפיל מען צאלט פאר אזא טירחה, אבער ביי מקח וממכר וואס איז דרבנן איז ער אויך נוטה מקיל צו זיין אפילו מערים זיין און גיבן מער ווי מ׳צאלט געווענטליך פאר טירחה, ממילא קומט אוים דא איז דאך עס א דרבנן, און למעשה אויב וועט ער אים צוריק לייגן ווייניגער וועט ער אים שאדן מאכן, איז הייסט עס נישט קיין סאה בסאה, וויל ער לייגט טאקע נאר צוריק נישט שאדן צו מאכן און אלס שכר טירחה.

הייסט דאס אזוי, ער זאגט אים ׳איך פארדינג דיר די קאר, און די קאר האט אין זיך געזאלין, יעצט דו זעה עס זאל מיר נישט זיין קיין שאדן איך זאל עס נישט דארפן גיין אנפילן׳, איז אפילו ס׳איז יעצט וועלן מער צאל מיר עס אלס די

---

9 במאירי שם: ׳אמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי בראוי לו, נוטלן ונוטל את חובו, שאע״פ שאין דעתו קרובה אצלו כל כך כבנו וכאשתו, מ״מ אין בראוי לו מוכיח שבחובו הוא נותן, שאם כן לא היה מוסיף בדברים אלא שהיה אומר בחובו, הא אין בראוי לו אלא כמי שאומר ראוי לו לקבל מתנתי שכמה חסדים קבלתי ממנו, עי״ש.

10 עיי״ש שמבואר שאם מוסיף על ההלוואה משום שכר טירחה והוצאות הדרך אין איסור ריבית, כי הוא אינו אגר נטר, כי אם היה משלם לו מיד, הוא גם היה לוקח את ההוצאות והשכר טירחא.

11 וז״ל שם בשו״ת מהרש״ם: ...וא״כ הכי נמי בנידון דידן דהוי רק איסור ריבית דרבנן יוכל ליתן לו סך הנ״ל בעד טירחתו, ואף שהוא נותן יותר משיווי שכר טירחא, ויש להטעים ביותר לפימ״ש התבואות שור בבכור שור לפסחים בענין מכירת בהמות לפסח דדוקא דרבנן שרי הערמה ולא בדאורייתא, וכדבריו מבואר בשו״ת תשב״ץ (ח״א סעי׳ קל״ה) בדין מי שנדר הנאה מחבירו ורוצה לקבל הימנו טובת הנאה בהערמה מקופת הקהל ע״י שהמודר יתן לקופת הקהל, והביא שם מהש״ס פרק תולין וספק דהערמה בשל תורה אסור, עיי״ש....

...וא״כ ה״נ בהלואה דהוי איסור תורה נכונים דברי מבי״ט דבזה אי אפשר להבליע דהוי הערמה ניכרת, אבל בדרך מקח וממכר בדברבנן שרי הערמה.... ועיי״ש שמביא הרבה ראיות בזה , ומבאר החילוק בין איסורי דאורייתא ודרבנן לענין הערמה, עיי״ש בדבריו.

טירחה, אויב בלייבט די פרייז די זעלבע איז דאך עם פיל האט ער נישט די טירחה בכלל.

**הדומ"ץ:** ס'קען זיין מ'קען עם אפלערנען, אז ער זאגט נישט פאר יענעם אז ער בארגט אים די געזאלין, ער זאגט נישט דאם ווארט אז ער בארגט..., אין טורי זהב (יו"ד סי' קס"ב, א) שטייט,[12] אז אויב ס'איז דרך מכר, זאגט דער טורי זהב אז מ'מעג יא, איז לויטן טו"ז וואם זאגט אז אויב מ'זאגט נישט אז ס'איז אן הלוואה, נאר מ'פארקויפט, איז דא א היתר.

ס'איז דא חולקין אויף אים, דער חוות דעת פרעגט אויף אים אבער למעשה איז ער אויך מסכים צום טורי זהב אז ער זאגט נישט קיין לשון הלוואה, ער גיעט עם נישט לשם בארגן, ער מאכט דא א געשעפט, ער מאכט א מקח.[13]

דער בינת אדם, אין חכמת אדם, ער איז זייער שטארק מחמיר אין דעם,[14] אבער דער שבילי דוד (סי' קס"ב סק"א) ברענגט צו דעם בינת אדם און ער זאגט אז דער טורי זהב איז גערעכט, רבי מאטעלע הארנסטייפלער אין תורי זהב (שם קס"ב סק"א) איז אויך מסכים צום טורי זהב.

**רבינו:** אבער באמת דארף מען נישט צוקומען צו די זאכן [ההיתר של שכר טירחה והיתר של דרך מקח], ס'איז פשוט, אז ס'האט א דין פון יצא השער,[15] וויל רש"י אין בבא מציעא לערנט דאך אז דער טעם פון יצא השער איז אז עם "כיון דשכיחי למיזבן הו"ל כיש לו", היינט איז דאך דא איבעראל געזאלין צו קויפן.

**הדומ"ץ:** אבער ס'איז שווער צו זאגן דאם היינט, געזאלין זאל הייסן יצא השער?, עם דארף דאך האבן איין פרייז, געזאלין יעדן טאג רוקט זיך דאך דאם ארויף און אראפ.[16]

**רבינו:** יא, אבער יעדן טאג האט דאם א פרייז.

וויל באמת פארוואם איז יצא השער מותר, רש"י זאגט "דכיון דשכיחי חטין למזבין" איז עם כיש לו, און תום' זאגט אויך אז יצא השער איז עד כדי אז דער זאל קענען גיין קויפן מיט די געלט פון וואם ער האט באקומען, די סחורה, דאם מיינט אז דער עיקר איז ס'זאל זיין מצוי לקנות. אנדערע ראשונים זאגן א טעם, דער רמב"ן און דער רשב"א, זיי זאגן, וויל אויב איז לא יצא השער איז אדאזיל ואתי איחלוף ליה תרעי', איז לויט זיי דארף עם בפועל האלטן אויף איין פרייז מער צייט. אבער דער ריטב"א זאגט, אז מען דארף נישט חושש זיין אז עם וועט זיך טוישן די פרייז נאר אויב איז עם א זאך וואם האט נישט קיין אוועק געשטעלטע פרייז, און דאם קומט וויל ס'איז נישט מצוי צו קויפן, און עם דארף זיין מצוי צו קויפן.[17]

---

12 עי' שם (טו"ז סי' קסב סק"א), והיינו שמותר אפילו לפסוק שיתן לו סאה פירות בין אם יתייקרו ובין אם יזלו, דבהלואה כה"ג אסור לכו"ע, ובדרך מקח וממכר מותר, וכתב הטו"ז הטעם דכיון דהוי קרוב לשכר ולהפסד שאפילו בהלואה אין כאן איסור תורה, וכשהוא בדרך מקח וממכר מותר לגמרי.

13 דהקשה החוו"ד דמ"ש מפסיקה במעות על הפירות שהוא מכירה ממש ואפ"ה אסור לתת פירות אם נתייקרו אא"כ יש לו, או יצא השער, מ"מ מסיק החוו"ד שאפילו לפרוע במין אחר מותר להתנות כל ששני המינים מחירם שוה ברוב השנים, ומחדש החוו"ד שאין כאן דין פסיקה על הפירות בהקדמת מעות אלא דין מכירת פירות בהמתנת מעות, וכמו שמותר למכור בהמתנת מעות כל שאינו מעלהו הרבה, ה"נ הוי באינו ניכר כשמעלהו עבור המתנת מעות שהרי לפי שער של עכשיו מכר לו, ואע"פ שאם יתייקרו אח"כ בשעת פרעון תהיה ההעלאה ניכרת כל שבשעת מכירה נעשה הדבר בהיתר אין לחוש לכך, עכ"פ מוכח מדברי החוו"ד שמפרש דברי הטו"ז דמותר אף בלא היתר דיש לו או יצא השער.

14 עי' בחכמ"א כלל קלט (סי' יב, ב'בינת אדם' שם) וז"ל: ודוקא שנותן לו מין אחר דהוי דרך מכירה, אבל מעות במעות אפילו שניהם אינם יוצאין או פירות בפירות אפילו אמר לו בהדיא עד שאמצא מפתח, מכל מקום אסור, והוי ריבית קצוצה אם נותן לו יותר, ואינו מותר אלא שוה בשוה כדלעיל בדין ריבית באוכל סימן א', ואפילו אמר מכור לי, דאין כאן מכירה כיון שהכל מין אחד כן נראה לי, ועיין ט"ז ריש סימן קס"ב וצריך עיון..

15 עי' שו"ע יו"ד (סי' קסב), דדין ללוות סאה בסאה יש כמה אופנים אימתי היא מותר, א' היתר של אם יש לו, היינו דאם יש לו אפי' רק מעט מאותו המין מותר, ב' אם יצא השער של אותו חפץ, ג' אם עשאוהו דמים דאז משלם רק דמי שהיה בשעה שהלווהו, ד' דבר מועט.

16 דהנה היתר זה של 'יצא השער' נקבע ע"י שני תנאים יחד, א. שמחירו קבוע, דהיינו שמחיר החפץ קבוע. ב. ששכיח לקנותו, דהיינו שהחפץ קיים בשוק, ואפשר לקנותו, אולם אם אין להשיגו כגון שאין זה עתה העונה של הפרי, או שיש סטרייק בבית החרושת שבו מייצרים אותו, או שהפסיקו לייצרו מכל סיבה שהיא אסור. ואם קיים רק תנאי אחד כגון אם מחירו קבוע, אך אין כעת להשיגו אסור, ואף אם ניתן להשיגו, אך אין לו מחיר קבוע ומחירו עולה ויורד כל הזמן, יש להחמיר.

17 דהנה בבית יוסף ד"ה וכן אם יצא כתב: 'וטעם ההיתר ללות סאה בסאה כשיצא השער כפי מה שפירש רש"י הוא משום דכיון דשכיחי חיטים למיזבן מדמינן ליה לאומר הלויני עד שיבוא בני או עד שאמצא

**א׳ הנוכחים:** נו געזאלין איז דאך מצוי?

**רבינו:** נו דאם רעדט מען דאך, אז היינט ווען עס איז מצוי לקנות איז דער קביעת שער אין טאג געגנג.

אין שבט הלוי (שו״ת ח״ג סי׳ קט) זאגט ער אזוי לגבי קויפן דאללאר׳ן, צי בארגן דאללאר׳ן, האט ער א תשובה, דער דאללער גייט אויך אזוי, איין טאג גייט דער דאללער ארויף, און איין טאג גייט עס אראפ, די וואלוטע מארקעט האט א שער, זאגט ער, ושמעו הולך בכל המדינות, עס גייט אזוי, א גלאבאלע פרייז וואם מען באשטימט יעדען טאג, הייסט עס יצא השער, איז די זעלבע מיט געזאלין דאם גייט אויך אזוי.[18]

**הדומ״ץ:** דאם איז אבער נישט איבעראל, צווישן איין געז סטעשאן און די צווייטע גייט אנדערש די פרייזן...

**רבינו:** דאם איז עפעס אנדערש, דאם וואם איין געשעפט בעט אזויפיל און דער צווייטער מער, איז נישט טייטש אז וויל דער וויל אזויפיל און דער וויל אזויפיל האט עס נישט קיין פרייז, נאר ס׳איז דא א פרייז איבעראל, אז ס׳קאסט לדוגמה צווישן פיר דאללער און פיר א האלב דאללער, מ׳זעהט אזוי אין ש״ך, ער זאגט אין [סי׳] קע״ה אז מען קוקט לויט דעם שער פון די שטאט וואם עס איז מסתפקין ממנו, אפילו אין דעי שטאט דא האט עס נישט קיין פרייז, דאם הייסט אז מען ווייסט איך קען עס באקומען פאר די און די פרייז, און ס׳איז געוואנדן אין וועלכע געשעפט, אבער אויף דעם פרייז קען איך עס באקומען.[19]

**א׳ הנוכחים:** און דאם אז ס׳איז איבעראל אנדערע פרייזן, אין ניו דזשערזי, אין קאליפארניע, אין ניו יארק, ס׳איז אין יעדן שטאט אנדערש די פרייזן?

**רבינו:** דאם איז עפעס אנדערש, דאם איז וויל די שטייערן גייט ארויף, אין ניו דזשערזי איז דא וויניגער שטייערן, און אין ניו יארק איז דא מער שטייערן, אבער די געזאלין בעצם קאסט געווענליך בערך די זעלבע.

**הדומ״ץ:** עס איז א גרויסע נפקא מינא להלכה, וויל דער עולם האלט אין איין דינגען קארס, און מ׳האט קיינמאל נישט דן געווען וועגן סאה בסאה.

**רבינו:** מיר קומט אוים אזוי, אז געזאלין קען הייסן יצא השער.

**הדומ״ץ:** די שאלה איז צי ס׳איז נישטא עפעס אויסצוארבייטן א וועג ארוים צו גיין פון די שאלות.

**רבינו:** אין שולחן ערוך (יו״ד קע״ה, א) דער מחבר זאגט ס׳מוז זיין שער שבמדינה, זאגט דער רמ״א שער שבעיירות איז אויך גוט,[20] און דער רמ״א ענדיגט צו אז ביי איסור דרבנן קען מען מקיל זיין, און סאה בסאה איז דאך א דרבנן.[21]

---

המפתח׳, ובפשטות משמע דשיטת רש״י הוא דיסוד ההיתר של יצא השער בנוי על ההיתר של ׳יש לו׳, מובא ברא״ש סי׳ ס״א ועיי״ש, וכמו בפסיקה דאיתא בדף ע״ב דאע״פ שאין לזה יש לזה או מכח מה לי הן מה לי דמיהן לשיטת הראב״ד, וכן מוכח בפסקי הרא״ש סי׳ ס״א דכתב בטעם היתר יצא השער דהוי כיש לו.

ויש לציין שבספר ברית יהודה להגר״י בלויא ז״ל חבר הביד״צ בעיה״ק ירושלים ת״ו (פי״ז הערה מ״ד) מדייק מלשון הרמב״ן הרשב״א והרא״ש דאין ההיתר דהוי ממש כיש לו, דבפסיקה על הפירות כיון שנתן לו מעות ויש כאן מי שפרע לכן השבינן כאילו קנה הפירות והוי כיש לו, מה שאין כן בסאה בסאה אינו נותן לו מעות ואינו מקנה לו כלום, אלא דכמו כיש לו התירו, כמו כן התירו ביצא השער, וההיתר הוא מטעם אחר משום דאי בעי זבני ופרעי קודם שנתייקר.

18 עיי״ש שבענין הלוואת דאללער בדאללער בזה״ז גם אם נדון אותם כפירות ולא כמטבע, מ״מ כיון ששכיח לקנות אותו באיזה שער שהוא, אע״פ שהשער עולה ויורד, מ״מ יש בכל יום שער, ובשער זה מוכרים הסוחרים, ושכיחי סחורה אשר הוא היסוד בהלכה זו, והוא ע״פ תשובת הרי״ף שהביא בסה״ת (שער מ״ו ח״ה ס״ק ז׳), ובב״י כאן ובחוו״ד (סק״ג) דמה״ט המנהג להתיר בנחושת, ועיין בבית לחם יהודה.

וגם ידוע מקום מרכז בעולם שבו קובעים כל יום שער הדאללער לעומת שאר המטבעות, וכ״ש אם נצרף לזה שיטת הט״ז ודעימי׳ דגם ביש ללוה מעות בעלמא מותר, ומכ״ש אי שייך גם היתר הט״ז סק״ב לענין יש לו מטלטלין. ואף שהגרעק״א פקפק בזה מ״מ בחידושי מהרא״ל נטה לדעת הט״ז, ועיין בעצי לבונה בזה. וסומך דבריו על החוו״ד קס״ב מ״ג דמטבעות נחושת מיקרי יצא השער כיוון שיש לו שער התוך.

19 וכ״כ בשו״ת להורות נתן ח״ו סי׳ ע׳.

20 עיין בסי׳ קע״ה איזה מקרי שער קבוע דיש שם מחלוקת אם בעינן שער שבמדינה או סגי שער של עיירות, ופסק שם הרמ״א דסגי בשער של עיירות, והאחרונים מבארים פלוגתתם על פי מה דיש לבאר ב׳ הסברים בהיתר יצא השער, הא׳ דכיון דיצא השער לא ישתנה השער ולא יתייקר, ובזה מובן דעת האומרים דבעינן שער שבמדינות, דאז יש שער משוך, והב׳ דאז מצוי לקנות בשוק והוי כיש לו, ובזה מובן דעת האומרים דסגי אף שער של עיירות, ואף על פי דבמשך הזמן נשתנה השער, אבל כיון שבשעת הלואה היה מצוי פירות בשוק מותר, דכיון דיכול לקנות בשעת הלואה בשוק, הוינן באילו קנה והוי כיש לו.

אגב, עיין בקובץ פרי תמרים (גליון כ״א) שמובא דבר פלפולא חריפתא מאת רביה״ק בעל הברך משה ז״ל שדרש ביום ל״ג בעומר שנת תשמ״ה לברר השיטות בד׳ הגמ׳ בב״מ דף ס״ג בענין יצא השער, בדרשתו לפני

**הדומ"ץ:** דעמאלטם איז געווען אזוי, אז טאמער ס'איז געווען יצא השער האט יעדער געוואוסט, היינט איז זייער שווער, ווייל יעדן טאג קען זיין אז עס זאל דראסטיש זיך טוישן מ'קען נישט אויסרעכענען די געזאלין איז זייער שווער, עס טוישט זיך דא ממש יעדן טאג.

**רבינו:** דאללאר'ן טוישט זיך אויך ממש יעדן טאג.

**א' הנוכחים:** מקען אפשר מאכן אזוי אויסשטעלן אז ס'זאל זיין "יש לו'.[22]

**רבינו:** מ'זאל דאס מאכן לכתחילה?, אין די ביזנעס גייט עס נישט אזוי גרינג, ביי ריבית דאורייתא וואלט מען אזוי געדארפט טוהן..

**הדומ"ץ:** קען זיין די עצה איז אפשר יא דא, אז מ'זאגט אים דער טאנק איז פול, און מ'זאגט אים גראד, הער מיך אויס איך געב דיר א חלק פון דעם, איך פארקויף עם דיר, און ער געבט א קוואדער, עס זאל זיין "יש לו', .... ער זאל עם אפקויפן [כמבואר שם בשו"ע].

**א' הנוכחים:** אפשר זאל ער עם סתם מזכה זיין, פאר יעדן וואס דינגט א קאר וועט ער איינמאל מגלה דעת זיין, אז ער איז מזכה א קוואדער (רבע דאללאר) וועדר פון געזאלין וואס ליגט ביי אים.

**רבינו:** צו דעם דארף מען אבער לכתחילה האבן ידיעת שניהם,[23] דער רמ"א פסקנ'ט דארט אין [סי' קס"ב] סעיף ה',[24] אז אויב דער מלוה וועט זאגן פארן לוה איך האב דיר מזכה געווען אביסל בשעת דו האסט געבארגט, און לכבוד דעם קענסטו נישט טענהע'ן אז עס איז נישט געווען קיין "יש לו', ממילא מעגסטו באצאלן אפי' עס איז טייערער געווארן, ארבעט עם נישט, ווייל מען קען נאר מזכה זיין וועט עס איז יענעם לטובה און ווייל דא קען זיין אז עס וועדט א חוב פאר אים, ווייל אפשר וועט נאך יעצט ארויפגיין די פרייז וועט ער לכבוד דעם דארפן באצאלן טייערער ווי וועט ער האט עם געבארגט, איז עס א חוב, ממילא ארבעט נישט קיין זכי' שלא בפניו, דער נקודת הכסף איז אזוי מסביר דארט אויפן טו"ז (סק"ח).[25] דאס איז אחוץ דעם וואס דער היתר פון "יש לו' דארף לכתחילה זיין בידיעת שניהם, ממילא, קודם דארף מען קויפן אביסל, און אז מ'האט שוין "יש לו סאה', קען מען שוין בארגן אסאך.

**הדומ"ץ:** לכאורה קען עס נאר ארבייטן אזוי, וועט ער נעמט דעם קאר מיטן פולן טאנק, זאגט ער פאר יענעם, הער מיך אויס, עס קאסט אזויפיל און אזויפיל, יעצט לאמיר זעהן, א קוואדער פון געזאלין דאס קויפסטו יעצט אפ, דאס איז דיינם, און נאכדעם דאס איבעריגע וועט דו ענדיגסט עס זאלסטו זעהן דאס צוריק אנפילן, צי דאס הייסט שוין "יש לו'.

כאן הראו לרבינו שאחד ממשכירי הקאר"ס מתושבי קרית יואל נמצא שם בין המשתתפים

**הדומ"ץ פנה להמשכיר:** נו דאס קען ארבעטן?

**משכיר:** מ'וועט רעכענען מער געלט....

**רבינו:** [בצחות] יא, אז מ'וועט מאכן מער געלט קען עם זיכער ארבעטן...

אז מ'וועט מאכן א "יש לו', קען מען עם שוין מאכן ארבעטן, מ'וועט צי רעכענען מער פאר די גאנצע זאך....

---

כל תלמידי ישיבתינו הקדושות תורה ויראה שהיו מתקבצים ובאים מרחבי נו יארק רבתי לשמוע דברי פתיחה לזמן הקיץ בכל שנה בביהמ"ד הגדול בקרית יואל, ומרן ז"ל הי" נוהג לומר או גם ביאורים במילי דשמעתתא בהסוגיא שלמדו או בהישיבה, ויהי' נדפס בעז"ה בספר ברך משה על סוגיו הש"ס שי"ל בקרוב, עיי"ש.

21 עי' בלשון הש"ך (סי' קע"ה סק"ג) שכתב, וז"ל: ויש להקל באיסור דרבנן. כלומר דכיון דדרך מקח וממכר הוא אינו אלא מדרבנן וכן הלואת סאה בסאה לעיל סימן קס"ב אינו אלא מדרבנן.

22 עי' שו"ע (סי' קכב סעי' ב), ההיתר ד"יש לו', וטעם ההיתר הוא דכשיש לו הרי זה כאילו נקנה למלוה מה שיש לו וממילא אף אם נתייקר אמרינן שלו נתייקר, ומבואר בשו"ע דג"כ יכול ליתן לו במתנה מעט כדי שיהא יש לו.

ועיין בכס' ברית יהודה להגאון רבי יעקב בלויא ז"ל חבר הביד"צ שכתב שבהלוואת דאללער"ס יש לזכות לו גם דאלער א' בכדי שיהיה בכלל ההיתר של "יש לו', כי הוא מסתפק בהיתרו של הגאון בעל שבט הלוי זצ"ל שהוא מותר מדין "יצא השער".

23 עי' טו"ז שם סק"ג, ובש"ך סק"ז, דלכתחילה צריכין דעת שניהם.

24 וז"ל הרמ"א: ואין המלוה יכול לומר הקניתי לו מעט משלי ע"י אחר דלא מהני בלא דעת הלוה.

25 וז"ל הנקוה"כ: ועוד נראה דאפי' אם תמצא לומר דה"ה בעלמא אמרינן הכי כמו בפרוזבול היינו דוקא דומיא דפרוזבול דהחוב שנמשך ממנו אינו בא מיד רק אח"כ כשיגיע השמטה משא"כ הכא במה שמקנה לו בא חובתו מיד דאפשר שיתייקר מיד, עי"ש.

**הדומ"ץ:** ס'איז באמת א זאך וואס איז מעשים בכל יום. און מ'האט קיינמאל נישט געווואוסט צו טראכטן פון דעם.

**ושאל הדומ"ץ את המשכיר:** וויפיל קאר"ס האסטו?

**המשכיר:** דא אין קרית יואל האב איך פופציג קאר"ס., כ'האב אין נאך פלעצער.

**הדומ"ץ:** דער אמת איז אזוי, ביז היינט פלעגט צו זיין אז לויטער גויאישע קאמפענies פלעגן פארדינגן קארס, אבער לעצטנס האבן זיך היימישע יונגעלייט אנגעהויבן ארויין צו לאזן אין דעם עסק, און דארט הייבט זיך אן די שאלה.

**המשכיר:** מ'דארף עפעס טרעפן, מ'מוז וויסן וואס צו טוהן, איך האב פאר דעם געפרעגט די שאלה דא אין בית הוראה.

**הדומ"ץ:** יא, מ'דארף עפעס אויסארבעטן.

סאה בסאה איז דאך, אויב מ'שטימט אפ די פרייז וויפיל ס'איז.[26]

**רבינו:** דאם וועט נאך שווערער זיין, עשאהו דמים, מ'דארף אפשאצן בדמים, אז ס'קומט טאקע אוים אזוי, און אויב ס'שטייגט די פרייז פון געזאלן, טאר מען נישט געבן מער...

**א' הנוכחים:** א קאמפעני אז מ'ברענגט נישט צוריק וויפיל געז מ'האט געהאט, האבן זיי א קנס, און אין דעם איז נכלל (תשלומין הנקרא בלע"ז:) 'א סערווים טשארדזש', ווייל איך מוז גיין פאר דיר אריין לייגן געז, איז דא אויף דעם א פרייז.

**רבינו:** יא, האמיר דאך פריער געהערט פון דעם, דאם אנפילן דעם טאנק איז נישט נאר די געזאלין, נאר ס'איז די טירהא דערפון, און דעם ריבית איז דא נכלל אז מ'דארף געבן שכר עמלו...

**המשכיר:** אבער מ'דארף האבן א היתר דא, מען קען נישט אפשטעלן די ביזנעס....

**הדומ"ץ:** לכאורה לויטן טורי זהב אז מ'זאגט נישט אז ס'איז דרך הלוואה... כ'האב נישט געבארגט, כ'האב נאר געדונגען א קאר און כ'באצאל אזויפיל און אזויפיל, און וועז איך דארף צוריק געבן די קאר, דארף איך דאך דאם צוריק שטעלן אזוי ווי כ'האב עם באקומען.

---

26 עי' שו"ע שם סעי' א', דאסור ללוות סאה בסאה אם לא שיעשנו דמים, שאם יתייקרו יתן לו אותם דמים שהיו שוים בשעת הלוואה הוזלו נותן לו הסאה שהלוהו.

דער טורי זהב זאגט אז מ'זאגט עם דרך מכר, דער חוות דעת זאגט אז מ'זאגט נישט דרך מכר נאר עם איז ווי ער פארקויפט פירות בהמתנת מעות וואס איז מותר כל שאינו מעלהו הרבה, אפילו אהן "יש לו' אדער "יצא השער', לויט ווי אזוי ס'זעהט אוים אין טורי זהב, און למעשה רבי מאטעלע האראנאסטייפלער (בספרו על הל' ריבית ה"ה ספר תורי זהב קס"ב, סק"א) איז מסכים מיטן טורי זהב, און דער שבילי דוד פארענטפערט אויך דעם טורי זהב.

**רבינו:** דארט אין שבט הלוי זאגט ער אויך, וועז ער רעדט פון די דאללער'ס, דערמאנט ער דעם טורי זהב, אין ס"ק ב' ער ברענגט עם דארט.

**הדומ"ץ:** און דער חוות דעת איז אויך מסכים צום טורי זהב. ער זאגט ארוים אז דרך מכר איז מותר. דער שבילי דוד (מהגאון הצדיק כ"ק רבי דוד יודא ליב זילבערשטיין זי"ל אבד"ק ווייטצען יצ"ו, נזכר הרבה בשו"ת מהר"ם שיק ועוד גדולי הורו) ברענגט צו דעם בינת אדם, וואס ער האט קשיות, אבער ער פארענטפערט עם, און איז מסכים מיטן טורי זהב, ער ברענגט עפעס ראיות אויך צום טורי זהב.

**ואמר הדומ"ץ להמשכיר:** עכ"פ מ'דארף עם נאך אויסארבייטן, אי"ה מ'וועט טרעפן א מהלך פאר דעם.

אבער דאם איז זיכער, טאמער ס'וועלן קומען יונגעלייט און געבן א קוואדער, זיי ווילן ס'זאל זיין "יש לו' זאלסטו ארוים העלפן...

**וכיבד את רבינו בברכת לחיים**

**וברך רבינו להגאון הדומ"ץ:** לחיים לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן, אסאך תענוג ונחת ביי אלע קינדער און אייניקלעך און אור אייניקלעך, לאורך ימים ושנים, על ישראל הוראתו מיט סייעתא דשמיא, שפע ברכה והצלחה.

**וברך רבינו לאבי החתן:** לחיים בעל שמחה, דער אויבערשטער זאל העלפן אסאך נחת דקדושה ביי דעם קינד און ביי די אנדערע קינדער מיט פרייליכע הערצער מגדל זיין לתורה לחופה ולמעשים טובים מתוך נחת ושמחה.

**וברך רבינו להחתן:** לחיים חתן, דער אויבערשטער זאל העלפן, עם זאל זיין א בנין עדי עד א קשר של קיימא, דורות ישרים ומבורכים מיט תענוג ונחת, א גליקליך לעבן.

**וברך רבינו לשאר המחותנים ולכל בני המשפחה**

*

**המשכיר:** מ׳האט געזאגט אז טאמער א מענטש גיט צוריק די קאר פול מיט גיז, יעדעם מאל מאכט זיך עס, עפ״י רוב גיבט מען צוריק מער גיזאלין ווי ס׳איז גיווען, ווען מ׳זאל פרעגן א גוייאישן סוחר צו מ׳באקומט קרעדיט ווייל מ׳האט גיבערגענט מער, ענטפערט ער ׳טרונק עם אויס...׳ אבער מ׳דארף וויסן צי ס׳איז א שאלה...

ס׳איז דא מענטשן וואס פולן אהן דעם טאנק אין ניו דזשערזי ווייל סאיז א טראפעלע ביליגער, און ווען ס׳קומט אהן דא, נאכ׳ן פארן פון דארט אהער, איז עס שוין אראפ און ס׳איז שוין וויניגער אביסל. אבער ס׳איז דא מענטשן וואס פולן עס אן דא, לייגן זיי צוריק ביז אויבן, במילא באקומט מען צוריק מער ווי מ׳האט גיגיבן, די שאלה איז צי ס׳איז א פראבלעם דאס אז מ׳האט צוריק גיגיבן מער...

דאס ווערט אויך א שאלה?

**רבינו:** יא, אבער דאס איז א אנדערע שאלה, ווייל מער אין כמות טאר מען נישט צוריק גיבן.

**משכיר:** אבער דאס גישעהט אייביג, מ׳קען דאך עס נישט אויסרעכענען.

**הדומ״ץ:** דאס ווען זיין א ריבית מאוחרת,[27] טאמער זאגט מען נישט ארוים, דער חוות דעת (סי׳ ק״ס ס״ק ב׳) זאגט אזוי.

**א׳ הנוכחים:** אבער דאס איז דאך בשעת פרעון...

**רבינו:** דאס איז נאר ווען ער זאגט ארוים בשעת פרעון ההלוואה אז ער איז מוסיף, דעמאלטס טאר מען נישט, אבער אויב זאגט ער נישט ארוים, איז טאקע דער חוו״ד אין ק״ס זאגט דעם חידוש, אז אויב מען באמערקט דאס נאכדעם הייסט עס ריבית מאוחרת, אבער דער רא״ש איז איזהו נשך (פ״ה סע׳ ז), ער זאגט בפירוש נישט אזוי, נאר ס׳הייסט גיהעריג ריבית, אבער באמת ער בעט אים נישט צוריק צוגיגעבן מער גיזאלין, אדרבה ער לאזט עם אים אויסניצן ביז וויפיל עם איז געווען, לעומת זה דער שוכר גיבט אים נישט מער ווייל ער האט אים געבארגט.

**א׳ הנוכחים:** די גיזע איז דאך אבער אן הלוואה, און דער משכיר באקומט דאך למעשה מער?

**הדומ״ץ:** דאס האבן מיר דאך גיערעדט, די נושא, צי די גיזע איז אן הלוואה, מען וועט עס נאך אדורך טוהן גיהעריג.

**רבינו:** איך וואלט גיזאגט אזא עצה, גיב די ברירה פארן שוכר, גיי פאר ארום און ניין אויס די גיזע, און דאס ביסל מער וואס מען קען נישט מדקדק זיין וואס האסט צוריק באקומען, אויף דעם איז דא א מנחת יצחק (ח״ט סי׳ פה, אות ב) וואס זאגט, אז ווען איינער קומט באצאלן א חוב און דער מלוה האט נישט קיין טשעינדזש [רעשט] צוריק צו גיבן, און דער לוה זאגט אים ס׳איז גוט האלט עם, שרייבט ער אז מען קען מקיל זיין וויל דער לוה גיבט עם אים נישט וויל ער וויל אים גיבן א מתנה, נאר ער וויל זיך נישט מטריח זיין צו ווארטן ביז ער וועט זיך פארשאפן טשענדזש צוריק צו גיבן, ער זאגט דארט א דוגמא ווי עם זאל ווען אראפפאלן אפאר פרוטות גייט ער זיך נישט מטריח זיין עם אויפצוזיכן, אזוי אויך דא וויל ער זיך נישט מטריח זיין צו ווארטן אויף די פרוטות טשעינדזש [רעשט], פארשטייט זיך אז מען רעדט פון אזא סכום, ער זאגט אבער דארט אז עם דארף זיין אז דער מלוה זאל אויך נישט האבן א חשיבות איז דעם, ממילא זאגט דער מנחת יצחק אז מן הנכון יותר ער זאל זאגן פארן מלוה אז דאס גיעלט פון די טשענדזש זאל ער גיבן פאר צדקה בשבילו פונעם לוה, ממילא ביי די גיזע אויב גיעט ער אים מער איז דאס ווייל ער וויל נישט יעצט ארומפארן עם אויסניצן, אזוי קלער איך קען מען דאס צישטעלן.[28]

**הדומ״ץ:** יא, אבער אי״ה מ׳וועט נאך זיצן דערויף, מ׳דארף נאך אויסארבייטן די אלע ענינים גיהעריג להלכה ולמעשה.

**ואיחל רבינו לחיים לכל העם הנאספים**

**ולאחמ״כ ברכו ברכהמ״ז ונתכבד רבינו בשבע ברכות**

**ויצא רבינו במחול לצדיקים**

---

27 ריבית מאוחרת הוא סוג של ריבית שנותן הלווה למלווה שלא בשעת ההלוואה או שעת הפירעון, וכאילו בלי קשר אליה, כגון שנותן מתנה למלווה כתמורה על זה שהלווה לו בעבר, וריבית כזאת אסורה רק מדברי חכמים, שהרחיבו את איסור הריבית על כל טובת הנאה שנהנה המלווה מן הלווה.

28 עי״ש במנחת יצחק שנו״נ באריכות עם נכדו הגר״פ וויים שליט״א ומפלפל בדברי הגאון האבני נזר בתשובותיו (חו״מ סי׳ כ״ג), ובמה שנו״נ עם הגר״י בלויא ז״ל בענין זה, הובא בספרו ברית יהודא על הל׳ ריבית (פ״ה אות לה), עיי״ש.

# ביקור כ"ק אדמו"ר מבית יצחק ספינקא שליט"א
# בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום א' דחוה"מ סוכות תשפ"ב לפ"ק

**יכיל בקרבו הנושאים כדלהלן:**

ביקורו של מרן שליט"א אצל הגה"צ מספינקא זצ"ל ◆ מנהגים שונים בנטילת לולב או לפני התפילה או לפני אמירת ההלל והכרעת רבותינו הק' לבית סיגעט ◆ אודות השתמשות באתרוגי גרינכנלאנד בשנים קדמוניות ◆ צדיקי ליבאוויטש נטלו אתרוג מיאנאווע ◆ רבינו בעל הבר"מ זי"ע הקפיד על אתרוג עם פיטם ◆ מנהג רבותינו לעשות י"ד סעודות בחג הסוכות ◆ מנהג רבותינו לא לאכול מיני מזונות בחג הסוכות מחמת חשש ברכת לישב בסוכה ◆ מנהג הצדיקים לישב בסוכה אפי' כשירדו גשמים ◆ רבותינו הקפידו לאכול כשעדיין יכלו לברך לישב בסוכה ◆ הגה"צ מספינקא זצ"ל ישב בסוכה גם כשירדו גשמים וביאר ענין 'משתסרח המקפה' ◆ מקור על מנהג החסידים לשבת בסוכה גם כשירדו גשמים ◆ הרה"ק מצאנז זי"ע כ' שהאושפיזין משפיעים את המדות שלהם בבואם להסוכה ◆ הפלוגתא בין הרה"ק מקאמארנא והרה"ק מזידיטשויב אודות סדר האושפיזין וביאורו של מרן רביה"ק זי"ע על זה ◆ תולדות אדמור"י בית מעליץ ◆ הרה"ק רבי נפתלי ממעליץ נקרא ע"ש הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק משום מעשה שהיה ◆ גדלותו של הרה"ק רבי יעקב ממעליץ ◆ הרה"ק מראפשיץ העביר את רבנותו לחתנו ולא לבניו ותמיהתו של הרה"ק מרוזין ◆ הרה"ק מראפשיץ שימש ברבנות העיר לינסק והעיר ראפשיץ ◆ הרה"ק מראפשיץ לא רצה שידפיסו ספרו והרה"ק מצאנז הורה להדפיס ◆ הרה"ק מצאנז קרא את שם הספר 'זרע קודש'.

**האדמו"ר מספינקא שליט"א הציג את נכדיו שיחי' ואת אנשי שלומו שנתלוו אתו**

**א' ממלויו:** כ'האב יעצט א שידוך געטוהן מיט מיין עלטסטע טאכטער.

**רבינו:** מזל טוב, מיט וועמען?

**א' ממלויו:** מיט ר' שמואל דוד הורוויץ, מלמד פון כיתה א' אין וויליאמסבורג.

**א' הנוכחים:** ר' שמואל דוד איז שטארק נישט געזונט געווען, ביי די קראנע צייטן, ער האט געהאט גרויסע נסים.

**רבינו:** יא איך געדענק, אונז האבן מיר אלע געהאט חסדי ה', שווערע זמנים געווען, אבער ברוך ה' מ'קען מקיים זיין די מצות החג.

וואס מאכט מען עפעס גוטס?

**האדמו"ר מספינקא:** ב"ה

**רבינו:** ס'איז א רעגענדיגער טאג היינט אביסל, שווער צו זיין אין די סוכה.

**האדמו"ר מספינקא:** ס'איז אזויפיל גוט פאר די אלע וואס האבן זיך געפלאגט מיטן מאכן די שלאק פאר די סוכה, זיי זאלן שפירן זיי האבן עפעס אויפגעטוהן.

אונז האבן מיר פונקט געשמועסט, פאר פינעף און צוואנציג יאר צוריק, איז דער רבי זאל זיין געזונט געווען ביי מיין טאטן (האדמו"ר מהרש"צ מספינקא ז"ל) חוה"מ סוכות, ער האט דעמאלטס זייער הנאה געהאט, דעמאלטס האט מען שוין איבער געגעבן סייעתא דשמיא פאר"ן רבי'ן.

**רבינו:** יא איך געדענק, ס'איז טאקע געווען א בעטעמ'טער וויזיט.

**האדמו"ר מספינקא:** דער טאטע ז"ל האט הנאה געהאט אויך פון די וואס זענען מיטגעקומען דעמאלטס מיטן רבי'ן, ר' יהושע [מענדלאוויטש], מיט ר' וואלף גליק, ער געדענקט זיי נאך אלץ בחור.

*

**רבינו:** וועלן האט מען אתרוג געבענטשט, פאר הלל צי פאר"ן דאוונען?[29]

---

**29** כן הוא דעת הטור (או"ח סי' תרמ"ד) ובעקבותיו מרן הבית יוסף בשלחן ערוך, כי עיקר מצות נטילת לולב וברכתו, היא לאחר תפילת שחרית, לפני קריאת ה"הלל", ומה שאין מקדימין מצוה זו עוד לפני התפילה, לפי שמצוות הנטילה עיקרה נתקנה באמירת ה"הלל", כמו ששנינו במסכת סוכה (לז, א): "והיכן מנענעים, בהודו לה' תחילה וסוף, אף באנא הושיעה נא, כך נפסק להלכה בטור ובשלחן ערוך, בהלכות לולב (או"ח תרנב): "ועיקר מצותו בשעת ההלל".

וכך כותב הגר"א בביאוריו לשלחן ערוך "שמברכין על הלולב בשעת אמירת הלל, כמו ששנינו במסכת פסחים (קיז, א): 'אפשר ישראל שחטו

**האדמו"ר מספינקא:** ניין, גאנץ פריה, זיבן דרייסיג.

**רבינו:** אלץ זריזין מקדימין למצוות.

אין צאנז האט מען אתרוג געבענטשט פאר הלל.

אין שינאווע אויך.[30]

אין סיגוט האט מען געמאכט א פשרה, מ'האט אתרוג געבענטשט פאר'ן דאוונען.[31]

**האדמו"ר מספינקא:** מ'האט געזומען א גריכישער אתרוג, א מאראקא און א יאנעווע.[32]

**רבינו:** אמאל איז געווען די גריכישע, ס'איז געווען שיינע אתרוגים די גריכישע, א שיינע גידול. אזא שמאלן לאנגן גידול, אנדערש ווי אלע אנדערע אתרוגים.

**א' הנוכחים:** פון ווען איז עס?

**רבינו:** יא, פון גריכלאנד, ס'איז געווען יארן לאנג, אבות אבותינו האבן אלע געזוצט גריכישע אתרוגים. אין דער אלטער היים האט מען נישט געוואוסט עפעס אנדערש, נאר גריכישע אתרוגים.[33]

---

את פסחיהן ונטלו לולביהן ולא אמרו שירה, והרי אמרו הלל לאחר תפילת שחרית".

30 אכן כך נהגו רבים מגדולי תלמידי מרן הבעשטה"ק זי"ע שהידרו לצאת ידי כל ההידורים, ונטלו לולב בסוכה סמוך לבית המדרש, לאחר תפילת שחרית לפני הלל, שאז עיקר שעת קיום המצוה.

גם הגה"ק מזידיטשוב בספה"ק "פרי קדוש הילולים" (שער הלולב) דוחה את הדעה שיברך על הלולב אחר התפילה: "וכי מפני הרואים שלא ילעיגו, או שלא יהיה כיוהרא לא נעשה המצוה כתיקונה, הגע בעצמך מה יעשה בעלי הנפש עם ב' זוגות תפילין וגם כוונת התפילה אשר צריך לכוון", בהמשך מעיד על מנהג רבותיו הק': "וכך ראיתי לרבתי הקדושים אשר אחר העמידה בבית המדרש הלכו עם החברייא לבתיהם (לסוכה), ושם נטלו הלולב, והלכו אחר כך, עם החברים לבית המדרש, ושם גמרו הלל עם הנענועים, ותודה לא- נהגנו, המנהג בין כל החברים".

ומרן הק' מצאנז זי"ע כתב ב"אוצר החיים": "במשך כל ימי חג הסוכות קודם הלל, הלך לסוכה לברך על האתרוג וחזר לבית המדרש, רץ להעמוד בהתלהבות, ומברך בקול אדיר ברכת ההלל".

ובספר "י"ג אורות" מהגה"ק מפשעווארסק זצ"ל מובא כי הרה"ק משינאווא זי"ע ביקר על האתרוג גם ביום ראשון לפני אמירת הלל, ולא מיד בבוקר כמו שנהגו כמה צדיקים.

31 לפי דעת האריז"ל ותלמידיו, יש לברך על הלולב ומיניו בסוכה, והטעם הוא על פי הסוד, משעם זה סבורים הם שיש לברך וליטול לולב בבית, בטרם לכתו לבית הכנסת לתפילת שחרית.

מקור הדברים שברכת הלולב ראויה שתהא בסוכה, נמצא בתיקוני זוהר בהקדמה, בו הוא מונה את השמות הקדושים של ארבעת המינים והסוכה יחדיו, כלשונו: "ועל קן בצופרא דא איתמר וסוכה תהיה לצל יומם, ואיהו לשון סכך שמסככת על בה אימא על בניה, אפרוחים דילה תלת הדסים ותרי בדי ערבות ולולב, או ביצים דא אינון אתרוג דכל חד שיעוריה בכביצה, סוכה רמיזא לאימא דמסככת עלייהו, הא אינון תמניא לקבל... דאיהו חשבון סוכה כ"ו ה"ס, [פי' ג הדסים, ב' ערבות, לולב א', אתרוג א', וסוכה א' הרי ה'] למהוי כולהו י' ספירו בכל נענוע ונענוע דנענועי דלולב בכל פקודא ופקודא".

בפירוש "כסא מלך" מוכיח: "מכאן ראיה למה שכותב הרב (האר"י) שיברך על נטילת לולב תוך הסוכה, שאז שריין ב' המידות כתר וחכמה על ה' המידות, ואם הרי חוץ לסוכה, אין שם כי אם שבעה הג"ת נהי"ם".

בספר שפתי כהן על התורה (אמור), לרבי מרדכי הכהן מגורי האריז"ל, מציין לדברי הזוהר: "ואמר הג הסכת חסר ו', ולפי שחסר ו' יש מקובלים שנוטלים לולב בסוכה, שהוא סוד ו' שהוא עץ החיים, לולב בגמטריא חיים..."

וכך מסכם הרה"ק בעל התניא זי"ע בסידורו, כפי שהובא בהוספות לשלחן ערוך שלו: "ומן הדין יש לברך על הלולב אחר התפילה קודם ה"הלל", אלא לפי שמצות נטילתו בסוכה היא מצוה מן המובחר, (ואי אפשר לצאת מבית הכנסת, מפני הרואים), לפיכך בבוקר קודם שיתפלל בעודו בסוכה יברך".

32 עי' במחזור דברי יואל (לסוכות, עמ' יא) כי הסוחרים של אתרוגים מאנ"ש באו כל אחד ואחד עם האתרוג המובחר שבאוצרותיהם, והביאו לפניו כמה מיני אתרוגים מכמה ארצות, ועפי"ר הי' לו שני אתרוגי יאנעווער אחת עם פיטום ואחת בלי פיטום, ושני אתרוגים ממאראקא בפיטם וגריכישער אתרוג גם כן בפיטום (ובמשך השנים הפסיקו להביא אתרוגים מגריכנלאנד), וכל האתרוגים היו מונחים לפניו בשעת הברכה ונענע כמעט בכולם, אבל לא רצה לגלות איזה מהן הוא נוטל תחילה.

33 בערך בשנת תקס"ט התחילו להביא לפולין אוקריינא וליטא אתרוגי קארפו שבא מארץ יון, וכמו שהעיד החת"ס בתשו' שעד שנת תקמ"ה לא ידעו כלל משאר אתרוגים רק מאתרוגי יאנעווא וקלאבריא, והוא ע"י מלחמת נאפאליאן שהשתבשו הדרכים בין מדינת איטאליע ושאר המדינות, ואף נעקרו הפרדסים בקאלאבריא, לכן התפשט אתרוגי קארפו מאיי קארפו שבין.

והיות שחדשים מקרוב באו נתעוררו בזה כמה ספיקות, האם האתרוגים מורכבים מיסודם, והאם כל אתרוג שאין לנו מסורה אפשר לקבל.

<u>דעת המתירים</u>

ראשון המתירים היה הבית אפרים (בסי' נ"ו), שכתב שעצי אתרוגים בקורפו אין ניכר בהם שום הרכבה וכותב ששמע מפי אדם כשר שהי' בקורפו בכל הגינות ופרדסים ולא מצא אחד מהם שמגדל שני מינים יחד, אלא אלו לעצמם ואלו לעצמם, והם מקפידים על הרכבה ביתר שאת דלא לרעי נפשיהו, עיי"ש.

וכן האשל אברהם מבוטשאטש (סי' תרמ"ח) מתירם לכתחילה וכותב שכיון שהגאון הנוב"י והקדושת לוי זי"ע אין להרהר אחריה כלל, וכתיב לא יטוש ה' את עמו אלו תלמידי חכמים גדולי מקום שלהם בדורם וכו'.

וכן כתב בשו"ת השיב משה [להגה"ק הישמח משה זי"ע] (או"ח סי' כ) שאין בהם שום חשש.

ועי' עוד בשו"ת לב חיים [להגאון ר' חיים פאלאגי' ז"ל] (ח"ב סי' קכ"ד) שכתב להתיר, וכן עוד הרבה פוסקים התירוהו.



הוראת היתר

בדבר

אתרוגי קורפו

בשנה זו

(לפ"נ) להורות כהלכה

ווילנא

בדפוס ר' ש"י פין, ור' א"צ ראזענקראנץ, ור' ס"ם שריפמזעמצער.

ГОРОАТЪ ГЕТЕРЪ.
О синагогальномъ употребленіи райскихъ яблоковъ
въ праздникъ Кущей.
Соч. Бецалеля Кагана.

ВИЛЬНА.
Въ Типографіи Фина, Розенкранца, и Шрифтзетцера.
На Виленской улицѣ, домъ N° 715/44
1875.



דברי מלואים

להחוברת הוראת היתר על אתרוגי קורפו

וגם בדבר האיסור על הוצאות הגמרות החדשות

מאת נאוני העולם יצ"ו, המכונה בשם דעת קדושים בעו"ה

ווילנא

בדפוס ר' ש"י פין, ור' א"צ ראזענקראנץ, ור' ס"ם שריפמזעמצער.

שנת תרל"ז לפ"ק

ДИВРЕ МИЛУИМЪ
Дополнительныя замѣтки о райскомъ яблокѣ, расту-
щемъ на о-вѣ Корфу.
Оттискъ съ 8-го выпуска Гакармеля за 1876 г.

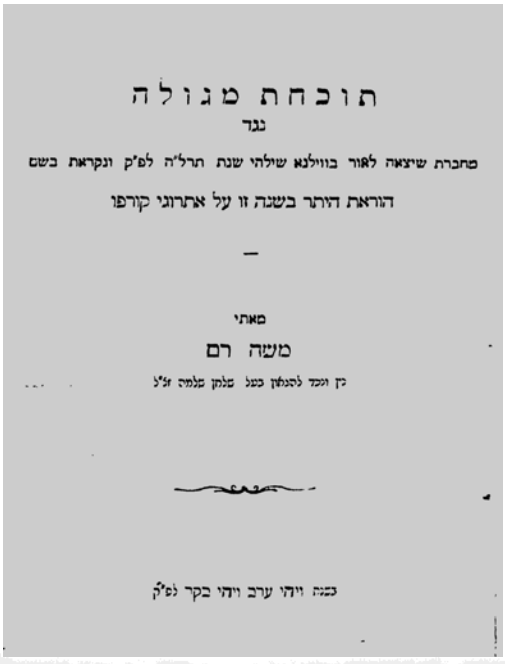
ВИЛЬНА
Въ Типографіи Фина, Розенкранца и Шриftзетцера.
На Виленской улицѣ, въ домѣ N° 715/44
1876.

ובעיקר נתקבל השתמשות באתרוג זה בין החסידים בפרט בפולין כי הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע והרה"ק מלובלין זי"ע וכן המגיד הקדוש מקאזניץ זי"ע לקחו אתרוג זה למצוה, ונתהוה סביב זה סערה גדולה וחילופי איסורים טעמים ונימוקים נפוצו מכל עבר.

ובקובץ צפירה (גליון ר"א ח' אלול שנת תרט"ז) מביא בתוך הדברים ....הגאון בעל חמדת שלמה, הרה"ק מקאצק, הרה"ק מווארקא, הרה"ק מגור, הצדיק ממוגלניצא, והקדוש מטשעכנוב אשר התאמצו בכל עוז לצאת מן הספיקות בקיום המצוות בירכו על אתרוגי קורפו, עיי"ש.

והגה"ק ממונקאטש בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ו סי' ע"ז) כתב: אאמו"ר הגה"ק בעמח"ס דרכי תשובה זי"ע היה רגיל לומר בזה כיון שדור אחר דור רבותה"ק גאונים ופוסקים הראשונים עד האחרונים אשר בגלותינו כל תפוצות ישראל המדינות החזיקו האתרוגים מאיי קורפו לחשיבות ולהידור מצוה, ובוודאי מקובל וברור עי"ז כי מה שהתורה ציותה פרי עץ הדר וזהו אתרוג כפי שקבלו חז"ל, ובגלותינו שם הוא הארץ שמקבלת ביותר הנטיעה המובחרת לאתרוג מהודר ויפה באילנותיהם, ומשם לקחנום למצוה בגלותינו מיום שנתפזרנו בקצות הארץ ויצאנו מארצינו הק, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו כאשר ציונו מצוה זו של פרי עץ הדר שהוא נוהג בכל מושבות חוץ לארץ ואינו מהמצוות התלויות בארץ ביום א' מה"ת וארצינו הק' נחרבה אחרי גלותינו א"כ בוודאי יש מקום במדינות בחוץ לארץ לגידול הדר בלי הרכבה, ובוודאי כיון רבותינו מעולם ועד עתה בעד כלל ישראל כי שם המה האתרוגים פרי עץ הדר כאשר עינינו רואות, ובלי יצטרכו שמה להרכיבם לצורך יפיים ורק האילן אתרוג בטבע יגדל מובחר הפרי ההוא בהדרו ואם לא תדעי לך וגו' צאי לך בעקבי הצאן הקדושים והגאונים רבותינו מעולם בעזכר.

ובס' נטעי גבריאל מביא מה שסיפר לו הגה"צ משאפראן ז"ל ששמע מהגה"ק ממונקאטש ז"ל שהגה"ק מצאנז לקח אתרוג קורפו, וסיים: לכן יש להדר לקנותו בכל אופן.



תוכחת מגולה

נגד

מחברת שיצאה לאור בווילנא שילחי שנת תרל"ה לפ"ק ונקראת בשם

הוראת היתר בשנה זו על אתרוגי קורפו

מאתי

משה רם

כן ומכך להנאתן כמעל שלמה ז"ל

כמה ויהי ערב ויהי בקר יום ה' לפ"ק

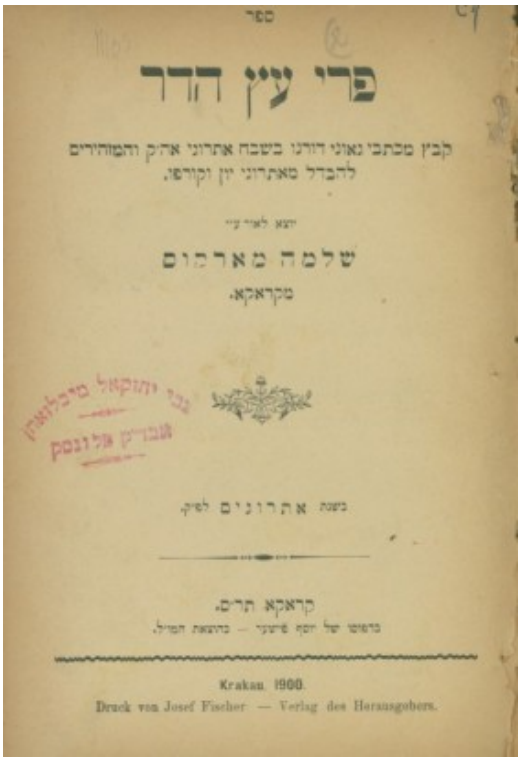
**דעת האוסרים**

אמנם מן הענין לציין שהיו הרבה ששללו את האתרוגים מכל וכל, וכמו שהבאנו לעיל דברי החתם סופר, וכן בתשו' בית מאיר (סוף או"ח).

מגדולי המתנגדים לאתרוגי קורפו הי' הגאון ר' שלמה קלוגער, והאריך בספרו שנות חיים (סי' ע"ב) בחילופי מכתבים עם גדולי הרבנים, וכן בספרו שו"ת קנאת סופרים (דף ט"ז ע"ב).

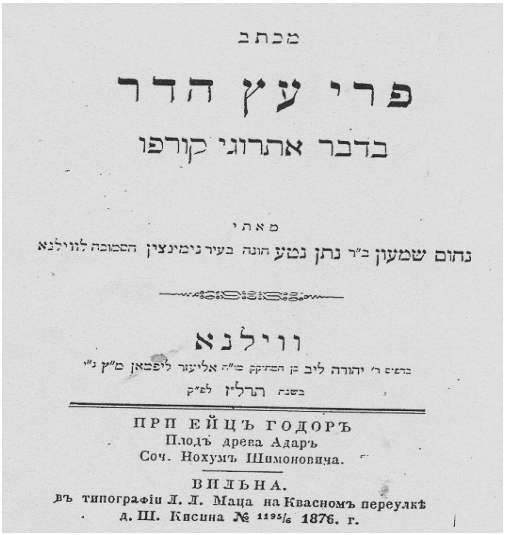
ובס' תולדות שלמה (צ"ד ק"ה) כתב שזקינו הגאון ר' שלמה קלוגער דרכו בקודש הי' שלא לברך רק על אתרוג הבא מקארפסקיא או מיאנאווא, ועל אתרוג הבא מקורפו לא רצה לברך, ושנה אחת לא הי' בנמצא כאן אתרוגים כאלו רק מקורפו, וכמה יגיעות יגע אותו צדיק ולא מצא, והחליט בדעתו שלא לברך בשנה הזאת על האתרוג, ויהי בערב חג הסוכות בראותו כי אפס כל תקוה אשר יהי' לו אתרוג שיברך עליו הי' לו צער גדול מה שלא ישוער במוח כלל, לחם לא אכל ומים לא שתה מרוב דאבון לבו, ואחר חצות היום פתאום בא הנושא מכתבים והביא לו מכתב מהרב הגאון המפורסם מו"ה בעריש מייזליש ז"ל אבד"ק ווארשא אשר בו כתוב לאמור היות כי יודע אשר כבוד אא"ז אינו מברך על שום אתרוג רק על קארסיקאנער ויאנאווער ובשנה הזאת אינם בנמצאים כלל, רק גביר אחד שלח לו מאיטליא שני אתרוגים ממין זה, לכן שולח לו אתרוג אחד ע"י הפאסט במתנה לעשות לו נ"ר, ולעת ערב קודם הכנסת הגה הקדוש קיבל האתרוג מהפאסט, ולמחרתו בירך עליו בשמחה גדולה ועצומה עד שזלגו עיניו דמעות ונתקיימה בו רצונו יראיו יעשה וכו', עיי"ש וזאת הי' בטרם שנתפרסמו אתרוגי אר"י.

ובקובץ נר ישראל (ח"ב עמוד קכ"ב) מביא מכתבים מגדולי ישראל לרבי שלמה קלוגער ובתוכם מכתב מהרה"ק מרוזין ז"ל: בדבר האתרוגים אשר הכניס א"ע לשוט בשו"ת ע"פ הלכה ליישר אורחות עקומות, וראיתי אשר לבו בוער כלפיד אש לקיים מצות ה' כדת ובפרט במצוה דאורייתא, אשר מצוה הלז מגין עלינו לחסות תחת צילא דמהימנותא, אמרתי ישר חילא ופועל ידיו תרצה ויהיה ה' עמו, וזכות המצוה יגן עלימו, ואשר דרש ממני לכתוב לבאדיטשוב בוודאי אעשה כרצונו הטהור לחזק אמרותיו הנאמרים למען אהבת ה' ותורתו ומצותו...









די ליובאוויטשער האבן יא געזומען יאנעוועך אתרוגים.[34]

אבער אין אונזערע מדינות וואו אונז האבן מיר געוואוינט איז אלעס געווען גריכישע אתרוגים.

**א' הנוכחים:** פארוואס האט מען אויפגעהערט?

**רבינו:** ס'איז פארפרוירן געווארן און די ביימער זענען אפגעשטארבן.

**האדמו"ר ממספינקא:** אין סקווירא איז נאך דא עפעס.

**רבינו:** אין סקווירא זוכט מען נאך צו נעמען, מ'האט געטראפן דארט אפאר ביימער, סקווירא האלט נאך אן די אלטע מסורה.[35]

**האדמו"ר ממספינקא:** עס קאסט אסאך געלט.

**רבינו:** יא, ווייל ס'איז דא ווייניג פון דעם, אבער אמאל איז דאס געווען די מארקעט, די גריכישע און די יאנעווע, די גריכישע האבן געהאט פיטם'ס, דאס איז געווען די מעלה דערפון.

**האדמו"ר ממספינקא:** היינט האבן די יאנעוועך אויך פיטם'ס.

**רבינו:** ס'איז דא יאנעווער אויך מיט פיטם'ס, אבער ס'איז דא ווייניג.

**א' הנוכחים:** היינט איז שוין דא מער, מ'האט געטראפן א פאטענט, היי יאר איז דא זעכציג פראצענט יאנעווער אתרוגים מיט פיטם'ס.

**רבינו:** דער טאטע ז"ל האט מחמיר געווען צו האבן אן אתרוג מיט א פיטם, ווייל ער האט געזאגט אז דאס וואס אין שולחן ערוך שטייט אז אן א פיטם איז כשר, דאס איז נאר אזא אתרוג וואס האט מעיקרא נישט געהאט קיין פיטם, און אזוי ווי היינט זעהט מען אז יעדער אתרוג האט א פיטם עס פאלט נאר אראפ יונגערהייט, במילא איז עס נישט דאס וואס דער רמ"א זאגט אז מ'קען מקיל זיין, ווייל אלע האבן געהאט פיטם'ס נאר ס'איז שוואך און עס פאלט אראפ נאך וואקסנדיג.[36]

**האדמו"ר ממספינקא:** מ'קען דערקענען א חילוק צי ס'איז אראפ געפאלן וועז ס'איז נאך געווען אויפן בוים צי שפעטער.

**חתנו הרה"ג ר' עקיבא יוסף כהנא שליט"א:** ער האט געהאלטן אז דאס וואס דער רמ"א איז מקיל, רעדט ער נאר פון אזא אתרוג וואס האט בכלל נישט געהאט קיין פיטם.

**רבינו:** יא, די אלע יאנעווער אתרוגים האבן געהאט א פיטם נאר ס'איז אראפ געפאלן נאך אויפן בוים.

**א' הנוכחים:** דער אתרוג איז תחילת גידולו פונעם פיטם?

**רבינו:** ניין, עס איז מחובר צום בוים ביים עוקץ, דער פיטם וואקסט ווי א בלום אויפן אתרוג. עס הייסט טאקע שושנתא.

*

---

34 וכ"כ האדמו"ר הריי"ץ בשם אביו (בשמח"ת תש"י נדפס בספר המאמרים התשי"א עמ' 101) בשם אדמו"ר הזקן בעל התניא שכאשר אמר הקב"ה ולקחתם לכם פרי עץ הדר הושיבו שלוחים על ענן והם הביאו אתרוג מקאלאבריא.

וראה עוד שם בספר רשימות הרב"ש (שהן רשימות שנדפסו מכתי"י הרה"ח רבי ברוך שניאור זצ"ל נכד הצ"צ שרשמם תיכף להדיבורים והמאורעות קה"ת תשס"א עמוד קמ"ט) מה ששמע מהרש"ב מוצאי יו"כ תרע"ו וז"ל: ואמר שכ"ק רבינו הזקן נ"ע זיע"א אמר בפירוש שבבית המקדש היו נוטלים אתרוג דוקא יאנאווא קאלאברער והוא המהודר מכולם.

וכ"כ ברשימות הרב"ש (הנ"ל עמ' קנ) ביום ב' דסוכות תרע"ו בעת הסעודה שהבעש"ט (ובנראה שבעל התניא שמע כך בשם הבעש"ט) אמר בשעה שאמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה מהמצות דולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כו' הי' דוקא על יאנאווא קאלאברער, שהביאו משם למדבר וזהו עיקר מצותו.

35 וכפי המסופר כ"ק האדמו"ר מסקווירא שליט"א לוקח בביתו כמה אתרוגים, וא' מהם היא אתרוג הבא מיון, ובביהמ"ד הוא משתמש באתרוג אחר.

36 הנה לשון הרא"ש (סוכה פ"ג סי' יז) "אבל יש אתרוג שלא היה לו פיטמא מעולם ואינו נפסל בכך." וז"ל המכתם "כלומר שלא היה להם מתחילת בריותם". וז"ל הרמ"א (תרמח ז) "אבל אם לא היה לו דד מעולם כשר". ומלשונות אלו משמע שאם היה ונפל פסול, אף אם נפל בתחילת גידולם, ובשו"ת קנה בושם (ח"ב סי' כ"ח) הובאו עוד כמה ראשונים שמשמע כן מלשונם.

אמנם השבלי הלקט (סי' ש"ס) כ' "עוד אני אומר דדוקא באתרוגים שאין דרכן בכך להתייבש וליפול הפרח שלהן בחוטמן פסולין אם ניטלה הפיטמא, אבל באתרוגין שדרכן בכך כשרים לדברי הכל ולא חסר הוא.

והנה יש הרבה פוסקים הטוענים שמה שהרא"ש הכשיר אתרוגים ללא פיטם, היינו דוקא שלא היה להם מעולם כלשונו, ובאתרוגים היום אין אתרוג שלא היה לו מעולם, אלא שיש רבים שנופל מהם הפיטם בקטנותם. וצ"ל שהיה זן של אתרוגים שהיו גדלים בלי פיטם מתחילה ונכחד.

ועיי' בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קעז) שהובאה טענת בעל הקנה בושם לפסול, והגאון בעל שבט הלוי כתב לו "בודאי לפום רהיטת ההלכה הצדק עם כת"ר, דהא לשון הרמ"א מהרא"ש אם לא היה לו דד מעולם', וכן מוכח לכאורה בתשובת מבי"ט (ח"ב סי' מט) וכו', איברא יש לי ללמד זכות על המקילים בזה, עיי"ש.

**האדמו"ר מספינקא:** דעם רבי'נס ספר 'לב אהרן' קומט מיר אסאך צוניין, מ'האט זייער א גוטע ארבעט געמאכט.

**רבינו:** ברוך ה', עס איז מיר א חשיבות אז מ'קוקט אריין דערין, כ'האב הנאה.

*

**האדמו"ר מספינקא:** מ'האט געמאכט סעודות אינמיטן טאג אויך?

**רבינו:** מ'האט געמאכט צוויי סעודות, אחד ביום ואחד בלילה.[37]

**האדמו"ר מספינקא:** ווי אזוי האט מען זיך געפירט ווען מ'האט געגעסן מזונות אין די סוכה וועגן 'לישב בסוכה'.

**רבינו:** מ'האט נישט געגעסן קיין מזונות וועגן דעם. עפ"י שולחן ערוך ביי מזונות דארף מען שוין מאכן א ברכה 'לישב בסוכה', לויט רוב פוסקים קען מען מאכן. אבער אויף אנדערע זאכן קען מען שוין נישט מאכן.

**האדמו"ר מספינקא:** ווי אזוי האט מען זיך טאקע געפירט ווען ס'האט געריגנט.

**רבינו:** מ'האט געגעסן אין די סוכה אפילו ווען ס'האט געריגנט אויך.[38]

**האדמו"ר מספינקא:** מיט א געפנטער שלאק?

**רבינו:** יא, אהן א שלאק, מ'האט געגעסן אין סוכה אזוי, מ'איז נאס געווארן אבער מ'האט געגעסן אין די סוכה.

**הרה"ג ר' עקיבא יוסף:** מ'האט געמאכט א לישב בסוכה אויך?

**רבינו:** מ'האט פראבירט צו מאכן, ווען מ'האט אנגעהויבן צו עסן האט נאכנישט גערעגנט. האט מען געמאכט א ברכה. אבער מ'האט געגעסן אין די סוכה.[39]

---

37 דנחלקו בסוכה (כז.) אי בעינן י"ד סעודות כר"א או לא, וכן פסק המשנה ברורה (סימן תק"ל) וכן בשער הציון שם (ס"ק ד) שמ"מ לכתחלה מצוה לקבוע סעודה על הפת אחת בלילה ואחת ביום דיון דמצוה לכבדו באכילה ושתיה ועיקר אכילה הוא לחם, וכ"כ באליה רבה שם ובפרי מגדים (א"א ס"ק א).

וכס' נמוקי או"ח (סי' תק"ל ס"ק א) כתב שסגי בסעודה אחת וזה דלא כהמשנ"ב.

38 בשו"ת מנח"א (ח"ד סי' ל"א) כותב: מנהגנו מאבותינו ורבותינו הק' דור אחר דור מתלמידי הבעש"ט הקדוש זי"ע לישב בסוכה בז' ימי החג גם אם ירדו גשמים ח"ו, וכמ"ש חו"ז הגה"ק מקומרנא בפי' המשניות עצי עדן (סופ"ב דסוכה) על מה שאמרו במתני' משלו משל לעבד שמזג כוס וכו', עכ"ל בעצי עדן וכו'.

וישראל קדושים מחמירים ע"ע ואינם יוצאים מן הסוכה ומקבלים עליהם גם לקרוא "הדיוט" בשביל מצות ה' החשובה וחביבה עליהם ואי משום שאין מקבלין שכר עלי' אז זהו בודאי מעלת עבדות ה', עכ"ל.

ובמשמרת שלום (סי' מג א) איתא ראיתי לאבא מארי זצ"ל אפילו כשהגשמים יורדים הי' עושה כל טצדקי שביכלתו שלא לאכול ולישון חוץ לסוכה, ועיי"ש בביאורו להתיר מצדדים שונים, אך בכ"ז "אחר כל הדברים והאמת אין בכחנו לחלוק על רבן של ישראל הרמ"א דאינו מקבל שכר ומקרי הדיוט, אך הבו דלא לוסיף עלה דמיירי רק במצטער אבל לעשות מצדקי שלא יהי' מצטער, גם להרמ"א תבוא עליו ברכה, אבל מי שלבו מתלהב ואדרבה כשיצא מהסוכה יצטער יותר בודאי אין חשש, דעיקר הטעם כתב הח"י דנק' הדיוט משום מניעה משמחת יו"ט, ואצל אנשים כאאמו"ר ז"ל והבריו, אדרבה שמחה היא לו, ואדרבה כשיצא מהסוכה יצטער הרבה ושכרו כפול מן השמים, וכמדומה לי שגם זקני סבא קדישא מהר"מ מלעכוויטש עשה כן.

ועיין בס' מקור חיים שהרה"ק מצאנז בעודו בילדותו הי' ישן במטה בסוכה והתחיל לירד גשם עד שהי' מים בכר וכסת מלמעלה ולמטה מלא מים סביביו הי' צועק בקומו פארברענט זאל מען ווערן לאהבת השי"ת ולא יצא, אמר אהי' אנכי הדיוט עכ"ל.

ובס' מנוחת אשר (פרק דברי חכמה ומוסר בפתיחה) **איתא:** שמעתי מהגאון מוהר"ש קאידנובר ז"ל ישב בסוכה והגשם ירד עליו, עד אשר העבירו מעליו בגדו ונתנו עליו בגדים אחרים, וכן עשו כמה פעמים והוא לא יצא מן הסוכה, והוא הי' מפורסם לגאון עולם, והתרעמו עליו למה עשה נגד דין מפורש דנקרא הדיוט ואני הצדקתיו וכו', עיי"ש באורך.

ובס' בית יעקב (הדו"ת לסוכות דף צא) מביא בזה"ל: בעיני ראיתי מהצדיקים שהיו יושבים בהסוכה אע"פ שירד גשמים מאד והה"צ ר' פישל מסטריקוב שירד עליו גשם רב בהסוכה ואמר הדיוט אקרא ולא אצא מהסוכה כו', זה שייך באדם אשר מצטער כו', אבל הצדיקים אוהבי מצות ה'. ועיי"ש מס' זכור לאברהם בשם כמה תשובות שגם אם יושב בסוכה בשעת ירידת גשמים מקבל שכר רק שאינו כמצוה ועושה.

ובס' זכרון יהודה מהגאון המהר"מ א"ש מביא בעת אשר הגשמים יורדים לא הי' אוכל או שותה חוץ לסוכה, וכבר כתבו מזה באחרונים כי יוכל להחמיר על עצמו והגם כי נקרא הדיוט, עכ"ל.

39 ע' בומירות דברי יואל (ח"ב אות תס"ט) שפע"א בחוה"מ סוכות ירד גשם שוטף מאוד, ואבל רבינו סעודתו בסוכתו הקטנה שהיתה מסוככת היטב מעובה יותר מכפי הרגיל, באופן שמעת שפתחו השלאק עד שגמר רבינו לאכול פת כביצה לא ירד גשם לתוך הסוכה, ורבינו בירך אז גם ברכת לישב בסוכה, ואח"כ הלך לסוכתו הגדולה ואכל חלה והביאו אזיה מאכל, ורבינו אכל ממנו וחילק שיריים, וכיבד לא' בברכת הזימון, ואמר אז רבינו שנהנה שנסתבב הדבר כך, כי לא היתה לו עדיין הזדמנות ביו"ט זה לברך ברכת לישב בסוכה בסוכתו הקטנה.

ובשולחן זה של רבינו נכח הגאון רבי יעקב לעבאוויטש ז"ל אבד"ק קאפיש, וסבר לומר שאין לברך ברכת לישב בסוכה, אמר לו רבינו ע"פ המבואר בתשובת הרשב"א שאם רואים עננים באים ומתחיל הגשם יכול לאכול עיי"ש. וכמו כן לענינינו אף שכבר יורדים גשמים אבל

**האדמו"ר מספינקא:** כ'געדענק דער טאטע ז"ל האט געגעסן אין סוכה און ס'איז אים געריינען אויפן שטרייטל.

**רבינו:** יא, ס'האט געריינט מ'איז אינגאנצן נאס געווארן.

**האדמו"ר מספינקא:** דעמאלטס איז ער געווען אויפגעלייגט עפעס אויסטערליש. יעדער איז געווען אנגעצויגן און ער איז געווען אויפגעלייגט.

**הרה"ג ר' עקיבא יוסף:** דער זיידע – דער שווער'ס טאטע – זאגט אז וואס איז דער פשט אז מ'האט געגעסן אין די סוכה אפילו ס'האט גערעגנט, די גמרא זאגט דאך אז דער שיעור איז משתסרה המקפה, אבער צדיקים האבן דאך נישט געמאכט קיין עסק פון קיין עסן, במילא איז נישט שייך דער פטור.

**רבינו:** בכלל די זאך ווען מ'איז פטור אז מ'טאר עס נישט מאכן, איז דא אסאך איבער דעם.

כ'האב געזאגט א שטארקער מקור, ביי טבילת עזרא שטייט אויך אז מ'האט געפטר'ט,[40] און עם כל זה האט מען מחמיר געווען, במילא זעהט מען אפילו מ'איז פטור מעג מען מחמיר זיין, במילא האבן חסידים מקיל געווען אין די זאכן, מ'קען מחמיר זיין.

**האדמו"ר מספינקא:** מ'האלט נאך פאר הושענא רבא, מ'קען נאך אריין כאפן אביסל תפילות.

**רבינו:** מ'דארף האבן תפילות אויף א גאנצע יאר, אויף יעדן טאג פון יאר, מ'דארף האבן געוואלדיגע סייעתא דשמיא.

**האדמו"ר מספינקא:** כ'האב געזעהן דער דברי חיים ברענגט, אז עם קומען די אושפיזין אין די סוכה, יעדע אושפיזא ברענגט מיט זיינע מידות.

**רבינו:** אינטערסאנט זיי האבן זיך געקריגט דער זידיטשויבער רבי מיט רבי אייזיקל קאמארנער, ווער עם קומט קודם 'יוסף' צי 'משה',[41] רבי אייזיק'ל קאמארנער האט געזאגט אז 'יוסף' קומט קודם, ווייל ער האט זיי געזעהן לויט דעם סדר ווי אזוי זיי זענען אריין געקומען, אזוי האט ער געזאגט. און רבי אייזיק'ל זידיטשויבער האט געזאגט אז ער האט זיי אויך געזעהן אריין קומען, און זיי זענען געקומען פארקערט, ער האט געזעהן אז 'משה' קומט קודם.

**האדמו"ר מספינקא:** ווען מ'האט געזאגט 'ועימיה'.

**רבינו:** ער האט געזעהן דעם סדר ווי אזוי זיי זענען אריין געקומען.

דער פעטער ז"ל האט אמאל געזאגט וואס איז דער פשט, האט ער געזאגט, פאר יעדן צדיק ווייזט מען אזוי ווי זיין דרך.[42]

---

40 הסוכה [של רבינו] מכוסה בגג עד זמן הסעודה וגם הסכך עב, ועד גמר אכילת כביצה פת לא ירדו גשמים לכן שפיר שרי לברך. ואח"כ שאל הה"ג הנ"ל את רבינו מה יעשו האורחים של רבינו שאוכלים בהסוכה הגדולה שאין עליה שלאק והגשם שוטף מאוד בהסוכה, השיב לו רבינו שיברכו ברכת לישב בסוכה בלי שם ומלכות, ועי' בכפורי יעקב סי' תרל"ט ס"ה דאם אין יורדים הגשמים למקום שיושב שם צריך לאכול בסוכה בעוד שעדיין אין יורדים עליו ועל שולחנו, ואפשר דאפי' ברכת לישב בסוכה יכול לברך עיי"ש, וכ"ז ביש לו פנאי לאכול פת כביצה באותו זמן שהרי זהו השיעור שחייב בברכה.

40 בשולחן ערוך (או"ח סי' פ"א) נפסק שאין צריך טבילה ולא רחיצה בתשעה קבין, בין לתורה ובין לתפילה, ומעיד שכך פשט המנהג.

אמנם עיין בספר הקדוש מאור ושמש (פרשת אמור) שכתב שאי אפשר לו לאדם שישיג תכלית יראת ה', אלא אם נזהר בטבילת עזרא. וכן אי אפשר שילמוד ויתפלל ברתת ובזיע, כי אם שיהיה נזהר בטבילת עזרא. ואם הוא לומד או מתפלל ואינו נזהר בטבילה זו, אי אפשר בשום אופן להגיע לגופי תורה ומצות. ובנוסף לכך בלתי אפשר ללמד לתלמידים ולהכניס בלבם יראת ה', אם אינו נזהר בטבילה זו. ואם הוא לומד ספרי קבלה והוא בלתי טהור, יוכל לבוא חלילה על ידי זה לידי אפיקורסות. והכת "שבתי צבי" ימח שמם שהיו אז בימים ההם, נעשו אפיקורסים משום שלמדו ספרי קבלה בטומאת הגוף. ע"כ.

41 הנה בסדר הזמנת האושפיזין לכל יום ויום מימי הסוכות, אף דלא נתפרש סדרו בהדיא במקורן של דברים בזוה"ק (פר' אמור) דאיתא שם: "אברהם וחמשא צדיקייא ודוד מלכא שוין מדוריהון עמיה", הרי דקחשיב רק אברהם ברישא ודוד בסיפא, אבל שאר הרועים לא חשיב כלל, מכל מקום בדבר זה מצויים חילוקי דעות בין מנהגי אשכנז לספרד, כי בסידורי אשכנז מבואר סדר האושפיזין ליום הרביעי הוא יוסף וליום החמישי משה, ואילו בסידורי ספרד ההולכים עפ"י קבלת מרן האריז"ל וגוריו, נסדר האושפיזין ליום הרביעי הוא משה נגד נצח, ואח"כ ליום החמישי אהרן נגד הוד, וליום השישי הוא יוסף נגד יסוד צדיק.

וכסידורו של מרן האריז"ל יש סמך בזהר הקדוש (פר' פנחס דרנ"ה ע"ב): "בחמשה עשר יום לחדש השביעי וגו', דאיהו תשרי, מקרא קודש יהי' לכם וכו', שבעת ימים מסטרא דבת שבע דאיהי מלכות, אבהן [אברהם יצחק יעקב] ורעיא מהימנא [משה] ואהרן ודוד ושלמה, הא אינון לקבל שבע ספיראן .. ובגין ז' ספיראן אמר קרא כי בסורות הושבתי את בני ישראל במפקנתהון מארעא דמצרים .." הרי דקחשיב סדר האושפיזין ליומי סוכות כסדר הספירות ליום החמישי משה וליום השישי אהרן, וכן נתפשט המנהג אצל רוב רובם של הצדיקים גדולי החסידות תלמידי רבינו הבעש"ט הקדוש נבג"מ מדור דור להקדים אושפיזא דמשה ואהרן ואח"כ ביום ו' הוא אושפיזא דיוסף כסדר המדות.

42 ע' מחזור דברי יואל (לחג הסוכות אות מ"א הערה ב') מה שסיפר מרן רביה"ק זי"ע פעם שלח הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זצ"ל לבן דודו

קומט אוים היינט איז יעקב אבינו, סוכות איז דאך אויך אין זכות פון יעקב אבינו, ויעקב נסע סכותה...

**האדמו"ר מספינקא:** היינט נאכט ביי די אושפיזא דמשה איז אונזער מעליצער זיידע"ס יארצייט, רבי נפתלי מעליצער. ער איז געווען א זוהן פון רבי יהודה, א זוהן פון רבי יעקב [בן הרה"ק מראפשיץ ז"ל].

**א' הנוכחים:** ס'איז געווען א מעליצער רבי דא אין אמעריקא.

**האדמו"ר מספינקא:** יא, רבי איציקל.

**רבינו:** ער איז געווען רבי נפתלי'ס א זוהן.

ער איז געווען א גוטער בעל מנגן, כ'האב אים נישט געקענט כ'האב נאר געהערט אז ער איז געווען דא און ער איז געווען א גוטער בעל מנגן, א ראפשיצער איניקל.

**א' הנוכחים:** ער פלעגט קומען צום רבין ז"ל קיין שעראן ספרינג'ס אויף שבת, דער רבי פלעגט אים מכבד זיין צו צו זינגן אודה אדער אן אנדערן זמר, דער רבי האט אים זייער געגליכן צו הערן.

**האדמו"ר מספינקא:** זיי האבן אויך געהאט דא, דער פאטער פון רבי אביש מעליצער, דער מעליין ליזענסקער רבי פון ווילאמסבורג, זיין פאטער האט געהייסן רבי ברוך, ער איז אויך געווען דא אין אמעריקא, ער איז אוועק ממש אנהייב.

**א' הנוכחים:** ער איז ארויף געקומען פאר די קריג?

**האדמו"ר מספינקא:** ניין, נאך די קריג.

**רבינו:** רבי יצחק איז יא ארוים געקומען פאר די קריג.

נאך וועמען האט ער געהייסן 'נפתלי', נאך רבי נפתלי ליזענסקער?

**הרה"ג ר' עקיבא יוסף:** עס איז געווען א מעשה מיט א חלום, זיין מאמע איז געווען א מאגלניצער טאכטער, און וועז דאם קינד איז געבוירן איז רבי נפתלי ליזענסקער געקומען אין חלום, ער איז געווען א פעטער פאר אים, איז ער געקומען אין חלום מ'זאל געבן א נאמען נאך אים.

**רבינו:** עס האט זיך מיר געדאכט אזוי אז ער האט געהייסן נאך רבי נפתלי ליזענסקער, כאטש ער איז נישט געווען קיין אייניקל.

רבי נפתלי'ס פאטער איז געווען אן איידעם ביים מאגלעניצער, זענען זיי געווען קאזשניצער אייניקלעך.

**א' הנוכחים:** דזשיקובער אייניקלעך?

**רבינו:** ניין, מעליצער אייניקלעך.

דער ראפשיצער רב האט געהאט אין זוהן רבי יעקב, ער איז געווען דער מעליצער רב, מ'האט אים גערופן דער קליינער בעל שם, אזוי האט מען גערופן דעם רבי יעקב מעליצער.

**א' הנוכחים:** פארוואס האט דער איידעם איבער גענומען דאם רבנות אין ראפשיץ?

**רבינו:** ער האט אים נאך געמאכט בחייו רב אין ראפשיץ, וועז דער ראפשיצער רב איז נפטר געווארן האט נאך דער דזשיקובער רב נישט געהאט קיין רבנות.

**א הנוכחים:** איז דער חידוש נאך גרעסער. ער האט געמאכט בחייו דעם איידעם פאר רב?

**רבינו:** יא, דאם איז דער פשטות ווי אזוי ס'איז געווען... ער האט נאך בחייו אים געמאכט פאר רב.

**האדמו"ר מספינקא:** מ'זאגט עפעס אז דער הייליגער רוזשינער האט זיך אויף דעם מתמיה געווען אז דער ראפשיצער רב וואס איז געווען דער גרויסער חכם, ווי קומט עס צו אים אז ער האט געמומען דעם איידעם. ער האט נישט געזאגט קיין תירוץ, נאר ער האט זיך געווואונדערט אזוי.[43]

**רבינו:** אבער אזוי איז געווען, ער האט נאך בחייו אים געמאכט רב.

דער ראפשיצער רב האט דאך געפירט צוויי רבנות'ן, סיי ראפשיץ און סיי לינסק.[44] מ'זעהט טאקע אז איינער פון

---

הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זצ"ל ראיות והוכחות שצריכין לומר סדר האושפיזין כנוסח אשכנז להקדים את יוסף לפני משה, ואחת ההוכחות כלפי הרה"ק מהרי"א מזידיטשוב היתה זאת שהוא רואה במו עיניו את יוסף הצדיק שמקדים לבא אל סוכתו יום אחד לפני משה, והשיב ע"ז הרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זצ"ל שזה פלא בעיניו כי אצלו הוא רואה שמשה מקדים לבוא לפני יוסף.

וסיים רביה"ק זצ"ל את סיפורו והסביר, שכל צדיק ראה את מי שהזמין תחלה לפי בחינת נפשו ומדרגתו, וכפי שמזמינים אותם כך באים האושפיזין.

אגב, מובא בס' פאר ישראל שהגה"ק האהבת ישראל מוויזניצא זצ"ל שלכל צדיק אמת מראים מן השמים שדרכו הוא הוא הדרך הישרה,

43 עיי' בס' החכמה מאי"ן שהרה"ק רבי איציקל מסטיטשין סיפר כן, ומביא לשונו של הרה"ק מרוזין.

44 כפי המובא בתולדותיו שבשנת תקס"ד נסתלק הרה"ק רבי מענדל מלינסק זי"ע אביו של הרה"ק מראפשין, ושם בלינסק נתפלגו הדיעות כאשר קבוצה אחת רצו שהרה"ק מראפשין ימלא מקום אביו, והקבוצה

זיינע זוהן האט איבער געזומען און איז געווארן דער לינסקער רב, רבי אברהם חיים איז געווען לינסקער רב. כ׳וויים נאר נישט אין וועלכע יארן ער איז געווארן, ס׳איז א מעשה פון צוויי הונדערט יאר צוריק. עס איז שוין דא באלד צוויי הונדערט יאר פון די פטירה, ס׳איז יעצט תשפ״ב, און ער איז נפטר געווארן תקפ״ז.

**האדמו״ר מספינקא:** ער האט דאך נישט געוואלט מ׳זאל דרוקן דעם ספר ׳זרע קודש׳.

---

**השניה רצו שהרה״ק המראה יהזקאל ימלא מקום הרבנות כי התגורר אז בלינסק, אמנם לאחר שנתפשרו יצא משלחת ובראשם המראה יהזקאל לבקש מהרה״ק מראפשין שיבוא למלא מקום אביו, אך אנשי קהילת ראפשין לא הסכימו בשום אופן, והלכו להתייעץ עם הרה״ק הרבי מלובלין והרה״ק הרמ״מ מרימאנוב והגיעו לפשרה שמלא הרבנות של ב׳ העיירות, אך יתגורר בראפשין וינהל את העיר לינסק משם.**

**ואכן המראה יהזקאל במכתבו המפורסם** (על דרכי החסידות ועל רבו הק׳ הרמ״מ מרימנוב המובא בראש הס׳ ילקוט מנחם) **מתאר שאנשי ראפשין לא נתנו לעבור את המרכבה שהגיעה מלינסק לקחת את הרה״ק מראפשין לעירם.**

**כמו כן יש לציין שהרה״ק מראפשין היה גם הרב של העיר סטריזוב וכפי שמתראהו המראה יהזקאל במכתב הנ״ל.**

**כמו כן יש מכתב הסכמה מהרה״ק מראפשין מחודש אלול שנת תקס״ז על הספר ׳אוצר הכבוד׳ מהגאון רבי טודרוס הלוי, וחותם שמו הק׳ ״נפתלי צבי הורוויץ חונה פה ליסקא וקרייז סאניק״.** (ראה תצלום)



הסכמות הגאונים המאורים הגדולים

הסכמת אדמו״ר הרב המאור הגדול נאון תפארת ישראל ׳החסיד המפורסם המקובל איש אלהי׳ הצדיקים בדורו׳ נ״י פ״ה עה״י בבוד שמו קדוש מו״ה נפתלי צבי הורוויץ מ״ג אבד״ק ליסקא והקריין ׳ בפקודת וצוי אדמו״ר הרב המאה״ג החסיד המפורסם המקובל איש אלהי נ״י פ״ה עה״י בבוד מרה מנחם מענדיל מקוצק דיסענוב :

הסכמת הרב המאה״ג הנאון החסיד המקובל המפורסם בדורו׳ נ״י פ״ה עה״י בבוד שמו קדוש מו״ה נפתלי צבי הורוויץ מ״ג אבד״ק ליסקא והקריין ׳ בפקודת וצוי אדמו״ר הרב המאה״ג החסיד המפורסם המקובל איש אלהי נ״י פ״ה עה״י בבוד מרה מנחם מענדיל מקוצק דיסענוב :

דון כזום הקריב לפני ה׳ הוא הרב החסידי מרן ישראל יי החסיד דקק כשטשין ׳ ובידו תעלת ספר כתב ׳ אמר חיבר כזום תפלה בעלזה כבוד רבינו מודרדים דלוי ׳ אבי רבינו מאור הלוי ׳ ושמו הקדוש של החיבור הכל אוצר הכבוד ׳ וכן נתפלא בספי שפתי יבשנים שהוא חיבר ספרי הכל ולא נדפס אחדש ׳ רק הוא בכתובים ׳ ועתה בזה הספר מבואר בזה הספר דבריו ותפלה נאבי ׳ ומשם בי דבריו הקדושים ׳ מאבר הבבוד ׳ החיבור דרבינו מודרדים הלוי ׳ אבי רבינו מאור הלוי ׳ ושמו של רבינו מאור הלוי שלא ׳ ומכח בתוך בתוכו הוא אוצר הכבוד ׳ ולבאים לקוראים שהעלה בזכות תורת משה שהוא בתוכו ׳ קרב נאבי הוא הרב החסידי אחדש ׳ רק הוא יצחק כי אבד בקוק שמשון ׳ וכיהו תעלת ספר סגר בחיבו ׳ ושל שחו הסגר בקוק כשם שהוא בתוכו ׳ ומשם בי דבריו הקדושים ׳ בחיים שיהו לו הסכים מידסבר מי שולטו שלא לאחר ח״ו עלה בלבי שיפה עבו המדפיסים לכיל שלאיהו לאחר בחבי קודם החלו כי ידוע שגם הרב מהרח״ו זלה״ה מצא מלאיהו לאחר מידושיו ומה שקיבל מרבו זלה״ה ולא הניח לתלמידיו לכתבם ולעפ״כ עבו לדיקי הדור כתב החבלות והחבעלות לבעשקים ולכותבם ולשולחם לאחרם ולחתן שלוחים ומכבדיו ומלאו פני הגל וכן עבו החסידים היקרים הכיל שלאיהו לאחר מחברת הקודם ולהקדם בשם **זרע קודש** ומלה בדולה לחזיק בידם ולקוים משם שפעריים הקדושים שלנו ולחיים לחביב בבולם ולהדפיס עוד בלי רשותם ולקות ביב חכום המחבר הקדוש יעמוד לבו לחבן עליהו ולרחום בבחיל בלי ספק ׳ דבר הבעתי״ה יום ג׳ י״ב ימים לחדש קסון תרכ״ח פה״ק לאחר :

פק׳ **חיים הלברשטאם**

**רבינו:** דער דברי חיים האט געגעבן אן הסכמה דערויף מ׳זאל עם דרוקן.[45]

דער נאמען ׳זרע קודש׳ איז אויך אן אינטערעסאנטער נאמען, ס׳הייסט נישט אויף זיין נאמען, דער דברי חיים האט דאס א נאמען געגעבן ׳זרע קודש׳, מ׳האט דאס געוואלט א נאמען געבן ׳אור הנר׳.[46]

**ונפרד רבינו ממנו בברכה:** דער אויבערשטער זאל העלפן, א גמר חתימה טובה, א גוט געבענטשט יאר, א הצלחה׳דיגע יאר, מ׳זאל קענען זיצן מיט הרחבת הדעת און דינען דעם באשעפער, משפיע זיין פאר אידישע קינדער אלע ענינים, דער אויבערשטער זאל העלפן ברכה און הצלחה און נחת דקדושה, דורות ישרים ומבורכים, א גוט געבעטשט יאר וכל טוב, מ׳זאל הערן בשורות טובות.

**והתנצל רבינו ואמר:** כ׳הער געוואלט, אבער כ׳קען נישט מכבד זיין אז ס׳רעגנט...

**האדמו״ר מספינקא:** א יישר כח, א גוט יום טוב, א גוט יאר.

**ואיחל רבינו ברכת א גוט געבענטשט יאר לכל הנלווים אליו**

**ונפרדו לשלום**

---

45 להלן ההסכמה של מרן הקדוש בעל דברי חיים מצאנז זי״ע לספה״ק זרע קודש.



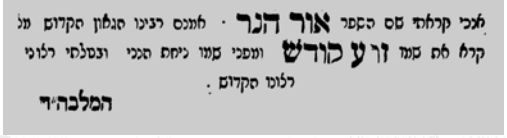
הסכמת

כבוד אחינו מורינו ורבינו הרב הנאון המובהק הקדוש רשכבה״ג בוצינא קדישא ומרישא אספקלריא המאירה עה״י מה״ח פאר הדור קדושת שמו מרן מוהר״ר **חיים הלברשטאם** נ״י אבד״ק צאנז והגליל יע״א :

**הן** כל יקר ראתה עיני כתני קודם ומחוקי מהם מכתב מהזמיר מרא הקדוש מ״ה מופ״ת מתנוח מוה **נפתלי צבי** זלה״ה מחבד״ק ראפשין זי״ע וקמו ומתעוללו הניסלנים מחסידים ירחי הסם והגילוים לניה״ק לזכות להם הרבים ולהפיץ מעיינותיו חלק וכמה חם כי ניעי קדם לא ניתי לחדפים מידושי תורתו של מחזמיר הקדוש הכיל כי ידעתי שגם המחבר הקדוש בחיים חיותו לא הסכים מידסבר חי׳ מורתו חלוק לאחר״ז עלה בלבי שיפה עבו המדפיסים הכיל שלאיהו לאחר בחבי קודם החלו כי ידוע שגם הרב מהרח״ו זלה״ה מצא מלאיהו לאחר מידושיו ומה שקיבל מרבו זלה״ה ולא הניח לתלמידיו לכתבם ולעפ״כ עבו לדיקי הדור כתב החבלות והחבעלות לבעשקים ולכותבם ולשולחם לאחרם ולחתן שלוחים ומכבדיו ומלאו פני הגל וכן עבו החסידים היקרים הכיל שלאיהו לאחר מחברת הקודם ולהקדם בשם **זרע קודש** ומלה בדולה לחזיק בידם ולקוים משם שפעריים הקדושים שלנו ולחיים לחביב בבולם ולהדפיס עוד בלי רשותם ולקות ביב חכום המחבר הקדוש יעמוד לבו לחבן עליהו ולרחום בבחיל בלי ספק ׳ דבר הבעתי״ה יום ג׳ י״ב ימים לחדש קסון תרכ״ח פה״ק לאחר :

פק׳ **חיים הלברשטאם**

46 כן כתב המלבה״ד אחרי הסכמת הרה״ק מצאנז זי״ע (ראה תצלום)



מ ו ד ע ה

**אור הנר** מאכי קראתי שם הספר זרע קודש ומאכי שמו ניחא מאכי ונפלאתי לרומו לרומו הקדום .

**המלבה״ד**

# שמחת השבע ברכות לנכד כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

החתן הרב אשר אנשיל אשכנזי שליט"א בן הגה"צ רב דביהמ"ד אבני צדק שליט"א חדב"נ

## מיוחד ל'חברה קדישא' דקהלתינו הקדושות מרחבי ניו יארק רבתי יצ"ו

באולם קרן ויואל משה – קרית יואל יצ"ו

יום ג' פרשת עקב תשפ"ב לפ"ק

**יכיל בקרבו הנושאים כדלהלן:**

דברי פתיחה מהרה"ח רא"מ פאלקאוויטש שליט"א ◆ אודות אם יש ענין להזכיר בפה בקשות אצל קברי צדיקים או די בהזכרה ◆ מרן הישמח משה שלח להזכיר על ציונו של הרר"א מליזענסק את בנו בעת חוליו ◆ אודות אם יש חיוב לעלות על קברי הוריו בעת שמבקרים בבית החיים ◆ רבינו הברך משה זי"ע לא התיר לבנות ביהמ"ד על ציונו של מרן רביה"ק זי"ע ◆ אודות בתי הטהרה במדינות אייראפא של היה בהם מקוה ◆ מרן הייטב לב זי"ע הורה לחפור מקוה בביתו כדי שיטבלו אותו לאחר הסתלקותו והוא התחרט ע"ז ◆ הרה"ק רבי נפתלי משינאווא הגיע מעולם העליון להורות להמקוה-איד להכין את המקוה בשביל לטבול גופו הק' ◆ הרה"ק משינאווא נסע לאוקריינא עם בנו הק' רבי משה זי"ע ליתן חליצה לאשת אחיו רבי נפתלי ◆ הרה"ק מהארנאסטייפל ישב בעת החליצה והעיד על הארת פני הרה"ק רבי נפתלי ◆ בשנים קדמוניות לא יכלו לטבול במקוה לפני הדלקת נרות חנוכה וקריאת המגילה כי היה רק מקוה אחת בכל עיר ועיר – הרה"ק השם שלמה ממונקאטש היה בטהרת גופו הק' של מרן מצאנז זי"ע ואמר שטבל בעצמו ◆ אודות הענין להטמין את המנוח עם טליתו ◆ הגאון בעל ערוגת הבושם הורה לתלמידו הגה"צ מריסקאווא שכדאי לעלות לעולם העליון עם הצפורן שהשתמש במוהלות ◆ מנהג הצדיקים ללבוש הקיטל בימים הנוראים עם השיירי מצה של ליל הסדר ◆ אודות ריבוי המספידים וטירחא דציבורא ◆ אודות המנהג שטות להרבות בכיבודי ריקוד המצוה טאנץ לכל קרוב משפחה והמנהג בשנים קדמוניות ◆ אודות הענין להעביר את המנוח ליד הביהמ"ד שהתפלל והוא דווקא באנשים ולא בנשים ◆ הרה"ק המהרי"ד מבעלזא לא רצה להתפלל בביהמ"ד שאין בה עזרת נשים ודיבר ממעלות תפילתם ◆ אודות הענין לשאת המנוח על הכתף ◆ אודות המנהג שטות לשורר בעת הלויית המת או להאריך בדברי חרוזים בשעת החופות ◆ אודות הענין להיקבר ליד קברי אבותיו ◆ אודות הענין להעדיף להטמין את המנוח בטליתו או בטלית של צדיק ◆ אודות הענין להטמין עם המנוח את חידושיו ◆ מרן הישמח משה הורה להעתיק מחידושי צדיק א' לפני שהטמינו אותו בקברו ◆ אודות להטמין חפצי צדיקים וכדו' בשעת הקבורה ◆ אודות להטמין בקבר ספר של צדיקים הקודמים שהמנוח הוציא לאור עולם ◆ אודות הנוהגין להיכנס לתוך בור הקבורה כדי להתעורר לתשובה ◆ אודות המנהג להתפלל על מקום המיועד לקבורתו והנהגת הר"י אשכנזי בזה ◆ הרה"ק בעל התולדות יעקב יוסף נתאוה להיקבר ליד אברך שהתפלל על מקום קבורתו ◆ דברי הרה"ח ר' יוסף ווייס שליט"א ◆ דברי ברכה והדרכה ממרן רבינו הגה"ק שליט"א ◆

**הרה"ח ר' אברהם משה פאלקאוויטש הי"ו** [וומסב"ג]**:** ברשות דעם רבי'ן זאל זיין געזונט, מיינע הברים האבן מיך געבעטן זיך אויפשטעלן רעדן דא ביי די מסיבה, די גמרא זאגט אף על פי שאני יודע בעצמי שאיני כהן אז מ'הייסט מיר עלה לדוכן וועל איך גיין.

מ'האט מיר געהייסן ארוים ברענגען רגשי לבבינו, פון די זכיה אז דער רבי האט אונז געלאדענט צו זיין שמחה,[47] אונזער הייליגע חבורה, און מ'האט מיר געהייסן זאגן אפאר ווערטער.

חז"ל האבן אונז געלערנט, פותחין בכבוד אכסניא, אונז האמיר די זכיה און דעם כבוד, אז דער רבי זאל זיין געזונט איז היינט אונזער בעל אכסניא, בעין חמלה האט דער רבי זאל זיין געזונט אויסגעוועלט אונזער הייליגע חבורה, זיך משתעשע זיין מיט אונז בעת שמחתו.

אונז האבן מיר פאריגע וואך געלערנט אין די סדרה, ושננתם לבניך, טייטשט רש"י, אלו התלמידים, ער ברענגט נישט אז ס'איז א 'מדרש', אדער 'דבר אחר', אדער 'יש

**47** כמנהגו בקודש של מרן שליט"א זה רבות בשנים, אשר בעת שמחת נישואי נכדיו היקרים כשעושה מסיבת שבע ברכות הוא מזמין בכל פעם אייזה חבורת עסקנים ומוכי הרבים בנושא א' מקרב קהלתינו הק'.

אומרין', נאר דאס איז רש"י טייטש אין פסוק, 'ולמדתם אותם את בניכם' רעדט מען פון לערנען מיט תלמידים, האב איך אמאל געהערט, פארוואס שרייבט טאקע דער פסוק מיטן לשון ושננתם לבניך, און נישט ושננתם לתלמידיך, ווייל א תלמיד קען נישט מצליח זיין ביים לערנען, נאר וועז ער שפירט אז ער איז א קינד פון זיין רבי'ן, און א רבי קען נישט מצליח זיין מיט זיינע תלמידים, נאר וועז ער שפירט אז ער איז א טאטע פון זיינע תלמידים, פאר דעם שטייט אין פסוק ושננתם לבניך.

כ'מיין אז די אלע וואס זיצן דא, איבערהויפט אנשי חבורתינו, שפירט זיך יעדער איינער צום רבי'ן זאל זיין געזונט, א קשר, אויסער די רוחניות'דיגער קשר וואס דער רבי איז א רבי, איז אויך אז ער איז א טאטע, פאר יעדע פראבלעם בגשמיות וברוחניות האט ער זיך צו וועמען צו ווענדן, האט ער זיך פאר וועמען אוים צו שמועסן. און וועז דער רבי דארף עפעס האבן כאטש וואס ס'זאל זיין וויסט דער רבי אז ער קען זיך ווענדן צו יעדן איינעם פון אונז, און יעדער איינער וועט פראבירן אסאך מער ווי זיין יכולת זיך צוצושטעלן צום רבי'נס פארלאנג.

אויב חז"ל זאגן ווייי צו א קינד וואס איז פארטריבן פון זיין טאטן'ס טיש, איז מרובה מידה טובה, ווי גליקליך איז א קינד וועז ער זיצט ביי א שמחה מיט א טאטן ביים טיש, און וואספארא נחת רוח איז ביי א טאטן וואס די קינדער זיצן ארום ביי זיין טיש ביי א שמחה, כשתילי זיתים סביב לשולחנו.

אבער פון די אנדערע זייט, האט דער 'פותחין בכבוד אכסניא' נאך א טייטש, מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, 'טוב' איז טייטש א זאך וואס עם קומט ארויס פון דעם א תועלת, און 'נעים' איז טייטש ס'איז געשמאק, אויף די מסיבה קען מען זאגן ביידע, ס'איז 'טוב', עם קומט ארום פון דעם א תועלת, און ס'איז געשמאק צו זיצן ביי אזא מסיבה, ס'איז א נחת רוח סיי פאר'ן רבי'ן זאל זיין געזונט און סיי פאר אונז.

כ'האב אמאל געהערט פון רבי'ן ז"ל דער ברך משה, ביי א שמחת שבע ברכות ביי זיין זוהן הרה"צ רבי שלום אליעזר שליט"א, האט ער פארציילט אז וועז ער איז געווען א בחור האט ער געהערט אז זיין הייליגער פעטער רבי ישעי'לע טשעחויבער קומט אויף שבת קיין סאטמאר, ער האט געוואלט האבן א געלעגנהייט אים צו קענען, האט ער זיך אויפגעהויבן און איז געפארן צום פעטער צום רבי'ן ז"ל קיין סאטמאר אויף שבת, כדי ער זאל קענען זיי ביי רבי ישעי'לע טשעחויבער ז"ל.

דער רבי האט זיך פרייטאג צונאכט'ס זייער געאיילט ביי זיין טיש, ס'איז געווען פרשת יתרו, ער האט געזאגט ביי די תורה א קורץ ווארט, ער האט געזאגט, שטייט אין פסוק (שמות יח, יב) 'ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכול לחם עם חותן משה לפני אלקים', פרעגט די גמרא (ברכות כד:) רש"י ברענגט אראפ די גמרא, 'וכי לפני אלקים אכלו', נאר 'מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין בה כאלו נהנה מזיו השכינה', האט ער געזאגט אזוי, די גמרא אין מסכת כתובות זאגט, אז א גשמיות'דיגע הנאה פאר וועז מ'האט געהאט די הנאה גליסט מען דערצו, און שפעטער האט עם נישט קיין שום וועדד, אבער א רוחניות'דיגע הנאה איז פארקערט, איז טאמער מ'זיצט ביי א סעודה שתלמידי חכמים מסובין שם, איז דאס משפיע אויף שפעטער אז מ'האט הנאה אויך שפעטער פון זיצן ביי א סעודה שתלמידי חכמים מסובין שם.[48]

עם איז שפעט, כ'וויל נישט אויפהאלטן דעם רבי'ן מיט די מסובין, אבער כ'וועל בעטן איינעם פון אונזער חבורה ר' חיים אלעזר שפיטצער זאל קומען פארשטעלן די שאלות וואס ער האט געוואלט פרעגן.

*

**הרה"ח ר' חיים אלעזר שפיטצער הי"ו** [וומסב"ג]: ברשות דעם רבין שליט"א. אין די גמרא אין מסכת ברכות איז דא א פלוגתא צי די מתים אויף יענע וועלט וויסן פון די צרות וואס איז דא אויף דער וועלט, ס'איז דא א תורה וואס דער רבי זי"ע האט געזאגט תשט"ז, אין פרשת ואתחנן, דער רבי רעדט דארט פון די פלוגתא, דער רבי זאגט אז ס'איז נישטא אין די גמרא קיין הכרעה אויף די פלוגתא, אבער וועז מ'איז מעיין אין מהרש"א קומט אוים, אז דאס איז זיכער אז וועז מען מ'גייט זיי מודיע זיין וויסן זיי, איז די שאלה יעצט וואס איך פרעג, וואס מיינט דאס מודיע זיין פאר די מתים פון אונזער צער, צי מיינט דאס ער זאל גיין זאגן תהלים, צי ער זאל לייגן א קוויטל, צי ער זאל ארוים זאגן מיטן מויל און בעטן די ישועה וואס ער וויל האבן?

---

48 ועי' בברך משה פ' יתרו עמוד קלג, בביאור הענין.

**רבינו:** יא, מ׳זאל ארויס זאגן וואם מ׳האט צו בעטן.[49]

און כ׳וועל ענטפערן מיט א באוואוסטע מעשה, דער זיידע רבי אלעזר ניסן ז״ל איז געווען א קינד, און ער איז געווען זייער מסוכן, עד כדי כך אז ער איז געווען אין א מצב פון באוואוסטלאז, די דאקטורים בימים ההם זענען געשטאנען און געקוקט אזוי פארלוירן. ער איז נאך געווען א קינד, פארץ זיידן ז״ל דער ישמח משה איז ער געווען א בן יחיד, און דער ישמח משה איז געווען זייער צוטראגן, מ׳קען זיך פארשטעלן, האט ער געשיקט שלוחים קיין ליזענסק – דער ישמח משה האט נאך דעמאלטס געוואוינט אין שינאווא, שינאווא איז נישט ווייט פון ליזענסק – האט ער געשיקט שלוחים מ׳זאל מתפלל זיין אויפן ציון אין ליזענסק ביים הייליגן רבי ר׳ אלימלך, האט ער געזאגט אזוי, ווען מ׳גייט אויפן ציון, נישט אלעמאל איז די נשמה פונעם צדיק דארטן אויפן ציון, דארף מען בעטן נשמות זאלן מודיע זיין פאר דעם צדיק אז אידן זענען געקומען מתפלל זיין, האט ער געזאגט, אז מ׳זאל קודם אנצינדן א ליכט לטובת די נשמה וואם וועט מודיע זיין פארץ רבי ר׳ אלימלך אז אידן זענען געקומען מתפלל זיין אויפן ציון, און זיי האבן מתפלל געווען אויפן ציון פארץ חולה פאר א רפואה שלימה, און זיי זענען אהיים געפארן.

האט דער ישמח משה זיי געפרעגט וויפיל אזייגער זיי זענען געווען אויפן ציון, האבן זיי געזאגט דעם זייגער וואם זיי זענען געווען, האט דער ישמח משה צוזאמגעשטעלט אז באותה שעה וואם זיי זענען געווען אויפן ציון פונעם רבי ר׳ אלימלך, האט דער חולה געעפנט די אויגן און האט אנגעהויבן צו רעדן, און ער האט געזאגט אז ער גייט זיין געזונט, האט מען אים געפרעגט, פון וואנעט ווייסטו אז דו גייסט זיין געזונט, זאגט ער, כ׳האב געזהן א מענטש וואם ער זהט אוים אזוי און אזוי – ער האט אויסגע׳משל׳ט ווי אזוי דער מענטש האט אויסגעזהן – און ער האט מיר געזאגט אז איך גיי זיין געזונט, דארט זענען נאך געווען דעמאלטס אידן וואם זיי האבן נאך געקענט דעם רבי׳ן ר׳ אלימלך, און לויט ווי ער האט עם ארופ געלייגט איז דאם געווען די צורה פונעם רבי ר׳ אלימלך, דאם איז געווען באותה שעה, ווען זיי זענען געווען ביים ציון פון רבי ר׳ אלימלך, אין די זעלבע צייט האט זיך דער רבי אלימלך באוויזן און אים אנגעוואונטשן א רפואה שלימה. זיי האבן מתפלל געווען ביים ציון, און זיי האבן ארוים געזאגט די ישועה וואם זיי דארפן האבן.[50]

**רח״א שפיטצער:** ווען מ׳גייט צום ציון כ״ו אב, כמעט יעדער האט דארט עלטערן, אדער האט מען א זיידן וכדו׳, אבער ס׳איז דא אסאך וואם האבן עלטערן אויך, איז דא אן ענין פון כיבוד אב ואם אז דעמאלטס ווען מ׳גייט צום רבי׳ן זאל מען אויך גיין אנצוצינדן א ליכט צי זאגן תהלים ביים טאטן צו ביי די מאמע׳ן אדער א זיידן? צי דאם איז נאר א ענין ווען מ׳גייט ארויף ביים טאטס׳ם יארצייט, אבער ווען מ׳גייט כ״ו אב נישט?

**רבינו:** מ׳קען צוגיין אז מ׳וויל, אבער ס׳איז נישט פשט אז ווען מ׳קומט ארויף אין בית החיים מוז מען צוגיין צו די עלטערן.[51]

---

**49** כן איתא בזוה״ק פר׳ אחרי (דף עא.) בשעתא דאיצטריך עלמא רחמי וחייא אזלי ומודעי להו לנפשייהו דצדקייא ובוכים על קבריהם... וכד׳ השל״ה בקיצורו ...ואלה הראויים להודיע למתים, ואז מתעוררת נפש המת והולכת לישיני חברון להודיעם מצער בניהם, והם הולכין להכסא הכבוד להליץ טוב על ישראל.

ועיין בשו״ת מקדש ישראל (הל׳ אבילות סי׳ ל״ו) שמביא מקורות שיש ענין להזכיר בפה, ומביא מכתב מכ״ק בעל ויחי יוסף מפאפא ז״ל שביקש מא׳ ששלח כמו קוויטל לאיזה ציון וכותב לו להזכיר בפה את הכתוב שם, וכן מביא בשם כ״ק בעל עטרת יהושע ז״ל מאב״ד עיה״ק ירושת״ו ומכ״ק האדמו״ר מהרש״צ מספינקא ז״ל שאין די בהנחת קוויטל גרידא, אלא צריך להזכיר בפה.

וכן מביא שם מעדויות שכשרבינו הק׳ הדברי יואל ז״ל השתטח על קברי צדיקים באהר״ק לא הניח קוויטל רק היו שפתותיו מרחשין בתפילה.

ויש לציין שבס׳ פרי הארץ בסופו מובא מכתב קודש מהרה״ק רבי אברהם מקאליסק להרה״ק הבעל התניא ז״ל בחודש ניסן שנת תקמ״ט ובשולי המכתב הוסיף הרה״ק רבי משה בן הרב הקדוש מוויטעבסק כמה שורות להבעל התניא, וכותב לו שקיבל את הקוויטל להניח על קבר אביו הק׳, והוא הקרא אותו שם מקראי קודש... עיי״ש.

**50** עיין בס׳ זקניך ויאמרו לך (ח״א עמ׳ כא) שבשנת תשכ״ד לפ״ק נסעו קבוצה מאנ״ש לפקוד על קברי צדיקים במדינת פולין וכן הרבנית ע״ה הצטרפה להנסיעה, וכשנפרדו מרבינו לשלום אמר להם ג׳ דברים: א) לברך ברכת מחיה המתים בכל בית החיים ואפי׳ בשני בתי עלמין שבעיר אחת, ב) שבבואם לקבר של צדיק יתנו קודם צדקה להנשמה שתלך להגיד להצדיק שבאו להתפלל על קברו, (והוא ידוע משבדא הנ״ל ממרן הישמח משה זי״ע, ואגב עיי׳ בשו״ת ושם הכהן (סי׳ י״ז) שמביא מנהג זו בשם המהר״ש מבעלוא זי״ע), ג) שיאמרו מקאפיטל צ׳ עד קאפיטל ק״ן, עיי״ש.

**51** עי׳ בשו״ת דברי יואל סי׳ צ״ט (אות ד׳) מה שכתב רבינו ז״ל שעיקר הליכה לביה״ח הי׳ רק לקברי צדיקים, וכהיום שנוהגין לילך לקברי אבות יהי׳ מי שיהי׳ אין למחות בידם ושומר פתאים ה׳, עי״ש.

**רח"א שפיטצער:** וועז מ'האט געבויעט דער אוהל אין קרית יואל נאך וועז דער רבי זי"ע איז אוועק, איז געווען דעם ייטב לב'ס יארצייט ו' אלול תש"מ, האט דער רבי זי"ע דער ברך משה געזאגט אז ער וויל מ'זאל בויען דעם אוהל פאר"ן רבי"ן פונקט אזוי ווי ס'איז געווען אינדערהיים אין צאנז אוז אין סיגוט, אוז נישט אנדערש, וואם איז די הגדרה וואם הייסט מ'זאל נישט אנדערש בויען דעם אוהל וואם דאם האט ער נישט געוואלט, נאר ער האט געוואלט ס'זאל דוקא אזוי ווי אין צאנז אוז אין סיגוט?

**רבינו:** ווי אזוי דער אהל איז יעצט, אזוי איז עם געווען אין סיגעט אוז אין צאנז, אין אלע מקומות, דא אין קרית יואל האט מען דעמאלטס געוואלט מאכן א אהל מיט א ביהמ"ד, מ'האט געוואלט מאכן ס'זאל אויסזעהן אזוי ווי אין מירון, אז מ'זאל דאוועגען דארט וכדומה, אזוי ווי ס'איז אין מירון, אוז דאם האט ער נישט געוואלט.

**הרה"ח ר' משה מאיר גאטליעב הי"ו** [קרית יואל]**:** לאחר מאה ועשרים וועז מ'טובל'ט א מת, ווי אזוי האט מען זיך געפירט אמאל אין דעם ענין. וועז כ'האב אנגעהויבן דאם ערשטע מאל צו פאהרן אויף קברי צדיקים אין אייראפע בימים ההם, האב איך געזעהן דארט עטליכע טהרה שטובער, האב איך נישט געזעהן אז ס'זאל זיין דארט א מקוה, האב איך געוואלט וויסן צי איז דאם איז געווען אינדערהיים אז מ'האט געטובל'ט אין א מקוה, אדער נאר אן אדם חשוב אוז סתם אידן נישט,[52] אוז וואם מ'האט געטוהן מיט א מענטש וואם מ'האט געוואוסט אז ער האט נישט אזוי שטארק מקפיד געווען צו גיין אין מקוה,[53] ווייל אינדערהיים איז די מקוה'ס געווען שווערער צו גיין ווי דא, מ'האט געדארפט האבן מער מסירות נפש צו גיין יעדן טאג אין מקוה.

**רבינו:** איך בין געווען אין סיגוט ביים בית החיים, אוז דארט איז נאך דא די טהרה שטובל, ס'שטייט נאך, עס איז קיין מקוה דארט נישט געווען, נאר מ'האט געמאכט תשעה קבין.

כ'געדענק נאך אלץ קינד דאהי אז ס'איז געווען א גרויסער כלי פאר תשעה קבין.[54]

עם איז אינטערסאנט, דער זיידע ז"ל דער ייטב לב האט בחייו גע'לאזט גראבן א מקוה ביי זיך אין הויז, ווייל ער האט געוואלט מ'זאל אים טובל'ן אין די מקוה לאחר מאה ועשרים שנה, ער האט נישט געוואלט מ'זאל אים טובל'ן אין די געהעריגע מקוה. קודם דארף מען צו וויסן ווי אזוי ס'איז געווען אינדערהיים, אינדערהיים איז נישט געווען נאר אין מקוה אין שטאט, אין אלע שטעט איז אזוי געווען, עם איז נישט געווען אזא מין זאך ווי עטליכע מקוואות, ס'איז געווען איין מקוה אין די שטאט אוז יעדער האט גענוצט די זעלבע מקוה.

איך בין מפסיק א מינוט מיט אן אנדערע מעשה מענין לענין. דער שיניאווער רב האט געהאט א זוהן, ער האט געהייסן רבי נפתלי, ער האט געוואוינט אין רוסלאנד, ער איז געווען אן איידעם אין טשערקאס (בזוי"ש חי' חתן התנו של הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס ז"ל), אוז דער רבי נפתלי איז אוועק, זיין יארצייט איז כ"א כסלו, ער איז נפטר געווארן פלוצלינג כ"א כסלו, ער איז נישט קראנק געווען, ער איז פלוצלינג אוועק,[55] די שטאט טשערקאס דאם איז אין אוקריינא היינט, דארט איז דא גרויסע קעלט, אוז אז מ'הייצט נישט וועלט די מקוה פארפרוירן, עם וועלט אייז, קיין גרויסע שטאט איז עם נישט געווען דעמאלטס, היינט איז עם יא גאנץ א גרויסע שטאט, אבער בימים ההם איז עם נישט געווען, אוז עם האבן נישט געוואוינט דארט צופיל אידן, דארט איז געווען אזוי אז האלץ צו הייצן איז געווען אן

---

**ועיי' בשו"ת תשובות והנהגות** (ח"ג סי' ס"א) **שכ' שנוהגין שאם הולך להתפלל על קבר הוריו או רבו מובהק לא ללכת לקברים אחרים. אולם בס' נשמת ישראל** (סי' ל"ז אות י"ז) **מביא מכמה פוסקים שאין קפידא בזה ויכול לעשות כראות עיניו.**

**52** **וכס' נטעי גבריאל** (הל' אבילות ח"א) **מציין באריכות חילוקי המנהגים בין קהילות אשכנז והדין בשו"ע ובין המנהגים בקהילות החסידים כבארדיטשוב וקארלין והקהילות באונגארן. ומביא שם שהמנהג בימים ההם היה שבכל אדם השתמשו בשפיכת ט' קבין ובאדם חשוב טבלו במקוה טהרה, ע"ש.**

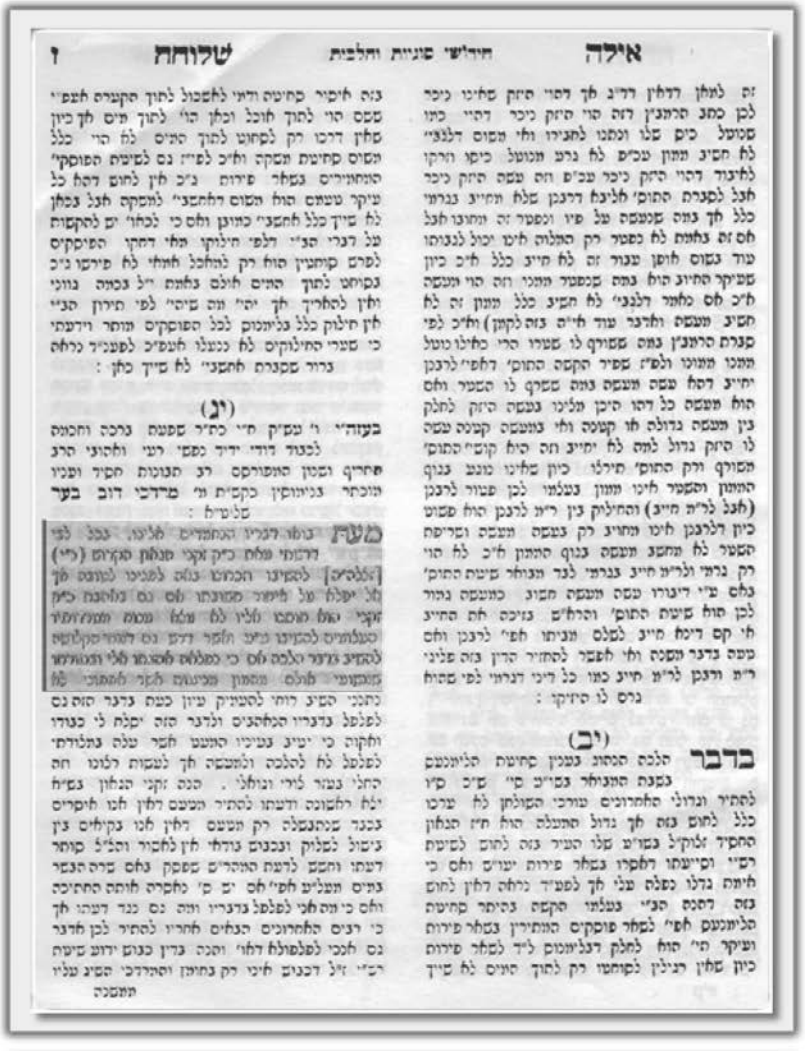
**53** **עיין בשו"ת טוב החיים** (סוף או"ח) **שאם לא נהג בחייו לטבול בכל יום, אין להטבילו גם עתה אפילו שציוה כן בחייו, ע"ש. אך המנהג אינו כן.**

**54** **עיין בס' דרכי חסד** (עמ' רע"ג) **שראה בק"ק ווילנא בבית הטהרה שהיו שופכין ט' קבין מצינור המקלח, וכן מורה לעשות בשעת הדחק.**

**55** **עיין בס' דברי תורה-מונקאטש** (מהדו"ג אות פ"ג) **ששמע ממרן הק' משינאווא שבנו הנ"ל ז"ל נפטר בנפילת אפים במנחה, כי בטשערקאס אמרו תחנון גם במנחה, ועיי"ש שמאריך לבאר למה במקומותינו אין אומרין תחנון במנחה.**

עסק, עם האט געקאסט געלט, איז געווען איינגעפירט אז איינער האט געדארפט א מקוה האט ער געדארפט איינמעלדן א טאג פריער פאר"ן בעדער, אז מ'האט איינגעמאלדן האט דער בעדער איינגעהייצט די מקוה, און אזוי איז געווען א מקוה גרייט און ווארעם וואו מ'האט געקענט גיין, און אז נישט האט מען נישט איינגעהייצט, און אז מ'האט נישט איינגעהייצט איז געווען גרויסע פרעסט און די מקוה איז געווארן פארפוירט.

דער רבי נפתלי איז דאך נפטר געווארן פלוצלינג, און מ'האט געדארפט מאכן א לויה, מ'האט געהאט חשק אים צו טובל'ן אין די מקוה, האט מען נישט געוואוסט צי ס'איז יא דא א מקוה צי ס'איז נישטא קיין מקוה, אויב האט עמיצער באשטעלט עם זאל זיין א מקוה וואלט געווען, און אז נישט איז נישטא, האט מען גע'זאגט מ'זאל גיין פרעגן דעם בעדער צי ס'איז דא א מקוה אויב איינער האט באשטעלט, צי ס'איז נישטא קיין מקוה, איז מען געגאנגען פרעגן דעם בעדער, האט ער גע'זאגט, יא ס'איז דא א מקוה, האט ער געפרעגט פארוואס דארף מען האבן יעצט א מקוה, האט מען אים גע'זאגט אז דער רבי נפתלי איז נפטר געווארן, דער בעדער איז געווארן אינגאנצן דערשראקן, ער האט זיי גע'זאגט, דער רבי נפתלי האט אים יעצט גע'קלאפט ביים פענסטער, און ער האט אים גע'בעטן אז ער זאל אים אוועקהייצן די מקוה, ס'זאל זיין גרייט א מקוה!. דאס הייסט ער איז געקומען שוין נאך די פטירה, און האט אים גע'בעטן אז ער זאל אויפהייצן ס'זאל זיין א מקוה.



אילה חיו"ש סניות וחלבות שלוחה ז

(יב)

ברבר הלכה המסור בפינן קשיות הלימנסם בשנת התשיאר בפ"ב פ' ס"ב ס"ק להחזיר ונדולי התמרונים עורכי השולחן לא ערכו כלל לחום בזה לך נדול התעלה הוא תיז הנתון בתקיד שלוק"ל בפו"ע שלו הגיע בזה לחום לסיעת רש"י וקייעתו דלתקרי בשאר פירות יעו"ש וחם כי תיתה נדלו נעלה עלי לך לפמ"ד נרחה דלין לחום בזה דהנה הני' בשלמי תקנה בהיתר בתיעה הלי"ע בשאר פוקקים המותירין בשאר פירות ועיקר הי' הוא לחלק דבשימוש ל"ד לשאר פירות כיון שלין רגילין לקוחתו רק לתוך תחים לא קיים

(יג)

בעזה"י ו' עמ"ק תי' כת"ר שפעם נהנה וחמוה לכבוד דודי דיבר כפני רעי ואהובי הרב אחריך ומכון התופרסם רב תגובות תקיף ועניו מוכתר בניחומין כקב"ת מ' מרדכי דוב בער שליט"א

בער

[illegible]





און אז מ'רעדט פון דעם רבי נפתלי, ס'איז דא אן אנדערע מעשה פון דעם רבי נפתלי, ער איז אוועק אן קיין קינדער, און זיין רביצין האט גע'דארפט נעמען חליצה, און דער ברודער רבי משה'לע שינאווער איז געפארן קיין רוסלאנד געבן חליצה, דער שינאווער רב איז געפארן און ער האט מיטגענומען דעם זוהן, דעם צוויטען זוהן, רבי משה'לע, און ער איז מיטגעפארן קיין רוסלאנד, און ס'איז געווען א חליצה,[56] און רבי מאטעלע האראנסטייפלער איז אויך געווען ביי די חליצה, ער איז געווען א שוואגער מיט דעם רבי נפתלי (בהיותו בן הרה"ק רבי משולם זושא מטאלמיטש ז"ל), און ער איז געווען א פעטער אויך דורכ'ן שינאווער רב (בהיותו

חדב"נ מרן הדברי חיים ז"ל), אינמיטן די חליצה האט זיך געמאכט עפעס א שאלה, און ס'איז געווארן א גרויסער פלפול, א משא ומתן אין די הלכה, א שאלה וואס דער בית דין האט דן געווען, און רבי מאטעלע איז געווען דארט און איז געזיצן שטיל די גאנצע צייט, ער האט זיך נישט אנגערופן גארנישט, נאך די חליצה, פרעגט דער שניאוואער רב פון רבי מאטעלע, דא איז געווען א שאלה, דו האסט גארנישט געהאט וואס צו זאגן? דו האסט זיך גארנישט אנגערופן, דער רבי מאטעלע איז דאך געווען א גאון עצום, זאגט ער, וואס איז געווען די שאלה?, פרעגט ער אים וואס הייסט דו פרעגסט וועלכע שאלה? דו וווייסט נישט? דו האסט נישט געזעהן און געהערט אז ס'איז געווען דא א שאלה. זאגט אים רבי מאטעלע ער האט נישט געזעהן קיין שום שאלה, פרעגט אים דער שניאוואער רב וואס הייסט דו האסט נישט געזעהן אז ס'איז געווען דא א שאלה, דו ביזסט דאך דא געזיצן?, זאגט ער, כ'וועל דיר אויסזאגן דעם אמת, דער נפטר רבי נפתלי איז געשטאנען דא, און ער האט אזוי געלויכטן אז כ'האב נישט געקענט אראפ נעמען די אויגן פון אים, כ'האב נישט געזעהן און נישט געהערט וואס דא איז געווען, כ'האב גארנישט מיטגעהאלטן, דאס איז געווען ביי דעם רבי נפתלי, דעם שניאוואר רב'ס זוהן.[57]

אבער עכ"פ, כ'גיי צוריק צום פריער'דיגן שמועס, אין סיגוט איז אויך אזוי געווען, ס'איז געווען נאר איין מקוה, אין יעדע שטאט אין אייראפע איז געווען נאר איין מקוה, און די מקוה האט מען געגנוצט, אז ס'איז געווען דארט חסידישע אידן האט מען דאס געגנוצט אינדערפרי, מ'פרעגט אלץ א שאלה צי אינדערהיים איז מען געגאנגען פאר די חנוכה ליכט אין מקוה, די תשובה אויף דעם איז, נישט פאר די חנוכה ליכט, נישט פאר מגילה ליינען, וויייל מ'האט נישט געקענט גיין נאר אינדערפרי, עם איז נישט געווען אזא מושג, אינדערפרי האט מען געקענט גיין, פרייטאג נאכמיטאג האט מען איינגעטיילט, מ'האט עם אזוי געמאכט אז מ'זאל קענען גיין, אזוי האט מען געלעבט אינדערהיים.

עכ"פ, מ'האט אין סיגוט געמאכט אזוי ווי ס'איז געווען איינגעפירט בכל תפוצות ישראל, תשעה קבין, אבער דער ייטב לב אליינם האט געוואלט אז אים זאל מען טובל'ן אין א מקוה לאחר פטירתו, אבער ער האט נישט געוואלט מ'זאל אים טובל'ן אין די געהעריגע מקוה, ווייל ער האט מורא געהאט אז מ'וועט טובל'ן א בר מינן אין די מקוה, וועלן זיין מענטשן וואס זיי וועלן זיך צוריק האלטן, זיי וועלן נישט וועלן גיין אין מקוה, זיי וועלן מורא האבן צו גיין אין מקוה, האט ער געלאזט גראבן ביי זיך אין הויז א מקוה וואו מ'זאל אים מטהר זיין לאחר פטירתו. מ'האט נישט געגנוצט די מקוה, מ'האט קיינמאל נישט געגנוצט די מקוה צו עפעס אנדערש.

א צייט שפעטער האט ער געזאגט אז ער איז מתחרט אויף דעם.

**א' הנוכחים:** פארוואס האט ער מתחרט געווען?

**רבינו:** ער האט געזאגט אז ער איז מתחרט, ער האט נישט געזאגט דעם טעם.

**א' הנוכחים:** אפשר וועגן צוואת רבי יהודה החסיד, אז מ'זאל נישט מאכן קיין מרחץ פאר זיך.[58]

**רבינו:** ס'קען זיין, אבער אזוי האט ער געזאגט.

אז מ'רעדט פון טובלן א נפטר, ווען מ'האט געטובל'ט דעם דברי חיים, האט רבי שלמה'לע מונקאטשער געזאגט, אז ער גלייבט אז דער רבי איז בכח זיך אליינם צו טובל'ן...[59]

---

57 וכדאי לציין שבס' אילה שלוחה מחידושי הרה"ק רבי נפתלי הנ"ל (שאביו הק' משינאווא זי"ע הוציא לאור לאחר הסתלקותו) מובא שלמד הרבה בחברותא עם דודו הרב הקדוש רבי מאטעלי' הנ"ל, וכן באות י"ג מובא תשובה שכתב רבי נפתלי לדודו הנ"ל, וכותב לו שהציע את שאלתם לזקנינו הק' מצאנז, עיי"ש בלשונו הזהב. (ראה תצלום)

58 דהנה רבי יהודה החסיד כתב בצוואתו (צוואה י"ח) שלא יעשה האדם מרחץ בתוך ביתו, ואם יעשה, הבית יחרב וכו', ע"ש.

ועיי' בתשובות חת"ס (או"ח סי' י"ח) כי החסיד המפורסם ר' זלמן חסיד עשה מקוה בביתו, ע"ש, ופוסקים רבים מביאים שמקוה שונה ממרחץ ומקילים בזה, ועי' בשו"ת אהל ישכר להגאון ר' ישכר דוב גאלדשטיין זצ"ל (באו"ח סי' ס"ב) שנו"נ בזה אריכות ומסיק שם שאין נ"מ בין מקוה למרחץ, ועי' גם בשו"ת בית ישראל להגאון ר' ישראל וועלץ זצ"ל בח"א סי' ט'.

ויש לציין שבס' הדרת קודש (אות רצ"ז) מביא בשם הס' יד אפרים על צוואת ריה"ח שהגה"ק מנאסוויד אמר לו שהכוונה היינו דייקא למרחץ לשם תענוג ולא למקוה. אבל עכ"ז ידוע אשר רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל הקפיד שלא לעשות מקוה בביתו לעצמו.

59 ועי' בספר בית שלמה [עובדות והנהגות מהגה"ק בעל שם שלמה ממונקאטש ז"ל] (שם) וז"ל: עסק בסדר טהרות הקודש לרבו הגדול והנורא והוא הניף את גופו הקדוש לטבול אותו בהמקוה והעיד כי בשעת

**רמ"מ גאטליעב:** מ'פירט זיך לאחר מאה ועשרים אז מ'טוט אן א טלית, אסאך מאל מאכט זיך אז מ'קריגט זיך ארום אין שטוב ביי די קינדער, זיי ווילן צוויישן זיך האבן דעם טלית וואם דער טאטע האט געדאוועגט אלע יארן מיט דעם, ווילן זיי מ'זאל לייגן דעם טאט'ן מיט אן אנדערן טלית, די שאלה איז צי ס'איז אן ענין אים דוקא צו לייגן מיטן טלית וואם ער האט געדאוועגט?

**רבינו:** יא, עם איז אן ענין צו לייגן מיטן טלית וואם מ'האט געדאוועגט.[60]

עם איז געווען צדיקים וואם זיי האבן נישט אויסגעוואשן דעם קיטל פון פסח אויפדערנאכט, כדי די היילינע טעג צו דאוענען מיטן קיטל אזוי ווי ס'איז, מיט די ווייַן אננעטראפט אזוי פון די ד' כוסות, פאר א זכות.[61]

---

**60** כ"כ בספר חסידים (סי' תשל"ג) וז"ל: גם כשמת לא יעטפוהו אלא בטלית שהיה רגיל להתעטף בו, וכתיב לבושה כתלג חיור עיי"ש. וכ"כ במעבר יבק מאמר שפתי רננות פי"ג ויכוונו בעטיפת הטלית להלביש הנשמה.

ועיין בשאילת יעב"ץ (הובא בפת"ש סי' שנ"א סק"ג) שאין קפידא בזה, ויכולין לעטפו בטלית אחר, ועכ"פ במקום ההכי יש לפסוק כן.

אגב, מן הפלא לציין מה שכתוב בס' ערוך השולחן (סי' שנ"א ס"ג), וז"ל: ועכשיו המנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל שנושאין המת בציצית, וקודם שמניחים אותו בקבר נותקין ציצית אחת מהד ציציותיו, ויש שנהגו לנתוק אותה בבית קודם הוצאתו לקבורה אבל טוב יותר לנתקה קודם הקבורה. ושמעתי בבירור על שני גדולי הדור אחד ציוה אחד מתלמידיו שיקברו אותו בכל ציציותיו, ואותו תלמיד כשהגיעו להלבשת תכריכין חש במעיו ויצא חוץ, ואותם שהלבישוהו לא ידעו מזה ונתקו אחת מהציצית כנהוג, ותיכף נכנס אותו תלמיד והתחיל לצעוק, ואמרו הגדולים שהיו שם שזהו אות מן השמים לבלי לשנות, והשני כשהניחוהו בקבר עם כל הציצית נסתבכה אחת מהציצית ביתד שבתוך הקבר וניתקה מעצמה, וראו בחוש שמן השמים גזרו כן, הראשון היה הגר"א ז"ל, והשני היה החסיד מוהר"ז מהוראדנא בעל יסוד ושורש העבודה שציוה ג"כ להניחו בכל הציצית עכ"ל.

**61** דהנה הגה"ק רבי חיים פאלאג'י כתב בס' חיים לראש (הגדה של פסח ד"ה נרצה) דיש לאכול בר"ה מצה שנאפתה לפסח, דאיתא בזוהר דע"י מצות אכילת מצה זוכים בדין בר"ה עכ"ד, ועיין בס' דרכי חיים ושלום (אות תרנ"ג) שהמנחת אלעזר נהג מהאי טעמא שלא לכבס הקיטל שלבש בליל פסח מפירורי מצה שעליו ולבש אותה בעת תקיעת שופר.

אגב יש לציין, עיין בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה רביעאה ח"ב סי' פ"ו עמ' י"ג ע"ב) וז"ל: הנה אירע מעשה שבליל יוה"כ נכנס אחד לבית הכסא עם הקיטל, ולאשר היה חושך נטף הקיטל בצואה, והנה צריך ללבוש הקיטל, ואמרתי כי מותר לצוות לנכרי לכבס הקיטל במקום הטינופת, והטעם שלי כי גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת דדבריהם כמבואר בברכות דף י"ט, וכאן לא הוה אלא שבות, וגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת של דבריהם וכו' עכ"ל, והרבה האחרונים תלו עצמם בהכוחא דהיתרא של השואל ומשיב, ומסתמכים על דברי.

ס׳איז געווען א מעשה, דער ריסקעווער רב ז״ל ער איז געווען א תלמיד פונעם ערוגת הבושם,[62] ער איז געווען א מוהל, און ער האט זוכה געווען צו זקנה, און אויף די עלטערע יארן פארשטייט׳זיך האט ער שוין נישט געקענט זיין קיין מוהל, האט ער געהאט א שאלה צי ער זאל זיך אפשניידן דעם נאגל וואם ער האט געהאט אלס מוהל, האט ער געזעהן אין חלום זיין רבי׳ן דעם ערוגת הבושם, ער האט אים געזאגט, ׳עס איז גלייך צו קומען אהער (לאחר מאוע״ש) מיטן נאגל פון מצות מילה׳.

די זעלבע וואלט איך געזאגט אויף א טלית, עס איז גלייך צו לייגן מיט א טלית וואם מ׳האט געדאוונט... א טלית וואם מ׳האט געשמועסט ביים דאוונען וויים איך שוין נישט... דאם איז שוין לכאורה נישט אזא יחום...[63]

---

62 כ״ק הגאון הצדיק רבי אברהם שלמה כ״ץ זצ״ל אב״ד ריסקאווע ומח״ס ארחות המשפטים, ודברי א״ש עה״ת, היה מתלמידי הערוגת הבושם ז״ל, ומהמקורבים ביותר אצל מרן הגה״ק העצי חיים ז״ל, ואחר המלחמה הי׳ מחשובי הרבנים בארה״ב ומקורב מאוד בידידות יתירה למרן רביה״ק ז״ל, ובפקודתו נתמנה בשנת תשכ״ב לשרת בקודש כאב״ד ור״מ שיכון קרית יואל וק״ק יטב לב בבני ברק יצ״ו, שבחל״ח ליל בדיקת חמץ תשל״ה לפ״ק ומנו״כ בארה״ק ת״ו.

63 עיי׳ בס׳ יהי אור (עמ׳ רמ״ח) שהברכת אברהם מסלאנימא ז״ל היה מספר לבחורים שבאו להניח תפילין אצלו בפעם הראשונה, שהיה מעשה אצל הרה״ק המהר״ש מבעלזא זי״ע שבחור א׳ הגיע להניח תפילין כשנעשה בר מצוה, והרה״ק ביקש ממנו שיבטיח שלא ידבר עם התפילין שום דברי חול, והלה הבטיח, ושמר על הבטחתו ולא דיבר שום דבר עם התפילין, ובהגיעו לעת נישואיו נכנס לקבל ברכה מהמהר״ש וסיפר לו שהוא שמר על הבטחתו ואינו מדבר עם התפילין, אז ביקש ממנו שיקבל על עצמו לא לדבר שום דברי חולין עם הטלית, והלה הבטיח, ושמר פקודתו עד יומו האחרון.

ובהגיעו להעולם העליון מעוטף בטליתו, התחיל המלאך לחקור אותו על מעשיו בעולם הזה, והוא רמז באצבעו שהוא אינו מדבר עם הטלית, ונעשה רעש גדול בשמים, והבי״ד של מעלה אמרו לבדוק האם הוא לא דיבר מעולם עם טליתו, וכשמצאו שהוא אמת ומעולם לא דיבר דברי חולין כשהוא מעוטף בטליתו, פטרוהו ללא דין וחשבון, ונכנס תיכף עם טליתו בגן עדן, ע״ש.

אגב, יש לציין דבר נורא מה שכתב הגה״ק מקאלאמייא בספרו שו״ת בית הילל (סי׳ נ״ב) לאחיו הר״ר קאפיל שביקש ממנו שיעניק לו הטלית הישן שלו, וכה כותב לו הגה״ק: ...הנני שולח לך הטלית שלי אשר שאלת, אבל בבקשה ממך, שאותו הצומה והדומם אשר בו לא יקטרגו עליך שהמה מפסידים, שהייתי רגיל לומר קריאת שמע בשמוחה ודקדוק

**רמ״מ גאטליעב:** אמאל האט מען נישט געלאזט מ׳זאל זאגן אסאך הספדים, היינט האט יעדער אסאך אייניקלעך און אור אייניקלעך, און ס׳איז פאר די חברה קדישא שווער זיך ארום צו טענה׳ן מיט זיי אז מ׳זאל נישט אזוי מאריך זיין, מ׳דארף צו וויסן וואם איז דער גבול וויפיל מ׳זאל לאזן מספיד זיין.

**רבינו:** הספד איז א שאלה אין די גמרא צי דאם איז ״קרא דחיי׳ צי ״קרא דשכבי׳, די שאלה וואם מ׳האט געפרעגט דאם איז יקרא דחיי.

אבער דער אמת איז, דא איז געווען דער נייטרא׳ער רב פון וויליאמסבורג הרב רבי יצחק מאשקאוויטש ז״ל,[64] ער איז אמאל געווען אויף א לויה פון א משפחה, און עם האבן מספיד געווען דריי מספידים, נאכדעם האט מען אים מכבד געווען ער זאל מספיד זיין, האט ער געזאגט, נאכ׳ן דריטן מספיד בין איך שוין נישט מספיד, קיינמאל נישט.

אבער נישט יעדער אינער פארשטייט דאם, מענטשן מיינען כל המרבה הרי זה משובח אז מ׳דארף מרבה זיין מיט הספדים, און ס׳איז זייער שווער ווייל דאם האט צוטוהן מיט געפילן פון די בני המשפחה, די משפחות מיינען אז וואם מער מענטשן וועלן מספיד זיין איז מער כבוד, מ׳האלט אויף מענטשן וואם ווילן טוהען א חסד של אמת, מענטשן קומען מלוה זיין, דער גייט אוועק פון די ארבעטע, דער גייט אוועק פון כולל, אמאל שטייט מען אין די היצן, אמאל שטייט מען אין די קעלט, און מ׳מוז שטיין אויסהערן נאך איינעם און נאך איינעם, ס׳איז א טירחא דציבורא, אבער יענעם צו זאגן מ׳לאזט נישט, קען מען אויך נישט, ס׳איז אלו דברים שאין להם שיעור, אבער מ׳דארף האבן שכל.

כ׳וועל זאגן א משל מיט א שמחה, מ׳טאנצט מצוה טאנץ, וויפיל מענטשן דארף מען אלין מכבד זיין צו טאנצן מצוה טאנץ, אמאל האט מען מכבד געווען נאר אן עלטערן איד, א טאטע, א פעטער וואם איז איש נכבד, אבער סתם אזוי יעדן קרוב מכבד צו זיין?, עס איז געווארן היינט מ׳איז מכבד יונגעלייט צו טאנצן מצוה טאנץ, אזוי האלט מען אויף די מצוה טאנץ א גאנצע נאכט, עם האט בכלל נישט קיין פשט

---

האותיות והתיבות, ולפעמים בנישוק נקודותיהן, וגם בתפילת שמו״ע בכוונת פי׳ המילות... עיי״ש.

64 הוא הי׳ חתן הרה״צ רבי אהרן טייטלבוים מאיהעל ז״ל.

אז א יונגערמאן זאל טאנצן מצוה טאנץ, יעצט גיי זאג דאס פאר מענטשן, ער וועט זאגן מ׳מוז מכבד זיין..., ס׳האט נישט קיין פשט. איז אויך אזוי, מ׳דארף האבן שכל.[65]

**רמ״מ גאטליעב:** אויף דעם חלק וואס דער רבי האט גערעדט פון די מצוה טאנץ, איך האב געהאט א זיידן פונעם פריערדיגן דור, ר׳ אהרן שעהנפעלד ז״ל, ער האט מיר געזאגט אז אינדערהיים האט מען מקפיד געווען אז די ערשטע מצוה טאנץ וואס א איד האט געטאנצט איז געווען ביי זיין אייגענעם איניקל, בעפאר דעם האט מען אים נישט אויפגערופן.[66]

---

**65** ונעתיק כאן מתוך דברות קודש מה שדרש כ״ק רבינו שליט״א בסעודת הילולא רבתי של מרן רביה״ק בעל דברי יואל זי״ע יום א׳ שופטים כ״ו אב שנת תש״פ לפ״ק, בביהמ״ד הגדול דקרית יואל:

...״אבער איך וויל נאך רעדן א נקודה, איך האב עס שוין אמאל געזאגט, דאס איז דער ענין פון מצוה טאנץ, דער ענין פון מצוה טאנץ איז זייערע א הייליגע מנהג, יסודתו בהררי קודש א מנהג קדוש פון צדיקים שרפי מעלה, זיי האבן געטון זייער עבודת הקודש מיט א התלהבות אש, אבער מ׳דארף צו פארשטיין אז דאס באלאנגט נאר פאר אנשים חשובים, זקנים, אדער אפילו פאר די עלטערן פון די חתן און כלה, וועו דער אייבערשטער העלפט מ׳מאכט חתונה א קינד און מ׳גייט טאנצן מצוה טאנץ, און מ׳געט א שבח ושירה פארן הייליגן באשעפער, שהשמחה במעונו וואס דער אייבערשטער האט אים געהאלפן און צוגעברענגט א שמחה אין שטוב, און מיט א הייסע תפלה צום בורא כל עולמים אז ער האט געפירט דעם קינד אונטער די חופה אז די ייוג זאל עולה יפה זיין און ער זאל זעהן תענוג ונחת .אוודאי וועו א טאטע גייט טאנצן מצוה טאנץ איז דאס סיי א תפלה און סיי א הודאה, איז דאס מיט א ערנסטקייט, אבער דאס באלאנגט נאר פאר אזעלכע מענטשן, מכבד זיין ברודער שוואגערס יונגעלייט אברכים, ס׳איז נישט, יעדער בר דעת פארשטייט, מ׳נעמט זיך טאנצן פאר די נשים, ס׳ברענגט קלות פריצות און אסאך אומאיינגענעמע זאכן, אויסער דעם ביטול הזמן. איך וויל בעטן יעדן איינעם, מצוה טאנץ באלאנגט פאר אנשים זקנים, פאר אנשים חשובים מאוד, און פאר עלטערן פון חתן כלה״.....

**66** כ״ק מרן רבינו שליט״א דיבר בקדשו בענין זה במסיבת שבע ברכות מיוחדת שנערכה לנגידים ונדיבי עם פרנסי הציבור באולם אטריום פלאזא יום ה׳ פרשת בלק תשע״ח לפ״ק: ....״מצוה טאנץ איז אן ענין קדוש מאוד מאוד. צדיקים קדושים וטהורים האבן אראפגעלייגט כוחות אין מצוה טאנץ, אבער אלעס אז מ׳האלט דאס הייליג, אז מ׳האלט דאס פאר א הייליגע טאנץ. מ׳האט פון דעם אויך געמאכט א משחק ילדים, יעדער יונגערמאן, ברודער, שוואגער, אפילו א בחור, און אפילו א קינד, א אינגל, שטעלט מען אויף טאנצן מצוה טאנץ. ס׳איז אמאל אזוי געווען? ביי די זיידעס איז דאס אויך אזוי געווען? מ׳זאל וויסן קלאר, מצוה טאנץ איז געמאכט געווארן פאר די זיידעס, פאר אן איש נכבד מאד, אז מ׳האט א קרוב, ס׳איז דא משפחות, אפילו מ׳האט נישט די זיידע, איינער האט א פעטער, איינער האט א איש נכבד מאוד, אן עלטערער איד, א נשוא פנים, איז מען מכבד מיט א מצוה טאנץ, די עלטערן פון דעם קינד פארשטייט זיך איז מען מכבד מיט א מצוה טאנץ, אבער יונגעלייט? אפילו קרובים, ברודערס און שוואגערס, יעדער מוז טאנצן מצוה טאנץ? וואר זאגט דאס? מ׳שטעלט נאך אויף בחורים און קינדער, איך זאג אייך ס׳איז א גועל נפש, מ׳שטעלט א בחור טאנצן מצוה טאנץ? איר טראכט אריין וואו מ׳האלט?!״.

**67** תחת א׳ השיחים דיבר מרן רבינו שליט״א בנושא המצוה טאנץ, ונעתיקו כלשונו הק׳:

רבינו: כ׳וועל אייך זאגן, כ׳האב מיר קיינמאל נישט פארגעשטעלט אזאנס, די מצוה טאנץ טראכט איך אזוי אריין די גאנצע זאך איז גאר א הייליגע זאך, מ׳האט עס געזוהן צדיקים האבן עס געטוהן, די אבות האבן אזוי געטוהן, איז אזוי, האלט מען עס אויף דעם וועג אז ס׳איז הייליג, דעמאלטס איז עס הייליג, אבער טאמער ברענגט מען עס אראפ, מ׳מאכט דערפון א שפיל, איז נישטא נאך א מיאוס׳ערע זאך ווי דאס.

הגה״צ ר׳ יואל ט״ב שליט״א: מ׳קען זאגן וועו דער ישמח משה וואלט געלעבט וואלט ער וועו גע׳אסר״ט צו טאנצן מצוה טאנץ (כמו שאסר לעשות התנ מאל).

רבינו: יא גאנץ מעגליך, ס׳איז נישטא נאך א מיאוס׳ערע זאך ווי דעם, מ׳נעמט יונגעלייט טאנצן, קודם עס באלאנגט נישט פאר קיין יונגערמאן אפילו ער איז א קרוב.

הגה״צ ר׳ שמעון זאב שליט״א: קרוב מיינט דער שווער צו זאגן וועם?

רבינו: אפילו א שוואגער, א ברודער, אפילו נאנטע קרובים!, א איד מיט א ווייסע בארד, אדער א איש נכבד מאוד אזא איינער מעג טאנצן מצוה טאנץ!. ברודער׳ס, שוואגער׳ס?, ס׳באלאנגט נישט פאר זיי...

הגרש״ז: יונגלעך און בחורים?

רבינו: זיי דארפן בכלל נישט דארט זיין אין די זאל...

הגרש״ז: לאמיתה של דבר קאוינס טארן טאקע נישט, ממילא די געשווייסטער בלייבן, אבער קאזינ׳ס פארוואס....

א׳ הנוכחים: דער עולם ווייסט נישט דערפון אז בחורים זענען נישט ביי קיין מצוה טאנץ.

הגרש״ז: ס׳איז דא א חסרון ידיעה מ׳ווייסט שוין נישט, מ׳דארף רעדן שוין פון דעם אויך היינט.

**רבינו:** יא, יא, אזוי איז געווען אינדערהיים, און וואס מיינט דאס? אז א יונגערמאן איז נישט געטאנצט קיין מצוה טאנץ!, און אזוי דארף צו זיין.[67]

**הרה״ח ר׳ עקיבא הירש חי״ו** [וומסב״נ]: ס׳איז דא אן ענין אז א לויה זאל זיין דווקא ביי א ביהמ״ד, אדער עכ״פ אדורך גיין א ביהמ״ד?, און אויב ס׳איז א נפקא מינה ביי מענער אדער פרויען?

---

**רבינו:** ביי מענער וואם זיי זענען געקומען דאוועגען און לערנען אין א ביהמ״ד, אז ער האט געלערנט אין א ביהמ״ד און געדאוועגט אין א ביהמ״ד פארשטייט מען אזא מין זאך אז מ׳מאכט דארט די לוי׳, אבער סתם מאכן א לויה ביי א ביהמ״ד אויב ער האט נישט געדאוועגט דארט, א ביהמ״ד איז נישט קיין הויף צו מאכן לויות, אז איינער האט געדאוועגט אין א ביהמ״ד, ער האט געדינט דעם אייבערשטן דארט, איז דא א מקום עם זאלן אים מלוה זיין לבית עולמו די אלע תפילות און לימוד התורה וואם ער האט געלערנט דארט, די מצוות וואם ער האט מקיים געווען דארט, דאם פארשטייט מען... אבער לגבי נשים איז נישט קיין ענין עם זאל אדורך גיין א ביהמ״ד.

**ר״ע הירש:** מ׳זאגט דאך אז דער בעלזער רב האט געמאכט א ביהמ״ד אין ראצפערט האט ער געהייסן בויען א ווייבער שוהל אויך, ווייל דורך זיי גייען ארויף די תפילות.

**רבינו:** דער בעלזער רב האט ביי די ערשטע קריג געפליכטעט און איז אנגעקומען קיין ראצפערט, און מ׳האט געזוכט א פלאץ וואו צו דאוועגען, ראצפערט איז א קליין שטעטל, ווען דער בעלזער רב איז אנגעקומען האט מען געווואוסט אז עס וועלן קומען אידן אויף יו״ט, נו וואו וועט מען דאוועגען? האט עמיצער אויסגעלייגט עפעס א פלאץ, צי ער האט געהאט דארטן א פאבריק, און מ׳איז געקומען זאגן אז מ׳האט געטראפן א פלאץ וואו מ׳קען דאוועגען, האט ער געפרעגט צי מ׳האט געמאכט א פלאץ וואו ווייבער זאלן דאוועגען? האט מען געזאגט ניין, מ׳איז געווען צופריידן אז מ׳האט ענדליך געטראפן א פלאץ וואו מ׳זאל קענען דאוועגען דארט, האט ער געזאגט דעמאלטס וויל ער נישט גיין אהין, אז ס׳איז נישטא קיין ווייבער שוהל גיי איך נישט, האט ער געזאגט, די נשים דאוועגען די הייליגע טעג, זיי פארגיסן טרערן, די טרערן איז בוקע רקיעים און אלע תפילות גייען ארויף דורך דעם, במילא וויל ער נישט דאוועגען אן א ווייבער שוהל, אזוי האט דער בעלזער רב געזאגט.[68]

---

**68** עיין בס׳ בית הכנסת שבבעלזא׳ (עמ׳ קס״ו) שסיפר הרה״ק רבי פנחס מדאלינא בנו של הרה״ק ר׳ משה מקאריב זצ״ל בנו של כ״ק מרן מהר״ש זי״ע, כי בשנת תר״ב כשהיכל בית הכנסת כבר נגמרה מלאכתו, ורק עזרת נשים טרם נבנת,ה רצו כבר מקורבי מרן לחנך את ביהכ״נ ולהתחיל להתפלל בתוכה, שאלו את פי מרן על הדבר הזה, אמר להם מרן, הנה ידוע כי אף אם כל השערים ננעלו שערי דמעות אמנם לא נגעלו לעולם, א״כ עלינו להתאמץ ככל שאפשר שתפילותינו יעלו עם תפלות בעלי דמעות, והרי תפלתן של הנשים הרי הן מתוך בכי, וא״כ איך נוכל לעמוד להתפלל בבית הכנסת כשעדיין אין מקום לנשים להתפלל אתנו יחד שתפלותינו יעלו עם תפילתן.

כמו כן מסופר שם שגם בהיות כ״ק מרן מהרי״ד זי״ע בעיר מונקאטש בעת מלחמה״ע הראשונה עשו צריף שיוכל להתפלל בו מרן עם המוני החסידים, אולם מרן לא רצה להתחיל להתפלל שם עד שיקבעו מקום גם בשביל הנשים להתפלל שם.

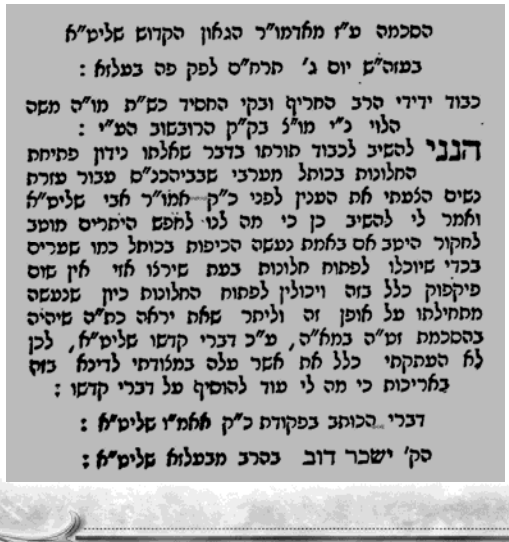
ובספר ביתו נאוה קודש (ירח האיתנים עמוד ת״ה) מביא שפעם הלך כ״ק מרן מהרי״ד זי״ע לבית הכנסת, ובדרכו עברו הנשים שהלכו להתפלל בבית הכנסת, ציוה מרן ליתן להן מקודם לעבור ללכת לעזרת נשים באמרו ״זיי זענען גוטע בעטער״ס״.

ובקשר לזה יש לציין את המנהג בבעלזא שבימים נוראים היו ממתינים בפתיחת הארון לקריאת התורה עד שגמרו הנשים את התחינות שנוהגות לאמרן בעת הוצאת הס״ת, ועדים נוכחים מספרים כי בהיכל בית הכנסת היו יכולים לשמוע קולות הבכיות של הנשים, עד שדפק השמש ואז הושלך הס בעזרת הנשים, ורק אח״כ הוציאו את הס״ת מארון הקודש.

אגב, עיין מה שמובא בשו״ת דבר יהושע (ח״א סי׳ צ״ו) ונעתיק פה לשונו: ...ואמת ניתן לכתוב מה ששמעתי מפה קדוש כ״ק מרן הגה״ק רשכבה״ג מהרי״ד מבעלזא זצוקללה״ה שאמר בשם פוסק קדמון אחד, שקדושת עזרת נשים עוד גדולה יותר מביהכנ״ס דאנשים, משום דבאנשים מתחלקת הקדושה לקדושת בית הכנסת ולקדושת בית המדרש, לפי שיש להם קדושת תורה וקדושת תפלה, ולכן בביהכ״נ יש רק קדושת תפלה, אבל נשים שאין להם רק תפלה בלבד הם מתקדשין בתפלתן בלבד, כמו שאנשים מתקדשין בתורה ותפלה ביחד, לפיכך בית תפלתן מתקדש בקדושת תורה ותפלה ביחד עכ״ד הק׳.

וכפי שנרשם בזכרוני אמר דבר זה בשם הנמוקי יוסף ואף כי לא מצאתי הדבר בנמוק״י... עיי״ש.

מצו״ב תצלום מתשובה שכ׳ הגה״ק מהרי״ד מבעלזא זי״ע בענין עזרת נשים בשם אבי הגה״ק מהר״י מבעלזא זי״ע


הסכמה פ״ז מתרמו״כ הגאון הקדוש שליט״א
כמוה״ק יוס ג׳ תרח״ס לפק פה בעלזא :
כבוד ידידי הרב המריץ ובקי החסיד כש״ת מו״ה משה
הלוי כ״י מו״ל בק״ק הרובטוב הע״י :
**הנני** להגיד לכבוד תורתו כדבר שהלתו נידון פתיחת
החלונות בכותל מערבי שבביהכנ״ס עבור עזרת
נשים הלעתי את הענין לפני כ״ק תמו״ל אבי שליט״א
ותמה לי להגיד כן כי מה לנו לחפש סימנים מופת
לחקור היטב אם בחמת נעשה הכיפות בכותל כמו שמציירים
בכדי שיוכלו לפתוח חלונות כמה שירצו אין סוף
פיקפוק כלל בזה ויכולין לפתוח החלונות כיון שנעשה
מחמילתו על תופן זה וליתר שאת יראה כש״ה שיהיה
בהסכמת זט״ס במת״ה, פ״ב דברי קדשו שליט״א, לכן
לית המתקני כלל את אשר עלה במחשבתי לדיעת בזה
בתריכות כי מה לי עוד להוסיף על דברי קדשו :
דברי הכותב בפקודת כ״ק אאמו״ר שליט״א :
הק׳ ישכר דוב בהרב מבעלזא שליט״א :

אוודאי היינט איז דא נשים וואס קומען אמאל דאוועגען אין ביהמ"ד שבת אדער יו"ט, אבער פאר די מענער וואס זיי דאוועגען און לערנען אין א ביהמ"ד יעדן טאג איז דאס ביהמ"ד א מקום קבוע פאר זיי, ביי מענער איז עס אן ענין.

**ר"ע הירש:** עס קומט אוים ביי לויות, כ'מיין אין קרית יואל איז דאס מער, וועז עס קומט אן די לויה אין ביהמ"ד וויל מען ארויס נעמען דעם ארון פון קאר אז עס זאל זיין מער בכבוד נעבן ביהמ"ד, למעשה זענען מענטשן חושש אז מ'נעמט עס ארויס פון קאר וועט מען עס דארפן טראגן אויף די פלייצע ביז צום בית החיים ס'איז א גרויסע טירחא,[69] איז דא עפעס א הדרכה אין דעם, צי ס'איז א קפידא אז מ'נעמט ארויס פון קאר זאל מען שוין נישט צוריק לייגן אין קאר?

**רבינו:** ניין, מ'קען צוריק לייגן. ס'איז נישט געווען אזא קפידא.

**ר"ע הירש:** כ'ווייל פרעגן א שאלה, ס'איז אביסל א סענסיטיווע זאך, לעצטנס איז אויסגעקומען ביי לויות א נייע זאך, אז מ'האט גענומען משוררים זיי זאלן זינגען ניגונים מעורר צו זיין דעם עולם.

**רבינו:** אוי..., לא יעשה כן במקומינו, איך האב דאס נאכנישט געהערט, מ'זאל זינגען ביי א לויה?

**ר"ע הירש:** ס'האט זיך אנגעהויבן לעצטנס.

**רבינו:** ס'האט זיך אנגעהויבן ביי די חופות אויך, כ'האב עס טאקע אפגעשטעלט דא, עס האט זיך אנגעהויבן דא מ'זינגט גראמען וועז חתן כלה שטייען אונטער די חופה, מעורר זיין..., איך האב עס אפגעשטעלט דאהי.

**ר"ע הירש:** וואס איז דער תפקיד פון די חברה קדישא אויב די משפחה שטעלט זיך אויף אזא זאך?

**רבינו:** מ'זאל דאס נישט לאזן, דאס זאל מען נישט לאזן טוהן ביי אונז.

**הגה"צ ראש ישיבת וויזניץ שליט"א:** ביי יציאת נשמה איז דא פלעצער ביי רבי'ם וואס זינגען התעוררות'דיגע ניגונים, דביקות'דיגע ניגונים.

**רבינו:** ביי אונז איז דאס נישט געווען, מ'זאגט פסוקי יהוד, מ'קען זאגן תהלים, אבער זינגען, איך האב נישט געהערט פון אזא מנהג...

**רא"מ פאלקאוויטש:** כ'האב געוואלט פרעגן א שאלה וואס עס צוטיילט זיך אין צוויי, עס איז אינגעפירט ביי אונז אין די קהילה, ס'איז זיכער שוין פון די פריער'דיגע דורות, אז דער בית החיים איז איינגעטיילט חלקות לויט די דרגת הציבור, עס איז דא א חלקת הרבנים, עס איז דא א חלקה פון עלטערע בעלי בתים, עס איז דא א חלקה – עס זאל זיך נישט טרעפן – פון קינדער, אזוי איז ביי די נשים אויך. עס איז אבער דא א חז"ל (ירושלמי מו"ק ספ"ב) נח לו לאדם שישכב אצל אבותיו, אז עס זאל זיך נישט טרעפן אז מ'לייגט א טאטע נעבן א קינד, אדער א קינד נעבן א טאטע, איז יעדער מסכים דערויף.

עס זאל זיך נישט טרעפן אז א קינד גייט אוועק, און אז מ'וועט אים געבן א מקום חשוב נעבן זיין טאטן וואס איז געווען א עלטערער מענטש, מיט א דור אדער צוויי עלטער פון אים, וויפיל איז דער גבול וואס די חברה קדישא ברויך געבן א פלאץ נעבן דעם וואס איז נישט לפי ערכו דאס פלאץ, און מ'זאל אים נאר געבן וועגן דעם ווייל זיין טאטע איז דארטן, צי איז עס ממש א פלאץ נעבן טאטן, צי ד' אמות, צי אין גאנצן בית החיים איז קבר אבותיו, וויפיל איז דער גבול?.

און דאס צווייטע חלק וואס צוטיילט די שאלה, ס'איז דא מענטשן וואס זיי ווילן קויפן א פלאץ, און ס'איז א הכנסה פארן ציבור, איז אויב א מענטש פאסט אריין צו א פלאץ וואו ער וויל קויפן, רעזערווירט מען אים דאס פלאץ, און ער באצאלט פאר דעם, דא איז די שאלה אויב עמיצער וויל קויפן א פלאץ נעבן זיין טאטע, ביי מקום מנוחתו פונעם טאטן, וויפיל ברויך מען אים געבן אסאך א חשוב'ערע פלאץ פון וויפיל ס'קומט אים, וואס עס פאסט לפי ערכו, נאר ווייל זיין טאטע ליגט דארט?

**רבינו:** עס איז א שווערע שאלה, ווייל עס וועגדט זיך כפי ערכו פונעם מענטש. אויב דער טאטע איז געווען אן איש נכבד מאוד, און דער זוהן איז נישט אזוי, און אמאל איז דער זוהן בעסער ווי דער טאטע... מ'קען נישט זאגן א תשובה

---

69 עיין בס' נטעי גבריאל (הל' אבילות עמ' שי"ט) שכתב שהוא עפ"י שו"ת חת"ס (יו"ד סי' קע"ה) שאם כי הוא מצוה רבה לשאת המת ע"ג כתף, מ"מ אם ע"י יש חשש בזיון שלא יהיה מי שיטפל עמו, טוב לבחור את הרע במעוטו עיי"ש, ולמדין מזה שהיכא דלא אפשר דיש להקל, לכן בזמננו שהעם טרודים קצת יש ללוות קצת ואח"כ נוסעים עם קא"ר.

וכ"כ נהר מצרים (אות מ') שמנהג מצרים שאין הכתפים נושאין את הארון רק מביתו עד פתח החצר ששם העגלה עומדת ומוכנת, וטעמם כי ביה"ק רחוק מאוד ופשיטא דאיכא בזה משון כבוד המת עיי"ש.

כללית אויף אלעם. מ׳דארף ביי יעדע זאך שוקל זיין, ווייל עם איז דא אמאל א אב בחכמה ורך בשנים, אפילו ער איז אינג איז ער נאך אלץ אן איש חשוב, און אמאל פארקערט, ס׳איז זייער א האקעלע נושא, ווייל יעדעם מאל טוישט זיך די תשובה.

**הרה״ח ר׳ יצחק ברוך ברוין הי״ו** [מאנסי]: כ׳וויל נאר ממשיך זיין א שאלה וואם ר׳ משה מאיר האט שוין פריער געפרעגט, וועגן לייגן א איד מיט זיין טלית, עם האט זיך געמאכט אמאל ביי א לויה אז ס׳איז געקומען צוויי קינדער, איינער האט געברענגט דעם טאטן׳ס טלית, און איינער האט געברענגט דעם טלית פונעם רבי׳ן ז״ל וואם זיין טאטע האט געהאט, און דער וואם האט געברענגט דעם טאטן׳ס טלית האט געזאגט אז מיין ברודער האט דאך שוין מוותר געווען אויפן רבי׳נס טלית יעצט וועז ער האט עם געברענגט צו לייגן דעם טאטן, וואלט ער געוואלט געבן דעם טאטן׳ס טלית מ׳זאל אין מיט דעם לייגן, און ער זאל צוריק באקומען דעם רבי׳נס טלית, צי ס׳איז דא אן ענין צו לייגן מיט א בגד פון א פריער׳דיגן צדיק?

**רבינו:** ס׳איז ענדערש צו לייגן אינעם אייגענעם טלית.

**א׳ מנכדי רבינו:** איך בין נישט פון די חברה קדישא, אבער כוויל נעמעם רשות צו פרעגן א שאלה וואם עם מאכט זיך, א איד האט פארציילט אז עמיצער האט אים געזאגט אז ער גרייט זיך מיטצונעמען א גאנצע באקם מיט זאכן וואם ער פלאנט אריינצולייגן מיט זיך, ער וויל שרייבן צוואה אז מ׳זאל אריין לייגן מיט אים צוזאמען לאחר מאה ועשרים א גאנצער באקם מיט זאכן, וואם ער האט אלץ אויפגעטוהן, צי חפצים, צי כתבי ידות. וויפיל איז דער שיעור פון זאכן וואם מ׳זאל אריין לייגן, וואם מ׳זאל יא צולאזן און וואם מ׳זאל נישט צולאזן אריינצולייגן אין א קבר.

**רבינו:** היינטיגע צייטן?

דאם איז אמת אז ס׳איז געווען אזא מעשה, דער ישמח משה אלץ יונגערמאן האט ער באגעגנט א גרויסער בעל מקובל, ער האט געהייסן רבי יצחק אייזיק,[70] דער רבי יצחק אייזיק איז געווען גרויסער מקובל, און ער האט געבעטן דעם ישמח משה בחייו אז ער זאל מיט אים לערנען, דער ישמח משה האט טאקע געלערנט מיט אים, און ער האט געבעטן אין זיין צוואה אז מ׳זאל אים מיטגעבן זיינע כתבי ידות, און דער ישמח משה האט נישט געלאזט, ער האט געהייסן מ׳זאל מעתיק זיין די כתבי ידות, און נאכדעם עם גונז זיין מיט אים, די צוואה האט מען מקיים געווען, אבער קודם האט ער געהייסן מ׳זאל עם מעתיק זיין. און דער ישמח משה האט עם שפעטער געדרוקט.

בקיצור, דאם איז פאר הויכע מענטשן, געוואלדיגע הויכע נשמות, זיי האבן געשריבן זייערע כתבי ידות, אבער היינטיגע צייטן זאל מען זיך מיטנעמען כתבי ידות און זיך אויפטוהן ביים בית דין של מעלה? מ׳דארף צו וויסן, דער בית דין של מעלה איז אן עולם האמת, דארט מאכט מען נישט קיין חכמות, דארט איז עולם האמת, עם איז אינגאנצן אמת... ס׳איז נישט קיין היינטיגע מעשיות דארט...

**א׳ מנכדי רבינו:** אונז האמיר געהאט א באבע, וואם בשעת די קריג האבן זיי געהאט א סידור וואם איז געשטאנען דארט די וויכטיגע זאכן צום דאוונען, מיט מסירות נפש האבן זיי געדאוונט, אויפן וועג ביי די ארבייט האט איינער פארגעדאוונט, און יעדער האט נאכגעזאגט, אזוי איז געווען, א גאנצע סדר איז געווען, האט זי געבעטן לאחר מאה ועשרים זאל מען דאם מיטלייגן.

**רבינו:** דאם איז שוין א אנדערע זאך, דאם איז שוין נישט כתבי ידות, מענטשן וואם האבן מיט זיך מיטגענומען וואם זיי האבן מיטגעלעבט ביי די קריג, דאם איז אן אנדערע זאך.

**א׳ מנכדי רבינו:** די שאלה איז נאך דא, וועז איינער גיט ארוים א ספר פון א צדיק, ער דרוקט איבער א ספר, אדער ער טרעפט כתבי ידות, צי עם איז דא אן ענין אריינצולייגן דעם ספר וואם ער האט ארוים געגעבן מיט זיך אלס זכות עם זאל אים מגין זיין דער זכות פונעם צדיק וואם ער האט עפעס געטוהן און געארבעט פאר אים, אז עם זאל אים מגין זיין, צי ער זאל מיטלייגן דעם ספר וואם ער האט ארוים געגעבן פונעם צדיק.

**רבינו:** איין זאך דארף מען וויסן, מ׳דארף גלייבן, אז אין הימל ווייסט מען אלעם, מ׳דארף נישט קומען אויפווייזן, אלעם איז קלאר, אלעם איז ברור, מ׳ווייסט אלעם אין הימל...

**א׳ מנכדי רבינו:** עם איז דא נאך איין שאלה וואם כ׳האב צו פרעגן, כ׳האב געזעהן אסאך מאל, די בחורים אין די ישיבה וויסן זייער גוט פון דעם, אז וועז מ׳גראבט א קבר, מ׳לייגט זיך אריין קודם אין קבר, פאר וועז מ׳לייגט אריין דעם מת, צי עם איז דא אן ענין דעם?

---

**70** ה״ה הרה״ק רבי יצחק אייזיק ז״ל מכפר זאראוויץ, מח״ס יסוד יצחק על הלכות מילה ועוד.

**רבינו:** כ׳האב קיינמאל נישט געהערט אזא מין זאך ביי סתם מענטשן... אז מ׳וויל זיך צוברעכן די תאוות, איז יזכיר לו יום המיתה.[71]

האסט געזאגט בחורים מאכן אזוי? כ׳וועל דיר זאגן, אויף בחורים פרעגט מען נישט קיין קשיות...

אז מ׳רעדט פון דעם ענין, כ׳בין אמאל געווען מיטן טאטן ז״ל אין ארץ ישראל, און ער איז געווען אין טבריא אין בית החיים, אין טבריא איז געווען רבי יואל אשכנזי,[72] ער איז מיטגעקומען מיטן טאטן אויפן בית החיים, מ׳איז געווען אויף די קברי צדיקים דארט, און אויפאיינמאל איז ער צוגעגאנגען אויף א פלאץ וואס איז נישט געווען קיין קבר, און ער איז צוגעגאנגען דארט און זיך געמומען שאקלען און זאגן, האסט ער געזאגט אז דאס פלאץ האסט ער זיך אנגעגרייט לאחר מאה ועשרים שנה, גייט ער בחיים דארטן און ער לערנט משניות. דאס האב איך דעמאלסט געזעהן אז מ׳גייט בחיים אהין... אבער דאס איז נישט קיין בחור״ישע מעשיות.

**הגה״צ רב דביהמ״ד אבני צדק שליט״א:** מ׳זאגט עפעס נאך ביים תולדות דארט ווי מ׳האט אים געלייגט אויף דעם פלאץ, אז ער האט געהייסן מ׳זאל אים דארט לייגן, נעבן א איד וואס פלעגט קומען בחייו כסדר מתפלל זיין און זאגן תהלים אויף זיין אייגן פלאץ. אזוי זאגט מען נאך.[73]

---

**71** הרה״צ ר׳ יואל אשכנזי הי׳ בן להרה״צ ר׳ ברוך אשכנזי ז״ל ונכד להגה״ק רבי יואל אשכנזי ז״ל אב״ד זלאטשוב, ובעודו ילד נסע עם אביו לקבוע דירתו באר״י.

**72** יש לציין שמובא הנהגה זו אצל כמה צדיקים שכל ימיהם היו בתשובה, כגון ע׳ בס׳ בית המלכות שהרה״ק רבי קאפיל חסיד חפר לעצמו בור קבורה תחת ביתו ולבש בכל יום תכריכים ונכנס לבור הקבורה, וכשנסתלק הגיעו החברה קדישא להתעסק בקבורתו, ואשתו אמרה להם שיש לו קבר מוכן ותכריכים מוכנים מבעוד יום.

וכן מובא בס׳ תולדות החפץ חיים, שכשהיו מרעיפים עליו כבוד הרבה, היה נכנס לקברו כדי לזכור את יומו האחרון.

**73** לתועלת הקוראים נעתיק העובדא באריכות כפי שמובא בספרים:

מעשה באיש צדיק וחסיד שמו רבי יהודא לייב שהתמנה ל׳המוכיח מפולנאה׳, עוד בהיותו צעיר לימים הרב לא חת מפני איש והיה מסתובב ובודק היכן נמצא עניין הדרוש תיקון, בימי שישי היה בודק בעצמו ולא על ידי שליח את חוט העירוב שמא נקרע, לאחר מכן היה מסתובב בין חנויות העיר ומזרז את המוכרים לסיים את מלאכתם ולסגור את החנויות כדי שיוכלו להתכונן מבעוד יום לקראת השבת.

ביום השבת היה דורש בבית הכנסת הגדול ומוכיח את העם בטוב טעם במתק שפתיים שה׳ חנן אותו וכך חיזק את לבבות התושבים באמונה וביטחון בבורא העולם.

יום אחד נפטר אחד מנכבדי תושבי העיר, והרב התבקש להספידו בדברי ביבושין המשברין את הלב בדרכו חזרה עבר דרך חלקת ביתהקברות שיועדה לפשוטי העם, תוך כדי כך ששקע בהרהורי תשובה הריח ריח נפלא ביותר היה זה ריח גן עדן, אמר בלבו חייב אני לחקור מאיזה קבר נודף הריח הנעים, באותם רגעים אמר הרב למלוויו לכו לחיים טובים ולשלום אני צריך ללכת לכיוון השני, וכך היה המשיך הרב לבדו לכוון הריח שלא מהעולם הזה, עד שהגיע למקום שבו היה נודף הריח באופן חזק מאוד, והנה כאשר התבונן הרב באותו הקבר היה זה קבר ריק שלא קבור אף אדם התפלא יותר כי מעניין לדעת בעבור ובזכות מי הריח הנעים הזה.

באותם רגעים רשם לו רבי יהודא לייב את הגוש והחלקה של הקבר וגמר בלבו לקנות את אותה החלקה עבורו חשב בלבו ארכוש את החלקה זו עבורי, ולאחר ימים ושנים אמצא בה את מנוחתי, כי מסתבר שאותו קבר הוא מקודש מאיזו סיבה שהיא, פנה אל החברא קדישא וביקש לקנות את אותה החלקה, והם השיבוהו כי לכבודו ימכרו לו ברצון כל חלקה פנויה, אמנם לאחר בדיקה התברר כי חלקת הקבר מכורה לאברך צעיר המתגורר בפולנאה. מאותו רגע ששמע הרב שחלקת הקבר קנויה לאברך צעיר עניין אותו ביותר לדעת מי הוא האברך ומה טיבו, ואכן לאחר טירחה ועמל עלה בידו של הרב למצוא את האברך בעל הקבר, לאחר ששוחח עמו נוכח לדעת שמדובר כאן באברך ירא שמים בתכלית, ומשום כך החליט הרב לספר לאברך את כל הנעשה בבית העלמין, ולאחר מכן שאלו אמור נא לי מה מעשיך, והאברך מגודל ענוותנותו הרכין את ראשו ולא הגיב מאומה ומכיוון שהחל רבי יהודא להפציר באברך שיספר לו את האמת, סיפר לו בלית ברירה סדר יומו.

וכך אמר, לפני כחמש עשרה שנה נשאתי את אשתי למז״ט ועברתי לגור בפולנאה, היות וקיבלתי על עצמי להיות עבד נאמן לה׳ ולהדבק בו יתברך ולזכור תמיד את אחריתי שלא אבוא לידי גאוה, טיכסתי לעצמי עצה טובה קניתי קבר מהחברא קדישא, ומידי חודש בחודשו בערב ראש חודש נוהג אני לעלות על קברי, שם אני עורך חשבון נפש וחושב על יום המיתה, כי בוא יבוא היום ויקברוני בתוך ארבעה כותלי הקבר מקום רימה ותולעה חושך וצלמות, שם אני מתפלל להקב״ה וחוזר בתשובה, לאחר מכן מניח אני מטבעות סביב הקבר לאורכו ולרוחבו ומחלקן לצדקה.

כשמוע רבי יהודא לייב את דבריו של האברך איש האלוקים, התרגש מאוד ואמר לו בקשה אחת לי לכבודו ברצוני להקבר אחר מאה ועשרים סמוך אליכם, ולעומתו אמר האברך בענוותנותו אין זו שום זכות להקבר סמוך לידי, לאחר הסכמת האברך הלך רבי ברוך לברר אצל החברא קדישא אם החלקה הסמוכה לקברו של האברך פנויה למכירה, אך מכיון שהוברר לו שאין מקום פנוי מכל צידי הקבר, הצטער מאוד עד שבלית ברירה חזר לאותו אברך וביקש ממנו בקשה להקבר יחד עמו באותה החלקה, כשמוע האברך את דבריו תמה מאוד ואמר לא שמענו מעולם ששנים יקברו בקבר אחד, ולעומתו אמר רבי יהודא לייב

בסייעתא דשמיא הכל יסתדר, כי בקשתי בנפשי היא ואם תתן את הסכמתך אברך אותך באריכות ימים ושנים ולאחר מכן תהיה גם שכני, באותה רגע הסכים האברך, ורבי יהודא לייב שמח שמחה גדולה ועצומה, חיבקו ובירכו.

בו ביום ביקש רבי יהודא לייב לערוך הסכם דברים אצל רב העיר הגאון הק' בעל התולדות יעקב יוסף מפולנאה והנה כאשר הלכו רבי יהודא לייב והאברך אל המרא דאתרא רבי יעקב יוסף לערוך זכרון דברים עבור קניית הקבר לשניהם, אמר הרב ברצוני לדעת על מה ולמה המעשה המשונה הזה לפני שהנני חותם על הסכם, ומכיון שעמד הרב על שלו בלית ברירה ספרו לו את המעשה, אולם מכיון ששמע את דבריהם אמר אם כן גם אני מבקש להקבר בקבר הזה ומכיון ששמעו את דבריו לא ידעו את נפשם איך יתכן ששלושה אנשים יקברו בקבר אחד, ובלית ברירה מכיון שרב העיר רבי יעקב יוסף עמד על שלו החליטו השלושה שלא לספר את המעשה לאף אדם וכתבו בזכרון דברים בינם לבין עצמם ומסרוהו לחברא קדישא שבבא עיתם יקברום באותו הקבר. לאחר מספר שנים בשנת תק"ל נפטר הרב רבי יהודא לייב המוכיח ובקבורתו השתתפו בעל התולדות והאברך שכבר לא היה צעיר, כל אחד הסתכל על השני ורואה כיצד משכיבים את רבי יהודא לייב בשטה כל הקבר, אך בטחו בהשם יתברך שהכל יבוא על מקומו בשלום בזמנו ובעיתו.

כעבור עשר שנים לערך במוצאי חג שמחת תורה השיב בעל התולדות את נשמתו ליוצרה, ואכן קברוהו בצדו של רבי לייב המוכיח למרות שהדבר היה נראה משונה, אך החברא קדישא הכריזה שכך היתה צואתו.

והנה חלפו עברו שנים רבות וכפי שבירך בעל התולדות את האברך האריך ימים ונעשה זקן מופלג, וכאשר נפטר בשיבה טובה אנשי החברא קדישא היו חסרי אונים ממה שכתוב בשטר כיצד ניתן לקבור שלושה אנשים בקבר אחד, ניתן לקבור שניים יחד אבל לשלושה מניין ימצא מקום, בצר להם ניגשו אנשי החברא קדישא להמרא דאתרא וגוללו את הסיפור וביקשו ממנו עצה ותושייה כיצד לנהוג, והוא אמר להם להתחיל במצות הקבורה ונראה איך יפול דבר.

ללא אומר ודברים הלכו אנשי החברא קדישא והכינו את הנפטר והחלו במסע ההלוויה, בדרך הצטרף אליהם רב העיר וכך המשיכו עד שהגיעו לאוהל הצדיקים הידוע, רב העיר הורה להם להניח את מיטתו של האברך על שתי המצבות הקיימות, לאחר מכן נשאר הרב לבד באוהל והחל לקרוא בקול את הכתוב בשטר המכירה של הקבר שהתחלקו בו שלושתם שווה בשווה בחלקה זו, ואשר התימת ידם התנוססה בתחתית השטר בבירור, כשסיים יצא החוצה וסגר אחריו את הדלת.

כעבור זמן קצר נשמע רעש והמולה מתוך האוהל האנשים הסובבים לא ידעו את נפשם, הם המתינו ולאחר שנדם הרעש העזו להיכנס כדי לראות מה היה מקור הרעש, ולנגד עיניהם נגלה דבר מופלא ביותר שתי מצבות הרבנים זזו הצידה, והותירו מקום לאברך הצדיק בסמוך אליהם ממש, האברך נקבר אחר כבוד בסמוך לשני הקדושי עליון, ועד היום בבית העלמין בפולנאה ניצבות שלוש מצבות צמודות זו לזו ועל גביהן כתוב "מצבת בעל התולדות יעקב יוסף", מצבת "המוכיח מפלונאה", מצבת "האברך שהמוכיח ובעל התולדות רצו להיקבר לידו".

**הרה"ח ר' יוסף וויים הי"ו** [מקרית יואל]: ברשות רבינו שליט"א, ר' חיים שלמה [משב"ק] האט מיך געבעטן כ'זאל זאגן אפאר ווערטער, קודם וועגן מיטגעבן זאכן אין קבר, וויל איך זאגן וואם כ'האב מיטגעהאלטן, ס'איז געווען ביים בעסערמינער רב ר' יצחק אייזיק ליבערמאן ז"ל פון שיקאגא, דער רבי ז"ע איז געווען אמאל אין שיקאגא נאך געלט פאר די מוסדות, און מ'האט געזעהן אז א מקוה דארט טויג נישט, האט מען אים געזאגט אז ס'איז נישטא קיין געלט, האט דער רבי ז"ע צוזאם געזומען דאם גאנצע געלט וואם ער האט געמאכט און עם האט נאך אויסגעפעלט פופצן הונדערט דאללער, האט ער אים געבעטן צו בארגן פופצן הונדערט דאללער, און האט עם איבערגעלאזט דארט מ'זאל פאררעכטן די מקוה כהלכה, און ער האט אים געגעבן א שטר, אין דעם שטר האט ער דארט געשריבן גרויסע זאכן אויף אים, גרויסע טיטלען, שפעטער האט ער דאהי געוואוינט, און דער רבי ז"ע וועז נאר ער האט אים



תמונות המצבות בשנים קדמוניות


תמונות המצבות כהיום

געטראפן האט ער אלץ געזאגט, 'אוי כ'בין אייך שולדיג געלט', האט ער אים געזאגט, ס'איז גוט דערווייל, ס'איז דא צייט, כ'האב נאך צייט, שפעטער איז דאך געווען דעם רבינ'ס הסתלקות, און ער האט געהאט דעם שטר, און ער האט געבעטן מ'זאל עס אים מיטגעבן לאחר מאה ועשרים אין קבר, אינמיטן די טהרה זענען געקומען די קינדער זאגן אז מ'זאל וואַרטן, ווייל זיי האבן א שטר און זיי ווילן גיין מאכן א קאַפּי און מיטגעבן דעם קאַפּי, האב איך זיי געזאגט, כ'בין נישט קיין דיין אדער מורה הוראה, אבער א קאַפּי איז נישט קיין שטר, גייטט פרעגט'ס דיינים, מאכט'ס נאך פאר ענק קאַפּי'ס וויפיל עטץ ווילט'ס, און געט'ס אים מיט די ארגינעלע כתב יד קודש פון רבין ז"ל, זענען זיי געגאנגען פרעגן אפאר דיינים, זיי האבן אויך אזוי געזאגט אז א קאַפּי איז נישט קיין שטר, און זיי האבן טאקע מיטגענעמען די ארגינעלע כתב יד, און איך האב אים עס אריין געלייגט אין די האנט, איז לויט דעם פסק פון די דיינים זעהט אוים אז א שטר קען מען מיטגעבן.[74]

**רבינו:** דאם יא, אז מ'האט א שטר יא, דאם איז עפעס אנדערש.

**ר"י וויים:** אפשר איז כדאי צו רעדן פאר די חברה קדישא, אז מ'זאל זעהן וי אזוי מ'האט אמאליגע צייטן ארויפגעקוקט אויף די סאטמאר'ע חברה קדישא, פאר אונזער יארגאנג אידן דארף מען דאם נישט פארצייילן, נאר פאר די יונגערע, עם איז געווען דער גרוסער גאון רבי משה פיינשטיין ז"ל

---

74 לתועלת הקוראים נשלים עוד פרטי העובדא: הגה"צ מבעסערמין ביקר כמה פעמים בניו יארק ונכנס לבקר אצל רבינו הק', והוא רצה לפרוע לו את החוב, אך הוא דחה את הפרעון, והיה אומר לרבינו הק' דער רבי האט זיכער וואס אויפצוטוהן מיטן געלט, מיר ברענט דאס נישט יעצט!, וכן דחהו כמה פעמים.

עד שבא' השנים כשהגיע לרבינו, אמר לו רבינו שהוא רוצה לשלם לו עתה בלי דיחוי, נענה הגה"צ מבעסערמין ואמר, הנה את הסכום הנ"ל אני הפרשתי מהוני בכדי להשיא את ילדיי, והנה ב"ה כבר עלתה בידי להשיא את כל ילדיי, ואיני זקוק עתה להמעות, 'איז איך ווייל אז דער רבי זאל מיר דאס באצאלן אויף אנדערע אופנים!.

רבינו הק' שתק לכמה רגעים ונתאדמה פניו הק', עד שהנהן בראשו לאות הסכמה, ובירכו ויצא לדרכו.

והגה"צ הנ"ל ביקש מבניו שבעת הסתלקותו יכניסו אותו עם שטר חוב הנ"ל בידו, והם חשבו להכניס קאפי"ע, כי היה להם חשיבות גדולה להחזיק את השטר, וע"ז קבלו הוראה מכמה רבנים שעליהם להכניס את השטר המקורי להקבר, וכנ"ל.

וואס ער איז געווען אזוי גרוים איז די וועלט, און ער האט געזאגט אז ער וויל דוקא אז סאטמאר זאל אים מאכן די טהרה, זיינע מענטשן האבן נישט געטארט וויסן דערפון, די קינדער וועלן זיי זענען געווארן האבן זיי זיך געביסן די ליפן, מ'האט אים געברענגט באהאלטענערהייט אויף וויליאמסבורג, און מ'האט דארטן געמאכט די טהרה, און צוריק געטראגן דורך בראדוועי באהאלטענערהייט אז מ'זאל נישט וויסן, וויל ס'איז געווען אזא בושה פאר זיי, אבער ער האט אויך פארשטאנען און ער האט געוואלט אנקומען צו די סאטמארע חברה קדישא.

די זעלבע איז געווען אין באבוב, דער פריערדיגער באבוב'ער רב (בעל דברי שלמה) ז"ל, זיין מאמע איז געווען א טאכטער פון רבי שלום אליעזר'ל ז"ל, און וועלן זי איז אווענק, דאם איז געווען ערגעץ אין ל' יארן, האט דער באבובער רב געזאגט אז ער וויל אז די סאטמאר'ע חברה קדישא זאל מאכן די טהרה, אפילו, עם איז געווען א שיינע גרויסע קהילה און זיי האבן אלעם, זיי האבן אפילו א חברה קדישא, מ'האט נישט געפרעגט, ער האט אזוי געוואלט, מ'האט אונז אנגערופן, עם איז געווען פורים המשולש זונטאג, און אונז זענען מיר געגאנגען מיט שטרייטלעך, און איך בין אהין געפארן, מסדר זיין די וויבער פון די חברה קדישא וואס זענען געפארן אויף בארא פארק, ס'איז געווען א געוואלדיגער עולם אין די גאס, די פאהר סאטמאר'ע וואס זענען צוזאם געקומען זענען געשטאנען אין איין וויינקל. כ'געדענק די אלטע רביצין פון אונזער רבי'ן ז"ל [הרבנית] אלטע פיגא ע"ה איז אויך דארט געווען, זי איז דאך א קרובה געווען א צאנזער איניקל, האט מען איר ארויף געלאזט אויבן אין די דירה, האט זי געוויזן ביים פענסטער אויף די סאטמאר'ע אז דאם איז סאטמאר'ע וויל זיי גייען מיט שטרייטלעך, יעדער האט זיך געוואונדערט. שפעטער האב איך שוין געהערט אז מ'האט פארפירט אין באבוב אז היתכן מ'לאזט דאם צו, מ'האט געדארפט נעמען אפאר אידענעם פון זייער אייגענע חברה קדישא, אבער ס'איז געווען א שטארקע קלאנג אין די וועלט.

ס'איז געווען הרב הגאון רבי יעקב ארענשטיין ז"ל, ער איז געווען א גרויסער מרביץ תורה א מגיד שיעור אין די מתיבתא לאנדאן, ר' יחזקאל וועריצבערגער ע"ה דער משמש האט געלערנט ביי אים, שפעטער איז ער געווארן אין נייטרא און אין וויען א גאנצער מרביץ תורה אין די

וויעגער קהילה. און וועו ער איז אוועק האבן די קרובים געדופן ר' יחזקאל ע"ה ער זאל קומען צו די טהרה, ער האט נישט געוואלט גיין אליינס, האט ער מיך אויפגעוועקט, מ'האט געברויכט צו גיין זעקס אזייגער פארטאג'ס, עס איז געווען אדער שמיני עצרת שמחת תורה אדער אפשר פסח, מ'האט זיך געלייגט שפעט ביי אונז, און אונז זענען מיר אויפגעשטאנען זעקס אזייגער און מ'איז געגאנגען צו די טהרה, וועו מ'איז אריין צו די טהרה האבן זיי געזאגט פאר ר' יחזקאל'ן אז ער זאל נישט מיינען אז ער וועט זעהן דאס וואס ס'איז אין סאטמאר, וואס אין סאטמאר טוט מען דאס קענען מיר אונז נישט, דאס דרך ארץ מיט'ן כבוד המת מיט אלעם, זיי האבן זייער שטארק ארויף געקוקט אויף סאטמאר, און מ'האט אים מכבד געווען ער זאל העלפן ביי די טהרה.

וועו ר' יחזקאל איז צוריק געקומען פון דארט, ביי די קומענדיגע טהרה האט ער אונז געזאגט, עטץ זאלטם וויסן אז מ'קוקט ארויף אויף אונז, וואו מ'גייט און וואו מ'שטייט זאגט מען, דאס איז סאטמאר און דאס קען מען נישט ביי אונז.

דארף מען וויסן זיך וויייטער צו האלטן מיט דעם און אנגיין וויייטער, מ'זאל וויסן אז דאס איז א גרויסע זאך מ'קוקט ארויף אויף אונז. דער אויבערשטער זאל העלפן ס'זאל זיין ובלע המות לנצח מ'זאל שוין נישט דארפן אונזער תפקיד מער.

**לאחמ"כ השמיע כ"ק מרן רבינו שליט"א דברות קודש לכבוד החברה קדישא ולכבוד השמחה**

מיר געפינען די וואך אין די סדרה, והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה. האב איך געקלערט אזוי, שטייט אין של"ה הק' וואו ער רעדט פון ענין פון לשון הקודש, וואס איז דאס לשון הקודש? זאגט ער, אלע ווערטער פון לשון הקודש, איז שמות וואס ס'איז אויבן אין הימל שורש במקום קדוש, זייער א הויכע ארט, נאר וועו ס'ווערט נשתלשל למטה, עס קומט אראפ אונטן בעולם הזה, און עס ווערט אנגערופן אויף עפעס א זאך וואס הייסט בעולם העליון אזוי, אזוי זאגט דער של"ה הק', וועו מ'זאגט אין לשון הקודש "יד' צי 'רגל' אדער 'אוזן', "יד' מיינט נישט האנט, 'רגל' מיינט נישט פוס, 'אוזן' מיינט נישט קיין אוייער, אין הימל איז דא עפעס אזא מין זאך וואס דאס וועלט אנגערופן יד, און עס וועלט נאכדעם נשתלשל אזוי און עס איז אראפ געקומען לעולם הגשמי, ווערט עס אנגערופן אויף א דמיון פון א דמיון, אז א האנט וועלט אנגערופן 'יד', אזוי זאגט דער של"ה, יעדע זאך איז באמת א לשון מושאל, עס איז אויסגעבארגט פון עולם העליון אויף ענינים גבוהים ונשגבים.

קומט אוים אזוי, וועו א מענטש איז אויף דער וועלט, און ער הערט 'יד' איז טייטש א האנט, 'רגל' מיינט פוס, 'אוזן' מיינט א אוייער, פארשטייט ער דאס איז דברים כפשוטן, וועו מ'קומט ארויף לעולם העליון לאחר מאה ועשרים שנה, ווערט מען געווואר אז 'יד' מיינט נישט קיין האנט, 'רגל' איז נישט קיין פוס, מ'ווערט געווואר אז אין הימל איז אלעם העכערע ענינים, וואס איז נשתלשל געווארן אויף דעם עולם השפל אזוי, דא הייסט 'יד' א האנט, בעולם העליון מיינט עס גאר אן אנדערע ענין.

'עקב' טייטשט מען אוים מלשון סוף, קומט אוים, והיה עק"ב, וועו ס'איז דער סוף נאכ'ן לעבן, לאחר מאה ועשרים שנה, איז 'תשמעון את המשפטים האלה', דעמאלטם פארשטייט מען באמת וואס איז די טייטש, וואס 'יד' מיינט 'יד', און 'רגל' מיינט 'רגל', מטה שולחן מנורה, יעדע זאך וואס דאס איז. קומט אוים בעולם העליון פארשטייט מען דעם אפטייטש פון יעדן וואורט אין לשון הקודש.

פארשטייט זיך אז דאס איז נאר געזאגט געווארן פאר א איד וואס איז געווען אויף דעם עולם א שומר תורה ומצוות, ער האט געלערנט תורה, מקיים געווען מצוות, געדינט דעם באשעפער, דער האט די זכיה בעולם העליון צו פארשטיין לשון הקודש, צו פארשטיין וואס איז די אמתדיגער אפטייטש פון די אלע הייליגע ווערטער. ווייל די נשמות זענען הייליג געווארן דורך שמירת התורה והמצוות, במילא אז די נשמה ווערט נתקדש בקדושה של מעלה איז ער זוכה צו פארשטיין וואס עם הייסט די אלע לשונות, און וואס זייער אמת'ער אפטייטש איז בעולם העליון.

כל ישראל יש להם חלק בעולם הבא, יעדער איינציגער איד האט א חלק בעולם הבא, וועו א איד אויף דער וועלט לערנט און דאווענט, ער עסט מצה, ער בלאזט שופר, ער דאווענט יעדן טאג און לייגט תפילין, ער האט א מזוזה אויף די טיהר, ער גיט זיך אכטונג נישט צו עסן קיין טריפות, ער טוט נישט קיין זאכן דברים האסורים, דער ווערט נתקדש זיין נשמה, נישט נאר די נשמה ווערט נתקדש, נאר דער גוף אויך, די

נשמה איז מקדש דעם גוף פונעם איד דורך שמירת התורה והמצוות, די נשמה קען נישט מקיים זיין קיין מצוות אן קיין גוף, די נשמה קען נישט עסן קיין מצה, די נשמה קען נישט הערן קיין שופר, די נשמה קען נישט אנטוהן קיין תפילין, צו דעם דארף מען האבן א גוף, א אידישער גוף, און א אידישע גוף קען נישט עסן טריפות, ער קען נאר עסן כשר'ס, און נישט טוהן זאכן וואס מ'טאר נישט, די נשמה האט א צורך צום גוף, און אזוי ווערט נתקדש די נשמה מיטן גוף, מיט שמירת התורה והמצוות.

אונז געפינען מיר אז שומר לפרי איז כפרי, מ'לערנט דאס ארויס פון 'את' פריו, את הטפל לפריו, דער גוף איז דאך א טפל צו די נשמה. ביי א איסור זעהט מען אז א זאך איז אסור, איז די קליפת הפרי אויך אסור, ווייל 'את' פריו, את הטפל לפריו, די זעלבע איז ביי א הייליגע זאך, מידה טובה איז דאך מרובה, איז דער טפל ווערט נגרר צום עיקר, און דער גוף ווערט אויך נתקדש.

והיה עקב תשמעון 'את' המשפטים האלה, מ'וועט לערנען דעם 'את', לערנט דאך די גמרא ארויס אז 'את' פריו, אז דער טפל לפרי איז ווי די פרי, האט דער גוף א קדושה אזוי ווי די נשמה.

מען זעהט טאקע אזוי אין די הלכה איז וועז איינער געפינט זיך ביי א איד דארט בשעת יציאת נשמה, שטייט אין שולחן ערוך אז מ'דארף זיך קורץ זיין, ווייל ס'איז ווי א ספר תורה שנשרף, דאס אזי ווי די גוילין, די נשמה איז ווי די אותיות, און דער גוף איז ווי די גוילין פון א ספר תורה, די גוילין פון א ספר תורה ווערט נתקדש דורך די אותיות התורה, אזוי ווערט דער גוף נתקדש דורך די נשמה, דורך שמירת התורה והמצוות, דער גוף ווערט מקודש.

און דאס איז דער ענין פון עוסק זיין בקבורה, מ'זעהט אז א בהמה איז אויך א בעל חי, און ווילאנג עם לעבט איז דא א ענין פון צער בעלי חיים, אבער אזוי ווי די בהמה לעבט נישט מער איז עם כאילו גארנישט, מ'קען עם וואס רפן אין מיסט, עם איז נישטא קיין שום חיוב קבורה, דער גוף פון א איד האט די תורה געזאגט 'כי קבור תקברנו', די תורה האט געשטעלט א מצוה, אז מ'דארף מקבר זיין, ווייל מ'דארף עם מכבד זיין, טאקע ווען דעם, ווייל דער גוף האט מקיים געווען מצוות, דער גוף האט באקומען א קדושה פון די מצוות.

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם, דאס גייט ארויף נישט נאר אויף די נשמה, נאר עם גייט ארויף אויך אויף דעם גוף, כי קדוש אני ה' אלקיכם, דער חלק אלקי ממעל, די נשמה איז א חלק אלקי ממעל, און עם איז מקדש א גוף פון איד, היו פרושים מן העריות זאגט רש"י, אז מ'איז פרוש מן העריות בגוף, ווערט דער גוף נתקדש.

אין ייטב לב פרשת תרומה, זאגט דער זיידע ז"ל אז המן ווען ער האט געוואלט מכלה זיין כלל ישראל, האט ער געמיינט אז די גופות פון בני ישראל דאס איז פונקט אזא גוף ווי אלע אנדערע בעלי חיים, במילא קען ער דאס מכלה זיין, אבער באמת דער גוף פון א איד איז א הייליגע זאך.

מ'זעהט אז א בית החיים האט הלכות וואס מ'דארף זיך פירן, מ'טאר נישט עסן דארט, מ'טאר נישט טוהן זאכן וואס איז א בזיון, פארוואס? ס'האט אסאך זאכן א קדושה ווי א בית הכנסת, מ'טאר נישט קיין רקיקה, און נישט קיין קפנדריא, פארוואס? ווייל ס'איז דארטן דא באהאלטן אידישע גופים, אידישע גופים דאס איז א חלק קדוש, דאס איז א הייליגע זאך.

וועגן דעם הייסט די תורה הק' אז וועז מ'דארף זיך באפאסן מיט די גופות ישראל, דארף עם צו זיין מיטן גרעסטן כבוד, כבוד המת אויפן העכסטן און שענסטן אופן.

מיט דעם האב איך געקלערט פארוואס די וואס באפאסן זיך מיט דעם ווערן אנגערופן 'חברה קדישא', פארוואס הייסן זיי חברה קדישא? ווייל זיי זענען זיך מתעסק מיט גופות ישראל, און גופות ישראל איז א דבר קדוש, עם איז א חפץ קדוש, ס'איז א הייליגע זאך, איז עם חברה קדישא.

במילא קומט אוים מ'האט היינט דא צוזאם געלייגט די עוסקים במלאכת הקודש אין חברה קדישא צו א שמחת חתן וכלה, איז א קשיא, ווי קומט בשייכות די צוויי זאכן, באמת איז אזוי, קידושין איז הרי את מקודשת, דאס התונה האבן כדת משה וישראל, דאס ברענגט די קדושת הגוף פאר א איד, ביי א בהמה איז טאקע נישטא קיין קידושין, מ'קען זיך מתדווג זיין צו דעם און צו דעם, נישטא א ענין פון חיי אישות געבינדן אויינער צום צווייטן, האט דער גוף טאקע נישט קיין קדושה, אבער א איד האט מסכת קידושין, עס הייסט טאקע וועגן דעם קידושין, תום' זאגט הרי את מקודשת איז א לשון הקדש, פארוואס איז עם א לשון הקדש?

וויל עם ברענגט א קדושה, דאם ברענגט די קדושה, ווי רש"י זאגט קדושים תהיו, היו פרושים מן העריות, דאם ברענגט קדושה. דאם חתונה האבן איז דער יסוד פון קדושה, במילא קומט אויס כי עם קדוש אתה לה' אלקיך, איז א איד א קדוש, און דער גוף ווערט דורך דעם נתקדש, און אז דער גוף ווערט נתקדש איז אפילו לאחר מאה ועשרים שנה איז ער אויך נישט נדמה כחרס, עם האט אויך א קדושה און מ'דארף זיך מתייחם זיין בכבוד וכראוי אזוי ווי א ספר תורה שנשרף.

וויל איך ארויס ברענגען דעם גרויסן שכר פון די עוסקים במלאכת הקודש, עם איז אלעם מלאכת נדבה, חסד של אמת, קיינער באצאלט נישט פאר דעם, אינו מצפה לתשלום גמול, אבער אויף יענע וועלט באצאלט מען.

דער רמב"ם זאגט, אז די מצוות שבין אדם לחבירו פאר דעם צאלט מען שכר בעוה"ז, אויף בין אדם למקום צאלט מען נישט קיין שכר, אויף בין אדם לחבירו, לתועלת בני אדם, פאר דעם צאלט מען שכר, ס'איז דא א געוואלדיגע שכר פאר די אלע וואם זענען זיך מתעסק אין ענינים וואם האט צוטוהן מיט מענטשן ספעציעל אין האקעלע זמנים, ס'איז האקעל, מ'דארף נזהר זיין אין כבוד המת, ווי מ'האט שוין פריער געשמועסט, ביותרת הכבוד.

עם איז דא מתעסקים וואם זיי זענען שוין עלטער, זיי זענען שוין יארן לאנג, און ס'איז דא יונגעלייט, די עלטערע דארפן איבער געבן פאר די יונגערע, דור הולך ודור בא, אז מ'דארף צוצוגיין צו דעם ענין מיט אן ערנסטקייט, מ'זאל פילן אז מ'טוט א הייליגע ארבעט, און מ'זאל וויסן אז מ'טוט א הייליגע ארבעט, מ'זאל האבן די הרגשה אז ס'איז א הייליגע ארבעט.

מ'דארף זייער נזהר זיין אין די הלכות, די מנהגים, ס'איז דא אין דעם ענין כמה וכמה ענינים וואם מ'פארשטייט נישט, וויל ווער פארשטייט דאם וואם האט צוטוהן מיט א נשמה, נאר דער וואם קריכט ארום אין די הויכע עולמות, און זיי האבן אונז מגלה געווען כמה וכמה ענינים, זיי האבן אראפ געלייגט מנהגים, וואם מ'דארף צו זאגן, וואם מ'דארף צו טוהן, ווי אזוי מ'זאל דאם זאגן, חלילה חלילה משנה צו זיין א כלשהו, צו זיין א חכם, און צו טראכטן דאם איז יא וויכטיג דאם איז נישט וויכטיג, אונז פארשטיי מיר נישט, אבער דאם דארף מען גלייבן, דאם וואם מיר האבן געזעהן, דאם וואם מ'האט געטוהן, ווי אזוי מ'האט זיך געפירט, דאם דארף מען זעהן וויטער צו טוהן, און די עלטערע דארפן דאם איבער געבן פאר די יונגערע אז עם זאל זיך וויטער פירן אויף דעם אופן, ביז דער גואל צדק וועט קומען און עם וועט זיין בלע המות לנצח.

מ'דארף וויסן די האקעלקייט פון די בני המשפחה, אסאך מאל איז עולמם חשך בעדם, אמאל איז עם א פלוצים'דיגע זאך, און אמאל איז עם א פארווייטאג'דיגע זאך, עם איז אלעמאל פארווייטאגט, אבער אמאל איז עם ספעציעל פארווייטאגט, במילא מענטשן זענען אזוי, אין אדם נתפס על צערו, און עם קומט אויס זיך צו קריגן איבער א פלאץ, פאר אים דאכט זיך אז עם קומט אים מער, אדער וויניגער, עם איז זייער שווער דאם מחלק צו זיין, אבער מ'דארף האבן געדולד, סבלנות, יענעם צו ענטפערן, ארויס צו וויזן כ'האב מיט דיר מיטגעפיל, כ'בין זיך מצטער בצערך, נאר נישט אלעם קען מען נאכגעבן, נישט אלעם קען מען, מ'דארף פראבירן אויף א שיינעם אופן מסביר צו זיין, וואם איז יא און וואם איז נישט. אסאך מאל דארף מען נוצן דעם שכל, דעם פינעפטן חלק שולחן ערוך.

ס'זיצן דא חברי הנהלה, אויסער די מתעסקים איז דא חברי הנהלה וואם זיי פירן, עם איז דא די אלטע און ס'איז דא די נייע אזוי ווי יעדע זאך. דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל קענען אינאיינעם פירן כראוי וכיאות פאר אזא קהילה קדושה בישראל.

איך וויל געבן א ברכה פאר די אלע עוסקים במלאכת הקודש, דער אויבערשטער זאל העלפן זיי זאלן אלע געבענטשט ווערן מיט אלעם גוטן תמיד בכל עת ובכל זמן, ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם.

בשם צדיקים זאגט מען אז צו זיין א חבר אין חברה קדישא איז א סגולה אויף אריכות ימים, און מן הסתם איז עם אזוי, און מ'גלייבט אז עם איז אזוי, עם איז א סגולה צו אריכות ימים. דער אויבערשטער זאל העלפן זיי זאלן טאקע געבענטשט ווערן אלע מיט אורך ימים ושנות חיים, בבריאות השלימות מיט נחת פון אלע קינדער. ביז עם וועט קומען די צייט און עם וועט מקוים ווערן דעם דיבור הנבואה פון ובלע המות לנצח, דער אויבערשטער זאל העלפן מיר זאלן זוכה זיין צו ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.


זכות
הוצאות הגליון
ליו"ט סוכות הבעל"ט
נתנדב ע"י
ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח
מוה"ר
רפאל
פערלמוטטער
הי"ו
מראשי קהילתינו הק' בעיר מאנסי יצ"ו
ישא ברכה מאת ה' להתברך בפתקא טבא
מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת
וכל מילי דמיטב

# דברות קודש

## מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

### בימי יו"ט וחוה"מ סוכות שנת תשפ"ב לפ"ק

## ליל א' דחג הסוכות אושפיזא דאברהם

**ואברהם** זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל (בראשית כד א), במדרש פליאה (הובא בדברי אליהו להגר"א) בכל זה חג הסוכות. וביאר הגר"א כי **בכל** ראשי תיבות (ויקרא כג מב) **ב**סכות תשבו שבעת ימים, **כ**ל האזרח בישראל ישבו בסכת, **ל**מען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל וגו'. וצריך ביאור מה שייכות מצות סוכה לברכה זו.

**ב)** במדרש ילקוט (תהלים רמז תתלא) תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו (תהלים פא ד), בחודש שיש בו חג הסוכות.

**ויל"פ** בהקדם מה שכתב הרמב"ם (פ"ג מהל' תשובה ה"ד) אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישנים משנתכם כו' וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם. אך הקשו המפרשים היאך מועיל תשובה, הא קי"ל (סנהדרין יט:) מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ועל אחת כמה וכמה מלך מלכי המלכים הקב"ה.

**ותירץ** בבני יששכר (סיון מאמר ב אות ה) בשם ספר לימודי ה', על פי מה דאיתא בגמרא (שבת פח.) שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, נמצא כיון שקבלו ישראל את התורה וקיימו את העולם, הרי הם כביכול כשותפין במלכותו, על כן לא שייך בישראל אותו הדין מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, מה שאין כן באומות העולם שייך הדין מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ולכן לא מהני להו תשובה, עכ"ד.

**אמנם** איתא במס' שבת (דף פח.) בשעת מתן תורה כפה הקב"ה את ההר כגיגית, ואמר לישראל אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא. ולכאורה אי איכא טענת מודעא לא נתקיים התנאי, ולמה מועיל התשובה לבני ישראל.

**אכן** כתב מהר"ש אלגאזי בספרו אהבת עולם (דרוש א) לסתור טענת מודעא, משום דקי"ל (בבא בתרא מז:) תליוהו וזבין זביניה זבינא, דאגב אונסא וזוזי גמר ומקני, והכא נמי מחמת השכר מצוה דהוי זוזי, אמרינן אגב אונסא וזוזי קבלו התורה, עכ"ד. אמנם קי"ל (עירובין כב.) היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, וצריך לומר שנתבטל טענת מודעא מכח השכר לעולם הבא, כי אמרו חז"ל (סנהדרין צ.) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. הרי נקנה השכר בעולם הבא גם בעולם הזה, ומחמת זה נתבטל טענת מודעא.

**אולם** כתב א"ז זללה"ה בייטב לב (סו"פ תצא) דלפי מה שכתב הרמב"ם (פירוש המשניות סנהדרין פ"י) דכמו שלא ישיג הסומא עין הצבע והחרש לא יבין שמע הקולות, כן לא ישיגו הגופות תענוגי הנפשיות של עולם הבא. אם כן הוה ליה שכר עולם הבא אין מינו ידוע כלל בעולם הזה, ותו אינו נקנה, דקי"ל (חו"מ סימן ר"ט ס"ב) דדבר שאין מינו ידוע לא נקנה דלא סמכא דעתיה מפני שאינו יודע מה שיש בו, עי"ש לפי דרכו. ומעתה תו ליכא זוזי והדרא טענת מודעא.

**והנה** במס' בבא בתרא (דף יז.) דרשו, וה' ברך את אברהם בכל, שהטעימו הקב"ה לאברהם

בעולם הזה מעין עולם הבא, עי"ש. ולפי זה יש לומר שאברהם אבינו היה אצלו עולם הבא מינו ידוע, ושפיר נקנה לו בעולם הזה.

**ויתכן** כי בני ישראל כשהיו במדבר בענני הכבוד נזדככו כל כך עד שטעמו מעין עולם הבא, נמצא דהוה מינו ידוע, ושפיר זכו בחלקם בעולם הבא, ולפי זה נסתר טענת מודעא, דהא הוה אונסא וזוזי, ומהני כפיית ההר במתן תורה. ויתכן שגם כל איש ישראל בחג הסוכות, בהיותו יושב בסוכה שהיא צלא דמהימנותא, הוא זוכה להרגיש מעין עולם הבא בהיותו בעולם הזה, והוה מינו ידוע.

**וזהו** ביאור דברי המדרש, ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל, בכל זה חג הסוכות, כי מפסוק זה נדרש שהטעימו הקב"ה לאברהם מעין עולם הבא, והרי גם בני ישראל זוכין לזה כאשר מקיימים מצות בסכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת, למען ידעו דורותיכם כי בסכו"ת זה ענני הכבוד הושבתי את בני ישראל, וזכו אז לטעום מעין עולם הבא, ועל כן בני ישראל זוכים לזה בכל שנה ושנה. (ועיין בדרשות ערוגת הבשם לסוכות).

**ובדרך** זה יש לפרש מאמר המדרש פליאה (הובא בבנין דוד אות לד) ואברהם זקן בא בימים וגו', הה"ד (שמות כב) אנכי ה' אלהיך וגו'. ולדרכינו יש לומר דהנה העשרת הדברות ניתנו בכפיית ההר, והטעם דליכא טענת מודעא משום דאיכא אונסא וזוזי הוא השכר מצוה שנקנה בעולם הזה, וזוכים לזה מכח חג הסוכות שאז הוה עולם הבא מינו ידוע, וכפי הנרמז בפסוק וה' ברך את אברהם בכל ובמדרש זה חג הסוכות, שאז טועמים מעין עולם הבא דהוי בכל, ולכן ארישא דקרא הסמיך המדרש הפסוק אנכי ה' אלהיך, כי מחמת זה מועיל מתן תורה בכפיה.

**ועל** פי זה יש לפרש הרמז שכתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות עח) **בראשית** ראשי תיבות **ר**צה **א**לקים **ב**סכות **ת**שבו **ש**בעת **י**מים. [ועיין בזוה"ק (פ' תצוה דף קפו:) כתיב (ויקרא כג מב) בסכת תשבו שבעת ימים כו', הכי תנינן כד אתברי עלמא אתמר האי קרא עי"ש]. ויש להבין למה נרמז מצות סוכה בהתחלת התורה. אך יש לומר על פי מה דאיתא בזוה"ק (אחרי דף סט:) דקודם בריאת האדם אמרו מלאכי השרת זמין הוא למחטי קמך, והשיב להם השי"ת עד לא בראתי עלמא אתקינת תשובה לאהדורא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. אך לכאורה מהיכי תיתי שיועיל התשובה, נימא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ועל כרחך שבני ישראל הם שותפים במלכותו יתברך מכח שקבלו את התורה, וכפי הנרמז בראשי תיבות בראשית ראה אלהים שיקבלו ישראל תורה וכמ"ש בבעל הטורים, אמנם הלא קבלת התורה היתה בכפיה, ואם תאמר דהוה אונסא וזוזי מכח שכר עולם הבא, הא הוי אין מינו ידוע ולא קנה, לזה בא הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים ב'סכות ת'שבו ש'בעת י'מים, ושם טועמים מעין עולם הבא והוה מינו ידוע, ושפיר נתקיים התנאי על ידי קבלת התורה, ובני ישראל שותפים במלכותו יתברך, ולכן מועיל התשובה, ונברא האדם.

**וזה** שדרש המדרש, תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו בחודש שיש בו חג הסוכות, כי תקיעת שופר בא לעורר לתשובה, ואם תאמר נימא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, לזה אמר בחודש שיש בו חג הסוכות, שאז זוכין לטעום מעין עולם הבא, והוה מינו ידוע, ומחמת זה נקנה שכר לעולם הבא עוד בהיותו בעולם הזה, ותו ליכא טענת מודעא, והוו בני ישראל שותפין במלכותו, ולכן מהני תשובה. והשי"ת יזכינו שנזכה להרגיש קדושת הסוכה, ולהתקדש בקדושה של מעלה, והשפעית הסוכה יגן עלינו ברוחניות ובגשמיות, ונזכה לישב בסוכה היעודה, סכת עורו של לויתן במהרה בימינו אמן.

## ליל ב' דחג הסוכות אושפיזא דיצחק

**ויח** את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' (בראשית כז כז), איתא במסכת תענית (דף כט:) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כריח שדה של תפוחים. וכתבו בתוס' (ד"ה של) יש מפרשים תפוחים, כריח אתרוגים. וצריך ביאור מה ענין אתרוג לכאן.

**ואפשר** לומר בהקדם מה שכתב הרמ"ע מפאנו בעשרה מאמרות (מאמר חקור דין ח"א פ"ג)

בטעם שמועיל התשובה והוידוי לכפר החטאים, דק"ל (בבא קמא עד:) מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור, וכיון שהאדם מודה ומתודה על עונו, אף שאחר כך באו עדים המה מלאכי חבלה שנבראו ממעשיו הרעים להעיד על החטא, הרי הוא פטור, עכ"ד.

**אמנם** מבואר בגמרא (בבא קמא קח:) ובמנחת חינוך (מצוה נד אות יד) דהא דמודה בקנס פטור היינו דוקא בפני בעל דין, ובכן צריך התשובה להיות בפני הקב"ה שהוא הבעל דין (אבות פ"ד מכ"ב).

**והא** אתאן לפלוגתא במס' יומא (דף פו. לפי גירסת הע"י) אמר רבי לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר (הושע יד ב) שובה ישראל עד ה' אלהיך, רבי יוחנן אמר עד ולא עד בכלל. דלשיטת רבי לוי דגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד והוה בפני בעל דין, שפיר מועיל התשובה והוידוי לכפר על כל דבר פשע, מה שאין כן אי נימא עד ולא עד בכלל אינו מועיל.

**ועל** פי זה יש לפרש דברי רש"י (ריש פרשת נצבים) לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום. והכוונה כי בני ישראל ראו את התוכחות ונתעוררו לתשובה, אלא שהוריקו פניהם מי יוכל לעמוד בכל אלו, שמא אינו מועיל התשובה והוידוי, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם, דגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, והוה הודאה בפני בעל דין, ושפיר אהני.

**והנה** כתב בדרשות כתב סופר (לחג הסוכות) אתרוג רומז לצדיק גמור, לולב ושאר המינים רומז על בעל תשובה, עי"ש. וכתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם, הרי שעל ידי מצות לקיחת ארבעה מינים זוכים להיות לפני ה', ועל כן מועיל התשובה, דהוה הוידוי לפני הבעל דין.

**ובזה** יש לפרש הרמז שכתב בחמרא טבא (פ' האזינו) **כמטר לקחי** בגימטריא **יום הכפורים** [תי"ז], **תזל כטל** בגימטריא **חג הסכת** [תצ"ו], עכ"ד. הכוונה יערף כמטר לקחי ביום הכפורים, שאז אנו מרבים לומר וידוי, ולכאורה מהיכי תיתי שיועיל, הא צריך הודאה לפני הבעל דין, לזה אמר תזל כטל אמרתי זה חג הסכות, שאז זוכים להיות לפני ה' אלהיכם, והוה הודאה בפני בעל דין.

**ובדרך** זה יתפרש גם הרמז (שער יששכר מאמר מאני קרבא אות ו) **אתרוג ערבה לולב הדס** עולה **ימין פשוטה לקבל שבים**. דהנה חג הסוכות הוא זמן תשובה, וכמו שכתב בקדושת לוי (פ' האזינו) בביאור המדרש ולקחתם לכם ביום הראשון, ראשון לחשבון העונות. ומצות וידוי הוא אחד מתנאי התשובה, וזה צריך להיות בפני בעל דין, והוא על ידי קיום מצות לקיחת ארבעה מינים, שעל ידי זה זוכים להיות לפני ה' אלהיכם והוה בפני בעל דין, ועל כן יש בו רמז על התשובה. ובזה יש לומר בטעם שלוקחים לולב בימין, כי הלולב רומז על הבעל תשובה, ולכן לוקחין בימין, לרמז על ימינו של הקב"ה הפשוטה לקבל שבים.

**ונקדים** עוד מה שכתב בסמיכת חכמים (קישור מס' סוטה למס' קידושין) **אהא דכתיב** (תהלים צ ג) תשב אנוש עד דכא, **דכא** נוטריקון **דם כופר אשת איש** (של"ה מסכת יומא פרק נר מצוה), ואי אמרינן עד ולא עד בכלל, לא מהני תשובה על שלש עבירות החמורות, ואי אמרינן עד ועד בכלל, מהני תשובה אף על השלש החמורות, עכ"ד. [וכן כתבו האלגאזי בשארית יעקב (פ' האזינו עמוד תצח) והמהר"ם א"ש בכתנות אור (פ' וילך) דבפלוגתת רבי לוי ורבי יוחנן תליא אי מהני תשובה בחטא עבודה זרה, דלמ"ד עד ולא עד בכלל, תשובה אינו מכפר על עבודה זרה, ולמ"ד עד ועד בכלל תשובה מועיל אף על חטא דעבודה זרה, עי"ש].

**ועל** פי זה לפרש מאמר הגמרא (סוכה נג.) תניא, אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן, אם אני כאן, הכל כאן. והוא תמוה היתכן הלל הזקן שהיה ענותן גדול, הוא ידרוש כן על עצמו. ולדרכינו יש לומר כי הלל הזקן ברוב ענוותנותו חשב עצמו לבחינת הערבה הגרוע מכולן, ועם כל זה זכה להיות לפני ה' אלהיכם בבית המקדש, ועל כרחך מכח התשובה, דגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד ואמרינן כרבי לוי עד ועד בכלל, ולזה אמר אם אני כאן, כלומר כיון שאני באתי לכאן בכח התשובה, הרי דדרשינן עד ועד בכלל, ואם כן הכל כאן, שאז מועיל התשובה גם על שלש עבירות החמורות, ולא ידח ממנו נדח.

**וזהו** ביאור ברכת יצחק אבינו וירח את ריח בגדיו, ובגמרא (סנהדרין לז.) אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו, היינו אלו שחטאו ונכשלו בשלש עבירות החמורות, עם כל זה יועיל להם התשובה, ולזה אמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', זה שדה של תפוחים והיינו כריח אתרוגים, שעל ידי מצות לקיחת ארבעה מינים זוכין להיות לפני ה' אלהיכם, ועל כן הוה הוידוי בפני בעל דין, ולכן מועיל מכח מודה בקנס ואחר כך באו עדים דפטור.

**והשי"ת** ישפיע לכל ישראל השמחים בשמחת בית השואבה בגלות, ועושין זכר למקדש שאז זכו באמת לשמוח לפני ה' אלהיכם, שכמו שזכינו להתאסף ולשמוח בימי הגלות, כן נזכה חיים כלכם היום לשמוח בבית המקדש שיבנה במהרה בימינו, בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

## ליל ג' דחג הסוכות אושפיזא דיעקב

**ויצא** יעקב מבאר שבע, איתא במדרש רבה (פס"ח ס"ב) רבי שמואל בר נחמן פתח (תהלים קכא א) שיר למעלות אשא עיני אל ההרים, אשא עיני אל ההורים למלפני ולמעבדני, מאין יבא עזרי, אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה (בראשית כד י) ויקח העבד עשרה גמלים וכל טוב אדוניו בידו, ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד, חזר ואמר מה אנא מובד סברי מן בריי, חס ושלום לית אנא מובד סברי מן בריי, אלא עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ. והמדרש הזה כולו אומר דרשוני, מעיקרא מאי קסבר יעקב אבינו ובמה נתיישבה דעתו לבסוף, וחלילה לומר שעלתה על מחשבתו להסתפק באמונת השי"ת אף רגע כמימרא, ובוודאי לא על חסרון הרכוש היה מתאונן.

**ונראה** בהקדם מה שנאמר בפרשת אמור (ויקרא כג לט) אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חג ה', ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו', ובמדרש תנחומא (פ' אמור סכ"ב) ולקחתם לכם ביום הראשון, וכי ראשון הוא, והלא יום חמשה עשר הוא, ואת אמרת ביום הראשון, אלא ראשון הוא לחשבון עוונות. וביאר בקדושת לוי (פ' האזינו) כי הנה בראש השנה ויום הכפורים עושים ישראל תשובה מיראה, שזדונות נעשות כשגגות (יומא פו:), ואם כן מוטב להם שלא יקבלו חשבון העוונות, כי מה לו לחשב אותם ומוטב שלא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב, אכן בסוכות שישראל עושים תשובה מאהבה וזדונות נעשות זכיות, אזי הוא ראשון לחשבון העוונות, עכ"ד. ויש לתת טעם לדבר למה רמזה תורה דבר זה במצות לולב שהוא נוהג רק ביום, ולא בעצם מצות קביעת היום טוב או מצות סוכה שזה נוהג מבערב.

**אמנם** ראיתי בקהלת יעקב (לסוכות עמוד שיד) מצות סוכה משפיע תשובה מיראה, ומצות ארבעה מינים משפיע תשובה מאהבה, עכ"ד. ולכן דוקא במצות לקיחת הארבעה מינים נאמר ביום הראשון, שהוא ראשון לחשבון העונות, כי בכניסת היום ומצות סוכה עדיין אינו זוכה לתשובה מאהבה, רק בכח מצות ארבעה מינים יזכה האדם תשובה מאהבה, ושפיר יש לחשוב העונות.

**ואשכחנא** בהא פתרי על מה שהעיר א"ז הקדושת יום טוב זללה"ה (הובא בייטב פנים מאמר שוב אשיב אות טז) היאך יזכה האדם לתשובה מאהבה, הלא החטאים גורמים מסך המבדיל, כדכתיב (ישעיה נט ב) עונותיכם מבדילים ביניכם לבין אלהיכם וחטאתיכם הסתירו פני מכם, ואם כן גם לאחר שעשה תשובה מיראה, אכתי נשאר שוגג המבדיל ומסתיר פניו, והיאך יבא בלבבו מדת אהבה, וכיצד יזכה לתשובה מאהבה, עי"ש. אך לפי האמור יש לומר דבאמת תשובה מאהבה איננו ביד האדם, רק בכח ובסגולת מצות לקיחת ארבעה מינים תבא בלבבו התעוררות האהבה.

**והנה** כתב באגרא דכלה (פ' בראשית) בהתחלת התורה בראשית, ובמסורה אות ב' הוא בי"ת רבתי, **בית רבתי** ג'ימטריא **אתרוג ערבה לולב הדס**.

**ובזה** יתבאר המדרש אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה ויקח העבד עשרה גמלים וכל טוב אדוניו בידו, והיינו שהיה בידו מצות ומעשים טובים וזכותים הרבה, ואני אין בידי לא נזם אחד ולא צמיד אחד, כי בגודל ענוותנותו חשב יעקב שאין לו שום זכות, ותשובה מאהבה זה אינו ביד האדם, כי כל עוד שלא

שב עדיין יש מסך המבדיל, חזר ואמר ליה אנא מוביד סברי מן ברייי אלא עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ, היינו מה שנאמר בראשית בבי"ת רבת"י שהוא בגימטריא אתרו"ג ערב"ה לול"ב הד"ס, ובכחם ובסגולתם תתעורר האהבה בלבבו, ועל ידי זה יהיה לו תכשיטין לנשמתו.

**הנה** יש לנו זכיה גדולה לקיים מצות ולקחתם לכם, שביום הראשון הוא מדאורייתא אף בגבולין, כמה קדושה יש בארבעה מינים אלו, השי"ת יעזור שישפיע מדת האהבה בלבבות ישראל, ונזכה לתשובה מאהבה ולכל מילי דמיטב.

*

**איך האב געוואלט זאגן א ענין וואס איך שפיר א פליכט דאס צו זאגן - נישט נאר פאר וועל ס'איז דא, נאר את אשר ישנו פה ואשר איננו פה - איבער ד' מינים.**

**איך האב היינט גערעדט מיטן דיין דא בנוגע די ד' מינים, ס'איז געווארן א אויפוואכונג אז בחורים און קינדער זאלן אויך האבן אליין ד' מינים, ס'קוקט אויס ווי זייער א שיינער מנהג, פון וואו שטאמט דאס, בעיקר קומט עס פשוט פון די סוחרים, וואס זיי פארקויפן ד' מינים, יעדער פארשטייט אין קרית יואל איז דא זיבן טויזנט ראשי אב כן ירבו, פארקויפט זיך בליעה"ר זיבן טויזנט אתרוגים, טאמער וועט מען אנהייבן אז קינדער און בחורים וועלן אויך נעמען, קען צוקומען נאך אפאר טויזנט קונים, יעדער סוחר פארשטייט זיין מסחר, אבער ס'איז באמת א פיינער מנהג.**

**האמת אגיד דער טאטע ז"ל האט מיר אויך געקויפט אן אתרוג, נישט נאר אליין בחור, נאר אויך בעפאר די בר מצוה, ממילא איך וועל נישט זאגן א קרום ווארט אז א בחור זאל נישט נעמען א אתרוג, ווייל איך אליינס האב אויך געהאט, און פאר מיינע קינדער האב איך אויך געקויפט.**

**נאר וואס איז דא צו רעדן, דער דיין האט מיר געזאגט, אז ס'איז דא סוחרים וואס שטופן סחורה, מ'פארקויפט פאר די בחורים און פאר קינדער פסול'ע סחורה, אנשטאט ער זאל עס דארפן אוועק ווארפן אין גארבידזש, פטר"ט ער אזוי די סחורה מיט דעם מנהג. דער דיין זאגט אז מ'קומט אים ווייזן, און ער זעהט אז ס'איז פסול, מ'טאר נישט מאכן אויף דעם קיין ברכה.**

**מ'דארף מחנך זיין קינדער, ס'ליגט א חיוב פון חינוך פאר א טאטן ער זאל מחנך זיין קינדער, ממילא א בחור איז דאך שוין פשוט מחויב במצות, אז א טאטע וויל כאפן א מציאה, און ער קויפט עפעס א ביליגן סעט, דארף ער וויסן אז 'וואס איז ביליג איז ביליג'!, פארוואס פארקויפט מען דאס פאר ביליג, ווייל מסתמא איז דאס נישט מער וועדד, ממילא קומט אויס א בחור וואס איז מחויב במצות, אז מ'קויפט א ביליגע זאך ביסטו אים מכשיל, נישט ביזט אים מזכה מיט א מצוה, נישט ער איז מקיים די מצוה פון דאורייתא און נאכדעם פון דרבנן, נאר ער מאכט נאך א ברכה לבטלה אויך. און אזוי אויך פאר א קינד אז דו קויפסט אים א פסול'ע ד' מינים איז אויך אזוי, ס'איז דא א חיוב פון א טאטן לחנכו במצות, און אויף דעם ווילסטו דאס קויפן כדי אים מחנך זיין במצות, און דו ביסט אים נישט מחנך במצות, ווייל ער איז נישט מקיים די מצוה, האסט נישט מקיים געווען די מצות חינוך, און דו האסט אים נאך מכשיל געווען מיט א ברכה לבטלה.**

**וועגן דעם זאג איך מ'דארף זייער אכטונג געבן, וועז מיין טאטע ז"ל האט מיר געקויפט ד' מינים, האט ער מיר געקויפט א כשר'ן אתרוג און א כשר'ן לולב, אז איינער וויל קויפן פאר א קינד מוז עס זיין בתכלית הכשרות, אז נישט זאל ער נישט קויפן, נאר ער זאל געבן זיינע ד' מינים פארן קינד, ס'איז יצא שכרו בהפסדו. ממילא זאל מען וויסן און יאמרו בשמי 'מען קען קויפן פאר א קינד נאר וועז ס'איז כשר לכתחלה, אז נישט קויף נישט'.**

**דער אייבערשטער זאל העלפן מיר זאלן אלע האבן די זכיה מקיים צו זיין מצות ומעשים טובים מיט הידור און מיט כשרות, די מצוה זאל משפיע זיין פאר אלע אידישע קינדער ברכה והצלחה סייעתא דשמיא וכל מילי דמיטב ביז דער אייבערשטער וועט העלפן מיר וועלן זוכה זיין אנטקעגן צו גיין דעם גואל צדק במהרה בימינו אמן.**

## ליל ד' דחג הסוכות אושפיזא דמשה

**בפרשת** שמות (שמות ד יג) ויאמר בי ד' שלח נא ביד תשלח. איתא במדרש ילקוט (שמות רמז קעג) כיון שראה משה את רבי עקיבא יושב ודורש, אמר שלח נא ביד תשלח, והוא פלאי.

**ויל"פ** בהקדם מה שהקשה בבני יששכר (תשרי מאמר ט אות א) החג הזה נקרא בתורה חג הסוכות, על שם המצוה הנעשית בחג הזה, ומיהו יש להבין למה נקרא בלשון רבים סוכות, ולא בלשון יחיד חג הסוכה, בשלמא חג המצות יש לומר בלשון רבים, על שם דהגם שיוצאין בכזית מצה עם כל זה יום טוב הוא ומחוייבין בלחם משנה כמו שכתבו התוס' בפסחים (דף קטז. ד"ה מה דרכו), וכן חג השבועות על שם שמונין הרבה שבועות עד בוא החג, אבל חג הסוכות טעמא בעי.

**ובחיי** אדם (כלל קמ"ו ס"א) ובדרשות חתם סופר (סוכות דף נב:) כתבו לפרש על פי מחלוקת התנאים במס' סוכה (דף יא:) בפירוש הכתוב (ויקרא כג מג) כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, ענני הכבוד היו, דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם. וביאר הרוקח (הלכות סוכות סימן רי"ט, הובא בא"ר סי' תרכ"ה) שסוכות ממש עשו להם, בעת שצרו על ארץ האמורי של סיחון ועוג ועל כרכים שבארץ כנען. ולכן כתיב בסוכו"ת מלא, להורות על שני מיני סוכות שישבו, א' סוכות של ענני הכבוד, וב' סוכות ממש, עכ"ד.

**אמנם** הקשה הבית יוסף (או"ח סי' תרכ"ה) לרבי עקיבא דאמר סוכות ממש, קשה מאי רבותא שישבו בסכות שצוה לעשות מצות סוכה זכר להושבת בני ישראל בסוכות, ובפרט שזה היה רק זמן קצר כאשר ישבו במלחמה. ועיין מה שביאר בזה בדברי יואל (סוכות אות ד ואות ה).

**ונ"ל** דהנה ענני הכבוד היה בהם כח הגנה גשמי, שהיה למחסה מפני המטר והשרב, וגם היה בהם כח הגנה רוחני שלא יתקרב שום טומאה לבני ישראל, וכמ"ש בפרקי דרבי אליעזר (פרק מא) שלא ראו טומאה מימיהם, וזה היה בכח ענני הכבוד שהשפיע רוח קדושה על בני ישראל. ויתכן שגם בסוכות ממש שעשו להם בעת המלחמה, היה שורה רוח קדושה הלזו להגין עליהם בגשמיות וברוחניות.

**ומודעת** זאת מה שכתב בחן טוב (פ' תצוה) בטעם שניתנה התורה הקדושה לבני ישראל ולא להמלאכים, כי מלאכי עליון דרי מעלה הם מלאים שכל וכח הרוחני, ולא תתרבה כל כך כבוד שמים בעבודתם כמו בעבודת בני אדם קרוצי חומר, כי יותר מתרבה כבוד שמים אם העובד לה' הוא בעל גשם, ולכן ניתנה תורה דוקא לבני אדם שהם בעלי גשם ולא להמלאכים, עכ"ד.

**וכדבר** הזה יש לומר כי הגם שהוא נם ופלא כאשר נמשך קדושה ושפע רוחני על ידי ענני הכבוד שהן מעשי שמים, אך כאשר נמשך קדושה ושפע רוחני על סוכות ממש שהן מעשה ידי אדם הרי זה נם וחידוש יותר.

**ובזה** יתפרש שיטת רבי עקיבא שמצות סוכה הוא זכר לסוכות ממש, כדי לקבוע בלבבינו דבר זה שיש יותר חידוש בהשראת קדושה על מעשי ידי אדם כאשר יהודי בונה סוכה על ידי עצים פשוטים ומפסולת גורן ויקב.

**וממנו** נקח ונשכיל כי לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן בלבד דהיינו בני עליה, כי גם אלינו פשוטי עם ניתנה התורה, וכמו שהיה שורה קדושה עליונה גם על סוכות ממש מעשי ידי אדם. וזה שאמר הכתוב (ויקרא כג מב) בסכות תשבו שבעת ימים כ"ל האזרח בישראל ישבו בסכות, היינו אפילו פשוטי עם גם הם ישבו בסוכות, למען ידעו דורותיכם כי בסכו"ת הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים, היינו שישבו בשני סוכות ענני הכבוד וסוכות ממש, וכיון שנמשך קדושה עליונה גם בסוכות ממש, הרי זה מוכיח בעליל שיותר מתרבה כבוד שמים על ידי בעל גשם.

**והנה** איתא במדרש (שמו"ר פ"ג ס"ד) אמר משה לפני הקב"ה מה זכות יש בידי ישראל להוציאם ממצרים, אמר לו הוי יודע שבזכות התורה שהן עתידים לקבל הם נגאלים. אך הלא עתידין המלאכים לעכב מתן תורה לישראל באומרם תנה הודך על השמים.

**ועל** זה אמר המדרש, כיון שראה משה רבינו את רבי עקיבא יושב ודורש, היינו הא דס"ל כי בסוכות

הושבתי סוכות ממש עשו להם, שמזה מוכח שעיקר הרבותא הוא בהשראת הקדושה על דברים גשמיים מעשי ידי אדם, לזה אמר משה רבינו שלח נא ביד תשלח ביד רבי עקיבא, דמהאי טעמא יסתמו טענת המלאכים ותנתן תורה לבני ישראל, כי יותר מתרבה כבוד שמים על ידי עבודת בעלי גשם.

**ומזה** נמצינו למידים שהקב"ה מקבל תענוג מעבודת בני ישראל מה שלומדים ומתפללים לפניו, יותר משירת המלאכים בכל יום, וזה מכניס בנו חיזוק לדעת דדוקא בשביל שאנו אנשים מגושמים לכן חשוב מאד עבודתינו לפני ה', על כן הבה נתחזק כולנו בלימוד התורה ובעבודת ה' בקיום המצות ועבודת התפלה מתוך חיות דקדושה, לעשות נחת רוח ליוצרנו ית"ש, ודבר פלא כתב בקדושת לוי (קדושה שלישית דפורים) שאם אדם יהיה עניו ומתייאש את עצמו ויאמר מה אני ומה חיי שאגרום שמחה להבוב"ה ואין להקב"ה נחת רוח במעשיו, אין זה נקרא עניו ושפל ברך, אדרבה הוא נוטה למינות, עי"ש בדבה"ק. כי זה ודאי שהקב"ה מקבל תענוג מכל איש יהודי יהיה מי שיהיה, כל אחד עושה נחת רוח לבורא כל עולמים. והשי"ת יעזרנו שיהיה לנו הזכיה לעבדו יתברך בלימוד התורה ובקיום המצות ולעשות נחת רוח לפניו יתברך, ובזכות זה נזכה לכל מילי דמיטב ולגמר חתימה טובה ושנה טובה ומבורכת, ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

## ליל שב"ק אושפיזא דאהרן

**וידבר** ה' אל משה לאמר, דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. ופירש"י למה נסמכה פרשת מנורה לחנוכת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות. וצריך ביאור במה נתיישבה דעתו במצות המנורה, סוף כל סוף לא היה לו חלק בחנוכת המשכן.

**ב)** ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה, וזה מעשה המנורה וגו' כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה. ופירש"י ויעש כן אהרן, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה. ונלאו כל חכמי לב בביאור הדברים, וכי סלקא דעתך שאהרן הכהן משרת ה' ישנה איזה זיז כל שהוא חס ושלום מציווי עליון.

**ואפ"ל** על פי מה שכתב בשבט מישראל (מזמור א) דהא דאמרינן (קידושין לט:) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, היינו דוקא במצוה שמחויב בה, אבל על מצוה שאינו מחויב ומצוה מדרבנן יש שכר אף בעולם הזה, עכ"ד. ובזה כתב בנועם מגדים (פ' אחרי) לפרש הפסוק ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אות"ם האד"ם, רצה לומר החקים והמשפטים שיעשה אותם האדם ויחדש איזה מצוה וסייג, גם כן תשמרו, אז וחי בהם, כי הם נותנין חיות ופרנסה לאדם גם בעולם הזה, עכ"ד.

**והנה** כי כן מודעת זאת שהדלקת המנורה השפיע חכמת התורה לכל בני ישראל, וכמו שכתב החתם סופר (תורת משה פ' בהעלותך עמוד לו) שבעת קני המנורה הם מרמזים אקרא דכתיב (ישעיה לג ו) והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמה ודעת, שהם ששה סדרי משנה, ומסיים יראת ה' היא אוצרו, ואמרו חז"ל (שבת לא.) אם יראת ה' היא אוצרו אין, ואי לא לא יועילו לו ששה סדרי משנה, כי הוא זה תכלית הכל, והוא הקנה האמצעי אשר ששת הקנים פונים אליו, עכ"ד. ויתכן שנר האמצעי רומז על תורה שבכתב שהוא העיקר, ואליה פונין ששה סדרי משנה בתורה שבעל פה, וממנה יוצאת תורה שבעל פה, כי הוא כמו פירוש וביאור על תורה שבכתב.

**והנה** איתא בגמרא (ראש השנה טז:) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן, והקשו התוס' (ד"ה ותוקעים) תימה הא קעבר משום בל תוסיף. ותירץ בחידושי הרשב"א דבדבר שתקנו חכמים ליכא משום בל תוסיף, שכבר נאמר (דברים יז י) על פי הדבר אשר יורוך, עכ"ד.

**ושנינו** במס' סוכה (דף מא.) בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש. ולכאורה הרי תוספת יום אחד על החיוב אית ביה משום בל תוסיף, וכמבואר

בגמרא (סוכה מז.) בשמיני בסוכה לא מברכינן, ובגמרא (ראש השנה כח.) פריך שהישן בסוכה בשמיני ילקה משום בל תוסיף, ואם כן האיך התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה. וצריך לומר כי מה שאנו עושין על פי תקנת חכמים, ליכא משום בל תוסיף. ועכ"פ על מצות נטילת לולב ביום הראשון שהוא מדאורייתא, יש שכר לעולם הבא, ועל מצות נטילת לולב כל שבעה שהוא מדרבנן יש שכר בעולם הזה. וגם ביום הראשון אם יקרה בשבת קודש, ואין נוטלין לולב משום גזירת חכמים שמא יעבירנו, הרי על קיום גזירת חכמים יש שכר בעולם הזה.

**ולפי** זה יתפרש מה שפיים הקב"ה לאהרן שלך גדולה משלהם, כי קרבן הנשיאים היה בו חידוש מה שלא מצינו בשאר הקרבנות, דקרבן יחיד דחי שבת, וגם לא מצינו חטאת נדבה בכל התורה, וכיון שכן לא היו יכולים להקריב כאשר עלתה מדעתם ומרצונם, עד שצוה הקב"ה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום, והוה מצוה מדאורייתא, וכך גזרה חכמתו יתברך שיהיה בקרבן זה חידושים על שאר הקרבנות, נמצא שעל קרבנותיהם ליתא שכר מצוה בעולם הזה, דהא על מצות דאורייתא ליכא שכר בעולם הזה, ואמר לו הקב"ה לאהרן חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות, ועל ידי זה יאיר לכל ישראל תורה שבכתב ותורה שבעל פה, נמצא שעל ידו יומשך לכל ישראל שכר בעולם הזה על המצות מדרבנן ותורה שבעל פה, ויש בהם חשיבות יותר ממצות התורה.

**ועל** זה הוסיף ואמר ויעש כן אהרן, ופירש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, להורות כי מה שהאיר אהרן הכהן תורה שבעל פה לבני ישראל, ועל ידי זה יש לנו כמה מצות מדבריהם שיש עליהם שכר בעולם הזה, אין זה נקרא שינוי ואיסור בל תוסיף על מצות התורה, כי כל מה שעושים על פי תקנת חכמים הוא בכלל על פי הדבר אשר יורוך, והוא רק הוספה וחיזוק לתורה שבכתב.

**ונקדים** עוד מה ששמעתי מכ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה בשם קדוש אחד מדבר (הובא בשער בת רבים קו"א הפטרת עקב) ומטו בה משמיה דהגה"ק מאסטראווצא זצ"ל (הובא בהקדמת קונטרס תפארת היהודי) טעם לשבח על מה שנקרא רבינו גרשום בתואר מאו"ר הגול"ה, דהנה הקב"ה קידש את עמו ישראל בחופה וקידושין, ככתוב (הושע ב כא) וארשתיך לי לעולם, אמנם במשך הדורות חטאו ישראל ובגדו בה' אלהיהם, והיה מקום לחשוש שיגרש הקב"ה את ישראל ויחליפם באומה אחרת, או שיוסיף ויקח עוד אומה אחרת להיות לו לעם סגולה, אך הלא רבינו גרשום גזר שלא ישא איש אחד שתי נשים (אבה"ע סימן א' ס"ו), גם תיקן שלא לגרש אשה בעל כרחה (אבה"ע סימן קי"ט ס"ו), וכיון שהקב"ה שומר משמרתה של תורה (ירושלמי ראש השנה פ"א ה"ג) ומקיים גזירות דרבנן ותקנות חכמים, על כן אי אפשר לו לגרש את ישראל בעל כרחם, וכן אי אפשר לו לקחת עוד אומה אחרת דאסור לישא שתי נשים, ולכן נקרא רבינו גרשום מאו"ר הגול"ה, כי בתקנות אלו האיר עיניהם של ישראל וחיזק את לבבם באורך גלותם כי לא יטוש ה' את עמו וקרובה ישועתם לבא, עכ"ד.

**וזה** שכתב רש"י שלך גדול"ה משלה"ם שאתה עומד ומטיב את הנרות, כי על ידי הדלקת והטבת הנרות האיר לבני ישראל אור תורה שבעל פה, והוסיפו הראשונים תקנות גדולות וקבועות בעניני אישות, נמצא שאהרן הכהן עומד ומדליק ומטיב את הנרות, זה נר ה' נשמת אדם, שיאירו בגלות החל הזה, כי הקב"ה מקיים תקנת חכמים, ובוודאי עתיד לגאלינו מגלות החל הזה, ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

## ס"ג אושפיזא דאהרן

**ויעש** כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה, וזה מעשה המנורה וגו' כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה. ופירש"י ויעש כן אהרן, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה. ונלאו כל חכמי לב בביאור הדברים, וכי סלקא דעתך שאהרן הכהן משרת ה' ישנה איזה זיז כל שהוא חס ושלום מציווי עליון.

**ב)** וזה מעשה המנורה וגו' כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה. ופירש"י כמראה, כתבנית אשר הראהו בהר. וצריך ביאור.

**ויתבאר** דהנה יש מחלוקת בין המגיד מקאזניץ זללה"ה ובין הרבי מלובלין זללה"ה בענין בקשת הצדיק מהשי"ת, שהמגיד מקאזניץ אמר

שבתחלה צריך הצדיק לבקש מהשי"ת על רוחניות ואח"כ יבקש על גשמיות, ושיטת הרבי מלובלין זללה"ה להיפוך שבתחלה יבקש על גשמיות ועל ידי זה יוכל לבא לידי רוחניות, כי לא יוכל אדם לבא לידי רוחניות אם לא יהיה קודם גשמיות כמובן.

**והנה** קשה להכניס ראשינו בין ההרים גדולים, אמנם יש לפרש הענין על פי מה שכתב בנועם אלימלך (פ' יתרו) לפרש הכתוב כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, במלת כה נרמז כל הברכות, כמו שנאמר (במדבר ו כג) כה תברכו, ולהיות שרוב העולם צריכין לפרנסה ושפע, לזה אמר בוראינו ית"ש כה תאמר לבית יעקב, אלו ההמון המכונים בשם יעקב תמשיך להם שפע ממדת כה אשר משם בא הברכה והשפע גשמי, ותגיד לבני ישראל, ותגי"ד הוא לשון המשכה, אלו הגדולים הנקראים בשם ישראל, תמשיך להם אור העליון אהבה רבה ויראה בלבם תכניס מעולמות עליונים מה שהם צריכים למדרגתם לעבודת השי"ת, עכ"ד. ולכאורה יש להבין, מדוע לא יושפע השפעות רוחניות לפשוטי עם והשפעות גשמיות לבני עליה. ולענ"ד יש לומר דהרבי ר' אלימלך בא להכריע בין הצדיקים הקדושים דאלו ואלו דברי אלהים חיים, דלפשוטי עם צריכים להשפיע תחלה גשמיות ואחר כך ממילא יבא השפעה רוחניות וכדברי הרה"ק מלובלין, ולבני עליה ישפיע תחלה השפעה רוחניות, ואחר כך ממילא יבא השפעה גשמיות.

**ועל** פי זה יתפרש מה שפירש רשיז"ל בפסוק כה תאמר לבית יעקב, בלשון הזה וכסדר הזה. ודקדק א"ז זללה"ה בעצי חיים (פ' יתרו) מהו כסדר הזה. ולדרכינו הכוונה שכסדר הזה יבא השפע, לפשוטי עם תחלה גשמיות ואחר כך רוחניות, ולבני עליה תחלה רוחניות ואחר כך גשמיות.

**והנה** כתב א"ז זללה"ה בקדושת יום טוב בפרשתן על אמרם ז"ל (בבא בתרא כה:) הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין, וסימנך שולחן בצפון ומנורה בדרום. הכוונה, כי כל הרוצה להחכים בחכמת התורה צריך גם כן לבל יחסר לו טרף חקו בשביל שלא יהיה לו ביטול תורה מחוסר כל, וזהו הכוונה שולחן בצפון ומנורה בדרום, כי מי שעוסק בחכמת התורה מנורה בדרום, צריך שיהיה לו גם כן שולחן בצפון הרומז לפרנסה, ועל ידי זה יוכל לקיים מצות התורה בשלימות, וזה שאמר הכתוב בהעלותך את הנרות, כשתרצה להעלות נשמות ישראל נר ה' נשמת אדם להדריכם בדרך התורה, צריך לכוין אל מול פני המנורה, דהיינו שולחן בצפון שהיא מול המנורה העומדת בדרום, שתשפיע להם שפע רב שלא יחסר להם כלום, ואזי יאירו שבעת הנרות, שישיגו אור התורה בתכלית השלימות, עכ"ד. (ועיין בדברי יואל פ' בהעלותך עמוד רלט).

**ומעתה** יש לומר כי אהרן כהנא קדישא כשהדליק את המנורה השפיע שני השפעות, ולכל אחד לפי ערכו ומדריגתו, לבני עליה השפיע תחלה השפעה רוחניות ואחר כך השפעה גשמיות, ולפשוטי עם השפיע תחלה השפעה גשמיות ואחר כך השפעה רוחניות. וזהו ביאור דברי רשיז"ל להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, והיינו שלא שינה בסדר ההשפעות, אלא לכל אחד השפיע לפי ערכו וערך נשמתו, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, שיהיה לבני ישראל שלחן בצפון פרנסה בריוח, כדי שיאירו נרותיהם בעבודת השי"ת מתוך הרחבת הדעת. ומוסיף הכתוב ואומר כמראה אשר הראה ה' את משה, היינו כפי אותו תבנית אשר הראה הקב"ה למשה רבינו בהר סיני, כה תאמר לבית יעקב, שלפשוטי עם ישפיע תחלה צרכי גשמי ואחר כך צרכי רוחני, ותגיד לבני ישראל, לבני עליה ישפיע תחלה צרכי רוחני ואחר כך צרכי גשמי, כן עשה את המנורה, היינו כך היתה השפעת מצות הדלקת המנורה.

**והנה** אבא מארי זללה"ה בברך משה (סוכת שלם אות יא) מפרש בטעם שנקרא החג בלשון רבים ח"ג הסוכו"ת, דמבואר בזרע קודש (ליל א' דסוכות) שעל ידי מצות סוכה נמשך לאדם דעת לידע איך לעבדו ית"ש, כמו שנאמר (דברי הימים-א כח ט) דע את אלהי אביך ועבדהו, עכ"ד. וכמו כן מבואר בבני יששכר (תשרי מאמר י אות ו) שעל ידי מצות סוכה נשפע שפע ברכה והצלחה ופרנסה טובה לכל בני ישראל, עי"ש. ולכן נקרא ח"ג הסוכו"ת, להורות כי מצות סוכה יש בה שתים, שנשפע בכח המצוה שפע בכפליים, הן שפע רוחני והן שפע גשמי, עכ"ד.

**ועל** פי זה יש ליתן טעם מה שנוהגין על פי האריז"ל (פרע"ח שער הלולב פ"ג) להכניס את הארבעה מינים

בתוך הסוכה ולקיים שם מצות נטילתן. דאיתא במדרש (ויק"ר פ"ל סי"ב) דד' מינים רמז על ד' כיתות שבישראל, האתרוג הוא כולו רוחני, אבל השאר אינם כן, ומצות סוכה משפיע השפעות טובות לכל בני ישראל.

**ובדרך** זה יש לפרש הכתוב בפ' תולדות, וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. ובמסכת תענית (דף כט:) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כריח שדה של תפוחים. וכתבו בתוס' יש מפרשים תפוחים, כריח אתרוגים. ובירך אותו בברכה ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ, ופירש"י ויתן ויחזור ויתן. ובמדרש רבה (פס"ו ס"ג) מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, דגן זו תלמוד, תירוש זה אגדה. ולדרכינו יש לומר כי יצחק אבינו ברך את יצחק אבינו בברכת עולם הזה כפשוטו, ובברכות רוחניות כמדרשו, ולכן אמר ויתן ויחזור ויתן, רמז על השפעת שניהם, אך איזה השפעה קודמת, לזה אמר ראה ריח בני כריח שדה, היינו כריח אתרוג שהוא מבני עליה, ולבני עליה תחלה השפעה רוחניות ואחר כך השפעה גשמיות.

**ועל** פי זה יש לומר בביאור החרוז (זמר אל מסתתר) הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכת שלומך, תאיר ארץ מכבודך, נגילה ונשמחה בך. כי סוכת שלומיך רמז על השפעת החג שהוא בשלימות הן בגשמיות והן ברוחניות, תאיר אר"ץ מכבודיך, כי פשוטי עם הרומזים על הארץ מקבלים תחלה השפעה גשמיות, ואחר כך נגילה ונשמחה ב"ך, הם כ"ב אותיות התורה השפעה רוחניות.

**והשי"ת** יעזור שיהיה לנו הזכיה לזכות לכל השפעות טובות, ומצות סוכה ישפיע לנו השפעה בשלימות בגשמיות וברוחניות כל אחד לפי ערכו ולפי בחינתו, ונזכה להתרוממות קרן התורה וישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

## ליל ו' דחג הסוכות אושפיזא דיוסף

**במדרש** (שמו"ר פ"א ס"ה) ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, על שם גאולת ישראל נזכרו כאן, ראובן על שם (שמות ג ז) ראה ראיתי את עני עמי, שמעון על שם (שם ב כד) וישמע אלהים את נאקתם וכו', יוסף על שם שעתיד הקב"ה להוסיף ולגאול את ישראל ממלכות הרשעה כשם שגאל אותם ממצרים, דכתיב (ישעיה יא יא) והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו וגו'. ויש להבין למה דוקא יוסף נקרא על שם גאולה העתידה.

**ונראה** בהקדם דברי מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' ויחי עמוד תקמו) בביאור הענין שנקברה רחל אמינו באמצע הדרך, והטעם מפורש ברש"י (פ' ויחי) שהיתה על פי הדיבור, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן ויהיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים. ביאור הדבר למה נבחרה רחל דייקא מכל האמהות, דאיתא בגמרא (סנהדרין יט:) כל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו וכו' דכתיב (תהלים עז טז) גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה, וכי יוסף ילד והלא יעקב ילד, אלא יעקב ילד ויוסף כלכל לפיכך נקראו על שמו. וממילא כיון שכל ישראל נקראו על שם יוסף כאילו ילדם, נחשבים כל ישראל לבניה של רחל, ולכן נבחרה רחל לכך משאר אמהות.

**ובזה** ביאר בדברי יואל מה שאמר יעקב אבינו ליוסף הצדיק, ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו וגו', ונתקשו המפרשים שלא מצינו שהיו לו ליוסף בנים אחרים חוץ ממנשה ואפרים, אך המכוון באומרו ומולדתך אשר הולדת אחריהם הוא על כל הכלל ישראל אשר אתה מפרנס ומכלכל, לך יהיו, שכולם נקראים על שמך כאילו אתה ילדתם. ועל זה המשיך ואמר ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל וגו' ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם, ופירש"י דע לך שעל פי הדיבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן ויהיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים. כי גם דבר זה מהאי טעמא גופא הוא, דכיון שכל ישראל נחשבים לבניה של רחל, לכן נבחרה רחל שתהיה נכנסת בעובי הקורה יותר לאפושי ברחמי, עכ"ד.

**ולפי** זה יתבאר הטעם שיוסף הצדיק נקרא על שם גאולה העתידה, לפי שהוא כילכל את אחיו, ועל ידי זה רחל אמינו היא אמם של כלל ישראל, והיא היתה לעזרה לבניה לבקש רחמים עליהם והובטחה מפי

הקב"ה ושבו בנים לגבולם, ולכן נקרא יוסף על שם גאולה העתידה, שעל ידו הבטיח הקב"ה אותנו ושבו בנים לגבולם, ובמהרה יתקיים יעוד הנביא והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו בגאולה העתידה.

**והנה** מצות סוכה הוא על שם העבר, כמו שנאמר (ויקרא כג מג) למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים, ועניני הכבוד היו (סוכה יא:), והיה בהם אור רוחני וקדושה עליונה, אך לעתיד נזכה לישב בסוכת עורו של לויתן, והרי אם גאולת מצרים תהיה טפל לגאולה העתידה (ברכות יב:), מסתמא גם סוכת עורו של לויתן תהיה בה אור רוחני וקדושה עליונה הרבה יותר מעניני הכבוד שהיתה בשעת יציאת מצרים, וזה בבחינת עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו. ובכן כיון ששמות השבטים מורה על גאולת מצרים ושמו של יוסף הצדיק מורה על גאולת העתידה, נמצא שבזכות השבטים הקדושים זכינו לישב בעניני הכבוד ולמצות סוכה בזמן הזה, ובזכותו של יוסף צדיקא נזכה לישב בסוכה דלעתיד, שזה יהיה בבחינה עליונה למעלה מן המשוער.

**וזה** נותן לנו התחזקות, כי דבר אחד מדברו לא ישוב ריקם, ובוודאי יקיים הקב"ה את אשר הבטיח לנו (ירמיה לא טז) ושבו בנים לגבולם, וזה יהיה בעת שתבא זמן האמיתי, וירחם על כלל ישראל וישלח הגואל צדק לגאלינו, אז יתקיימו כל יעודי הנביאים בזכות יוסף הצדיק. והשי"ת יעזור שבזכות שאנו מקיימים מצות סוכה, ומאמינים אנחנו באמונה שלימה, כמו שאנו זוכים לישב בסוכה על שם העבר, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים, כך נזכה לעתיד לישב בסוכת עורו של לויתן אשר יעשה השי"ת בירושלים, יהי רצון שנזכה לזה בגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

## ליל הושענא רבה אושפיזא דדוד

**דוד** המלך ע"ה אומר בתהלים (מזמור קל ה) קויתי ה' קותה נפשי ולדברו הוחלתי.

**ונ"ל** על פי מה שהביא א"ז זללה"ה בייטב פנים (תוכחת מוסר אות ה) בשם הגאון רבי ליב חסיד ז"ל, לפרש המשנה (יומא פה:) אמר רבי עקיבא, אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר (יחזקאל לו כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר (ירמיה יז יג) מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל. ולכאורה תרי קראי למה לי, גם מהו הדמיון למקוה. אלא דקשיא ליה הא דכתיב וזרקתי עליכם מים טהורים, דמשמע שהשי"ת יזרוק מעצמו מים טהורים שלא בכוונת המיטהר, ואם כן איך יטהרו בזה, הא קי"ל (חגיגה יט.) גל שנתלש ונפל על האדם לא עלתה לו טבילה, ולזה אמר מקוה ישראל ה', שישראל מקוים אל ה' לטהרם, ואמרינן התם, ביושב ומצפה אימתי יתלש הגל עלתה לו טבילה, עכ"ד. ובזה מפרש בייטב פנים מה שאמר רבי עקיבא, אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין, כלומר רוצים להטהר, אז הוא מטהר אתכם, עכ"ד.

**וזה** שאמר דוד המלך, שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה', ממעמקים פי' מאותו עומק שאני נמצא בה, כל נפש יהודי כפי מה שהוא, קראתיך ה', הרבה לבבות נשברות נמצאים זה בכה וזה בכה, כנסת ישראל שואלת ומבקשת ה' שמעה בקולי תהיינה אזניך קשבות לקול תחנוני, הושענא למענך אלקינו הושענא, אך הלא כאשר אנו מתבוננים במעשינו איך עבר עלינו כל ימי חיינו ובפרט בשנה שעברה, אנו רואים כי בעוה"ר קלקלנו מעשינו, ואם עונות תשמר יה ד' מי יעמוד, לכן מן ההכרח שיקיים הקב"ה הבטחתו וזרקתי עליכם מים טהורים, ואז נהיה ראויים לישועה וישמע ה' בקול תחנונינו, אך לזה צריכים אנו להיות בבחינת יושב ומצפה אימתי יתלש הגל, וזהו קויתי ה' קותה נפשי, שאני יושב ומצפה אימתי יתלש הגל, ולדברו הוחלתי, שיקיים הקב"ה מה שהבטיח לנו וזרקתי עליכם מים טהורים.

**אידישע קינדער ווילן באמת זיין ערליך, אידישע קינדער ווילן זיין אפגעהיטן פון עבירות, אידישע קינדער ווילן טוהן דעם רצון הבורא, יעדער אינציגער איד אשר בשם ישראל יכונה קוקט ארויס, קויתי ה' קותה נפשי, די נפש פון א איד האפט אז ער וועט זוכה זיין צו וזרקתי עליכם מים טהורים, און ס'וועט זיין וטהרתם, מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה**

**מטהר את ישראל, דער אייבערשטער וועט מטהר זיין אלע אידישע קינדער מכל חטא ומכל עון, ממילא וועט מען זוכה זיין צו ה׳ שמעה בקולי תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני, דער אייבערשטער וועט צוהערן צו אלע תפלות און בקשות פון כלל ישראל, הושענא למענך אלקינו, הושענא למענך בוראנו. אידן בעטן אויף ישועות, אויף אלע ענינים, ימלא ה׳ כל משאלות לבבינו לטובה, דער אייבערשטער זאל ממלא זיין אלע בקשות. הקב״ה איז א כל יכול, ער קען געבן פאר יעדן איינעם, ס׳האט נישט קיין שיעור און קיין סוף, לך ה׳ הגדולה והגבורה וכו׳, ער קען געבן פאר יעדן איינעם.**

**דער אייבערשטער זאל טאקע העלפן, אלע אידן זאלן אויס׳פועל׳ן כל מילי דמיטב, בני חיי ומזוני רוויחי, גוטע שידוכים, אלע צרכי ישראל וואס אידן דארפן האבן, ס׳זאל קומען א גוט געבענטשט יאר, א שנה טובה ומבורכת, פאר כלל ישראל און פאר יעדן איינציגן איד, דער אייבערשטער זאל העלפן ס׳זאל זיין א שנת גאולה וישועה, מיר זאלן זוכה זיין צו די גאולה שלימה במהרה בימינו אמן.**

## דרשה ביום הושענא רבה

### הושענא למענך אלקינו.

**נל״פ** בהקדם מה שכתב א״ז זללה״ה זיעועכ״י בייטב לב (ר״פ תצא) ובייטב פנים (הוד והדר אות יט) כי מה שהקב״ה עוזר לאדם לכבוד מלחמת היצר הרע, טעמא רבה אית ביה על פי חוקי התורה, שיש מצות פריקה לפרוק המשא מעל חבירו או בהמתו, ומצות טעינה להקים המשא עמו, כמו כן הקב״ה שומר משמרתה של תורה (ראש השנה פ״א ה״ג), ואם האדם בא לטהר עצמו מזוהמת יצר הרע, הקב״ה עוזרו ופורק מעליו משא יצר הרע וחיילותיו, וכמו כן ממלא רצונו וטוען עמו עול מלכות שמים, עכ״ד.

**אכן** קי״ל (חו״מ סימן רע״ב ס״ג) זקן ואינו לפי כבודו פטור מפריקה וטעינה, עי״ש. ובכן לית דין צריך בושש שהקב״ה כביכול הוא בגדר זקן ואינו לפי כבודו והוא פטור ממצוה זו, וצריך לומר שהקב״ה מוותר על כבודו ועושה לפנים משורת הדין.

**ונקדים** דברי האלשיך הקדוש בפסוק (תהלים קיג ד) רם על כל גוים ה׳ על השמים כבודו, דלפי דעת אומות העולם הוא רם ונשא למעלה ורק על השמים כבודו, שאין כבודו להשגיח בעולם השפל הזה ומסר משטרו לצבאי השמים כוכבים ומזלות, אבל אנחנו יודעים כי מי כה׳ אלהינו המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ, עכ״ד.

**ולפי** זה יש לומר כי לפי דעתם של אומות העולם שאין הקב״ה משגיח בתחתונים כי אין זה לפי כבודו, מכל שכן שאינו מסייע לפרוק ולטעון, דזקן ואינו לפי כבודו פטור ממצות אלו, ועל כן הם אינם זוכים לסיוע מלעילא, אבל לפי אמונתינו בה׳ שבגודל ענותנותו משגיח בתחתונים וכביכול השי״ת מוותר כל כבודו, הרי אין שיעור לויתור, וגם בזה יש לומר שהקב״ה מוותר על כבודו לקיים מצות פריקה וטעינה להקל מעלינו עול יצר הרע וכוחותיו ולטעון עלינו עול מלכות שמים.

**וכדבר** הזה יש לומר לגבי התעוררות תשובה, כי כתב באור החיים הקדוש (פ׳ תצא) שמצות תשובה יש בה משום השבת אבידה, כי העובר את פי ה׳ קרוי נדח, על דרך הכתוב (דברים ד יט) ונדחת והשתחוית להם, והוא תועה בדרך שאינו יודע איזה דרך הישרה שיבור לו, והחיוב מכח מצות השבת אבידה להורות לו דרך תשובה, עי״ש. והנה כי כן כיון שהקב״ה שומר משמרתה של תורה, על כן יורה חטאים בדרך ומעורר לבבינו לתשובה.

**אך** הלא קי״ל (חו״מ סי׳ רס״ג ס״א) דזקן ואינו לפי כבודו פטור ממצות השבת אבידה, והקב״ה מלך הוא ואינו לפי כבודו כביכול לקיים מצוה זו, ועיין בזה בראש דוד להחיד״א (פ׳ מטו״מ). אכן יש לומר כי לבני ישראל המאמינים בהשגחת השי״ת בתחתונים וכביכול הקב״ה מוותר על כבודו, גם בזה הקב״ה מוותר על כבודו לעורר לבבות ישראל לתשובה, וזהו דוקא לבני ישראל ולא לאומות העולם.

**והשתא** נימא ביום האחרון של ימי התשובה כאשר אנו באים ורוצים להתקרב לפני המלך ולבקש מלפניו מחילת חטא וסליחת עון, הרי עומדת לנגדינו קושיא גדולה וחזקה אי מלכא אנא עד השתא אמאי לא אתית לגבאי, הנה באמת זה טענה רבתי שאין

זה לפי כבוד המלך שאנחנו עכבנו והמתנו עד יום האחרון, מכל מקום הקב"ה בגודל ענותנותו מוותר גם על זה ומוחל לכל הבא אפילו ביום האחרון.

**ועל** פי זה יש לפרש מה דאיתא במדרש תנחומא (האזינו ס"ד) ישא ה' פניו אליך (במדבר ו כו), עשה תשובה ישא ה' פניו, יכול לכל, תלמוד לומר אליך, אליך ולא לאומות העולם. והקשו המפרשים ממה שמצינו באנשי נינוה שנתקבלה תשובתם, וכמו שנאמר (יונה ג ח) וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם וגו', וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה.

**ולפי** האמור י"ל שאם עושין תשובה תיכף לאחר התוכחה, זה מועיל גם לאומות העולם, שזה בצדק ובמשפט לפי כבודו יתברך, וכך היתה המעשה באנשי נינוה כי מיד כאשר הוכיחם יונה הנביא וישובו איש מדרכו הרעה, מה שאין כן מי שאינו שב מדרכו הרעה רק ביומו האחרון, אין זה לפי כבודו יתברך שתתקבל התשובה גם ביום האחרון, וזה מהני רק לבני ישראל שהקב"ה בגודל ענוותנותו מוותר על כבודו ומוחל אף להבא ביום האחרון.

**ובזה** יתפרש אמרינו הושענא למענך אלהינו, פי' הושענא אפילו שהוא יום האחרון, והגם שאין זה לפי כבודו יתברך לקבל התשובה ביום האחרון, עם כל זה הושענא למענך אלהינ"ו, שאנו מאמינים בהשגחת הבורא ית"ש בעולם השפל, ואפילו שאינו לפי כבודו מכל מקום הקב"ה מוותר על כבודו בכל העניינים, וכמו כן יוותר על כבודו ויקבל תשובתינו ויתן לנו סליחה מחילה וכפרה ויתן לנו כל משאלותינו.

**ובכן** עלינו לאסוף כל הכוחות שלנו ולבוא לעמוד לפני ה' ביום הזה עם הרהור תשובה אמיתי, בחרטה גמורה על העבר, מה דהוה הוה, ובקבלה טובה וחזקה על העתיד מהיום והלאה נעשה הכל לקיים רצון הבורא בשלימות, ובוודאי הקב"ה יגמור בעדינו החתימה לטובה לטב ולחיין ולשלם.

*

**למענך בוראינו.**

**יל"פ** בהקדם מה שכתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות עח) **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלקים בסכות תשבו שבעת ימים**. [ועיין בזוה"ק (פ' תצוה דף קפו:) כתיב (ויקרא כג מב) בסכת תשבו שבעת ימים כו', הכי תנינן כד אתברי עלמא אתמר האי קרא עי"ש]. ויש להבין למה נרמז מצות סוכה בהתחלת התורה.

**ויבואר** בהקדם מה שמצינו במס' יומא (דף פו.) ארבעה חילוקי כפרה, עבר על עשה ושב אינו זז משם עד שמוחלין לו, עבר על לא תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר, עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין, אבל מי שיש חילול השם בידו, כולן תולין ומיתה ממרקת, עי"ש.

**אמנם** אתמר בבי מדרשא משמיה דהרה"ק מהר"י מבעלזא זללה"ה (ליל כל נדרי) כי מה שאינו מועיל התשובה בלבד, הוא דוקא אם עושה תשובה על ידי תעניות וכדומה בלא תפלה, אבל בתפלה ותחנונים לפני השי"ת, ודאי אין לך דבר שעומד בפני התפלה, והוא כמו שאר צרכי העולם שמתפללים לפני השי"ת והוא עונה, עכ"ד.

**והנה** כתבו המקובלים (גאלאנטי איכה א ה) שיש שתי קליפות, הא' נקראת מחלת בת ישמעאל ועמה תע"ח כתות של מלאכי חבלה כמנין מחל"ת, והן הולכות ומרקדין במחולות והוללות, והב' נקראת לילי"ת בת"פ כיתות של מלאכי חבלה כמנין לילי"ת, והן הולכת ומיללת בעצב ויגון ומרה שחורה, ושני כחות אלו מעכבות תפלות ישראל שלא יעלו לשמי מרום, אבל בעת שמתגרות מלחמה ביניהם, בין כך ובין כך תפלות ישראל עולות למעלה, עכ"ד.

**ובזה** יל"פ מה שאנו מתפללין בליל יום הכיפורים (פזמון יעלה) קולי שמע וראה דמע עיני ריב ריבי שעה ניבי, היינו בכדי שלא יוכלו כחות קליפות דסטרא אחרא לעכב את התפלות שלא יגיעו למעלה ח"ו, לזה אנו מתפללים ריב ריבי, שאם אין אנחנו בכחינו לעורר המלחמה, אז השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו יעורר את הריב ומלחמה בין הקליפות הנזכרות מה שאנחנו צריכים לעורר, ועל ידי זה שעה ניבי, שיתקבלו תפלותינו לרצון לפניו ית"ש, (ועיין בדברינו בשערי שמחה אות נח). ובכן כיון שקליפות אלו מעכבות את התפלות,

שוב איזה תקנה יש לעבירות החמורות שיתכפרו בלי יסורים ומיתה, דהא אין לצרף להתשובה התפילות המעוכבות.

**אך** מצאנו תרופה לנפשינו בדברי החיד"א בפתח עינים (תרומות פ"י מ"ח) ששני קליפות אלו **מחל"ת לילי"ת** עם ב' כוללים עולה **תתק"ס**, ואפשר שזה טעם שיש במקוה תתק"ס לוגין, ליטהר מהן, עכ"ד. ובזה יש לתת טעם לשבח על מה שהחסידים הולכים למקוה בכל יום לפני התפלה, כדי לבטל כחות הקליפות הטמאות, ולא יעכבו העלאת תפלות ישראל.

**ומתאמרא** משמיה דהרה"ק בעל אור למאיר מביקאווסק זללה"ה (הובא בצמח דוד בסופו)
בפסוק (ויקרא כג מג) למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים, טעם שנכתב במצות סוכה למען ידעו, כי סוכה דומה למקוה, שאדם הולך לסוכה בכל הגוף כמו למקוה, ודעת הוא טהרות (שבת לא.), לכן נאמר בסוכה למען ידעו לשון דעת, וגם כי שלשה תיבות הללו **למען ידעו דרתיכם** [עם מספר ו' אותיות דרתיכם] בגימטריא **תתק"ס**, כשיעור מקוה שהוא תתק"ס לוגין, עכ"ד. ולפי זה יש לומר שזה סגולת מצות סוכה להכניע ב' קליפות לילי"ת מחל"ת שיש בהם תתק"ס כתות של מלאכי חבלה, ועל ידי זה עולות התפלות לרצון, ובצירוף מצות תשובה מתכפר כל עונות ופשעים כל ארבעה חילוקי כפרה בלא יסורים ומיתה.

**וזהו** ביאור הרמז בתיבת בראשית, דאיתא בזוה"ק (פ' בראשית דף כג.) קודם בריאת העולם אמרו מלאכי השרת זמין הוא למחטי קמך, והשיב להם השי"ת עד לא בראתי עלמא אתקינת תשובה לאהדורא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. אמנם עדיין יש להשיב דזמין הוא למחטי גם בעבירות חמורות של כריתות ומיתות בית דין, דתשובה לא מכפר רק על ידי יסורים, על זה בא הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר"צה א'להים ב'סוכות ת'שבו ש'בעת י'מים, ועל ידי קדושת מצות סוכה שיש בה כח של תתק"ס כחות בקדושה יכולים להכניע כחות הקליפות המעכבות התפלות, ושוב התשובה בצירוף כח תפלה מכפר על כל ארבעה חילוקי כפרה בלי יסורים ומיתה.

**וזה** שאנו מתפללים הושענא למענך בוראינו, שברא את האדם אף על פי שהיה גלוי לפניו שעתיד לחטוא בעונות חמורות, כי בכח עשיית תשובה בצירוף כח התפלה מתכפר הכל, וזה על ידי מצות סוכה המכניע כחות הקליפות ותפלות ישראל עולות לרצון. ובכן ביום הושענא רבה יום השביעי שזכינו לקיים מצות סוכה, נכנעים בו כחות קליפות הטמאות המעכבים התפלות, ועולות תפלות ישראל לשמי מעל, וממילא בצירוף תשובה עם התפלה מתכפר כל החטאים, ולכן הושענא.

*

**למענך גואלנו.**

**יתפרש** על פי מה שכתב א"ז זללה"ה זיעוע"י בישמח משה (ערב ראש השנה דרוש ב) לפרש אמרינו בסליחות, אל תבא במשפט עמנו כי לא יצדק לפניך כל חי, מלפניך משפטינו יצא עיניך תחזינה מישרים. כי בבית דין של מעלה אין מי שיצטדק, כי הם מלאכים קדושים ואינם יודעים מהות בשר ודם ומהות יצר הרע, אבל יוצרינו יודע יצרינו וגסות חומריותנו ושעבוד מלכות ורחיים על צווארנו. וזהו אמרינו, אל תבא במשפט עמנו, ר"ל כדרך בעל דין לפני בית דין, כי באופן כזה לא יצדק לפניך כל חי, רק מלפניך משפטינו יצא, שאתה לבדך תשפוט, עיניך תחזינה מישרים, ר"ל כי אתה יודע הכל, ומצד יושר שלך לא תדקדק עם עטופי חומר מלובשי יצר, עכ"ד.

**וא"ז** זללה"ה זי"ע בעצי חיים (יו"כ אות ד) מפרש בזה הכתוב (ויקרא טז ל) כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, ר"ל משום זה יכפר לנו חטאתינו, כיון דביום הזה ביום כיפור המשפט לה' לבדו הוא, ולא לפני בית דין, ועל כן לפני ה' דייקא תטהרו, כי הוא ילמד סנגוריא על ישראל ויחזה עלינו מישרים, עכ"ד.

**ובבחינה** זו ביאר כ"ק מרן דו"ז זללה"ה זי"ע בדברי יואל (לראש השנה אות ס) מה שאמרו בגמרא (סוטה מט:) על דור עקבתא דמשיחא, על מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים. הכוונה כי מלאכי עליון אין להם יצר הרע ואינם משיגים נסיונות בשר ודם וגשמיות העולם, על כן אי אפשר לנו לזכות במשפט לפניהם,

ואין לנו להשען לזכות במשפט אלא על אבינו שבשמים שהוא בעצמו ישפוט אותנו, כי רק הוא יתברך מבין אותנו ויזכה אותנו במשפט, עכ"ד.

**ועל** פי זה יש לפרש מה שנאמר ביציאת מצרים (שמות יב יב) ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים וגו', ודרשינן בהגדה של פסח, אני ולא מלאך אני ולא שרף. ולכאורה צריך ביאור למה באמת לא היה אף על ידי שליח, הלא שלוחו כמותו בכל מקום. אמנם ביאור הדבר כי בני ישראל בהיותם במצרים היו ערום ועריה, וטומאת מצרים ערות הארץ הוריד אותם במדריגה הפחותה, וכדאיתא במדרש ילקוט (בשלח רמז רל"ד) בשעת קריעת ים סוף טען שר של ים הללו והללו כו'. עד ששום מלאך או שרף לא הבין עומק טומאת גלות מצרים והנסיונות שסבלו בני ישראל שם, ואלמלי היה מלאך השליח להוציאם ממצרים, לא היה יכול לעמוד מפני הקטרוג הללו והללו וכו', ולא היה פוסח על בתי בני ישראל, כי הם דברים שאין המלאכים יכולים לידע ולהבין, ועל כן הצריך הקב"ה בעצמו לעבור ולפסוח, כי כביכול יוצרינו מבין גודל השפלות והנסיונות במקום ההוא, אשר מחמת זה ראויים לישועה והצלה, וזה שאמר (שמות יב יג) ופסחתי, ופירש"י וחמלתי או לשון פסיחה וקפיצה, ולהנ"ל כחדא אזלי, כי מכח שחמל עליהם, פסח וקפץ על בתי בני ישראל וניצולו בני ישראל, כי רק השי"ת ידע יצרם ונסיונות שהיה להם.

**ובזה** יל"פ מה שאומרים ביום הכפורים (בתפלת היום) ותתן לנו ה' אלקינו את יום הכפורים הזה לסליחה ולמחילה ולכפרה כו' זכר ליציאת מצרים. וצריך ביאור מה ענין סליחת יום הכפורים ליציאת מצרים. ולהנ"ל יובן, כי אנחנו במצבינו הקשה דלים ורשים במצות בעוה"ר, איך נזכה לסליחה ומחילה, הלא מלאכי עליון אינם מבינים שפלות הדור וכח היצר הרע, רק השי"ת יודע יצרינו וחומל עלינו ומוחל לנו עוונותינו מכח זה, זכר ליציאת מצרים, שהיה מהאי טעמא גם כן על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו ולא על ידי מלאך ושליח.

**ומה** נוראים המה דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה שאמר בהזדמנות אחד (מוצש"ק וישב תשי"ב) כי מדינת אמעריקא גרוע יותר מארץ מצרים, שטומאת מדינה זו קשה עד למאד, עכ"ד. ואם בארץ מצרים לא ידעו ולא הבינו המלאכים תוקף גלות מצרים ותוקף ערות מצרים ולכן לא היו יכולים להמליץ טוב על ישראל, מה יהיה עמנו בדור השפל הזה, ודאי ובוודאי שמלאכי עליון אינם יכולים לשפוט אותנו, כי לא מבינים מהות שפלות הדור ותוקף הגלות שאנו נמצאים בה וגודל הנסיונות, "זיי פארשטייען נישט אמעריקא, זיי פארשטייען נישט די נסיונות וואס א איד מאכט מיט, וואס ווייסט א מלאך?, וואס פארשטייט א מלאך צו די נסיון פון א איד?, מ'דרייט זיך ארום נעבעך אין די גוי'אישע גאסן, אוי, מלא נסיונות, אוי, ווי קען א מלאך זאגן א גוט ווארט?, הייליגער באשעפער, נאר דער איינציגער באשעפער פארשטייט", לכן השי"ת ישפוט אותנו, כי הוא יודע הכל.

**וזה** שאנו מתפללים הושענא למענך גואלנו, היינו כמו שאתה בעצמך גאלתנו ממצרים, לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף, כי רק השי"ת בכבודו ובעצמו הבין את נסיונות בני ישראל בארץ מצרים, כמו כן אנו בדור השפל הזה, השי"ת בעצמו שהוא יודע הכל והוא מבין את מצבינו, הוא יושיענו ויגאלינו מגלות החל הזה.

*

## למענך דורשנו

**יתפרש** בהקדם מה דאיתא במס' חגיגה (דף טז.) מאי דכתיב (מיכה ז ה) אל תאמינו ברע אל תבטחו באלוף, אם יאמר לך יצר הרע חטוא והקדוש ברוך הוא מוחל לך, אל תאמן וכו', שמא תאמר מי מעיד בי, אבני ביתו וקורות ביתו של אדם הם מעידין בו וכו', רבי זריקא אומר נשמתו של אדם מעידה בו וכו', תניא רבי שילא אמר שני מלאכי השרת המלוין אותו הן מעידין בו וכו' וחכמים אומרים אבריו של אדם מעידין בו, עי"ש. ולכאורה יש להעיר, בשלמא על עשיית מצות או ח"ו עבירה במעשה, שפיר יש לומר קורות ביתו או שני מלאכים המלווין אותו מעידין בו, אבל על מצות תשובה אשר עיקרו הוא בפנימיות הלב כמבואר בפוסקים (נודע ביהודה מהדו"ק או"ח סימן ל"ה), על זה לא שייך עדות לא על ידי קורות ביתו, ולא על ידי מלאכים המלווין אותו, כי המלאכים אינם יודעים מחשבות בני אדם כדעת התוס' (שבת יב: ד"ה שאין), אם כן מי מעיד

על מעשה התשובה. ועל כרחך צריך לומר דנשמתו של אדם מעידה בו, ואכתי קשה דהנשמה לא הוי רק עד אחד, וקי"ל (גיטין נד:) דעד אחד אינו נאמן נגד החזקה.

**ויש** לומר על פי מה שכתבו התוס' במס' גיטין (דף ב: ד"ה עד אחד) אמאי לא נילף דעד אחד נאמן אפילו באתחזק איסורא, מהא דדרשינן (כתובות עב.) וספרה לה (ויקרא טו כח) לעצמה, ותירץ הרמב"ן דהתם אי אפשר בענין אחר משום הכי האמינתה תורה, ואין למידין ממנה לשאר עדיות כלל, שאין דנין אפשר מאי אפשר, עכ"ד.

**אך** מקום יש לחדש ולומר דאף דאין דנין אפשר מאי אפשר, אבל אי אפשר דנין מאי אפשר, ולפי זה יש לומר דכיון שאי אפשר לשום עדות להעיד על התשובה שהוא בנקודה פנימית שבלב, שפיר ילפינן מוספרה לה דעד אחד נאמן אפילו נגד חזקה, ושפיר יכולה הנשמה להעיד על התשובה.

**ובזה** פרשתי המשנה בשלהי מס' יומא (דף פה:) אמר רבי עקיבא וכו', מקוה ישראל ה' (ירמיה יז יג), מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל. להורות דילפינן עדות על התשובה מטהרת המקוה, דכמו שנאמר וספרה לה והיא נאמנת על הטבילה במקוה אף דהוה עד אחד ואיתחזק איסורא, הכי נמי נאמנת הנשמה להעיד על התשובה בפנימית הלב אפילו אם ח"ו איתחזק איסורא, ועל ידי כן הקב"ה מטהר את ישראל, לטהרינו ולנקותינו מכל שמץ חטא ועון על ידי עדות הנשמה. (עיין למעלה בדרשת שבת תשובה תשפ"ב).

**וזה** שאנו מתפללים הושענא למענך דורשינו, שידרוש הקב"ה מה שנאמר וספרה לה, דנאמנת אפילו עד אחד נגד החזקה כיון שאי אפשר בענין אחר, וכמו כן גם עכשיו יקבל השי"ת את תשובתינו הבא מעומק הלב, אע"פ שאין על זה רק עד אחד, מכל מקום כיון דאי אפשר בעדות אחר, לכן יקבל תשובתינו על ידי עד אחד.

*

## למען אמיתך.

**יתבאר** על פי מה שכתב בברית שלום (דרוש לפסח) דבזכות האמונה יצאו ממצרים, כי על ידי אמונה ובטחון בה' נקראו קודש, כדכתיב (ירמיה ב ב) זכרתי לך חסד נעוריך וגו' לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה קודש ישראל לה', וההקדש מוציא מידי שעבוד (יבמות מו.), עכ"ד.

**ומוסיף** א"ז זללה"ה זי"ע בישמח משה (פ' אמור) דכמו ששם נפקעו מהשעבוד על ידי שנקראו קודש, הכי נמי מי שרוצה להוציא ממסגר נפשו ולהיות חירות מהסטרא אחרא, בזכות האמונה בה' יהיה נקרא קודש, אפשר לצאת משבי ומאסר היצר הרע, עכ"ד.

**ומבואר** בספה"ק כי על ידי ריבוי העונות ח"ו נופל אדם במאסר היצר הרע והוא שולט עליו, וכמעט אין לו בחירה להטיב מעשיו ולשוב בתשובה, אך לפי האמור יש לו תקנה, כי בכח אמונה בה' יכולים לצאת ממאסר היצר הרע ולהקדיש לבו לה', והוי לבו ברשותו ולשוב בתשובה שלימה לפניו, לעשות רצון הבורא בכל עת ובכל זמן.

**והנה** כלל ישראל אומרים פעמים באהבה שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ומסיימים ה' אלקיכם אמת. וזה אמת לאמיתו, ואנו מאמינים בה' באמונה שלימה, ולכן יכולים לצאת ממאסר ושבי היצר הרע ולשוב בתשובה שלימה.

**וזה** שאנו מתפללים הושענא, שנזכה לשוב בתשובה בשלימה, והגם כי בעוה"ר שבויים אנו במאסר היצר הרע ואין הלב בידינו, הרי רצונינו לעשות רצון אבינו שבשמים, וכמה פעמים האדם עושה לעצמו חשבון הנפש, אוי, סרתי מדרך הישר, הייתי צריך להטיב את מעשי וליזהר יותר בלימוד התורה ועבודת התפלה, ליזהר יותר בשמירת העינים וקיום מצות ומעשים טובים, והגם שיש לו כוונה אמיתית עם כל זה אינו יכול להוציא המחשבה מוציא מכח אל הפועל מחמת שהוא נשבה ביצר הרע, ולזה אנו אומרים הושענא לשוב בתשובה, למען אמיתך, שאנו מאמינים בה' אלהים אמת, ועל ידי זה אנו נקראים קודש, ונפקע כח ושעבוד היצר הרע מעלינו, ואפשר לשוב בתשובה ולהתנהג בכשרות על פי תורה ועל פי שולחן ערוך, ולעשות רצונו יתברך בכל עת ובכל זמן.

*

## למען בריתך

**יל"פ** על פי מה שכתב החתם סופר (פ' וישלח עמוד קסד) לבאר הענין מה שהכין יעקב אבינו את עצמו לנגד עשו לדורן ותפלה ומלחמה, כי יש שלשה בחינות בעשו, האחד כשהוא בבחינת אח, וכן היה תחלת הכוונה שיהיה עשו משמש ליעקב כיששכר עם זבולון, ואז ראוי הוא לדורן, הבחינה השנית כשאין ישראל עושים רצונו של מקום ומתחבר ס"מ שר של עשו עם נוקביה, וזהו בחינת **שעי"ר** גימטריא **ס"מ לילי"ת**, ואז מהני וצריך תפלה, והשלישית היותר גרוע דורו של שמד רח"ל, שאז מדת הדין של מעלה מסכים להרע ח"ו לשונאי ישראל, וגם תפלה לא מהני בבחינת שתם תפלתי (איכה ג ח), ואז נקרא **סמא"ל** ומתחבר עם נוקביה **לילי"ת** רח"ל וגימטריא שלהם **אדום** אם תחשוב מ"ם סתומה לת"ר, והוא ראשי תיבות **אין דורש ואין מבקש**, ואז צריך מסירות נפש ומלחמה, עכ"ד.

**אמנם** כתב החיד"א בראש דוד (פ' אמור) כי מצות ברית מילה מכניע כחות אלו דסטרא אחרא, כי כן **ברית** גימטריא אחד יותר על מנין שמותיהם **סמא"ל לילי"ת**, עכ"ד.

**ובזה** יתפרש מה שאנו מתפללים הושענא למען בריתך, שבכח מצות ברית מילה נזכה להכניע כחות קליפות הטמאות של עשו הרשע, ואז מהני תפלה, ולכן מבקשים הושענא.

*

## למען גדלך ותפארתך.

**נ"ל** על פי מה שפירש המבי"ט (בית אלקים שער התפלה פי"א) וכעין זה כתב באור החיים הקדוש (פ' וירא) על הכתוב (בראשית יח כא) ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו וגו', כי כל חטא ועון אם נערך אותו כפי גדולת האל יתברך המצווה שלא יעשה כך וכך, לא יהא קץ ותכלית לעונשו, ועל כן הקב"ה ברוב רחמיו כביכול מוריד ערך גדולתו כאילו שכינתו למטה בארץ, וכפי זה הוא שופט את האדם. וזהו אומרו ארדה נא, פי' שלא יחשיב חומר העבירה כפי מה שהוא בשמים, אלא ארדה למטה ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו, אם היה בו שיעור לכלותם גם כפי הנראה למטה, אז יגזור עליהם כלה, עכ"ד.

**וכבר** הזכרנו למעלה דברי האלשיך הקדוש לפרש הפסוק (תהלים קיג ד) רם על כל גוים ה' על השמים כבודו, דלפי דעת אומות העולם הוא רם ונשא למעלה ורק על השמים כבודו, שאין כבודו להשגיח בעולם השפל הזה ומסר משטרו לצבאי השמים כוכבים ומזלות, אבל אנחנו יודעים כי מי כה' אלהינו המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ, עכ"ד.

**ועל** פי זה יש לומר כי מה שהקב"ה מסתכל בפגם העבירה כפי מה שהוא נראה בעולם השפל הזה, זה רק בבני ישראל המאמינים שהקב"ה משגיח בתחתונים, מה שאין כן לאומות העולם שהם סוברים שאין כבודו יתברך להשגיח בתחתונים, לכן גם בפגם העבירה הוא מסתכל כפי מה שהוא נראה למעלה, ואין תרופה למכתם. והיינו דאיתא במדרש (תנחומא האזינו ס"ד) דתשובה לא מהני לאומות העולם, דכיון שאצלם מסתכל בפגם העבירה כפי שנראה למעלה, ואין ביכולתם לתקן פגם העבירה שם למעלה שהוא בלי שיעור וערך, ועל כן אין התשובה מועיל להם. (ועיין למעלה בדרשת יום ב דר"ה תשפ"ב).

**ובדרך** זה יתפרש מה שכתבו התוס' במס' ראש השנה (דף טז: ד"ה כדי) שהשטן מתערבב בתקיעות השניות דוקא. דהנה סדר התקיעות כך הוא, בתקיעות הראשונות תוקעין ל' קולות וכמבואר ברמב"ם (פ"ג מהל' שופר ה"א), ובתקיעות השניות משלימין עד מספר ק' קולות (וכמבואר בתוס' ר"ה לג: בשם הערוך), והנה אות ל' צורתו עולה למעלה, רומז על הקב"ה שהוא גבוה מעל גבוה וגאה על כל גאים, ואות ק' יורד למטה מהשיטה מגבול האותיות, רומז שהשי"ת משגיח בתחתונים על הארץ מתחת. ולפי זה יש לומר כי כאשר השטן שומע תקיעות הראשונות, שהן ל' קולות, שזה מורה על השגחתו יתברך בעליונים, עדיין אינו בהיל, שהרי אם נידונים פגם העבירה כפי הנראה בעליונים, אין תקנה בתשובה, אמנם כשחוזרין ותוקעין במעומד ומשלימין עד ק' קולות, שזה מורה על אמונתינו בהקב"ה שהוא נמצא גם למטה מן השיטה ומשגיח בתחתונים, אז השטן מתבהל, כי מאחר שהקב"ה משגיח בתחנונים הרי הוא דן את פגם

העבירה כפי ערכו בעולם הזה, ושפיר מועיל התשובה לתקנו.

**ובזה** יש לפרש מה שעושין הנענועים בארבעה מינים בלולב למעלה ולמטה, דהנה הד' מינים רומז על ארבע אותיות שם הוי"ה ב"ה כמ"ש בבית יוסף (או"ח סי' תרנ"א), ואנו מאמינים בהשגחת ה' למעלה ולמטה בעליונים ובתחתונים, ובזכות זה הקב"ה מביט ומקשיב, שהוא מביט מלמעלה למטה לראות פגם החטא כפי מה שהוא נראה בעולם הזה, ומועיל תשובה לתקן.

**ועל** פי זה יש לפרש מאמר המדרש ילקוט (תהלים רמז תתל"א) תקעו בחודש שופר (תהלים פא ד), בחודש שיש בו חג הסוכות, כי בכח הנענועים בחג הסוכות, המורה על אמונתינו בה' שמשגיח בתחתונים, יועיל התשובה המתעורר בתקיעת שופר לכפר פגם החטא כפי מה שנראה בעולם הזה.

**והנה** איתא במדרש (הובא בקדושת יו"ט לסוכות) אתה החילות להראות את עבדך את גדלך (דברים ג כד), אלו ארבע מינים שבלולב.

**וזה** שאנו מבקשים הושענא למען גדל"ך ותפארתך, אלו הארבעה מינים הנקראים בשם גדולה, כי הנענועים למעלה ולמטה מוכיחים על אמונתינו שהקב"ה הוא בבחינת גדו"ל שהוא בעליונים וגם בתחתונים, לכן מדה כנגד מדה יסתכל הקב"ה בפגם חטא כפי שהוא נראה כאן, ויועיל התשובה לתקן פגם החטא, וגם יסתכל הקב"ה בפנימית לבבות ישראל, וימלא משאלות לבבינו לטובה.

**כמה** בקשות יש לכל ישראל בכללית ובפרטיות, כי כל לבב דוי, בני ישראל מצפים שהשנה החדשה הבאה לקראתינו לשלום יהיה שנה טובה ומבורכת, שנת אורה, שנת שמחה, הקב"ה ישמח לבבות ישראל, בני ישראל מצפים להוושע בברכת הבנים, לבבות נשברות מבקשים מה' הבה לי בנים, בני ישראל מצפים לרפואות וישועות, כמה חולי ישראל מצפים על רפואה שלימה, בני ישראל יש להם בקשות רבות, זקוקים לפרנסה בהרחבה גדולה, וגם לרבות שידוכים הגונים וכל מיני צרכים, השי"ת יעזור שנזכה לשנת גאולה וישועה, בהתרוממות קרן התורה וישראל בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

## ליל שמיני עצרת

**ביום** השמיני עצרת תהיה לכם, ובתרגום אונקלוס ביומא תמינאה כנישו תהי לכון. ואמר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זללה"ה (מדבר קדש לשמיני עצרת) כי כל התפלות והתחנונים של כל ימות השנה ובפרט התפלות של ימים הנוראים, יש להם עליה ביום הזה, וזה שאמר התרגום כנישו תהי לכון, שפירושו אסיפה, שמתאספים כל התפלות והבקשות יחד ומתקבלים לרצון לפני ה', עכד"ק.

**ויל"פ** על פי מה שהזכרנו (בדרשת הושענא רבה) דברי הקדמונים (מטה משה סימן נג, ובקול בוכים להגאלאנטי איכה א ה) כי מן הארץ עד לרקיע מלא גדודים והמונים מזיקות ומקטרגות, ותפלתו של אדם עוברת בין אלו הכתות ועולה לרקיע, ויש חשש שיפגעו לסטים בתפלתו ויעכבו אותה מלעלות, אמנם כאשר מתגרה מלחמה ביניהם הם טרודים זה בזה, בין כך ובין כך תפלות ישראל עולות למעלה, עכ"ד. והחתם סופר (פ' וישלח עמוד קסד) נתן בו רמז, כי בהתגברות הדינים ח"ו מתחבר **סמא"ל** עם נוקביה **לילי"ת**, וגימטריא שלהם **אדום** אם תחשוב מ"ם סתומה לת"ר, והוא ראשי תיבות **אין דורש ואין מבקש**, בבחינת (איכה ג ח) סתם תפלתי, עכ"ד.

**אמנם** כתב החיד"א בראש דוד (פ' אמור) כי מצות ברית מילה מכניע כחות אלו דסטרא אחרא, כי כן **ברית** גימטריא אחד יותר על מנין שמותיהם **סמא"ל לילי"ת**, עכ"ד.

**ויתכן** לומר שעל ידי ההקפות שאנו עושים ושמחים בשמחת התורה, זוכים להכניע כוחות הקליפות הטמאות המעכבים את התפלות, וכמו שאומרים (ויסודו מהחיד"א בעבודת הקודש צפורן שמיר סי' י"ב) שבכח הקפות אלו תפיל חומת הברזל המפסקת בינינו לבינך, וממילא תפלות ישראל יש להם דרך לעלות למעלה. ומפני כך מנהג החסידים ההולכים בעקבות מרן הבעש"ט הקדוש זללה"ה לעשות הקפות בליל שמיני עצרת, דהנה בני אשכנז אינם עושים ההקפות בליל שמיני עצרת רק בשמחת תורה, אבל החסידים מוסיפין לעשות הקפות גם בליל שמיני עצרת, [וק"ז מרן הדברי חיים זללה"ה עשה ההקפות גם ביום שמיני עצרת]

ומנהג אבותינו בידינו לשמוח ולעשות סדר ההקפות רק בליל שמיני עצרת, ואחר כך בליל וביום שמחת תורה, נמצא סך הכל כ"א הקפות. והנה **כ"א הקפות** הן בגימטריא **תרי"ב**, והוא אחד יותר על מנין שמותיהם **סמא"ל לילי"ת**, וזה רמז שעל ידי הקפות אלו מכניעים אותן הקליפות ונטהר האויר, כי הוסר חומת הברזל מסך המבדיל ונעשה דרך פנוי, ובו עולין התפלות של כל ימות השנה ותפלות ימים הנוראים לאבינו שבשמים.

**וזה** שאמר ביום השמיני עצרת תהיה לכם, וכתב במאור ושמש (לשמיני עצרת) **עצרת** נוטריקון **ע**ושים **צ**דיקים **ר**יקודי **ת**ורה, עי"ש. ועל זה מפרש התרגום כנישו תהי לכון, והיינו שעל ידי הריקודין וההקפות ששמחים בשמחת התורה לכבוד הקב"ה נותן התורה ולכבוד התורה, זוכים לאסוף כל התפלות של כל ימות השנה, כי התפלה היא עומדת ברומו של עולם (ברכות ו:), והיינו כשאין לה זכות היא נשארת מרחפת באויר ואינה עולית לשמי מרום, אבל על ידי כ"א הקפות שעושים בשמחת תורה, יש עליה לכל תפלות אלו, ותפלות ישראל מתקבלות ברחמים ולרצון, וזוכים להפקד בדבר ישועה ורחמים ולהוושע בכל מילי דמיטב.

## קידושא רבה ביום שמיני עצרת

**ביום** השמיני עצרת תהיה לכם, כתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (שמחת הרגל אות א) ברמז מאמרם ז"ל (סוכה מח:) שמיני רגל בפני עצמו, כי בראש השנה ויום הכיפורים מתפללים רק על צורך גבוה וחיים נצחים, אבל בזה היום מתפללים על גשמי ברכה, והיינו צרכי עצמו, וזהו רגל בפני עצמ"ו, היינו לצורך עצמו, וזהו עצרת תהיה לכ"ם דייקא, ר"ל לכל צורכיכם, עכ"ד.

**וי"ל** בביאור הענין, על פי דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (לשמיני עצרת אות א ואות ב) כי תכלית העבודה בימים הקדושים של ראש השנה יום הכיפורים וימי חג הסוכות להגיע לידי מדת הענוה, שנדע תמיד שעדיין לא יצאנו ידי חובתינו להשי"ת, ולכן ביום השמיני מקריבין פר אחד איל אחד, שאז מגיעין לתכלית מדת הענוה ושפלות רוח כאילו עומדים עדיין אצל ההתחלה, וזה שאמר ביום השמיני עצרת תהיה לכם, ר"ל שתעצרו ותמעטו לגמרי את הבחינה של לכם ותהיו מעוטים בעיני עצמכם, עד שתבינו כל מלאכת עבודה לא תעשו, שיהא חשוב בעיניכם כאילו לא עשיתם עדיין כלום בעבודת ה', עכ"ד. (ועיין בייטב פנים מאמר שמחת הרגל אות יב).

**והנה** כתב א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' ויגש עמוד שפג) בשם הנועם מגדים לפרש הכתוב (תהלים עח כז) וימטר עליהם כעפר שאר, על דרך שאמרו (כתובות מז:) שארה אלו מזונות, כי המזונות הוא לפי ערך ענוה שבו, שנעשה כעפר לכל, עכ"ד.

**ובכן** אחרי שעברו ימים הנוראים וימי חג הסוכות והגיע יום שמיני עצרת שזה התכלית של כל הימים הקדושים להגיע לידי אתה הראת לדעת, ועיקר הידיעה הוא להבין כי כל מלאכת עבודה לא תעשו שלא יצאנו ידי חובתינו, הרי נעשה עניו ושפל רוח, ואז נשפע ברכה פרנסה ומזוני בהרחבת הדעת בלי עגמת נפש. וזהו ביום השמיני עצרת תהיה לכ"ם, שיוריד שפע רב לכל צרכיכם.

**ועל** פי זה יתפרש גם הכתוב וימט"ר עליהם, היינו בשמיני עצרת יום הגשמים שבו מתפללין על המטר, כעפ"ר, היינו בו מגיעים לידי תכלית הענוה להיות נדמים כעפר, ועל ידי כן נשפע שא"ר זו מזוני רויחי בניקל לנו ולכל ישראל. והשי"ת ישפיע השפעות טובות לכל בית ישראל שפע רב בהרחבה גדולה לכל צרכיהם בגשמיות וכל שכן ברוחניות, ונזכה לשנה טובה ומבורכת בהשפעה גדולה בהרחבה ולכל מילי דמיטב.

*

**בתפלת** מוסף, בנה ביתך כבתחילה וכונן בית מקדשך על מכונו והראנו בבנינו ושמחנו בתקונו. וצריך ביאור אומרו והראנו בבנינו, הלא הבית המקדש דלעתיד תרד בנוי ומשוכלל מן השמים.

**וי"ל** על פי מה שכתב בזרע קודש (פ' תצא) לפרש מה שאנו אומרים בתפילה ובנה אותה בקרוב בימינו, כי הקב"ה בונה ירושלים בימינ"ו, על ידי הימים שלנו, שבכל יום כשאדם עובד אותו ית"ש הכל לפי מעשיו

בונה את ירושלים ובית המקדש, יש בונה ביום אחד שורה שלימה ויש מניח למשל לבינה אחת, וכן שמעתי מהרב הקדוש מו"ה אלימלך זצ"ל שכשעשה עליית נשמה ראה שנושאין את כלי הבית המקדש, ואמרו לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות, עכל"ק.

**וזה** שאנו מתפללים והראנו בבנינו, היינו שנזכה לראות את מה שזכינו להוסיף בבנין בית המקדש של מעלה, על ידי מצות ומעשים טובים.

## סעודת היום שמיני עצרת

**בהקפה** רביעית, יה זכות אבות יגן עלינו, נצח ישראל מצרותינו גאלינו, ומבור גלות דלנו והעלנו, לנצח על מלאכת בית ה'.

**יל"פ** על פי דברי כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה בברך משה (מאמר אך שמח אות א) בענין סעודות החג, כי שנינו במס' סוכה (דף כז.) רבי אליעזר אומר, ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה, עי"ש. ואיתרבי גם ליל שמיני עצרת, כדדרשינן (סוכה מח.) והיית אך שמח (דברים טז טו), לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה. נמצא שהן ט"ו סעודות כמספר שם י"ה, עכ"ד.

**ומתאמרא** משמיה דהרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע (הובא בבית אהרן לפסח) על מאמר המשנה (יבמות ב.) חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן עד סוף העולם, רומז על השם י"ה, שהוא מגין על כלל ישראל, ופוטר אותם מכל הצרות עד עולם, עכ"ד.

**ולפי** זה בליל שמיני עצרת שנשלם ט"ו סעודות בחג, מתעורר שם י"ה, וזה מגין על כל ישראל לפטור אותם מכל צרות בעולם. וזה שאמר ביום השמיני עצרת תהיה לכם, לעצור כל צרות וכל עגמת נפש מבני ישראל תמיד.

**וזהו** י"ה זכות אבות יגן עלינו, שבזכות שם י"ה המתעורר בליל שמיני עצרת, נצח ישראל מצרותינו גאלינו ומבור גלות דלנו והעלנו.

## פרידה מן הסוכה ביום שמיני עצרת

**בסכות** תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכות, למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים (ויקרא כג מג). בספר צמח דוד (בסופו) הביא בשם בנו הרה"ק בעל אור למאיר מביקאווסק זללה"ה, שנשאל למה כתיב במצות סוכה למען ידעו דורותיכם, ולא בשאר מצות. והשיב, כי סוכה דומה למקוה, שאדם הולך לסוכה בכל הגוף כמו למקוה, ודעת הוא טהרות (שבת לא.), לכן נאמר בסכה למען ידעו דרתיכם לשון דעת, וגם שלשה תיבות הללו **למען ידעו דרתיכם** [עם מספר התיבות וכולל א' לכל תיבה] בגימטריא **תתק"ס**, כשיעור מקוה שהוא תתק"ס לוגין, עכ"ד. ולדרכו נלך לפרש הדמיון בין מצות סוכה למקוה.

**וי"ל** על פי מה דאיתא בזוה"ק (פינחס דף רנה:) בחמשה עשר יום לחדש השביעי, בחמשה עשר, מסטרא די"ה, וחגותם אותו, דא אות ו', וכתבו בספרים (של"ה מסכת פסחים דרוש ו) שבמשך ימי סוכות יש עוד ששת ימי חול המועד, הרי אות ו', עי"ש.

**ויתכן** כי בצירוף קדושת מצות סוכה שצוותה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח (סוכה ג:), ומבואר בשל"ה הקדוש (מס' סוכה מאמר תולדות אדם) שהיא צורת אות ה' שהיא שתי דפנות שלימות ושלישית משהו, עכ"ד. על ידי כן נשלם אות ה' אחרונה שבשם הוי"ה ב"ה, נמצא שם הוי"ה בשלימות.

**ועל** פי זה יש לפרש מאמר המשנה בשלהי מס' יומא (דף פה:) אמר רבי עקיבא, אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר (יחזקאל לו כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר (ירמיה יז יג) מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל. בהקדם חקירת האחרונים בדין טמא הטובל מתי הוא נטהר, כשעודנו בתוך המקוה או בעלייתו, ושיטת הכסף משנה (פ"ו מהל' אבה"ט הט"ז) שאין הטמא נטהר אלא בעלייתו מהמקוה, לא בעודו בתוך המקוה, עי"ש.

**ובכן** יש לומר שגם השפעת קדושת מצות סוכה נמשך על איש הישראלי בעת צאתו מן הסוכה, והיינו בשמיני עצרת כאשר נשלמו כל ימי חג הסוכות

ופונים מסוכה לביתם, אז נמשך מן הסוכה טהרה עליונה ושפע רוחני ומתקדש האדם בקדושה של מעלה. וזה שאמר מה מקוה מטהר את הטמאים, היינו בשעת יציאת האדם מן המקוה, אף הקב"ה מטהר את ישראל, בעת צאתינו מן הסוכה, שנאמר מקוה ישראל הוי"ה, רומז על מצות סוכה שהוא כנגד שם הוי"ה ב"ה, כי י"ה רומז על יום ט"ו לחודש, ו' במשך ימי חול המועד, ה' הוא צורת הסוכה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. ובכן בשעת יציאתינו מן הסוכה בשמיני עצרת כמנהג בני חוץ לארץ, הקב"ה מטהר את ישראל, ואנו זוכים לטהרה וקדושה עליונה. אנו יוצאים מן הסוכה, אבל אין אנו נפרדים הימנה, רק מתלווה עמנו הקדושה של הסוכה אל תוך בתינו, וזה מלבד ההשפעה הגשמי הנמשך על ידי מצות סוכה.

**והנה** עברו עלינו ימים קדושים שזכינו בהם לקיים מצות סוכה וארבעה מינים, אשרינו מה טוב חלקינו שזכינו לקיים המצוה בשלימות, וצריכים לתת שבח והודאה להקב"ה על זה, וכאמרינו בתפלת היום אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו, יש אלפי אלפים גוים מכל אומות העולם שאינם זוכים לקיים מצות סוכה, רק אנחנו בני ישראל שהקב"ה בחר בנו ורצה בנו, ועל ידי זה הוא משפיע בנו קדושה עליונה, כי קיום המצות משפיע קדושה והתרוממות הנפש, וצריכים להודות לה' על זה שזכינו בשנה זו לקיים מצות אכילה בסוכה בשלימות בלי שום ביטול ומונע, הגם שהשינה בסוכה לא עלתה בניקל בכל עת, אבל מצות אכילה בסוכה ושמחת יום טוב היתה בשלימות, ומצוה זו משפיע לנו קדושה רבה ונשגבה עד אין שיעור.

**ויה"ר** שבעת צאתינו מן הסוכה יושפע עלינו כל השפעות טובות בגשמיות וברוחניות מתוך שמחה, שנת בריאות, בני חיי ומזוני ונחת מכל יוצ"ח, עדי נזכה לגאולה שלימה ולישב בסכת עורו של לויתן בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

## ליל שמחת תורה בעת ההקפות

**ידיד** נפש אב הרחמן משוך עבדך אל רצונך, ירוץ עבדך כמו איל ישתחוה אל מול הדרך, יערב לו ידידותיך מנופת צוף וכל טעם.

**ויל"פ** דהנה ידוע (זוה"ק וישלח דף קע:) שהתרי"ג מצות המה מכוונים נגד קומת האדם, רמ"ח מצות עשין נגד רמ"ח אברים, ושס"ה לא תעשין נגד שס"ה גידים, וכתבו בספרי מוסר (שערי קדושה ח"א שער א) שכאשר האדם מקיים איזה מצוה, הוא ממשיך חיות על האבר המכוון נגד אותו מצוה, וההיפך אם ח"ו הוא עובר על אחת מהנה, אז נפסק החיות מן הגיד המכוונת כנגדה. אמנם מבואר בספה"ק (דברי יואל שמח"ת אות ג) כי בשמיני עצרת בכח השמחה של מצוה זוכים להגיע למדריגת תשובה מאהבה, וממילא זוכה לתקן כל מה שחיסר מתרי"ג מצות, וחוזר החיות על כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו. וביותר מזה ביאר כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (שמח"ת אות צב) שעל ידי רקודין של מצוה, שהוא מצוה המתקיים על ידי כל הגוף ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, הוא מתקן מה שפגם בקיום רמ"ח מצות עשין ומה שחיסר משמירת שס"ה לא תעשין, עכ"ד.

**והנה** כתב החתם סופר (דרשות לסוכות דף מז:) שמיני עצרת קדושתו כמו יום הכיפורים, לכן שוין בקרבן מוסף, פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה וגו' שעיר עזים אחד חטאת (במדבר כט ז), עכ"ד.

**ולפי** האמור יש להסביר בתוספת נופך, כי ביום הכפורים שמקיימים מצות עינוי שהוא עם כל הגוף, זוכים להעלות ארוכה ומרפא על כל מה שפגמנו באברינו, במה שחסרנו מקיום רמ"ח מצות עשין ושמירת שס"ה לאוין, וכן בשמיני עצרת ששמחין לכבוד התורה, הרי הריקודין הוא עם כל הגוף ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, ובזה מתקנים מה שחסרנו מקיום רמ"ח עשין ושמירת שס"ה לאוין.

**ועל** פי זה יש לשלב סוף התורה לתחלתו, ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל בראשית, וכתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות מא) **בראשית** ראשי תיבות **ר**צה **א**להים **י**שמחו **ב**יום **ש**מחת **ת**ורה. ולדרכו יש לומר הראשי תיבות **ר**צה **א**להים **י**רקדו **ב**יום **ש**מחת **ת**ורה, והיינו מצות הריקודין דוקא. דהנה איתא בזוה"ק (פ' בראשית דף כג.) דקודם בריאת העולם אמרו מלאכי השרת זמין הוא למחטי קמך, והשיב להם השי"ת עד לא בראתי עלמא

אתקינת תשובה לאהדורא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. וי"ל שעדיין היה למלאכי השרת טענה שהתשובה אינו מתקן פגם האברים המכוונים נגד תרי"ג מצות, ועל זה בא הרמז בראשי"ת, ר'צה א'להים י'רקדו ב'יום ש'מחת ת'ורה, כי בריקודין של מצוה ברמ"ח אברים ושס"ה גידין יתוקן הפגם ברמ"ח מצות ושס"ה לא תעשה, ועל כן נברא האדם.

**וזה** שאמר ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, פי' שמשה רבינו היה מלמד לבני ישראל יראת ה', שגילה עיניהם להבין ולראות בחוש שרמ"ח אבריהם מכוונים נגד רמ"ח מצות עשין, ושס"ה גידיהם מכוונים נגד שס"ה לאוין, ועל ידי קיום המצות נמשך חיות דקדושה על גוף האדם, ועוד הוסיף והראה לבני ישראל, בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים י'רקדו ב'יום ש'מחת ת'ורה, להורות שעל ידי הריקודין של מצוה ברמ"ח אברים ושס"ה גידין יתוקן מה שפגמו ברמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה.

**ובזה** יתפרש החרוז ידיד נפש אב הרחמן, כי כנסת ישראל מבקשת, אבינו אב הרחמן, משוך עבדך אל רצונך, שנזכה למשוך נפשינו אחריך ולקדש את גופינו בשפע הרוחני של קיום המצות שהם רצונו של מקום, רמ"ח אברינו יתקדשו על ידי רמ"ח עשין ושס"ה גידינו יתקדשו על ידי שס"ה לאוין, אך הלא לב יודע מרת נפשו, כל אחד יודע בעצמו כי מכף רגל ועד ראש אין בו מתום, ואיך יתקדשו בקדושת המצות, אך בזכות שירוץ עבדך כמו איל, בריקודין של מצוה בכל רמ"ח אברים ושס"ה גידים, יעלה לנו תרופה לקדש כל גופינו בקדושת המצות.

**ולזה** אמר יערב לו ידידותיך מנופת צוף וכל טעם, כי באמת כאשר יהודי לומד תורה ומקיים מצות ה' ראוי לו להרגיש עריבות ונעימות ומתיקות התורה, רק החטאים שהם מסך המבדיל גורם שלא ירגיש את המתיקות, וכמו שפירש בתולדות יעקב יוסף (פ' יתרו) הכתוב (שמות טו כג) ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה, הכוונה ולא יכלו לשתות מים, מימי התורה, ובאמת החסרון היה מצדם, כי מרים ה"ם, כי אצלם הם מרים, ולא כן דעתם שתלו החסרון במימי התורה שהיא מרה, על כן קרא שמ"ה מרה דייקא, עכ"ד. וזהו משוך עבדך אל רצונך, שיתקדשו רמ"ח אברים ושס"ה גידים בקדושת תרי"ג מצות ויתוקנו כל הפגמים, ואז יוסר מסך המבדיל, וממילא יערב לו ידידותיך.

**ואכן** בני ישראל בכל תפוצות ישראל מתקבצים ביום זה לשמוח עם התורה, ועושים ריקודים לכבוד הבורא ית"ש נותן התורה ולכבוד התורה הק', ועל ידי זה מתקנים כל מה שפגמו משך ימי חייהם ובפרט בשנה העבר ברמ"ח מצות עשה ושס"ה לאוין, והגם שביום הכפורים זכינו למחילה ולכפרה, אבל עדיין נשאר הפגם על האברים, אמנם עכשיו בשמחת תורה זוכים לתקן הפגם וזוכים להתקרב אל הקב"ה ואל רצונו ולהרגיש עריבות נעימות מתיקות התורה. והשי"ת יהא בעזרינו שעל ידי הריקודין בלילה זו ששמחין עם התורה נזכה לתקן כל הפגמים ולהמשיך ולידבק אל הקב"ה, ואז יערב לו ידידותך מנופת צוף וכל טעם, ולהרגיש מתיקות התורה כל הזמן.

*

**בפרשת** המועדים (ויקרא כג מד) וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. וביאר האריז"ל (ליקו"ת פ' אמור) **את מ**ועדי **י**"י ראשי תיבות **אמי**, **אל בני י**שראל ראשי תיבות **אבי** (הביאו החתם סופר פ' קדושים עמוד מה). והוא הפלא ופלא מה שייכות אב ואם לפרשת המועדים. גם יש לדקדק דלכאורה כל פסוק זה הוא מיותר ואינו מובן מה בא ללמדינו, הלא כבר נאמר בתחילת הפרשה דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' וגו', ומסתמא עשה משה כאשר צוה ה' אותו, ולמה צריך הכתוב להזכיר זה במיוחד.

**ונקדים** מה דאיתא בזוה"ק (פינחס דף ריט:) על הכתוב (תהלים קמט ב) ישמח ישראל בעושיו, בעושו מבעי ליה, אלא אלין קוב"ה ושכינתיה ואביו ואמו, דאע"ג דמיתו, קוב"ה אעקר לון מגן עדן ואייתי לון עמיה להההוא חדוה, לנטלא חולקא דחדוה עם קוב"ה ושכינתיה, עי"ש. [ומנהג אבותי הקדושים ורבותינו זי"ע להזכיר בכל שנה בשעת ההקפות מאמר זה שבזוה"ק, ואמר על זה כ"ק מרן דו"ז זללה"ה (דברי יואל לשמח"ת אות לה) שאף שאין אנו רואין כלום, מכל מקום מאמינים אנחנו בזה. ואם הוא אמר כך, אנן מה נעני אבתריה]. והאומנם ראוי להתבונן בזה, על מה עושה ה' ככה

להורידם למטה לשמוח עמנו בעולם הזה, הלא יכולים לשמוח בשמחת התורה למעלה בשמי מעל.

**ויבואר** בהקדם דברי האלשיך הקדוש (פ׳ עקב) על הכתוב הן לה׳ אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה, וקשה דלכאורה היה לו לומר מלמטה למעלה, הארץ ושמים ושמי השמים, או מלמעלה למטה שמי השמים שמים והארץ. אמנם ידוע שכאשר ישראל עושים רצונו של מקום אז עיקר דירתו של הקב״ה בתחתונים, וכאמרם ז״ל (ילקוט תשא רמז שצד) והיה כל מבקש ה׳ יצא אל אוהל מועד, שאפילו מלאכי השרת יבואו מעולם המלאכים לבקש את ה׳ באוהל מועד. וזה שאמר הן לה׳ אלהיך, היינו כשהשי״ת מכונה אלהיך שמתייחס אלהותו עליך, אז הדרגת העולמות אצלו מלמטה למעלה, ראשונה השמים עולם הגלגלים, ולמעלה הימנו שמי השמים עולם המלאכים, ולמעלה מכולם הארץ וכל אשר בה, כי עיקר השכינה בארץ והיא העולה על יתר העולמות, עכ״ד.

**ולפי** זה נמצא כי לעתיד כאשר בית המקדש תרד בנוי ומושכלל מן השמים ותהיה השראת השכינה למטה בארץ, אז יהיה הארץ במדריגה עליונה, יותר משמי השמים אשר הצדיקים יושבים כהיום.

**והנה** כתב א״ז זללה״ה בייטב פנים (שמחת הרגל אות ב ואות יג) בענין שמיני עצרת החג הזה, כי השלש רגלים הן להודות על הישועה שהיה לנו בעבר, בפסח על יציאת מצרים, שבועות על מתן תורה, ובסוכות על כי בסוכות הושבתי, אבל חג הזה שמיני עצרת אנו עושים על שם העתיד שיהיו כל הימים בבחינת יום טוב (וכמבואר הטעם בישמח משה פ׳ ויקהל), עכ״ד.

**ובזה** יתפרש הטעם שהקב״ה מגרש הצדיקים מגן עדן לירד בעולם הזה, דכיון ששמיני עצרת הוא יום טוב על שם העתיד, ואז כל מבקש ה׳ יצא אל אהל מועד בבית המקדש השלישי אשר יהיה בארץ, לכן ביום זה הקב״ה אעקר לון מגן עדן העליון לבוא לעולם הזה להשתתף בשמחתינו אשר היא על שם העתיד, ואז גם הם ישתוקקו להיות כאן לעולם הזה.

**ובזה** יתפרש אומרו וידבר משה את מועדי ה׳ אל בני ישראל, כי משה רבינו הסביר לבני ישראל את מועדי ה׳ על מה הם רמוזים, כל המועדים מורים על העבר ושמיני עצרת הוא על שם העתיד שיהיה יום שכולו טוב, ולכן בא הרמז א׳ת מ׳ועדי י״י ראשי תיבות אמ״י, א׳ל ב׳ני י׳שראל ראשי תיבות אב״י, כי מחמת ששמיני עצרת הוא על שם העתיד, על כן קוב״ה אעקר לון לאבי״ו ואמ״ו מגן עדן לנטלא חולקא בהאי חדוותא שבעולם הזה, כמו לעתיד שירדו כל הצדיקים שבגן עדן לבקש את ה׳ בבית המקדש שיעמוד על תילה בנויה בעולם הזה.

**וידוע** שא״ז הייטב לב זללה״ה אמר שא״ז הישמח משה זללה״ה בא אצלו אל ההקפות, ואמר בלשו״ק ׳פריידטט ענק אידעלעך, דער זיידע איז דא׳, גם א״ז הקדושת יום טוב זללה״ה אירע פעם אחת בשעת ההקפות שנחלש הצדיק הנגיד רבי משה אריה ז״ל הראש הקהל דסיגוט, פנה הקדושת יום טוב אליו ואמר לו, ׳כ׳האב נישט געוואוסט אז איר זענט אזא בטלן, אז מ׳זעהט שוין דעם טאטן דארף מען חלש׳ן. והיה לו פשיטות שבשעת ההקפות רואין את האבות הק׳. ונאמנים עלינו דברי הזוה״ק דבשעת שמחה של מצוה והיינו בשעת ההקפות ששמחין עם התורה, קוב״ה אעקר לון לאביו ואמו מגן עדן לנטלה חולקא בהאי חדוותא דשמחה של מצוה בשעת ההקפות.

**וכבר** היה אמרינו לפרש מה שנאמר בהתחלת התורה בראשית, וכתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות נה) **בראשית** ראשי תיבות **א**ור **ת**ורת **ר**בי **ש**מעון **ב**ן **י**וחאי. כי כתב שם (אות מא) **בראשית** ראשי תיבות **ר**צה **א**להים **י**שמחו **ב**יום **ש**מחת **ת**ורה. היינו שבעת חדוה של מצוה ושמחת התורה, אז מתקיים דברי הזוהר הקדוש ותורת רבי שמעון בן יוחאי, שהקב״ה מגרש את הצדיקים מגן עדן, לנטלא חלקא עמהון בהאי חדוותא.

**ועכ״פ** אנו יודעים ומאמינים שהאבוה״ק הנם יורדין מן השמים, וכ״ק מרן אאמו״ר זללה״ה נמצא עכשיו כאן ביהמ״ד והוא בא לשמוח עמנו, ובוודאי שאין ביאתו ביאה ריקנית, והוא מברך את כל אשר ישנו פה, אנו קורין היום וזאת הברכה אשר ברך משה, בוודאי שיוריק ברכה לכל אחד בברכה המשולשת בתורה. שמיני עצרת הוא חג על שם העתיד, והרי לעתיד יתרפאו כל החולים (סנהדרין צא:), יעזור השי״ת שכל הצריכים לרפואה יתברכו עכשיו ברפואה שלימה

על כל רמ"ח אברים ונהיה כולנו בריאים בבריאות השלימות, אריכות ימים ושנים בבריות גופא ונהורא מעליא. כמה אחב"י אומרים ומתפללים הבה לי בנים, ועיניהם צופיות להוושע בזרע של קיימא, איתא בגמרא (שבת ל:) עתידה אשה שתלד בכל יום, יעזור השי"ת שהם יוושעו עכשיו ויזכו לברכת הבנים. כמה אחב"י המתייגעים על המחיה ועל הכלכלה, יתברכו כולם בפרנסה בשפע, מעין דלעתיד שלא יצטרכו להתייגע על הפרנסה, ויוושעו בפרנסה בהרחבה גדולה, והשפעות רבות. וכל הזקוקים לשידוכים יוושעו בשידוכים טובים. והרי לעתיד יתקיים הכתוב (ישעיה נד יב) וכל בניך לימודי ה', יעזרנו ה' שנזכה לראות תענוג ונחת מדורותינו, וזכינו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות, וכולם יעסקו בתורה, בחורים וילדים יושבי אוהל ובעלי בתים. ובזמן נשגב כזה שהאבות הקדושים נמצאים בכאן כל הנאספים פה יכולים לפעול כל טוב, כל אחד ואחד די מחסורו אשר יחסר לו, ויהיה לנו שנה טובה ומבורכת בכל מילי דמיטב, ונזכה לשמחת עולם על ראשם, בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

*

**הגלה** נא ופרוס חביבי עלי את סכת שלומך, תאיר ארץ מכבודך, נגילה ונשמחה בך.

**ויל"פ** בהקדם מה שהקשה בבני יששכר (תשרי מאמר ט אות א) החג הזה נקרא בתורה חג הסוכות, על שם המצוה הנעשית בחג הזה, ומיהו יש להבין למה נקרא בלשון רבים סוכות, ולא בלשון יחיד חג הסוכה. ובספר חיי אדם (כלל קמ"ו ס"א) ובדרשות חתם סופר (סוכות דף נב:) תירצו, על פי מחלוקת התנאים במס' סוכה (דף יא:) בפירוש הכתוב (ויקרא כג מג) כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, ענני הכבוד היו דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם. וביאר הרוקח (הלכות סוכות סימן ריי"ט, הובא בא"ר סי' תרכ"ה) שסוכות ממש עשו להם, בעת שצרו על ארץ האמורי של סיחון ועוג ועל כרכים שבארץ כנען. ולכן כתיב בסוכו"ת מלא, להורות על שני מיני סוכות שישבו, א' סוכות של ענני הכבוד, וב' סוכות ממש, עכ"ד. ולכאורה צריך ביאור למה צוה הכתוב על מצות סוכה זכר לסוכות ממש, בשלמא לשיטת רבי אליעזר דענני הכבוד היו הרי היה נס חוץ לדרך הטבע ועושין זכר לזה, מה שאין כן לשיטת רבי עקיבא דסוכות ממש היו, הרי לא היה בו שום נס ושינוי הטבע, ולמה צוה תורה לעשות זכר לזה.

**וביאר** כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (סוכות אות ה) דהנה כל זמן שהיו ישראל תחת ענני הכבוד היו שמורים מכל רע ולא היה שום אומה ולשון יכולה לשלוט בהם, וכאשר הוכרחו לצאת מן העננים למלחמת סיחון ועוג, היה חסר להם ההגנה מן האויבים, ועם כל זה נעשה נס שגם הסוכות ממש הגין עליהם כמו בענני הכבוד, ולכן נצטוינו לעשות זכר לזה במצות סוכה, להורות שגם בסוכות ממש היה כח הגנה כמו בענני הכבוד, עכ"ד.

**ולפי** דרכו יש להסביר ביותר שיטת רבי עקיבא שנצטווינו לעשות סוכה זכר לסוכות ממש, דלכאורה הלא סוכות ממש היו רק בתקופה מסוימת בסוף ארבעים שנה בעת מלחמה, וכיון שנצטווינו לעשות זכר לזה, למה אין עושין זכר גם לענני הכבוד שהם הגינו עליהם ברוב השנים. אך ביאור הדבר כי ענני הכבוד היו דבר רוחני מעשי ה', ואין זה חידוש כל כך מה שהיו למגן ולמחסה מפני האויבים, כי לא היו יכולים להתקרב אל ישראל מחמת גודל הקדושה שהיה שורה בתוך ענני הכבוד, מה שאין כן סוכות ממש היו מעשי בני אדם ודבר גשמי, ועם כל זה היה שורה בו קדושה עליונה להגן עליהם מפני האויבים, וזה הוא נס יותר.

**וכעין** זה ביאר בחן טוב (פ' תצוה) בטעם שניתנה התורה הקדושה לבני ישראל ולא להמלאכים, כי מלאכי עליון דרי מעלה הם מלאים שכל וכח הרוחני, ולא תתרבה כל כך כבוד שמים בעבודתם כמו בעבודת בני אדם קרוצי חומר, כי יותר מתרבה כבוד שמים אם העובד לה' הוא בעל גשם, ולכן ניתנה תורה דוקא לבני אדם שהם בעלי גשם ולא להמלאכים, עכ"ד. והכי נמי ההגנה מסוכות ממש הוא נס יותר, וזה סברת רבי עקיבא דסוכות הוא זכר לסוכות ממש, דנס זה עדיף ליה מנס ענני הכבוד.

**ובזה** יתבאר החרוז, הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכ"ת שלומ"ך, היינו מה שנאמר בסוכו"ת מלא

להורות על שני מיני סוכות, ענני הכבוד וגם סוכות ממש, ונצטווינו במצות סוכה זכר לסוכות ממש לשיטת רבי עקיבא שנס זה עדיף מענני הכבוד, שמע מינה דחביב יותר השראת השכינה במעשי בשר ודם ממעשי נסים, ועל כן תאיר אר"ץ מכבודך, קבלו בני ישראל התורה ולא מלאכי השרת. גם יתפרש המכוון תאיר אר"ץ מכבודך על בני אדם הטרודים בעניני ארציות ויאירו בכבוד ה', כי כאשר אנשים המגושמים המה עוסקים בתורה, זה חביב יותר מעבודת הבני עליה העוסקים בעניני שמימיים כל היום וכל הלילה, ומכח זה נגילה ונשמחה בך, כל ישראל יבואו וישמחו בשמחת התורה, נגיל ונשיש בזאת התורה כי היא לנו עוז ואורה.

**ולעת** כזאת שאנו שמחים עם התורה ורוקדים לכבוד הקב"ה נותן התורה, הרי יוכל לדמות לאדם התינח בני עליה יושבי אוהל היושבים באהלה של תורה כל היום, להם נאה ולהם יאה לשמוח עם התורה, אבל אנחנו פשוטי עם הטרודים כל היום על המחיה ועל הכלכלה, ואין לנו פנאי לעסוק בתורה רק שעה אחת בבוקר ובערב, מה לנו לשמוח בשמחה זו. אבל באמת, הלא יש לו להקב"ה יותר תענוג מאנשים כאלה, כי יותר מתרבה כבוד שמים על ידי שאיש כזה פונה עצמו מכל עסקיו כדי לעסוק בתורה, "א איד וואס איז פארנומען א גאנצן טאג און רייסט זיך אוועק צום לערנען". ועל כן כל אחד ראוי לו לשמוח ולרקוד עם התורה. וכל אחד יקבל על עצמו שיהיה לו שייכות עם התורה בכל יום בשיעור קבוע, שהוא גורם בזה נחת רוח גדול למעלה, הרבה יותר מלימוד התורה של יושבי אוהל. ויעזור השי"ת שכל אחד ואחד יוכל לעסוק בתורה מתוך הרחבת הדעת, הן אלו שזוכים ללמדו כל היום, והן אלו הקובעים עתים לתורה, ונזכה לשמוח עם התורה.

*

**בזמר** מסתתר, בראשית תורתך הקדומה, רשומה חכמתך הסתומה.

**יתבאר** על פי דברי הגאון מווילנא ז"ל בשנות אליהו (בליקוטים) לפרש מאמר המשנה (אבות פ"ג מ"א) דע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, כי נתינת הדין הוא על מה שחטא, ונתינת חשבון הוא מפני שאין אדם חפשי מבלי לקיים המצוות בכל שעה ורגע, ואם כן באותו שעה שעבר עבירה, מלבד העבירה שעשה, הרי באותו שעה לא עשה מצוה, וזהו החשבון שלא קיים מצות בשעת עשיית העבירה, עכ"ד.

**ובזה** ביאר כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה בברך משה (לר"ה מאמר יודעי תרועה אות יב) הענין שתקנו חכמים לתקוע שופר שתי פעמים, וכתבו התוס' (ראש השנה טז.) שהשטן מתערבב בתקיעות השניות דוקא, כי כתב א"ז זללה"ה בייטב לב (סו"פ בראשית) שבתשובה מיראה אינו מתחרט רק על העבירה, אבל בתשובה מאהבה הוא מתחרט גם על מה שלא קיים איזה מצוה באותו שעה, עכ"ד. ולפי זה יש לומר כי בתקיעות הראשונות מתעוררים לתשובה מיראה, והא בלחוד לא סגי, ולכן השטן בהיל ולא בהיל, אבל בתקיעות השניות מתעלין במדריגה בתשובה מאהבה, ואז נתקן הן בחינת דין והן בחינת חשבון, ולכן השטן מתבהל לגמרי, עכ"ד.

**והנה** כתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות צח) **בראשית** ראשי תיבות **ראש שנה יתקעו תרועה בשופר אי**ל, עכ"ד. ולדרכו י"ל הראשי תיבות כך, **ראש שנה יתקעו תקיעה בשופר אי**ל, היינו תקיעות ראשונות ותקיעות שניות. ובא הרמז זה בהתחלת התורה להורות לבני ישראל ליזהר בשמירת התורה ולמלאות את הזמן במצות ומעשים טובים, ואם חיסר אחת מהנה צריך לתקנו בתשובה, הן בבחינת דין והן בבחינת חשבון, כפי הנרמז בתקיעות שופר שתי פעמים, כי זה תכלית בריאת האדם על קיום המצות דוקא, וכמו שכתב המהרש"א (ברכות יז.) שגם אם לא נברא האדם היו הלאוין מתקיימין, ותכלית יצירת האדם הוא רק לקיים העשין, עי"ש. והיינו למלאות את הזמן לסגל בהם מצות ומעשים טובים.

**וזה** שאמר בראשית תורתך הקדומה, היינו בתיבת בראשית, רשומה חכמת"ך הסתומה, זה תקיעת שופר דאקרי חכמה (שבת קיז:), וממנו נלמד תכלית בריאת האדם בשביל קיום מצות עשין, ועל כן אנו מקבלים עלינו בשעה זו בשעת ההקפות למלאות את הזמן במצות ומעשים טובים, ולהשלים תכלית בריאתינו. ובזכות זה יעזרנו ה', ונזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

## יום שמחת תורה בעת ההקפות

**ידיד** נפש אב הרחמן משוך עבדך אל רצונך, ירוץ עבדך כמו איל ישתחוה אל מול הדריך, יערב לו ידידותיך מנופת צוף וכל טעם.

**וגל"פ** בהקדם דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (שמח"ת אות ג) בענין הריקודין בשמחת תורה, כי אנו מבקשין משוך עבדך אל רצונך, אמנם קי"ל (חו"מ סי' קצ"ז ס"ב) דמשיכה אינו קונה אלא בסימטא או בחצר של שניהם, אבל אם החצר של אחד אינו קונה במשיכה, עי"ש. והלא הקב"ה מלא כל הארץ כבודו, ולה' הארץ ומלואה, ואם כן לא שייך אצלו יתברך משיכה מרשות לרשות, אבל הגבהה קונה בכל מקום וכמבואר במס' קידושין (דף כב:) אמר רבי שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבהה, שהגבהה קונה בכל מקום. ולזה אנו מגביהין עצמינו בריקודין של מצוה, דהגבהה קונה בכל מקום. וזה שיסד הפייטן ידיד נפש אב הרחמן משו"ך עבדך אל רצונך, ואם תאמר איך שייך קנין משיכה אצל הקב"ה, לזה אמר ירוץ עבדך כמו איל הקופץ למעלה, ועל ידי זה אנו נמשכים אליו ית"ש בקנין הגבהה, עכ"ד. (ועמ"ש בעצי חיים פ' יתרו עה"פ אתם ראיתם).

**והנה** איתא במס' קידושין (דף כה:) מתקיף רב יוסף אלא מעתה פיל לרבי שמעון במה יקנה, ומתרץ בחבילי זמורות, ופירש"י משכחת לה הגבהה אצל פיל בחבילי זמורות הגבוהים מן הארץ שלשה טפחים ומוליכן עליהם, דהגבהת שלשה טפחים הגבהה היא, עי"ש, ונחלקו עליו בתוס' (דף כו. ד"ה אי נמי), והסבירו בתוס' דלהכי נקט חבילי זמורות דוקא, ולא אבנים או עצים, דזמורה הוא מאכל פילין (כמבואר במס' שבת קכח.), ומגביהין חבילי זמורות למעלה, והפיל קופץ למעלה ומגביה עצמו מן הארץ ואוכלן, והוי קנין הגבהה.

**ומזה** הוציא הקצות החושן (סי' רעג סק"ד) לגבי הלוקח דגים מתוך מצודתו של חברו, שדרך הדייגים להשים במצודה דג מת, והדגים מתאספים שם סביב אותו הדג (וכמ"ש התוס' קידושין נו. ד"ה עני המהפך בחררה), דכיון שזה פורם מצודתו תחלה ועל ידי מעשה שעשה הדגים המה מגביהין עצמן ובאין סביב הדג המת, חשיב הגבהה בהכי במה שהוגבה מכחו, כמו גבי פיל דקונה על ידי הגבהה שמוגבה מכחו על ידי חבילי זמורה, עכ"ד.

**ובנתיבות** המשפט (שם סק"ג) חולק, דדוקא בפיל שמגביה עצמו לאכול הזמורה בשעה שמחזיק החבילי זמורות, אז הוי כמוגבה מכחו, מה שאין כן כשתלה חבילי זמורות על כלונס והלך משם ואחר כך בא פיל והגביה עצמו ואכל, ודאי דלא קנהו, דבעינן דוקא שיהיה קורא לה והיא באה שעשה מעשה בשעת משיכה והגבהה, ואם כן בדג שלא עשה מעשה בשעת קנין, זה לא נקרא רק גורם לבד, עכ"ד.

**ועל** פי זה יש לנו לדון לגבי ענין הריקודין של מצוה, שבכדי שיהא נחשב לקנין הגבהה, לשיטת הקצות החושן שפיר יועיל, כי במה שהקב"ה זורח בלבבינו אור אהבתו יתברך, ומחמת זה אנו מתמלאים כיסופין והשתוקקות כלפי מעלה, ואנו מגביהין עצמינו ג' טפחים או לכה"פ טפח א' בריקודין של מצוה, חשיב שפיר הגבהה בהכי לשיטת הקצות. אמנם להיותינו מתייחסים אחר בעל הנתיבות זללה"ה יש לנו לפסוק כמותו, ולכאורה לפי שיטתו לא נחשב לקנין הגבהה אם אין הקונה עושה שום דבר בשעת מעשה, ומה יועיל הריקודין וההגבהה.

**אכן** יש לומר שהוא על דרך שכתב בתפארת שלמה (פ' יתרו) במצות אהבת ה', שהקב"ה מתנוצץ ומאיר בקרב לבבות ישראל אותות האהבה בבחינת אור ישר, כמו שאומרים הבוחר בעמו ישראל באהבה, ואז הם שבים לאהבתו ית"ש כמים פנים אל פנים בבחינת אור חוזר, כמו שנאמר ואהבת את ה' אלהיך, עכ"ד. וכמו כן יש לומר כי בשעת ההקפות בשמחת תורה הקב"ה מראה לנו אותות אהבה ומשפיע לנו שמחה לשמוח בתורה הקדושה בבחינת אור ישר, ומחמת זה אנו מרקדים ומקפצים ומגביהים עצמינו, כדי להחזיר אליו את האהבה תיכף ומיד בבחינת אור חוזר, וכל שעת הריקודין הקב"ה חוזר ומשפיע אור אהבה בבחינת אור ישר, ואנו מתמלאים שמחה ומגביהים עצמינו להחזיר אליו את האהבה בבחינת אור חוזר, ושפיר מהני על ידי זה קנין הגבהה, כיון שהגבהה הוא מחמת שכביכול עושה מעשה באותו שעה בשעת הריקודין לכבוד התורה, ובוודאי מהני קנין הגבהה אפילו לשיטת הנתיבות.

**וזה** שאמר ידיד נפש אב הרחמן משוך עבדך אל רצונך, על ידי שיזריח בנו אותות אהבה וישפיע לנו השתוקקות וכיסופין, שירוץ עבדך כמו איל, לקפוץ ולהגביה למעלה, ואז ודאי מהני קנין הגבהה, כיון שהוא עושה פעולת ההגבהה בשעת מעשה, ואז נוכל לומר לפני הקב"ה אנו עבדיך, אנחנו עבדים למקום ורצוננו לעשות רצונך.

*

**וידבר** משה את מועדי ה' אל בני ישראל (ויקרא כג מד). כבר ביארנו שפסוק זה מוסב על יום טוב שמיני עצרת, ועוד לאלוה מילין.

**וי"ל** על פי מה דאיתא בזוה"ק (פינחס דף רנה:) בחמשה עשר יום לחדש השביעי, בחמשה עשר, מסטרא די"ה, וחגותם אותו, דא אות ו'. ומפרש השל"ה הקדוש (מס' פסחים דרוש ו) שבמשך ימי סוכות יש עוד ששת ימי חול המועד, הרי אות ו', ושמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו סוד ה' אחרונה, עי"ש. ובפשטות יש לומר בטעם ששמיני עצרת רומז לה' אחרונה, כי אז מסיימין ה' חומשי תורה.

**ועוד** לאלוה מילין לפרש הענין ששמיני עצרת רומז לאות ה', על פי מאמר הגמרא במס' שבת (דף ל:) ושבחתי אני את השמחה (קהלת ח טו), זו שמחה של מצוה, ולשמחה מה זו עושה (קהלת ב ב), זו שמחה שאינה של מצוה. ויש לדקדק היכא רמיזא בקרא דזה מיירי בשמחה של מצוה וזה מיירי בשאינו של מצוה. וביאר בבכור שור (חידושי אגדות למס' שבת) כי השמח"ה יש בו ה"א בתחילה, והוא אות אחרונה משם הוי"ה ב"ה רומז לשכינה, והיא שורה בשמחה של מצוה, ולשמח"ה יש בו אות למ"ד בתחילה, והוא אות אחרונה משם סמא"ל, והוא שורה בשמחה שאינה של מצוה, עכ"ד. ולכן בשמיני עצרת שבו אנו שמחין עם התורה בשמחה של מצוה, שורה אות ה' אחרונה של שם הוי"ה ב"ה, ונשלם בזה שם הוי"ה בשלימות, ויש השראת השכינה.

**וזה** שאמר וידבר משה את מועדי הוי"ה אל בני ישראל, רומז שנשלם שם הוי"ה ב"ה ביום שמיני עצרת, וזה על ידי השמחה של מצוה ששמחין עם התורה, והשכינה שורה בקרב ישראל.

**וכתיב** (שמות כ כא) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך, ותרגום אונקלס בכל מקום אשר אשרי ית שכינתי, וכיון שבשעת שמחה של מצוה בשמחת תורה יש השראת השכינה, וגם נשלם שם הוי"ה ב"ה בבחינת אזכיר את שמי, ממילא זוכין לברכה מן השמים, ברכה פרטיות לכל אחד ואחד די מחסורו אשר יחסר לו, ויזכה כל אחד לפעול בו להנצל מכל צרה וצוקה, ולהוושע בבני חיי ומזוני רוויחי, ימלא ה' כל משאלות לבבינו לטובה ולברכה, ונזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

*

**הגלה** נא ופרוס חביבי עלי את סכת שלומך, תאיר ארץ מכבודך, נגילה ונשמחה בך.

**נ"ל** על פי מאמר הקדוש המקובל האלהי רבי שמשון מאסטראפאליא זללה"ה בספר קרניים עם הפירוש דן ידין (מאמר ב) בסוד מצות סוכה, כי **סוכה** עולה **צ"א** מספר **הוי"ה אדנ"י** (זוהר פינחס דף רנה:), וכאשר תמנה שני שמות אלו בריבוע, דהיינו אותיות הוי"ה על אותיות אדנ"י, כזה י' פעמים א', ה' פעמים ד', ו' פעמים נ', ה' פעמים י', סך הכל בגימטריא **ש"פ**, בסוד סוכת **שלום** עם ד' אותיות בגימטריא **ש"פ**, עכ"ד. הביאו בבני יששכר (תשרי מאמר ה אות ד).

**והנה** כתב באגרא דכלה (פ' נח בארת המים אות סז) בשם מגלה עמוקות (פ' נח) בסוד תיבת נח, כשתצרף אמות ארכה רחבה וקומתה, שהן שלש מאות אמה אורך התיבה, חמשים אמה רחבה, ושלשים אמה קומתה, כל השיעורים באורך ורוחב וגובה בגימטריא ש"פ, והנה התיבה בעצמה היא דומה לאכסדרה, שהיא בצורת ה' (מנחות כט:), והנה ש"פ עם צורת התיבה בגימטריא **שפ"ה** כמנין **שכינה**, עכ"ד.

**ולדרכם** בקודש יש לומר בסוד שמיני עצרת החג הזה ששורה בו קדושת חג הסוכות, דהיינו מצות סוכה בגימטריא הוי"ה אדנ"י, ובהכאה עולה ש"פ בבחינת סכת שלו"ם, וביום הזה נוסף עליו אות ה', על שם שעושין שמחה לגמרה של תורה דהיינו ה' חומשי תורה, הרי שפ"ה כמו שכינ"ה, להורות שביום הזה ששמחין עם התורה אנו זוכין שהשכינה שורה בישראל.

**ונקדים** עוד מה שכתב א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' שופטים עמוד קז) בסוד שופר, כי ש"פ הוא סוד יחוד הוי"ה אדנ"י, א' פעמים י', ד' פעמים ה', נ' פעמים ו', י' פעמים ה', עולה שלום עם אותיותיו, וזה ממתיק שם אלהים בריבוע [כזה א אל אלה אלהי אלהים] עם ה' אותיותיו והכולל העולה ר"ן, והיינו שופר, עכ"ד.

**ועל** פי זה יש לפרש מה שאומרים בתפלת מוסף דראש השנה, וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים וגו', ככתוב בתורתך ויזכור אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתיבה ויעבר אלהים רוח על הארץ וישכו המים. ויש לדקדק דהא לכאורה לא מצינו בפסוק זה שום רמז על ישועה ורחמים, רק ב' פעמים שם אלהי"ם ויזכור אלהי"ם ויעבר אלהי"ם. אך י"ל דקאי על מה שנאמר כאן ויזכור אלהים את נח וגו' אשר אתו בתיב"ה, רומז שיעור בנין התיבה העולה ש"פ שזה המתיק שם אלהי"ם בריבועו עם אותיותיו והכולל, ומחמת זה ותפקדהו דבר ישועה ורחמים.

**וזהו** הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכ"ת שלומי"ך, דהיינו בחינת סוכת שלו"ם עם ד' אותיותיו בגימטריא ש"פ, שזה ממתיק שם אלהים ומהפך מדת הדין לרחמים, ועל ידי זה תאיר ארץ מכבודך, שנזכה להפקד בדבר ישועה ורחמים.

*

## לפני הקפה הרביעית

**וידבר** משה את מועדי ה' אל בני ישראל (ויקרא כג מד). יש לדקדק אומרו וידב"ר, שהדיבור בכל מקום הוא לשון קשה, ולמה לא אמר ויאמ"ר.

**ויתפרש** על פי מה שכתב באור החיים הקדוש (פ' תצוה) כי ד' גליות של ישראל, כל אחד מהם נגאלו ממנו בזכות אחד, גלות הראשון נגאלו בזכות אברהם אבינו ע"ה, ב' נגאלו בזכות יצחק, ג' בזכות יעקב, והד' תלוי בזכות משה וכמ"ש בזוהר חדש (דף טו.), ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצות אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה, עכ"ד הנוראים. (ועמ"ש באוהחה"ק פ' ויחי בפסוק כבם ביין לבושו).

**ומודעת** זאת כי בעת כאשר יבא משיח צדקינו לגאלינו אז יורה באצבע על כל אחד ואחד, אתה במעשיך הטובים קרבת את ביאתי, ואתה במעשיך הרעים גרמת לי להתאחר, ואז תוגדל הבושה עד שלא יוכלו להרים ראש, וכמו שביאר כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' וישלח עמוד קצה) אמרינו בתפלת אהבה רבה, נגילה ונשמחה בישועתך, שאנו מתפללים שנוכל לשמוח בישועת ה', בהיותינו מן הגורמים אליה שתבא, ולא תוגדל בנו הבושה עד אשר תערב ממנו כל שמחה, עכ"ד.

**וידוע** שק"ז הישמח משה זללה"ה אמר פעם אחת בשמחת תורה בהקפה הרביעית, ברוך הבא משה רבינו, עכל"ק. ובכן גם בעמדינו בהקפה זו, אנו צריכים להתבונן ולדמות לעצמינו, איך שמשה רבינו הוא עומד בהקפה זו ומסתכל עלינו ושואל ומוכיח את כל אחד ואחד, למה אתה מאריך את הגלות החל הזה ואתה גורם לי להתאחר מחמת שאתה בטל מן התורה, וכיצד נוכל לשיש ולשמוח עם התורה ולרקוד בהקפתו של משה רבינו.

**וזהו** וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, ובתרגום אונקלס ומליל משה ית סדר מועדיא, רמז על מה שכתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (שמחת הרגל אות ב ואות יג) שהשלש רגלים הן להודות על הישועה שהיה לנו בעבר, בפסח על יציאת מצרים, שבועות על מתן תורה, ובסוכות על כי בסוכות הושבתי, אבל חג הזה שמיני עצרת אנו עושים על שם העתיד שיהיו כל הימים בבחינת יום טוב, עכ"ד. ולכן עיקר השמחה הוא בשמיני עצרת, על שם העתיד שתהיה שמחה גדולה, כמו שנאמר (ירמיה לא יב) אז תשמח בתולה במחול, ומשה רבינו לימד את בני ישראל וגילה להם סדר המועדים ששמיני עצרת הוא על שם השמחה דלעתיד, ולזה אמר וידב"ר משה בלשון קשה, כי השמחה דלעתיד יש בו תוכחה ומוסר, שהוא תלוי ועומד בעסק התורה, כי רק אלו שלמדו התורה ולא בטלו הימנה הם יוכלו לשמוח, וגם עכשיו בשמיני עצרת אינם יכולים לשמוח רק אלו שעסקו בתורה. ולכן צריכים בשעה זו לקבל על עצמינו להוסיף אומץ בלימוד התורה בכמות ובאיכות, כדי שאנחנו נקרב את הגאולה ונוכל לשמוח בשמחת התורה ובשמחת הגאולה במהרה בימינו.

יעזור השי"ת שנזכה לראות פניו המאירים של משה רבינו כאשר יבוא לגאלינו במהרה בימינו אמן.

*

## לפני הקפה הששית

**בנוסח** התפלה, ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום שמיני עצרת החג הזה זמן שמחתינו מקרא קודש זכר ליציאת מצרים. וצריך ביאור מה שאטייה יציאת מצרים לשמיני עצרת, בשלמא שלש רגלים הן זכר ליציאת מצרים, כי פסח כולו זכר ליציאת מצרים, גם חג השבועות הוא בזמן מתן תורתינו שהוציאנו ה' ממצרים בזכות שעתידין לקבל התורה, וכן חג הסוכות הוא על שם (ויקרא כג מג) כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים, אבל שמיני עצרת שהוא רגל בפני עצמו איזה שייכות יש לו ליציאת מצרים.

**ונ"ל** על פי מה שכתב הרמ"ק בספר תומר דבורה (פרק א) בפירוש הכתוב (מיכה ז יח) מי אל כמוך, מורה היות הקב"ה מלך נעלב סובל עלבון אשר לא יכילהו הרעיון, הרי אין דבר נעלם מהשגחתו, ואין רגע שלא יהא האדם ניזון ומתקיים מכח עליון השופע עליו, ועם היות שהאדם חוטא בכח ההוא, הקב"ה אינו מונע ממנו כלל, אלא סובל עלבונו להשפיע בו כח, והוא מוציא אותו כח בחטא ובעון, עכ"ד.

**ועל** פי זה יש לנו להתבונן, אנו עומדים לרקוד ההקפה הששית, וכי זה עולה בניקל והוא דבר הנעשה מעליו, חלילה לומר כן, הלא כל זה הוא שפע עליון וכח אלהי הנותן ליעף כח ומשפיע חיות ברגלים לילך ולהתנשא ולרקוד, ואין זה דבר רחוק שהקב"ה ימנע ממנו אותו חיות, ואז היה עצור על מקומו ואינו יכול לזוז שום תנועה בישיבה או בעמידה, הלא יתבונן מזה עד כמה הקב"ה מרחם עליו ומתחסד עמו, הלא הקב"ה יודע הכל ומכיר היטב מצב האדם בעבודת ה' איך הוא נראה, ועם כל זה אינו מונע ממנו אותו שפע חיות, והוא חוזר ומשפיע תמיד חיות ברגליו לילך ולרוץ ולרקוד, וצריך להשים אל לבו דבר זה ולעבוד את הבורא עם אותו חיות.

**ובזה** יש לפרש החרוז שאומרים בשעת ההקפות, ירוץ עבדך כמו איל ישתחוה אל מול הדרך, היינו כאשר אני נותן אל לבי מה שאתה נותן לי כח עליון לרוץ כמו איל, ואני יכול לילך ולהסתובב אנה ואנה ולרקוד ההקפות, וכל זה הוא בחסדי ה' שנותן לי כח וחיות כסדר, התכלית הוא ישתחוה אל מול הדרך, שאשוב את החיות אל הבורא ית"ש בעבודה שלימה באמת ובלבב שלם, ולא להוציא הכח באיזה חטא ח"ו.

**והנה** איתא במדרש (שמו"ר פ"א סל"ו) וידע אלהים (שמות ב כה), ידע שהן עתידין לומר זה אלי ואנוהו (שם טו ב), עמד וגאלם. ולכאורה תמוה למה דוקא זכות זה עמד להם. ולפי האמור יש לומר הכוונה, ידע שעתידין לומר זה אלי עמד וגאלם, היינו מה שבני ישראל יכירו וידעו כי כל מה שיש להם כח ואומץ לעשות חיל, כל תנועה ותנועה שעושים באברי הגוף, אין זה מעצמם, רק כח עליון ושפע האלהי המשפיע חיות בכל רגע ורגע, והכל אני עושה בכח זה אלי, מזה יקחו מוסר לירא את ה', כי איך אפשר ליקח כח עליון ולעשות דבר שלא כרצונו, בזכות זה עמד וגאלם.

**וכדבר** הזה יש לנו להתבונן בכל אברי גופינו, הלא השי"ת נתן לנו עינים וכח בעינים לראות, ואיך אפשר ליקח אותו הכח נגד השי"ת, ולפגום בקדושת העינים בכח עליון.

**וזה** שאומרים ותתן לנו ה' אלקינו באהבה את יום שמיני עצרת החג הזה זמן שמחתינו, שאנו שמחים עם התורה, ואנו מקיימים ירוץ עבדך כמו איל ישתחוה אל מול הדרך, ואנו עושין ריקודין בכח עליון בעזרת השי"ת הנותן ליעף כח, ודבר זה גורם לנו התבוננות ושום שכל, מקרא קודש, בקריאה של חובה להתקדש בשמירת עינים, זכר ליציאת מצרים שזכו לגאולה בזכות אמירת זה אלי וההתבוננות בגודל חסדי ה' שנותן חיות ברמ"ח אברינו, ועל כן נשתמש בכל אברינו וגידינו לעשות רצונו יתברך.

**ולעת** כזאת עלינו לדעת מה דהוה הוה מכאן ואילך חושבנא, הכל נותן הקב"ה, ועלינו להשתמש בעינים רק לעשות רצון ה', וח"ו שלא למרוד בו יתברך, וליזהר בשמירת עינים ולקבל על עצמינו בקבלה טובה ליזהר במחשבה דיבור מעשה, ולהיות זהיר ביראת ה' כל ימי חיינו, ואז בוודאי יתן השי"ת בנו כחות חדשות בבריאות השלימות.

## נעילת החג

**בפרשת** המועדים (ויקרא כג מד) וידבר משה את מועדי ה׳ אל בני ישראל, **אל בני ישראל** ראשי תיבות **אבי** (ספר הליקוטים להאריז״ל פ׳ אמור).

**יתבאר** על פי מה שכתב א״ז זללה״ה בייטב פנים (שמחת הרגל אות ב) שמיני עצרת הוא על שם העתיד לבא שיהיה נקרא יום טוב, מפני שיהיו אסורין במלאכת עבודה, מלבד מלאכת אוכל נפש דשרי ביום טוב. והטעם שמעתי ממוזלה״ה (ישמח משה פ׳ ויקהל) על פי מה דאיתא בירושלמי (פסחים פ״ד ה״א) דערב פסח אסור במלאכה שיום טוב שלו הוא שמקריב פסח, ומקשין אם כן כל יומא לתסר שמקריבין תמידין, ומשני דלא אפשר בלא מלאכה. אם כן לעתיד שיהיה מלאכתינו נעשית על ידי אחרים, כדכתיב (ישעיה סא ה) ועמדו זרים ורעו צאנכם, ויהיה אפשר בלא מלאכת עצמינו, יהיה אסור במלאכת עבודה, לכך נקרא יום טוב. וזה שאמר (במדבר כט לה) ביום השמיני עצרת, על שם תהיה לכם היינו לעתיד כולו יום טוב, והטעם שנקרא יום טוב, אמר כל מלאכת עבודה לא תעשו, עכ״ד.

**והנה** בזמן הגלות אין שמו שלם ואין כסאו שלם, אבל לעתיד כשיבא הגואל צדק שוב יהיה שם הוי״ה בשלימות. וזה שאמר וידבר משה את מועדי הוי״ה, רמז על יום טוב של שמיני עצרת ושמחת העתיד שהם על שם העתיד, אשר אז יהיה שם הוי״ה בשלימות. וזהו הראשי תיבות של אב״י, לרמז כי כל סדר ההקפות שאנו נוהגין בשמיני עצרת ושמחת תורה יסודתן בהררי קודש על מנהג אבות כאשר יסד לנו א״ז הייטב לב זללה״ה.

*

**ס׳איז דא ימים טובים, פסח איז א יו״ט, ווי אזוי פירט מען דעם יו״ט, איז דא א גרויסער הלכות פסח, אנגעהויבן פון די הלכות פון בדיקת חמץ, ביטן סדר נאכט, אלע הלכות וואס איז נוגע דעם יו״ט פסח און וועט איד האט א שאלה אין הלכות פסח איז דא א שולחן ערוך ווי ס׳איז דא א הלכות פסח. ראש השנה איז א יו״ט, דער עיקר איז תקיעת שופר, ווי אזוי בלאזט מען שופר, ניתי ספר וניחזי, ס׳איז דא א שולחן ערוך וואס זאגט הלכת וואס מ׳דארף טוהן ראש השנה. יום הכיפורים איז אויך דא הלכות וואס מ׳דארף טוהן און וואס מ׳טאר נישט פונקטליך. סוכות איז דא די הלכות פון ד׳ מינים און סוכה, ווי אזוי מאכט מען א סוכה, וואס איז כשר פאר ד׳ מינים, ס׳איז דא א שולחן ערוך מ׳קען אריין קוקן, ס׳איז אפען קלאר פאר יעדן איינעם. וועז עס קומט די צווייטע טעג שמיני עצרת און שמחת תורה, איז דא הקפות, וואס טוט מען, ווי אזוי פירט מען הקפות, באמת איז נישטא קיין הלכות, ווייל אפילו דאס וואס שטייט אין שולחן ערוך איז אויך נאר מנהגים, ס׳איז נישטא קיין הלכות, ס׳איז אלעס מנהגים ווי אזוי אידן האבן זיך געפירט.**

**ברוך** ה׳, **אונז פיר מיר אויך הקפות, די סדר הקפות וואס אונז פירן מיר האט דער זיידע ז״ל דער ייטב לב איינגעפירט, ער האט געמאכט דעם סדר הקפות וואס איז דא געדרוקט, וואס מ׳זאל זאגן און וואס מ׳זאל זינגען, דעם גאנצן סדר הקפות האט דער זיידע ז״ל דער ייטב לב געמאכט. נישט נאר ער האט געמאכט דעם סדר ווי ס׳איז געדרוקט, ער האט איינגעשטעלט דעם סדר ווי אזוי מ׳זאל עס מאכן, וועלכע שעות אין טאג, און וועלכע שעות ביינאכט, די הקפות דארף מען צו פירן שמחת תורה ביז אין די פארטאג׳ס שעות, ער שרייבט עס אין ייטב פנים (מאמר שמחת הרגל אות ז), און שמחת תורה בייטאג זאל מען פירן נאכמיטאג, אז ס׳זאל קוים בלייבן צייט צו עסן די סעודה, אזוי זאגט ער. ער לייגט עס אזוי אראפ, דאס האט דער זיידע ז״ל דער ייטב לב איינגעפירט דעם גאנצן סדר, דער גאנצער ענין.**

**וידבר** משה את מועדי ה׳ א׳ל ב׳נ י׳שראל איז די ראשי תיבות אב״י, מ׳דארף צו וויסן אז די מועדי ה׳ - האבן מיר געשמועסט דאס איז דער יו״ט פון שמחת תורה - ווי אזוי דאס זאל געפירט ווערן, איז ״אבי״, אזוי ווי דער מנהג האבות.

**דער** זיידע ז״ל דער עצי חיים האט געזאגט אויף די צווייטע טעג אזוי בזה הלשון: דער זיידע – וועז ער האט געזאגט דער זיידע האט ער געמיינט דעם ייטב לב – דער זיידע האט אונז איבער געלאזט א שיינע ירושה, דאס איז די אנדערע טעג סוכות, דאס איז די ירושה פון זיידן ז״ל דער ייטב לב. און די ירושה דאס איז עד היום הזה.

**מ׳הייבט** אן די הקפות יהי ה׳ אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל ישטנו, כ׳האב מיך מתבונן געווען אזוי, מ׳פירט די סדר ההקפות וואס דער זיידע ז״ל דער ייטב לב האט דאס מסדר געווען, ממילא איז מן הנכון אזוי - און כ׳מיין דער גאנצער ציבור וועט מסכים זיין - אז דער זיידע ז״ל דער ייטב לב האט געמאכט דעם סדר הקפות, און אז אידן פירן זיך און פראווענען דעם סדר הקפות, שטייט דאך אין זוהר הקדוש ישמח ישראל בעושיו, אז די אבות קומען אראפ פון גן עדן, דער זיידע ז״ל דער ייטב לב קומט אראפ פון גן עדן אויף א פלאץ וואו ער זעהט וואו מ׳פירט די הקפות ערליך און אפגעהיטן.

**א** ציבור אידן האבן געטאנצט די הקפות, נישט מיט קיין ליצנות, נאר מיט אן ערנסטקייט, מיט א הייליגקייט, מ׳האט געווואוסט אז מ׳טאנצט מיט די תורה הקדושה, לכבוד דעם הייליגן באשעפער, איז וועדר אוודאי דער זיידע ז״ל דער ייטב לב זאל בענטשן די אלע אידן וואס האבן געטאנצט די הקפות, און האבן זיך געפירט לויט זיין מנהג ווי אזוי ער האט דאס איינגעפירט, און אז דער זיידע ז״ל בשעתו האט ער דאך געבענטשט די אלע אידן וואס זענען געקומען אויף יו״ט צו אים, ער האט זיי אוודאי געבענטשט מוצאי יו״ט, היינט אויך די אלע אידן וואס זענען דא, און האבן געפירט די הקפות כפי מנהגו, זענען זיי אוודאי ראוי לברכה מאותו צדיק, און דער זיידע ז״ל דער ייטב לב שטייט און בענטשט אלע אידן בברכה המשולשת בתורה בכל מילי דמיטב, די אלע אידן זאלן וועדן געבענטשט בבני חיי ומזוני רויחי, מיט א געזונטן ווינטער, א גוט געבענטשט יאר, אידן זאלן עוסק זיין בתורה, לערנען תורה, און מחזיק זיין תורה.

**אינטערעסאנט** דער ייטב לב אין איינע פון די תורות וואס ער האט געזאגט שמחת תורה, האט ער גערעדט פאר די בעלי בתים זיי זאלן מחזיק זיין תורה - אזוי איז דא איין תורה אויף יכין ובועז, דארט רעדט ער פון דעם, ס׳איז געדרוקט אין ייטב פנים אזוי אין קורצן (מאמר אור המקיף אות י), ער האט געזאגט אז די בעלי בתים זאלן מחזיק זיין די לומדי תורה.

**דער** אויבערשטער זאל העלפן אלע אידן, ס׳זאל זיין א יאר מיט גרויס שפע, פרנסה בהרחבה גדולה, אידן זאלן האבן הרחבת הדעת, מ׳זאל קענען מקיים זיין מצות ומעשים טובים בבריות גופא ונהורא מעליא. מ׳וועט געבן צדקה און מחזיק זיין לומדי תורה, דורך דעם וועט דער אויבערשטער העלפן מ׳זאל זהען נחת פון די קינדער און קינד״ס קינדער דורות ישרים ומבורכים, חסידים ואנשי מעשה הולכים בדרך האבות, דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל זוכה זיין צו די גאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

## לימוד מסכת ברכות

**רבי** יוחנן בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה׳ אלקינו שתציין בבשתנו וכו׳ רבי זירא בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו שלא נחטא ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו.

**ונראה** על פי מה שהביא בספר כנסת יחזקאל (פ׳ במדבר) מעשה רב ששמע מפ״ק אדמו״ר משינאווא זי״ע, שסיפר בשם הרה״ק מראפשיץ זי״ע שהיה לו חבר אחד בילדותו אשר למד אתו ביחד, ואחר זמן כאשר כבר היה הרה״ק מראפשיץ מפורסם בכל קצוי תבל, נפגש פעם אחת עם חבירו והוא שאל אותו ואמר לו, חברי, הלא אנחנו למדנו ביחד במדריגה אחת, ומדוע זה היה שאתה נעשית בעל מופת ופועל ישועות ואני לא הגעתי למדריגה זו, הראה לו הרה״ק כוס קטן של יין שרף ואמר לו זהו החילוק ביני ובינך, וביאר לו כוונתו, כי אתה עומד בבוקר השכם ללמוד בהתמדה עד אור היום ואח״כ אתה הולך להתפלל בכוונה, ואח״כ כשבאת לשתות כוס של יין שרף, הנך חושב כי באמת ובצדק מגיע לך כוס זה לשתות בעד עבודתך התמימה והישרה, ואני אע״פ שגם אני עומד בבוקר השכם ולומד בהתמדה ומתפלל בכוונה, מכל מקום אחר התפלה כשאני בא לשתות הכוס הנני חושב כי אינני ראוי והגון עדיין לשתות הכוס קטן זה, כי אני נזכר במעשי אבותי ורוב קדושתם וצדקתם אשר כמה אני נופל מהם במדריגה וכאין נחשבה עבודתי נגד עבודתם הישרה והתמימה, ועל ידי כן יש לי שפלות, ושפלות טוב לקבלת התפלה, על כן תפלתי מתקבלת, עד כאן סיפור המעשה. נמצא לפי זה כי יחוס אבות מביא למדריגת ענוה ושפלות, וכהאי גונא מצינו לחז״ל שאמרו (חולין קה.) אנא להא מלתא חלא בר חמרא לגבי אבא, עכ״ד. (ועיין בעטרת ישועה פ׳ שמות).

**וזה** שהיה מתפלל רבי זירא יה"ר מלפניך ה' אלקינו שלא נבוש ולא נכלם מאבותינו עם התורה ותפלה שלנו, כי למה הוא נחשב נגד התורה והתפלה של אבותינו הקדושים, ונהיה מלא בושה וכלימה.

*

**רבי** בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו מעזי פנים ומעזות פנים.

**ויש** לומר בהקדם מה ששמעתי מכ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה, כי פעם אחת בא אל הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה איש נכבד אשר לצורך הכלל העתיק מושבו לעיר הבירה פעסט, וישיבת כרכים השפיע על ביתו עד שבניו הלכו בלי פיאות הראש, ונשתומם הרה"ק על המראה לראות בני האיש ההוא גזוזי פיאות, נענה הלה ואמר, רבי, בניי הם לומדים היטב גמרא ותוס', קם הרה"ק מכסאו בריתחא דאורייתא ואמר, חוצפה ועזות הוא ללמוד גמרא תוס' בלי פיאות, עד כאן העובדא. וזה שאמר שתצילנו מעזי פנים, היינו אותן עזי פנים הלומדים גמרא ותוס' בלי פיאות. תלי"ת שרקדו כאן ילדי בני ישראל בצורות מאירות, היה כאן ציבור גדול על יו"ט, וב"ה שלא היה אף אחד בלי פיאות וזקן, וגם לרקד עם התורה בלי זקן ופיאות הוא עזות, ועל זה מתפללים שתצילנו מעזי פנים ומעזות פנים.

*

**רבי** אלכסנדרי בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה.

**ונראה** על פי מה שאמרו חז"ל (ביצה לב:) המצפה על שלחן אחרים עולם חשך בעדו, ולזה אנו מתפללים שתעמידנו בקרן אור"ה, שיהיה פרנסה בהרחבה גדולה.

## ברכת הקודש מוצאי יום טוב

**א** גוטע וואך, און א גוט געבענטשט יאר פאר כל הנאספים פה, ברוך ה' ס'איז אדורך געגאנגען די הייליגע טעג, געהויבענע טעג, הייליגע טעג, און אוודאי האבן אידן אויסגעפועל'ט און אויסגעדאוועט א גוט געבענטשט יאר פאר זיך, פאר די גאנצע משפחה, און פאר גאנץ כלל ישראל.

**צום** התחלת הזמן וואס גייט זיין, מ'הייבט אן צו ליינען בראשית, בראשית בשביל התורה שנקרא ראשית, דער אויבערשטער האט באשאפן די וועלט צוליב די תורה, און אוודאי די אלע חשוב'ע בעלי בתים, חשוב'ע יונגעלייט, האבן געהאט גוטע קבלות אין משך פון די הייליגע טעג, צו פארשטארקערן לימוד התורה, מיטן אויבערשטן'ס הילף האפן מיר אז מ'וועט עס קענען מוציא זיין מכח אל הפועל, מ'וועט זעהן ס'זאל זיין אויף א שטערקערן אויפן דאס גאנצער ענין פון לימוד התורה, ס'וועט זיך אנזעהן אויף די בעלי בתים, און אויף די יונגעלייט יושבי אוהל, און ביי די בחורים, און אפילו ביי ילדי תלמוד תורה, זאל מען זעהן אן התמדת התורה, מ'וועט זעהן ווי אידן שטייגן אין תורה און אין יראת שמים און אין מדות טובות, און אידן וועלן טוהן דעם רצון ה', תורה עבודה וגמילות חסדים. דאס איז נוגע עזרת ישראל, האבן מיר שוין אסאך געזעדט דעם יו"ט.

**פאר** עזרת נשים, זיי האבן אויך אלע געהאט די הייליגע טעג, זיי האבן געהאט גוטע מחשבות, גוטע קבלות, דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל עס קענען אויספירן, מ'וועט זיך מקבל זיין צו פארשטארקערן יראת שמים, צו פארשטארקערן צניעות, פארשטארקערן מדות טובות, מער אכטונג געבן אויף די מלבושים, סיי פון די נשים, און סיי פון די מיידלעך, אז ס'זאל זיין אויסגעהאלטן צניעות'דיג פון קאפ ביז פוס, און אוודאי דארף מען מדקדק זיין די מאמעס וואס זיי קליידן אויס די יונגלעך, ס'זאל זיין איידעלע מלבושים, אזוי ווי עס פאסט פאר חסיד'ישע קינדער.

**דער** אייבערשטער זאל העלפן מ'זאל מגדל זיין אלע קינדער לתורה לחופה ולמעשים טובים געזונטערהייט אן קיין עגמת נפש, דער אויבערשטער זאל העלפן יעדער איינער זאל זיין געזונט הקטנים עם הגדולים אנשים נשים וטף, א גוט געבענטשט יאר, מ'זאל זוכה זיין מקבל צו זיין פני משיח צדקינו בב"א.

נו"נ ע"י ועד להוצאת ספרי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א ותשוח"ח להם שמסרו לנו החיד"ת לזכות את הרבים

Cong. Yetev Lev
**D'Satmar**
Kiryas Joel

קהל יטב לב
**ד'סאטמאר**
קרית יואל יצ"ו

ביהמ"ד הגדול | ביהמ"ד אבני צדק | ביהמ"ד ישמח משה | ביהמ"ד אוהל פינא | ביהמ"ד ברך משה | ביהמ"ד בית ברוך | ביהמ"ד בית מרדכי | ביהמ"ד בית שמואל בנימין | ביהמ"ד עטרת זקנים | ביהמ"ד בלומינג-גריאו | ביהמ"ד בית רוב | ביהמ"ד ויואל משה | ביהמ"ד דברי חיים | ביהמ"ד רב טוב | ביהמ"ד דברי יואל | ביהמ"ד קדושת ירם

**Main Office:** 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040. | **Fax** 845.783.2684

בעזהשי"ת

# חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין

מתוך שמחת החג במועד זמן שמחתינו, הננו בזה
להודיע לקהל אנשי שלומינו שיחיו, שבעז"ה

## יתאספו יחד כל הקהל הקודש

בעלי בתים נכבדים, אברכים יקרים, ובחורי חמד
וילדי התשב"ר, בקול רנה ותודה המון חוגג, להתעלם באהבים

לשמוה בשמחת החג בשמחה של מצוה
כאיש אחד ובלב אחד ברוב עם הדרת מלך, אצל

# שמחת בית השואבה רבתי

שתתקיים בעז"ה

## ביום ה', אור ליום ג' דחוה"מ

# אושפיזא דאהרן כהנא קדישא

דוכן מלא עם מצלתים וכלי שיר בתוך וכינור
עם קהל משוררים בצלצלי שמע וצלצלי תרועה

## בהיכל בית מדרשינו הגדול

תיכף אחר עריכת שלחן הטהור - בשעה 11:15 בערך

ובראשינו מלכינו עטרת ראשינו

## כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

תאו ואתכנשו להתעלם באהבים
בשמחה של מצוה

JT Design // 347.693.4396

בברכת מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון
הנהלת הקהלה